

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT SOLIQ QO‘MITASI
HUZURIDAGI MALAKA OSHIRISH MARKAZI**

E.F. Gadoyev, N.R. Kuziyeva

JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH

Darslik

*Darslik O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi
huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limi yo‘nalishlari bo‘yicha
O‘quv-uslubiy birlashmalari faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining
2018-yil 7-dekabrda 1000-sonli buyrug‘iga muvofiq
nashrga tavsiya etilgan*

Toshkent – 2019

**Gadoyev E.F. , Kuziyeva N.R. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik.
– T.: TДИУ, 2019. – 352 bet.**

Ushbu “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” darsligi jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarning iqtisodiy mohiyati va hisoblash tartibini yoritishga bag‘ishlangan. Shuningdek, darslikda jismoniy shaxslar to‘laydigan soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarga umumiy tavsifnoma keltirilgan bo‘lib, jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning xorij amaliyoti tahlil qilingan.

Mazkur darslikdan oliy ta‘lim muassasalari talabalari, respublikamizda olib borilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar jarayonlariga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Mas‘ul muharrir – i.f.d., prof. B.Yu. Xodiyev

Taqrizchilar:

- Kamilov M.M.** – O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi huzuridagi Malaka oshirish markazi direktori, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
- Xudoyqulov S.K.** – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Moliya va soliqlar kafedrasini mudiri, iqtisod fanlari doktori, dotsent
- Nasimdjanov Yu.** – O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi “Resurs soliqlari” boshqarmasi boshlig‘i

Darslik O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi huzuridagi Malaka oshirish markazi Kengashining 2018-yil 30-avgustdagi 1/5.2-sonli qaroriga muvofiq nashrga tavsiya etilgan.

© - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 2019.

MUNDARIJA

Bet

	KIRISH.....	6
1-bob.	“JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH” FANINING PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI.....	8
1.1.	“Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining predmeti va funksiyalari.....	8
1.2.	“Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi roli.....	9
1.3.	“Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanini o‘qitishda Davlat soliq xizmati organlari axborot tizimi tarkibidagi asosiy dasturiy mahsullarni qo‘llash tartibini o‘rganishning ahamiyati.....	10
2-bob.	JISMONIY SHAXSLAR TO‘LAYDIGAN SOLIQLAR VA BOSHQA MAJBURIY TO‘LOVLARNING AHAMIYATI VA ULARNING UMUMIY TAVSIFNOMASI.....	19
2.1.	Jismoniy shaxslar tomonidan to‘lanadigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to‘lovlarning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	19
2.2.	Soliqlarning guruhlarga ajratilishi.....	26
2.3.	Jismoniy shaxslardan olinadigan bevosita va bilvosita soliqlar tarkibi va ularning budget daromadlarida tutgan o‘rmi.....	27
2.4.	Jismoniy shaxslar to‘laydigan soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlar tarkibi hamda Davlat soliq xizmati organlarida soliq to‘lovchilar faoliyatiga oid dasturiy mahsullarning mohiyati va ahamiyati.....	31
3-bob.	SOLIQ TO‘LOVCHI JISMONIY SHAXSLARNING HUQUQLARI VA MAJBURIYATLARINI BAJARILISH TARTIBLARI.....	36
3.1.	Soliq munosabatlari subyektlarining huquq va majburiyatlari.....	36
3.2.	Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarning majburiyatini bajarish tartiblari va muddatlari.....	37
3.3.	Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlarini va soliq solish bilan bog‘liq obyektlarni aniqlash hamda ularning hisobini yuritish.....	38
3.4.	Soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarni to‘lash bo‘yicha majburiyatlarni bajarish tartibi.....	46
4-bob.	JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN DAROMAD SOLIG‘I.....	55
4.1.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining mohiyati, soliq to‘lovchilari, soliq obyekt va bazasi.....	55
4.2.	Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari tarkibi.....	57
4.3.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i stavkalari.....	65
4.4.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha imtiyozlar.....	68
4.5.	Norezident jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning xususiyatlari.....	76

4.6.	Soliqni hisoblab chiqarish tartibi.....	76
4.7.	Hisob-kitoblarni taqdim etish va soliqni to‘lash tartibi.....	78
4.8.	Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslar faoliyatiga oid dasturiy mahsullarning mohiyati va ahamiyati.....	80
5-bob.	JISMONIY SHAXSLAR DAROMADLARINI DEKLARATSIYA ASOSIDA SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI.....	89
5.1.	Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishda deklaratsiyalash uslubini joriy etishning ahamiyati va zarurati.....	89
5.2.	O‘zbekistonda jismoniy shaxslarning deklaratsiya asosida soliqqa tortiladigan daromadlari tarkibi va ularga soliq solish xususiyatlari.....	92
5.3.	Jismoniy shaxslarning mol-mulkini ijaraga berishdan olinadigan daromadlarini soliqqa tortish tartibi.....	97
5.4.	Norezident jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning xususiyatlari.....	100
5.5.	“Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash” va “Soliq deklaratsiyalarini elektron tarzda topshirish” dasturiy mahsuli texnologiyasi.....	104
6-bob.	TADBIRKORLIK FAOLIYATI BILAN SHUG‘ULLANUVCHI JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH TARTIBI.....	109
6.1.	Tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanuvchi jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning nazariy va huquqiy asoslari.....	109
6.2.	Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat‘iy belgilangan soliqni qo‘llashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	115
6.3.	Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat‘iy belgilangan soliqni qo‘llash tartibi.....	116
6.4.	Yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat‘iy belgilangan soliqni hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi.....	117
6.5.	Xodimlarni yollagan holda faoliyatni amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat‘iy belgilangan soliqni qo‘llashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	120
6.6.	Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslari va yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliqlarni hisoblash tartibi.....	125
6.7.	Yakka tartibdagi tadbirkorlarga qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish bo‘yicha berilgan soliq imtiyozlari va preferensiyalar.....	128
7-bob.	JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKIGA SOLINADIGAN SOLIQ.....	139
7.1.	Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to‘lovchilari, soliq obyekt, bazasi va stavkalari.....	139
7.2.	Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq bo‘yicha imtiyozlar.....	142
7.3.	Soliqni hisoblab chiqarish va budgetga to‘lash tartibi.....	143
7.4.	“Davlat daromadiga o‘tkazilgan mol-mulkar hisobini yuritish” dasturiy mahsulining mohiyati va ahamiyati.....	144
8-bob.	JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN YER SOLIG‘I.....	148
8.1.	Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘ini to‘lovchilari, soliq	

	obyekti va bazasi.....	148
8.2.	Yer solig'ini stavkalari va soliqlardan imtiyozlar.....	149
8.3.	Yer solig'ini hisoblab chiqarish tartibi va budjetga to'lash muddatlari.....	154
8.4.	“Yer fondi va yer solig'ito'lovchilari hisobini yuritish” dasturiy mahsulining mohiyati va ahamiyati.....	156
9-bob.	AYRIM TOIFADAGI JISMONIY SHAXSLARGA SOLIQ SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	163
9.1.	Jismoniy shaxslar tomonidan davlat bojini to'lash tartibi.....	163
9.2.	Yuridik shaxslarni tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarini soliqqa tortish tartibi.....	175
9.3.	Konsert-tomoshalar faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga soliq solish tartibi.....	177
9.4.	Advokatlar hay'atlari, advokatlik firmalari, advokatlik byurolari va advokatlar soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	178
9.5.	Jismoniy shaxslar to'laydigan mahalliy yig'imlar. Tovarlarining ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'im.....	179
10-bob.	JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR AMALIYOTI.....	182
10.1.	Zamonaviy soliq tizimida soliqqa tortish shakllari va usullari.....	182
10.2.	Jahon soliq modellari va ularning tahlili.....	188
10.3.	Amerika Qo'shma Shtatlarida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish tartibi.....	190
10.4.	Yaponiya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari.....	195
10.5.	Buyuk Britaniya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish mexanizmi.....	198
11-bob.	UCHASTKA SOLIQ INSPEKTORINING ISHINI TASHKIL QILISH.....	203
11.1.	Uchastka soliq inspektori ish faoliyatining huquqiy asoslari.....	203
11.2.	Uchastka soliq inspektori asosiy vazifalari va huquqlari.....	204
11.3.	Uchastka soliq inspektori faoliyatini tashkil qilish.....	208
11.4.	Uchastka soliq inspektori ish faoliyatini nazorat qilish, lavozimiga tayinlanadigan xodimga qo'yiladigan talablar va rag'batlantirish tartibi.....	211
11.5.	Soliq tayanch punktining tashkiliy va huquqiy asoslari.....	213
11.6.	Soliq tayanch punktining asosiy vazifalari va funksiyalari.....	214
11.7.	Soliq tayanch punkti faoliyatini boshqarish va ta'minoti.....	215
11.8.	Uchastka soliq inspektori faoliyatini baholashning asosiy yo'nalishlari va ularni amalga oshirish tartibi.....	217
	FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	225
	ILOVALAR.....	239

KIRISH

Mamlakatimizda soliq siyosatini yanada erkinlashtirish, soliq yukini bosqichma-bosqich kamaytirish, soliqqa tortish tartibini takomillashtirish va soddalashtirish, tadbirkorlik subyektlari huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning moliya-xo'jalik faoliyatiga asossiz aralashuvlarni cheklash borasida qator tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Respublikamiz mustaqillikka erishgan paytdan boshlab keng qamrovli soliq islohotlari o'tkazildi. Bu esa o'z navbatida, bozor iqtisodiyoti talablariga javob beradigan, davlat budjeti daromad qismini to'ldirish va davlat xarajatlarini moliyalashtirishni ta'minlaydigan, aholi real daromadlari o'sishini, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, kichik va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashni rag'batlantiradigan soliq tizimining vujudga kelishiga xizmat qildi.

Shu o'rinda aytish kerakki, soliq islohotlarining ustuvor yo'nalishi sifatida soliq yukining bosqichma-bosqich pasaytirilishi barqaror iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlashda muhim omil bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, “...Fuqarolarimiz soliqdan qochish emas, uni vaqtida to'lashdan manfaatdor bo'lishi kerak. ...2019-yildan boshlab joriy etilayotgan yangi soliq konsepsiyasining eng asosiy g'oyasi soliq yukini kamaytirish, sodda va barqaror soliq tizimini qo'llashni ko'zda tutadi. Shu orqali iqtisodiyotimiz raqobatbardoshligini oshirish, tadbirkor va investorlar uchun har tomonlama qulay muhit yaratishga erishish mumkin. ...Yangi tahrirdagi Soliq kodeksida mamlakat taraqqiyotining tayanchi bo'lgan insofli, halol soliq to'lovchilarni rag'batlantirish, yashirin faoliyat yuritadiganlarni esa jazolash ko'zda tutilishi shart”¹.

Bugungi kunda aholining turli guruhlari manfaatlari hisobga olinmoqda, ish bilan bandlikning samarali tizimi va ish haqi to'lash tizimi, aholini ijtimoiy muhofaza qilish bo'yicha chora-tadbirlarni ko'rish orqali har bir insonga munosib hayot tarzi ta'minlanmoqda. So'nggi yillarda hukumatimiz tomonidan aholi daromadlari va turmush darajasini yanada oshirish, fuqarolarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash maqsadida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadlar, ish haqi va pensiyalar izchil ravishda o'sib borgani yaqqol namoyon bo'lmoqda.

2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasining “Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirish” 3-yo'nalishida, soliq yukini kamaytirish va soliqqa tortish tizimini soddalashtirish siyosatini davom ettirish, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va tegishli rag'batlantiruvchi choralarni kengaytirish kabi vazifalar belgilangan².

¹ Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2018-yilda amalga oshirilgan asosiy ishlar yakuni va O'zbekiston Respublikasini 2019-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – T.: Xalq so'zi. 2018-yil 28-dekabr.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi PF-4947-sonli Farmoni.

Harakatlar strategiyasidagi soliq solish tizimini izchillik bilan soddalashtirish, soliq solinadigan bazani kengaytirish orqali soliq yukini pasaytirish kabi vazifalar ijrosi yuzasidan, shuningdek, soliq ma'muriyatchiligining zamonaviy uslublarini joriy etish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyuldagi "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5116-sonli hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5468-sonli Farmonlari qabul qilindi.

Darhaqiqat, mustaqillikning dastlabki yillarida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i 7 bosqichli shkalada 60 foizlik maksimal stavkada hisoblangan va undirilgan bo'lsa, 2019-yildan boshlab ushu soliqning tabaqalashgan progressiv soliq stavkalari bekor etilib, yagona 12%li soliq stavkasi amal qilmoqda.

O'zbekistonda qisqa davr ichida tadbirkorlik faoliyati uchun keng va qulay sharoit yaratildi. Bugungi kunda mamlakatimiz soliq solish tartibi murakkab bo'lmagan davlatlar qatorida bo'lib, YaIMda umumiy soliq yuki 2018-yilda 18,9 foizni tashkil etdi.

Soliq yukini yengillashtirish, soliqqa tortish tizimini soddalashtirish keyingi yillarda soliqdan bo'yin tovlash, daromadlarni yashirish holatlarini bartaraf etish, soliq solish bazasini kengaytirish imkonini berdi.

Jahon banki tomonidan e'lon qilingan «Biznes yuritish» reytingida O'zbekiston faqat bir yilning o'zida 16 pog'onaga ko'tarilib, 87-o'rinni egallagani, shuningdek, keyingi yillarda tadbirkorlik faoliyati uchun ishbilarmonlik muhitini yaxshilash sohasida eng yaxshi natijalarga erishgan dunyodagi o'nta davlat qatoridan joy olgani qayd etilgan. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturining bahosiga ko'ra, O'zbekiston so'nggi yilda biznes yuritishni yengillashtirish sohasida amalga oshirilgan islohotlar bo'yicha yetakchi o'nta mamlakat qatoridan joy oldi.

Ta'kidlash joizki, xususiy mulk, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo'lidagi ortiqcha byurokratik to'siq va g'ovlarni bartaraf etish borasida belgilab berilgan yangi me'yorlarning huquqiy asoslarini ta'minlash maqsadida, qonunchilikka o'zgaririshlar kiritildi. Xususan, yakka tartibdagi tadbirkorlarga bir nafardan uch nafargacha ishchi yollash huquqining berilishi, moliya-xo'jalik faoliyati bilan bo'g'liq bo'lmagan rejali tekshiruvlar o'tkazish muddati 10 kalendar kunidan oshmasligi va boshqa me'yorlarning kiritilishi tadbirkorlik subyektlariga keng imkoniyatlar yaratdi.

1-bob. "JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH" FANINING PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI

1.1. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining predmeti va funksiyalari

O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, chet davlatlar fuqarolari, shuningdek, fuqaroligi bo'lmagan shaxslar jismoniy shaxslar deb e'tirof etiladi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining boshqa fanlar singari o'ziga xos predmet va vazifalari mavjud. Bu fanni o'qitishning zarurligi iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida soliq munosabatlarining ahamiyati o'sib borayotganligidan kelib chiqadi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani soliq harakatlarini chuqur o'rganish asosida zaruriy xulosalar chiqarib, ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llarini o'rgatadi.

Bu fan soliq amaliyotidagi eng to'g'ri, eng mukammal va eng progressiv voqeliklarni o'rgatib, amaliyot uchun xuddi bir dasturiy amaldai yoritib boradi.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitishning zarurligi amaliyotda yo'ldan adashmaslik, keraksiz soliqlar bo'yicha o'zgartishlarga yo'l qo'ymaslik, amaliyotda istiqbolli qadamlar tashlash uchun va katta muvaffaqiyatlarga erishish uchun ham zarurdir.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani "Soliq nazariyasi", "Yuridik shaxslarni soliqqa tortish", "Soliq ma'murchiligi" va "Soliq tushumlari hisobi va prognozi" fanlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning maxsus bo'limi, ya'ni chuqurlashtirilgan va kengaytirilgan bo'limi hisoblanadi. Chunki soliq nazariyasi qonuniyatlari umumiy iqtisodiy nazariya qonuniyatlaridan chetga chiqib keta olmaydi, ularga asoslanadi va rivojlantiriladi.

Soliq munosabatlari moliya munosabatlarining tarkibiy qismi bo'lganligi bois, "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani ham "Moliya nazariyasi" fani bilan chambarchas bog'liq. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining o'ziga xos xususiyati soliq to'lovchi jismoniy shaxslar bilan davlat o'rtasidagi majburiy xarakterga ega bo'lgan pul munosabatlarini o'rgatishdan iboratdir.

"Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani "Davlat budjeti" fani bilan ham o'zaro bog'liq hisoblanadi. Chunki soliqlar oxir-oqibatda budjet daromadlarini shakllantiradi. Soliqlar (daromadlar) bo'lmasa budjet munosabatlarining o'zi bo'lmaydi.

Har qanday fan o'zining predmetiga, ya'ni izlanish obyektiga ega bo'ladi. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining predmeti soliq voqeliklari pul munosabatlarini o'rganishdan iborat bo'ladi. Bu pul munosabatlari soliq to'lovchi jismoniy shaxslar bilan soliqni o'z mulkiga aylantiruvchi (soliq oluvchi) davlat o'rtasidagi munosabatlardir. Fanning mohiyati shu o'rtadagi munosabatni chuqur o'rganish, ularni to'g'ri tashkil qilishni ta'minlashdir. To'g'ri tashkil etish deganda, soliq munosabatida qatnashuvchi tomonlarning iqtisodiy manfaatini e'tiborga olish, muvozanatni saqlash kabi munosabatlarni tashkil qilish tushuniladi. Bu muvozanatni saqlashda tomonlar adolatlik va insoflik tamoyiliga amal qilishi zarur. Tushunarliroq

qilib aytganki, budjetga soliqlarni olishda soliq to'lovchilar bo'yniga ortiqcha og'irlik osmaslik, ularni o'z ishlab chiqarishidan manfaatdorligini so'ndirib qo'ymaslik, ularning dasturlari va rejalarini tez-tez o'zgartirishga olib bormaslik va hokazolarga e'tibor berish ko'zda tutiladi

Fanning funksiyalari soliq mutaxassisi va boshqa soliq idoralari xodimlarini nazariy jihatdan qurollantirish hamda amaliyotda adashmaslik uchun yo'l - yo'riqlar ko'rsatishdan iboratdir. Shuningdek, xorijiy davlat soliq amaliyotini o'rganish va taqqoslash asosida tegishli xulosalar ishlab chiqish, ularning ish tajribalarini o'zimizning amaliyotga moslab, zarur joylarini tatbiq etishdan iboratdir.

Demak, fanning asosiy funksiyasi yuqori malakali soliq mutaxassislari tayyorlashda ularni ham nazariy, ham amaliy jihatdan uslubiy qo'llanmalar bilan ta'minlashdir.

1.2. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi roli

Soliqlarning paydo bo'lishi davlatning paydo bo'lishi bilan bog'liq bo'lganligi uchun hamda mamlakatimizda ijtimoiy himoyalangan iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fani davlatning o'ta zarur xilma-xil vazifalari bilan chambarchas bog'liq va ularga asoslanadi. Davlat mamlakatda yaratilgan ijtimoiy mahsulot ishlab chiqarish, uni taqsimlashning qonun-qoidalarini ishlab chiqadi. Bu taqsimlashdagi munosabat bozor iqtisodiyoti sharoitida pul orqali amalga oshirilganligidan davlat uni taqsimlashni ham pul munosabatlari orqali, ya'ni soliq, pul va kredit orqali amalga oshiradi. Davlatning bunday faoliyatini o'rganish “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining diqqat-markazida turadi.

Bozor iqtisodiyoti talab va taklif, raqobat, qiymat va boshqa qonunlar orqali amalga oshiriladi. Bozor iqtisodiyoti erkin iqtisodiyot, pulli munosabatlar iqtisodiyotidir. Soliqlar ham pul munosabatlarini ifoda etganligi uchun bozor iqtisodiyoti tarkibiga kiradi va uning ajralmas qismidir. Bozor iqtisodiyoti qonunlari “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining asosini tashkil etadi. U qonunlarni chuqur anglamasdan turib soliqqa tortish mexanizmini tushunib bo'lmaydi.

Davlat bozor iqtisodiyoti qonunlarini o'rganib chiqib, yalpi ichki mahsulot qiymatini soliqlar orqali taqsimlash vazifasini o'z zimmasiga oladi. Shunday ekan, davlat to'g'risidagi ta'limot - davlat iqtisodiyotni boshqarishda bosh rol o'ynashi “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanining asosi bo'lib xizmat qiladi. Davlat soliqlarning iqtisodiy mohiyati va vazifalarini o'rganib chiqib, uni amaliyotga tatbiq qilishni o'z zimmasiga oladi.

Soliq xizmati xodimlari o'zlariga qonuniy hujjatlarda yuklangan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishlari uchun faqat amaliy jihatdan soliqlarni bilibgina qolmasdan, soliqlarning mohiyati, belgilari, ularning obyektiv zarurligi, davlatning soliq siyosati, soliqlar tizimi, soliqqa tortish tizimi, soliq idoralari tizimi va shu kabi nazariy masalalarni chuqur bilishlari zarur.

Fanning mazmunini chuqur egallagan har qanday mutaxassis soliqlar va soliqqa tortish jarayonini o'rganish va ularni hayotga to'g'ri hamda to'liq tatbiq etishda adashmaydi. Shunday ekan, bu fan soliq xizmati xodimlari, soliq sohasi

vakillari, ilmiy xodimlar uchun o'zlarining ilmiy salohiyatlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1.3. “Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish” fanini o'qitishda Davlat soliq xizmati organlari axborot tizimi tarkibidagi asosiy dasturiy mahsulatlarni qo'llash tartibini o'rganishning ahamiyati

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1993-yil 3-avgustdagi “O'zbekiston Respublikasi soliq idoralari ma'lumotlarni ishlashning yagona kompyuter tizimini yaratish to'g'risida”gi 388-sonli Qarorini amalga oshirish maqsadida DSQ MIYAKTning Davlat soliq qo'mitasi, Davlat soliq boshqarmasi, Davlat soliq inspeksiyasi bosqichlariga tegishli dasturiy mahsulat ishlab chiqarila boshlandi.

DSQning 1996-yil 8-avgustdagi 168-sonli buyrug'iga asosan O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va Davlat soliq qo'mitasi o'rtasida ma'lumotlar almashishni avtomatlashtirilgan holda elektron ko'rinishda qabul qilish ishlariga tayyorgarliklar boshlandi va natijada hozirgi kunda DSQning to'lovlarni hisobga olish tizimiga bank hujjatlarini kiritish va avtomatik o'zgartirish dasturiy mahsuli (BANK_DSI) muvaffaqiyatli ishlayotgandir.

DSQning 1996-yil 9-oktabrdagi 223-sonli buyrug'iga asosan jismoniy shaxslar bo'yicha bank hujjatlarini kiritish, qarzdorlik va ortiqcha to'lovlarni tahlil qilish va hisobotlarni hosil qilish dasturlari tajribaviy qo'llash uchun joriy qilindi va 1997-yil 1-yanvar oyidan boshlab to'liq foydalanishga o'tildi. Dastlabki yillarda har bir bosqichda “Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni identifikatsiyalash” dasturiy mahsuli (tuman uchun- fd_rai.exe dasturiy mahsuli, viloyat uchun- fd_obl.exe dasturiy mahsuli) qo'llanildi, 1999-yildan boshlab esa, ORACLEda tuzilgan dasturiy mahsulat o'rnatilib, hozirda “Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish” dasturiy majmuasi dasturiy mahsuli hamda “Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlarini hisobga olish” dasturiy mahsullari to'liq qo'llanilmoqda.

DSQning 1996-yil 18-oktabrdagi “Qog'ozsiz ish yuritish texnologiyasiga to'liqligicha o'tish” haqidagi 229-sonli buyrug'iga asosan 1997-yil 1-yanvardan boshlab yuridik shaxslarning hisob varaqalari, qarzdorlik bo'yicha (1-NN) hamda soliq va tushumlar bo'yicha (1-N) ko'rinishdagi hisobotlar ko'rsatilgan qonun hujjatlariga asosan faqatgina kompyuterda yuritish belgilanganligi uchun ushbu hisobotlarni kompyuterda yuritish bo'yicha dasturiy mahsulat ishlab chiqilgan edi. Hozirgi kunda bu ko'rinishdagi hisobotlarni yuritish bo'yicha ishlab chiqilgan dasturiy mahsulat ham yangi versiyalarga almashtirildi (“Davlat budjeti va maqsadli jamg'armalarga tushumlar hisobini yuritish” dasturiy majmuasi, “Yuridik shaxslarning soliq qarzlari hisobini yuritish” dasturiy mahsuli).

Vazirlar Mahkamasining 2007-yil 23-avgustdagi 181-sonli “Davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda yuridik va jismoniy shaxslar bilan o'zaro hamkorligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qaroriga asosan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda “Interaktiv davlat

xizmatlari to'g'risida"gi nizom, bazaviy interaktiv davlat xizmatlari reyestri tasdiqlangan.

Interaktiv xizmatlar ko'rsatishdan maqsad davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyati samaradorligini oshirish, ularning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish vositasida jismoniy va yuridik shaxslar bilan tezkor o'zaro hamkorligini ta'minlash, shuningdek, davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlardan keng foydalanishini ta'minlashdan iboratdir.

Hozirgi kunda Davlat soliq qo'mitasi tomonidan soliq to'lovchilarga interaktiv xizmat turlari joriy etilgan va ular rasmiy www.soliq.uz web portalida joylashtirilgan.

Davlat soliq qo'mitasi tomonidan joriy etilgan interaktiv xizmatlardan foydalanish uchun barcha soliq to'lovchilarga keng imkoniyatlar va qulayliklar yaratilgan.

1-jadval

Davlat soliq qo'mitasi tomonidan soliq to'lovchilarga ko'rsatiladigan interaktiv xizmatlari turlari

	<p><u>Soliq organlari haqida</u> Davlat soliq qo'mitasining maqomini belgilab beruvchi normativ-huquqiy hujjatlar, Davlat soliq qo'mitasi tuzilmasi, rahbarlar tarkibi, funksiyalari, vazifalari, vakolatlari hamda asosiy faoliyati.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Davlat soliq xizmati organlarining tuzilmasi, tarkibi, funksiyalari va asosiy faoliyati to'g'risidagi axborotlarni taqdim etish; - Davlat soliq xizmati organlari mansabdor shaxslari to'g'risida ma'lumot taqdim etish; - Davlat soliq xizmati organlariga ishga kirish uchun elektron rezyume qabul qilish
	<p><u>Jismoniy va Yuridik shaxslarning murojaatlari</u> Mazkur xizmat jismoniy va yuridik shaxslarning davlat soliq xizmati organlariga murojaatlarini jo'natish uchun mo'ljallangan. Xat yozish va jo'natish uchun elektron raqamli imzoga ega bo'lish kerak. Mazkur xizmat yordamida yuborilgan murojaat soliq organlari tomonidan rasmiy deb qabul qilinadi va belgilangan tartibda ko'rib chiqiladi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan murojaatni yuborish; - Yagona portal orqali murojaatni yuborish; - kelib tushgan murojaatlarni ko'rib chiqish holati yuzasidan ma'lumot taqdim etish
	<p><u>Elektron qabulxona</u> O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi Raisi, Rais o'rinbosarlari, markaziy apparat tarkibiy tuzilmalari, hududiy davlat soliq xizmati organlari rahbarlari qabuliga yozilish imkoniyatini taqdim etish.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Davlat soliq xizmati organlari mansabdor shaxslari qabuliga yozilish; - Davlat soliq xizmati organlari rahbarlari qabuliga Yagona portal orqali yozilish

	<p><u>Normativ-huquqiy hujjatlar</u> Soliqqa tortish bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar, soliqqa tortish masalalariga taalluqli O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida ro'yxatdan o'tkazilgan ma'muriy hujjatlar, soliq organlari tomonidan boshqa vazirliklar bilan birga ishlab chiqilgan ma'muriy hujjatlar, soliqqa tortish bo'yicha boshqa normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida ommabop ma'lumot taqdim etiladi</p>
	<p><u>Soliq organlarining rasmiy tushuntirishlari</u> Ushbu xizmat orqali soliq to'lovchilarning soliq solish masalalariga oid murojaatlari va ularga davlat soliq xizmati xodimlari tomonidan beriladigan rasmiy javoblari taqdim etiladi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Soliq organlari tomonidan soliq to'lovchilarning murojaatlari asosida berilgan rasmiy tushuntirishlarini taqdim etish; - ko'p uchraydigan savollarga javob berish; - soliq nizolari yuzasidan qabul qilingan Ekspert kengashi qarorlarini taqdim etish
	<p><u>Tekshirish reja-jadvalidan ko'chirmalar</u> <u>Yuridik shaxslar uchun.</u> Yuridik shaxs-soliq to'lovchining "Shaxsiy kabinet"da ERI mavjud bo'lgan taqdirda, mazkur yuridik shaxs uchun so'rov bo'yicha nazorat qiluvchi organlar tomonidan xo'jalik yurituvchi subyektlar tekshiruv reja-jadvalidan tegishli davr uchun ko'chirma taqdim etiladi. Ushbu ko'chirmada belgilab berilgan davrda tekshiruvlar reja-jadvalida tashkilotning mavjudligi (yoki mavjud emasligi), tekshiruvni o'tkazish muddatlari hamda tekshiruvda ishtirok etayotgan nazorat qiluvchi organlar ro'yxati haqida ma'lumot beriladi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yuridik shaxs uchun tekshirish reja-jadvalidan ko'chirmalar taqdim etish; - nazorat qiluvchi organ uchun tekshirish reja-jadvalidan ko'chirmalar taqdim etish
	<p><u>Budjet bilan o'zaro hisob-kitoblar Soliq qarzi mavjud emasligi to'g'risida ma'lumotnoma berish</u> <u>Yuridik shaxslar uchun.</u> Yuridik shaxs-soliq to'lovchining "Shaxsiy kabinet"da ERI mavjud bo'lgan taqdirda, belgilab berilgan davrda shakllantirilgan solishtirish dalolatnomalari, shuningdek, mazkur yuridik shaxs uchun istalgan hisobot davriga soliq va to'lovlar bo'yicha shaxsiy hisobvaraqa kartochkalaridan nusxa ko'rinishida budjet va budjetdan tashqari jam'armalar bilan o'zaro hisob-kitoblar to'g'risida ma'lumot taqdim etiladi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yuridik shaxslarning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha shaxsiy kartochkalaridan nusxa berish; - yuridik shaxslarga solishtirish dalolatnomalarini taqdim etish; - soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha to'lov topshiriqnomasini shakllantirish; - yuridik shaxsning soliq qarzi to'g'risidagi ma'lumotni taqdim etish; - yuridik shaxsning asosiy bank hisob raqamini yopish uchun soliq qarzi yo'qligi to'g'risida ma'lumotnoma taqdim etish; - yuridik shaxsning ortiqcha to'langan soliqlari va boshqa majburiy to'lovlarni hisobga olish va qaytarish

	<p><u>Budjet bilan o'zaro hisob-kitoblar Soliq qarzi mavjud emasligi to'g'risida ma'lumotnoma berish</u></p> <p><u>Jismoniy shaxslar uchun.</u> Jismoniy shaxs-soliq to'lovchining "Shaxsiy kabineti"da mol-mulk solig'i, yer solig'i, xususiy tadbirkorlarning soliqlari bo'yicha berilgan sanaga shakllantirilgan shaxsiy kartochkalarining nusxalari ko'rinishida o'zaro hisob-kitoblar to'g'risida shaxsiy ma'lumot taqdim etiladi. ERI mavjud bo'lgan taqdirda, soliqlar va to'lovlar bo'yicha solishtirish dalolatnomalarini avtomatik tarzda shakllantirish amalga oshiriladi.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jismoniy shaxslarning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha shaxsiy kartochkalaridan nusxa berish; – jismoniy shaxslarga solishtirma dalolatnomalarini taqdim etish; – jismoniy shaxslarning soliqlarni to'lash bo'yicha to'lov kvitansiyasini shakllantirish; – jismoniy shaxsning soliq qarzi to'g'risidagi ma'lumotni taqdim etish; – yakka tartibdagi tadbirkorning asosiy bank hisob raqamini yopish uchun soliq qarzi yo'qligi to'g'risida ma'lumotnoma taqdim etish; – yakka tartibdagi tadbirkorning ortiqcha to'langan soliqlari va boshqa majburiy to'lovlarini hisobga olish va qaytarish
	<p><u>Jismoniy shaxslar soliqlari bo'yicha maslahatchi</u></p> <p><u>Jismoniy shaxslar uchun.</u> Mazkur xizmat orqali jismoniy shaxslar yer va mol-mulk solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hamda tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha qat'iy belgilangan soliqlar to'lash muddatlari, soliq stavkalari, soliq imtiyozlari to'g'risidagi ma'lumotlar taqdim etiladi.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jismoniy shaxslarning soliqlari bo'yicha maslahatchi; – jismoniy shaxslarning daromad solig'ini hisoblash elektron kalkulatori; – jismoniy shaxslarning mol-mulk solig'ini hisoblash elektron kalkulyatori; – jismoniy shaxslarning yer solig'ini hisoblash elektron kalkulatori; – jismoniy shaxslarning suv resurslaridan foydalanish solig'ini hisoblash elektron kalkulatori; – uchastka davlat soliq inspektorlari to'g'risida ma'lumot berish
	<p><u>Elektron soliq hisobotlari</u></p> <p><u>Yuridik shaxslar uchun.</u> ERI bilan tasdiqlangan elektron hujjat ko'rinishidagi soliq hisob-kitoblari va moliyaviy hisobotni qog'ozdagi nusxalarini olmagan holda soliq to'lovchilar tomonidan avtomatlashtirilgan holda shakllantirish, jo'natish hamda davlat soliq xizmati organlari tomonidan qabul qilish.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Soliq solishning umumbelgilangan tartibini qo'llagan yuridik shaxslarning soliq hisobotini yuborish; – soliq solishning soddalashtirilgan tartibini qo'llagan yuridik shaxslarning soliq hisobotini yuborish; – yuridik shaxslarning moliyaviy hisobotlarini yuborish; – budjetdan tashqari maqsadli jamg'armalarga ajratmalar bo'yicha soliq hisobotlarini yuborish

	<p><u>Elektron soliq deklaratsivalari</u></p> <p>Jismoniy shaxslar uchun. ERI bilan tasdiqlangan elektron hujjat ko'rinishidagi soliq deklaratsiyalarini qog'ozdagi nusxalarini olmagan holda soliq to'lovchilar tomonidan avtomatlashtirilgan holda shakllantirish, jo'natish hamda davlat soliq xizmati organlari tomonidan qabul qilish</p>
	<p><u>Yakka tartibdagi tadbirkorlarning elektron hisobotlari</u></p> <p>Mazkur xizmat yakka tartibdagi tadbirkorlardan hisobotlarni elektron shaklda qabul qilish va qayta ishlash uchun qaratilgan</p>
	<p><u>Soliq to'lovchilarni ro'yxatdan o'tkazish - STIRni aniqlash</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Soliq to'lovchilarni hisobga olish; – yuridik shaxslarning ro'yxatga olish ma'lumotlarini taqdim etish; – jismoniy shaxslarning ro'yxatga olish ma'lumotlarini taqdim etish; – STIRni aniqlash va guvohnomasini shakllantirish; – soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni hisobga olish bo'yicha elektron arizalarni qabul qilish
	<p><u>Tovarlarni olib keluvchi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish</u></p> <p>"Tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan yakka tartibdagi tadbirkorlarni internet tarmog'i orqali davlat ro'yxatidan o'tkazish" interaktiv davlat xizmati O'zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali ko'rsatiladi, unda tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish internet tarmog'i orqali amalga oshiriladi</p>
	<p><u>Tashqi iqtisodiy faoliyatni olib boruvchi soliq to'lovchilarning arizalari</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Erkin muomaladagi valutaga eksport qilinganda imtiyoz va preferentsiyalar berilishining asoslanganligi bo'yicha ariza-ma'lumotnoma qabul qilish; – chet elda ochilgan hisob raqamlardagi mablag'lar harakati bo'yicha axborot qabul qilish; – valuta tushumiga ega bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlar to'g'risidagi ma'lumotnoma qabul qilish
	<p><u>Kichik biznes toifasiga mansubligi to'g'risidagi ma'lumotnoma berish</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Soliq solish tartibini belgilash bo'yicha xulosalar berish; – yagona soliq to'lovini to'lash muddatini uzaytirish yuzasidan arizalarni qabul qilish; – kichik biznes toifasiga mansubligi haqida ma'lumotnoma taqdim etish
	<p><u>Rezidentligini tasdiqlash</u></p> <p>Interaktiv xizmatidan foydalanganda, davlat soliq xizmati organlari O'zbekiston Respublikasi va xorijiy davlatlar o'rtasida tuzilgan Ikkiyoqlama soliqqa tortishning oldini olish bo'yicha Xalqaro kelishuv qoidalarini qo'llash maqsadida murojaat qilgan yuridik yoki jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi rezidentlari ekanliklarini tasdiqlab beradi. Xizmatdan foydalanish uchun elektron raqamli imzo bo'lishi shart</p>

	Fiskal xotirali nazorat-kassa mashinalarini ro'yxatdan o'tkazish Fiskal xotirali nazorat-kassa mashinalarini Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali ro'yxatdan o'tkazish
	Soliq tekshiruvi natijalari Jismoniy shaxslar uchun. Jismoniy shaxs-soliq to'lovchining "Shaxsiy kabineti"da ERI mavjud bo'lgan taqdirda, xususiy tadbirkorlarning soliq tekshiruvlari natijalari to'g'risida shaxsiy ma'lumot taqdim etiladi
	QOS to'lovchilari Qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchilar to'g'risida Soliq kodeksi bilan ruxsat berilgan ma'lumotlarni elektron ko'rinishida taqdim etish
	Kontragent haqidagi ma'lumot Soliq to'lovchilar so'roviga asosan ular haqidagi ma'lumotlarni boshqa soliq to'lovchilarga taqdim etish. "Kontragent haqida ma'lumot" interaktiv xizmati soliq to'lovchilarga qo'shimcha qulayliklar yaratish, tadbirkorlik faoliyatini yuritishda biznes-hamkorlar o'rtasida o'zaro ishonchni oshirish maqsadida ishlab chiqilgan
	O'z biznesingni yarat Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatishdan maqsad tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish istagidagi yuridik va jismoniy shaxslarga zarur ma'lumotlar berish, ularga qulay shart-sharoit yaratish hamda ko'rsatilayotgan axborot xizmatlari sifatini oshirishdan iborat. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish istagidagi yuridik va jismoniy shaxslar uchun o'z biznesini yaratish, yuritish, qayta tashkil qilish va tugatishga oid tegishli ma'lumotlar joylashtiriladi
	Imtiyozlar ma'lumotnomasi Soliq to'lovchi yuridik shaxslarning soliq imtiyozlari to'g'risida axborot taqdim etish. Mazkur xizmat Davlat soliq qo'mitasining www.soliq.uz rasmiy saytida soliq to'lovchilarga soliq imtiyozlari to'g'risidagi axborotlarni taqdim etishga qaratilgan
	Soliq nizolarini ko'rib chiqish Mazkur xizmat orqali soliq solish qonunchiligini amalda qo'llash jarayonida soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlari o'rtasida yuzaga kelgan o'ta murakkab va munozarali masalalar hamda ushbu nizoning yechimi yuzasidan Davlat soliq qo'mitasi huzuridagi Ekspert kengashi qarorlari taqdim etiladi
	Ko'p uchraydigan savollar Mazkur xizmat orqali jismoniy va yuridik shaxslar soliq solish masalalariga oid eng ko'p uchraydigan savollar va ularga berilgan javoblar bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'lalilar
	STIRingizni aniqlang Jismoniy shaxslar uchun. Soliq to'lovchiga o'zining soliq to'lovchining individual raqami (STIR)ni bilish imkoni taqdim etiladi. Soliq to'lovchi (jismoniy shaxs) DSIda ro'yxatdan o'tkazish amalga oshiriladigan ro'yxatdan o'tkazish hujjatlari, ayrim faoliyat turlari bilan shug'ullanish uchun litsenziyalar, shuningdek, pul-hisob-kitob to'lov hujjatlarida o'z STIRni aniq yozishi shart. Soliq to'lovchilarga qulaylik yaratish maqsadida, Davlat soliq qo'mitasi tomonidan "STIRingizni aniqlang" yangi interaktiv xizmati joriy etilgan va har bir jismoniy shaxs uchun o'z STIRni mustaqil ravishda aniqlab olish imkoniyati yaratilgan

DSQning 2005-yil 5-avgustda "Davlat soliq xizmati organlarida avtomatlashtirilgan komp'yuter dasturiy mahsullarni amalga joriy etish to'g'risida"gi 148-sonli buyrug'iga asosan joriy qilingan dasturiy mahsullar

Soliq organlarini tashkil etishning butun tizimida tub o'zgarishlarni amalga oshirish, soliqqa oid ma'lumotlarni avtomatlashtirilgan holda qayta ishlash bo'yicha kompyuter dasturiy mahsullarini amalga joriy etish maqsadida DSQning 2005-yil 5-avgustda "Davlat soliq xizmati organlarida avtomatlashtirilgan kompyuter dasturiy mahsullarni amalga joriy etish to'g'risida"gi 148-sonli buyrug'i chiqdi. Buyruqda O'zbekiston Respublikasi DSQda ishlab chiqilayotgan dasturiy mahsullar bo'yicha tuzilgan mas'ul ishchi guruh a'zolarining ro'yxati hamda dasturiy mahsullar texnik topshiriqlarini ishlab chiqish, dasturiy mahsullarni ishlab chiqish va quyida keltirilgan dasturiy mahsullarni tajribaviy ishga tushirish muddatlari belgilab berildi.

Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 1-martdagi "Davlat soliq qo'mitasida amaliyotga joriy etilgan dasturiy mahsullarni **WEB texnologiyasi** asosida takomillashtirish, ma'lumotlar bazasini Oracle platformasiga o'tkazish va umumlashtirish chora-tadbirlar rejasiga muvofiq, hamda 2012-yil 11-fevraldagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatida amaliyotga joriy etilgan dasturiy mahsullarning ma'lumotlar bazasini shakllantirish va ulardan foydalanishni tartibga solish hamda interaktiv Davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha reglamentlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 64-sonli buyrug'iga asosan Davlat soliq xizmati organlarida joriy etilgan dasturiy mahsullarni takomillashtirish va birlashtirilishi natijasida dasturiy mahsullar joriy qilindi. Shuningdek, Davlat soliq qo'mitasining 2015-yil 12-iyuldagi "Davlat soliq xizmati organlarida axborot tizimlarini ishlab chiqish, ularning toifasini belgilash, o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish hamda axborot tizimlarini topshirish va qabul qilish tartibi to'g'risida"gi nizomni tasdiqlash haqidagi 226-sonli buyrug'iga asosan quyidagi dasturiy mahsullar joriy qilindi.

2-jadval

Soliq solish bazasini kengaytirish, qo'shimcha soliq solish obyektlarini aniqlash, soliq to'lashdan bo'yin tovlash, soliqlardan qochish va shu kabi qo'shimcha manbalarni aniqlashga xizmat qiluvchi dasturiy mahsullar ro'yxati

1.	"Soliq inspektorining avtomatlashtirilgan ish joyi (SIAIJ-4)" dasturiy majmuasi
2.	"Qayta ishlash va tahlil" dasturiy mahsuli
3.	"To'lovlar monitoringi" dasturiy mahsuli
4.	"Eksport-import operatsiyalarini nazorat qilish" dasturiy mahsuli
5.	"Soliq to'lovchilarning egaligidagi yer fondi (STEYEF)" dasturiy mahsuli
6.	"Tahlilka tahlil" («Risk analiz») dasturiy mahsuli
7.	"Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish" dasturiy majmuasi
8.	"Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash" dasturiy mahsuli

Barcha qayd etilgan dasturiy mahsullar soliq tizimining barcha bosqichlarida muvaffaqiyat bilan qo'llanilib kelinmoqda hamda mutaxassislar tomonidan yuzaga kelayotgan o'zgarishlar e'tiborga olinib, takomillashtirilib borilmoqda.

3-jadval

Ma'lumotlar bazasini shakllantirish, ro'yxatga olish, soliq to'lovchilar va soliq obyektlari hisobini yuritish hamda statistik ma'lumotlarni tayyorlash ish jarayonini avtomatlashtirishga xizmat qiluvchi avtomatlashtirilgan axborot tizimlari ro'yxati

1.	"Davlat budjeti va maqsadli jamg'armalariga tushumlar hisobini yuritish (1-N)"
2.	"Bank-DSQ"
3.	"Jang'arib boriladigan pensiya badali kunlik tushumlarini qayta ishlash"
4.	"Kompyuter texnikasini hisobga olish tizimi"
5.	"Davlat soliq qo'mitasi tomonidan amaliyotga joriy etilgan dasturiy mahsullarning foydalanish darajasini aniqlash"
6.	"Davlat soliq xizmati organlarida interaktiv xizmatlar ko'rsatish bo'yicha mas'ul xodimlar hisobini yuritish"
7.	"Soliq to'lovchilar tarixi"
8.	"Interaktiv xizmatlardan foydalanish statistikasi"
9.	"Yuridik va jismoniy shaxslarning soliq qarzlari hisobini yuritish"
10.	"Soliq qarzini yuritish hisoboti"
11.	"Yuridik shaxslar imtiyozlari hisobini yuritish"
12.	"Elektron tarzda yuborilgan hisobotlarni qabul qilish (WEFOINS)"
13.	"Moliya-xo'jalik faoliyatini amalga oshirmayotgan korxonalarini tugatish tartibi"
14.	"Yuridik shaxslar bo'yicha statistik ma'lumot"
15.	"Qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchilarini aniqlash"
16.	"Davlat daromadiga o'tkaziladigan mol-mulklar hisobini yuritish"
17.	"Yakka tartibdagi tadbirkorlardan hisobotlarni elektron shaklda qabul qilish va qayta ishlash"
18.	"Davlat boji"
19.	"Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar haqida ma'lumot"
20.	"Soliq tekshiruvlari hisobini yuritish"
21.	"Tekshiruvchi xodimlarning xizmat safari hisobini yuritish"
22.	"Nazorat kassa mashinalarining ro'yxati va nazoratini olish"
23.	"Naqd pul tushumlari hisobini yuritish"
24.	"Ma'muriy amaliyotni hisobga olish"
25.	"Moliyaviy sanksiyalarni sud tartibida qo'llash to'g'risida davlat soliq xizmati organlarining murojaatlari va ularning natijalari hisobini yuritish"
26.	"Tekshirishlarni muvofiqlashtirish"
27.	"Ichki idoraviy hujjatlar elektron axborot tizimi"
28.	"Hujjatlar bajarilishini nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimi"
29.	"Kadrlarga oid ma'lumotlar bazasi"
30.	"Quyida davlat soliq xizmati organlari faoliyatini masofadan turib nazorat qilish tizimi"

Yuqorida qayd etilgan dasturiy mahsullar soliq tizimining barcha bosqichlarida, shu jumladan, soliq tizimi o'quv muassasalarining o'qitish tizimini takomillashtirish maqsadida DSQning 2007-yil 29-iyundagi 153-sonli buyrug'iga asosan o'quv jarayoniga joriy qilindi. O'quv jarayonida bo'lg'usi mutaxassislar soliq tizimida axborotlarni ishlash va tahlil qilishning yagona kompyuter tizimida qo'llaniladigan dasturiy mahsullarni qo'llash texnologik jarayonlarini o'rganadilar. Shu bilan birlikda, tizimning ma'lumotlar bazasidagi axborotlardan foydalanish hamda

SIAI'da ishlash asoslarini o'rganib, kelajakda bu dasturiy mahsullardan erkin foydalana olish imkonini beradigan bilimlar olish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitish zarurati nimada?
2. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fani nimani o'rgatadi va uning qanday funksiyalari bor?
3. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanining maqsadi nimadan iborat va uning mutaxassis-kadrlar tayyorlashdagi roli qanday?
4. Soliq xizmati xodimlarini tayorlashda fanning tutgan o'rni nimada?
5. "Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish" fanini o'qitishda soliq xizmati organlari axborot tizimi tarkibidagi asosiy dasturiy mahsullarni qo'llash tartibini o'rganishning ahamiyati nimadan iborat?
6. Davlat soliq qo'mitasi tomonidan soliq to'lovchilarga ko'rsatiladigan qanday interaktiv xizmatlari turlari mavjud?

2-bob. JISMONIY SHAXSLAR TO‘LAYDIGAN SOLIQLAR VA BOSHQA MAJBURIY TO‘LOVLARNING AHAMIYATI VA ULARNING UMUMIY TAVSIFNOMASI

2.1. Jismoniy shaxlar tomonidan to‘lanadigan umumdavlat va mahalliy soliqlar hamda boshqa majburiy to‘lovlarning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati

Respublikamizda olib borilayotgan soliq siyosatining asosiy yo‘nalishi soliq yukini yengillashtirish, soliqqa tortish tizimini soddalashtirish va unifikatsiya qilish bo‘yicha xo‘jalik sub‘yektlarini qo‘llab-quvvatlash maqsadida qo‘shimcha choralar ko‘rilishiga qaratilgan. Xususan, keyingi yillarda mamlakatimizdagi bir qator soliq stavkalari ahamiyatli darajada pasaytirilib borilmoqda.

4-jadval

O‘zbekistonda soliq stavkalarining o‘zgarish dinamikasi, (%)³

T/r	Soliq va boshqa majburiy to‘lovlar turi	2008-yil	2009-yil	2010-yil	2011-yil	2012-yil	2013-yil	2014-yil	2015-yil	2016-yil	2017-yil	2018-yil	2019-yil
1.	Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig‘i	10	10	9	9	9	9	8	7,5	7,5	7,5	14	12
2.	Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig‘i	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		
3.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	13 18 25	12 17 22	11 17 22	10 16 2	9 16 22	8 16 22	7,5 16 22	0 8,5 17	0 7,5 17	0 7,5 17	0 7,5 16,5	0 7,5 22,5
4.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
5.	Mikrofirma va kichik korxonalar uchun yagona soliq to‘lovi	8	8/7	7	6	6/5	6/5	6/5/1 0	6/5/1 0	5/4/1 0	5/4/1 0	5/4/1 0	4/4/8
6.	Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq	0,5	0,5	0,5	0,75, 0,9, 1,13	0,9, 1,1, 1,35	1,04, 1,25 1,55	1,2 1,4 1,8	1,3 1,6 2,2	1,5 1,8 2,5	1,7 2,1 2,9	0,2 0,25 0,35	0,2 0,25 0,35
7.	Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	4	4	5	5	5	2
8.	Yagona yer solig‘i	2,8	3,5	5	6	6	6	6	6	0,95	0,95	0,95	0,95
9.	Yagona ijtimoiy to‘lovi	24	24	25	25	25	25	25	25/15	25/15	25/15	25/15	25/12
10.	Fuqarolarning Pensiya jamg‘armasiga sug‘urta badallari	2,5	3,5	4,0	4,5	5,5	6,0	6,5	7,0	7,5	8,0	8,0	-
11.	Pensiya jamg‘armasiga majburiy ajratmalar	0,7	1,0	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	3,2	-

³ O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi ma‘lumotlari asosida tayyorlandi.

12.	Respublika yo‘l jamg‘armasiga majburiy ajratmalar	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	
13.	Budjetdan tashqari umumta‘lim maktablari, kasb-hunar kollejlari, akademik litseylar va tibbiyot muassasalarini rekonstruksiya qilish, mukammal ta‘mirlash va jihozlash jamg‘armasiga majburiy ajratmalar	1,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	

Jadvaldan ko‘rinadiki, keyingi o‘n yil mobaynida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i stavkalari 2010-yilda 11,17,22 foiz qilib belgilangan edi. 2011-yilda EKIXning 5-barobarigacha qilib belgilanib, uning stavkasi 10, 16, 22 foiz, 2012-yildan 9, 16, 22 foiz, 2013-yildan 8, 16, 22 foiz va 2014-yildan 7,5, 16, 22 foiz qilib belgilangan edi. 2015-yilning 1 yanvaridan boshlab jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini hisoblashda eng kam ish haqining bir baravarigacha “0” darajali stavkani nazarda tutuvchi to‘rt pog‘onali (2014-yilda 3 pog‘onali bo‘lgan) soliq stavkalarini qo‘llash tartibi joriy etildi. Bunda, soliq stavkalari daromadning boshqa guruhlari bo‘yicha 2014-yil stavkalariga nisbatan bir foizli punktga oshirilib 8,5, 17, 23 foiz qilib belgilandi. 2016-yilda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i stavkalari 0, 7,5, 17, 23 foiz qilib belgilandi. 2017-yilda mos ravishda 0, 7,5, 17, 23 foizli stavkalari amal qildi. 2018-yilda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i stavkalari 0, 7,5, 16,5, 22,5 foiz qilib belgilandi. **2019-yildan boshlab jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining tabaqalashgan progressiv soliq stavkalari bekor etilib, yagona 12 %li soliq stavkasi amal qilmoqda.**

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkasi 2008-2010-yillarda 0,5 foizni, 2015-yilda turar joylar, kvartiralar (shaharda joylashgan umumiy maydoni 200 kv. metr dan yuqori bo‘lganlardan tashqari), dala hovli, garajlar va boshqa imoratlar, xonalar va inshootlar uchun - 1,6 foizni tashkil qilgan edi.

Shaharda joylashgan turar joylar, kvartiralarining umumiy maydoni:

200 kv. metr dan 500 kv. metrgacha bo‘lsa – 1,6 foiz;

500 kv. metr dan yuqori bo‘lsa – 2,2 foiz qilib belgilangandi.

2018-yil 1-yanvardan boshlab, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkalari mol-mulkning kadastr qiymatidan belgilandi (2017-yilda mol-mulkning inventarizatsiya qiymatidan belgilangan).

2019-yilda jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkalari quyidagicha belgilandi:

– turar joylar, kvartiralar, dala hovli qurilmalari (umumiy maydoni 200 kv.m dan ortiq bo‘lganlari bundan mustasno), boshqa imoratlar, xonalar va inshootlar uchun 0,2 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o‘zgarmagan, 2017-yilda 1,7 % bo‘lgan);

– shaharlarda joylashgan, umumiy maydoni 200 kv.metrдан 500 kv.metrگacha bo‘lgan turar joy va kvartiralarga 0,25 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o‘zгarmagan, 2017-yilda 2,1 % b o‘lgan);

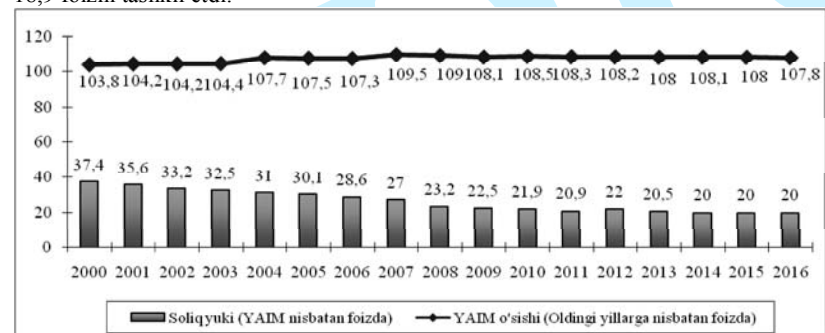
– maydoni 500 kv.metrдан oshiq bo‘lgan turar joy va kvartiralarga uchun esa 0,35 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o‘zгarmagan, 2017-yilda 2,9 % bo‘lgan);

– boshqa aholi punktlarida joylashgan umumiy maydoni 200 kv. metrдан ortiq bo‘lgan turar joy va kvartiralarga, dala hovli qurilmalari uchun 0,25 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o‘zгarmagan, 2017-yilda 2,1% bo‘lgan) belgilandi⁴.

Buning natijasida mamlakatimizdagi umumiy soliq yuki ham yillar davomida sezilarli ravishda pasayib bormoqda. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish natijasi o‘laroq, keyingi yillarda makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy o‘sish sur‘atlari kuzatilmogda. Bunda makroiqtisodiy tartibga solish tizimining muhim vositalaridan biri bo‘lgan davlat budjetining ahamiyati g‘oyat yuksakdir. Amalga oshirilgan budjet-soliq siyosati, birinchidan, iqtisodiyotning istiqbolli soha va tarmoqlarini davlat tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimida muhim fiskal omillardan biri bo‘lib xizmat qilmoqda. Qolaversa, amaldagi faol ijtimoiy siyosat va kuchli ijtimoiy himoya tizimlarini shakllantirishda davlat budjetiga alohida vazifalar yuklatilgan bo‘lib, ushbu vazifalarning samarali ijrosi ta‘minlanmogda. Keyingi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida davlat moliyasining barqarorligi kuzatildi.

Xususan, iqtisodiyotdagi soliq yukini yanada qisqartirish va soliq ma‘murchiligini takomillashtirish bo‘yicha islohotlar davom ettirildi. Buni 1-rasm ma‘lumotlaridan ko‘rishimiz mumkin.

Soliq yukini yengillashtirish, soliqqa tortish tizimini soddalashtirish keyingi yillarda soliqdan bo‘yin tovlash, daromadlarni yashirish holatlarini bartaraf etish, soliq solish bazasini kengaytirish imkonini berdi. Buning natijada davlat budjeti daromadlarida soliq tushumlarining o‘sishi kuzatildi. 2000-yilda iqtisodiyot sohasidagi soliq yuki 37,4 foizni, 2018-yil yakuni bo‘yicha esa ushbu ko‘rsatkich 18,9 foizni tashkil etdi.

1-rasm. Soliq yukining pasayishi va YaIMning o‘sishi⁵

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrдаgi PQ-4086-sonli Qarori.

⁵ O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining statistik ma‘lumotlari asosida tuzildi.

So‘nggi yillarda hukumatimiz tomonidan aholi daromadlari va turmush darajasini yanada oshirish, fuqarolarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash maqsadida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan daromadlar, ish haqi va pensiyalar izchil ravishda o‘sib borib yanada yanqol namoyon bo‘lmoqda.

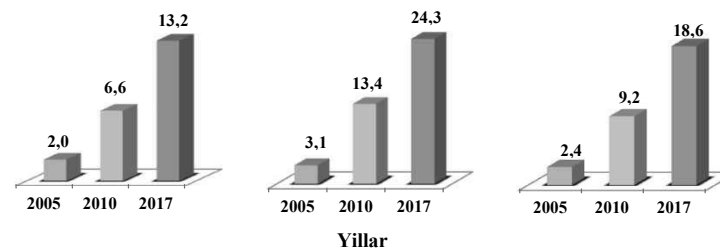
2000-2017-yillarda aholi jon boshiga daromadlar, ish haqi va pensiyalarning yildan yilga o‘sib borish tendensiyalarini kuzatish mumkin. Ammo so‘nggi yillarda daromadlarning tarkibidagi asosiy manbalaridan hisoblangan ish haqi hamda pensiyalarning o‘sish sur‘atlari pasaygan bo‘lib, bu holat aholining umumiy daromadlariga ham o‘z ta‘sirini ko‘rsatgan.

5-jadval

2000-2017-yillarda Respublika aholisi daromadlari, ish haqi va pensiyalar to‘g‘risida ma‘lumot⁶

Ko‘rsatkichlar nomi	2000-yil	2005-yil	2010-yil	2016-yil	2017-yil
I. Aholi jon boshiga umumiy daromadlar, ming so‘mda	96,4	371,8	1765,8	4565,2	5649,6
<i>o‘tgan yilning mos davriga nisbatan real o‘sishi, foizda</i>	124,7	117,4	120,1	110,0	108,4
II. Yillik o‘rtacha nominal hisoblangan ish haqi, ming so‘mda	13,5	81,5	504,8	1293,8	1457,8
<i>o‘tgan yilning mos davriga nisbatan, foizda</i>	146,0	138,7	129,4	110,4	112,7
III. Belgilangan o‘rtacha pensiya miqdori (yil oxiriga), ming so‘mda	7,4	31,7	171,9	494,2	556,8
<i>o‘tgan yilning mos davriga nisbatan, foizda</i>	152,0	143,5	125,9	112,8	112,7

O‘tgan davr mobaynida aholi jon boshiga daromadlar muntazam ravishda oshib borgan va 2017-yil ma‘lumotlari bo‘yicha daromadlar 2000-yildagi darajasiga nisbatan 13,2 marta real oshgan. Shuningdek, ushbu davr oraliğ‘ida o‘rtacha ish haqi hamda pensiyalar miqdori mos ravishda 24,3 va 18,6 marta ortgani kuzatildi.

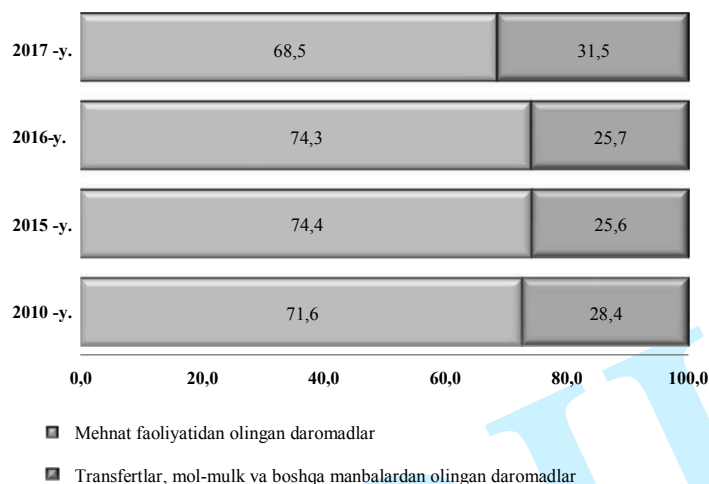
2-rasm. O‘zbekiston Respublikasida 2000-yilga nisbatan aholi jon boshiga daromadlar, ish haqi va pensiyalarning o‘sishi dinamikasi, marta⁷

⁶ O‘zbekiston Respublika Davlat statistika qo‘mitasining statistik ma‘lumotlari asosida tuzildi.

⁷ O‘zbekiston Respublika Davlat statistika qo‘mitasining statistik ma‘lumotlari asosida tuzildi.

O'z navbatida, daromadlar tarkibida mehnat faoliyatidan olingan daromadlarning ulushi 68,5%ni (2010-yilda 71,6 %), transfert shaklida olingan daromadlarning ulushi 25,2 %ni (2010-yilda 24,3 %), mol-mulkdan olingan daromadlarning ulushi 4,1 %ni (2010-yilda 2,3 %), shaxsiy iste'mol uchun o'zida ishlab chiqarilgan xizmatlardan olingan daromadlarning ulushi esa 2,2 %ni (2010-yilda 1,8 %) tashkil etgan.

Mehnat faoliyatidan olingan daromadlar ulushi ko'payishining asosiy omili yangi ish o'rinlarini yaratish orqali aholi bandligini oshirishga qaratilgan maqsadli chora-tadbirlarning amalga oshirilishi natijasida yuzaga kelganligidir (3-rasm).

3-rasm. O'zbekiston Respublikasida 2010-2017-yillarda aholi umumiy daromadlarining tarkibi, %⁸

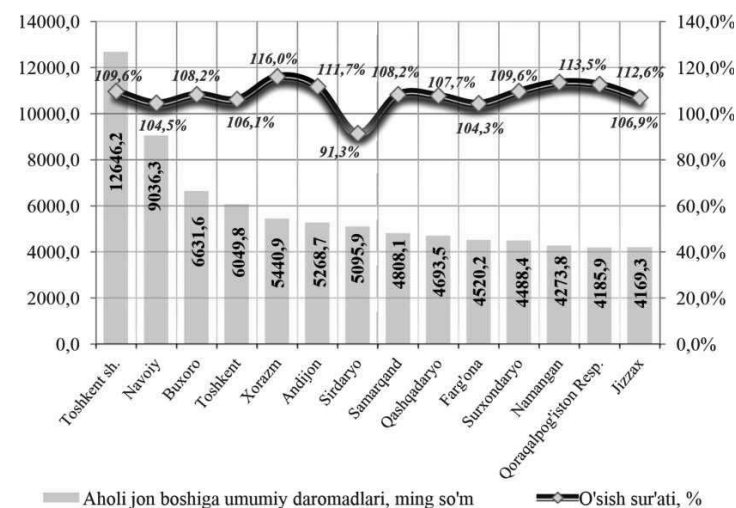
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan maqsadli chora-tadbirlarning amalga oshirilishi natijasida aholining kichik tadbirkorlikdan olingan daromadlarning ulushi yil sayin oshib borib, 2017-yilda 55,7 foizni tashkil etdi.

2017-yilda aholi jon boshiga umumiy daromadlarning o'rtacha respublika darajasidan yuqori ko'rsatkichlari Toshkent shahrida 12,7, Navoiy 9,0, Buxoro 6,6, Toshkent viloyatlarida 6,0 mln. so'm qayd etilganligi kuzatildi (4-rasm).

Aholi jon boshiga umumiy daromadlarning eng yuqori real o'sish sur'ati Xorazm viloyatiga (16,0 %) to'g'ri keladi. Shuningdek, Namangan viloyati (13,5 %), Qoraqalpog'iston Respublikasi (12,6 %), Andijon viloyati (11,7%), Toshkent shahri

⁸ O'zbekiston Respublika Davlat statistika qo'mitasining statistik ma'lumotlari asosida tuzildi.

va Surxondaryo viloyatlarida (9,6 %) aholi jon boshiga umumiy daromad ko'rsatkichlarining real o'sish sur'atlari respublika darajasidan yuqorini tashkil etgan.

4-rasm. O'zbekiston Respublikasida 2010-2017-yillarda aholi umumiy daromadlarining tarkibi⁹

O'rganilayotgan davrda daromadlarning taqsimlanishida ham ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Aholi guruhlari o'rtasida daromadlarning teng taqsimlanishini aks ettiruvchi Djini koeffitsiyenti respublikasida 2000-yildagi 0,39 dan 2017-yilda 0,26 gacha kamaydi. Bu esa o'z navbatida, jon boshiga to'g'ri keladigan daromadlar bo'yicha aholining tabaqalanishini sezilarli darajada kamayishidan darak beradi.

Bu o'zgarishlarni yana boshqa ba'zi ko'rsatkichlar yordamida, ya'ni aholining daromadlari bo'yicha detzil hamda kvintil guruhlari kesimida ham ko'rish mumkin. Jumladan, 2000-2017-yillarda detzil koeffitsiyentining 21,1 barobardan 6,2 barobargacha, kvintil koeffitsiyentining esa 9,9 barobardan 4,1 barobargacha kamayish tendensiyasini keltirish mumkin.

Aholi daromadlarining oshib borishi bilan bir vaqtda mamlakatimizda iste'mol tovarlarining mahalliyashtirilishi hamda ularning ishlab chiqarish hajmini oshirish, aholiga xizmat ko'rsatish turlarini kengaytirish hisobidan ushbu daromadlardan samarali foydalanish uchun sharoitlar yaratib kelinmoqda.

⁹ O'zbekiston Respublika Davlat statistika qo'mitasining statistik ma'lumotlari asosida tuzildi.

Shuningdek, aholining iste'mol xarajatlari tarkibi yildan yilga optimallashtirib, oziq-ovqat mahsulotlari uchun xarajatlar barqarorlashib, nooziq-ovqat va xizmatlarga qilinayotgan xarajatlar ulushi ortib bormoqda.

2017-yilda 2000-yilga nisbatan aholining iste'mol xarajatlari tarkibida oziq-ovqat mahsulotlarining ulushi 14,2 foizga kamaygan bo'lsa, nooziq-ovqat mahsulotlarini sotib olishga qilingan xarajat 7,0 foiz va xizmatlarga qilingan xarajatlarning ulushi 7,2 foizga oshgan.

Yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'indisi **soliqlar tizimi** deb tushuniladi. Soliq kodeksining 23-moddasiga ko'ra O'zbekiston Respublikasi hududida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar amal qiladi hamda ular O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan joriy etiladi va bekor qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi hududida umumdavlat soliqlari va boshqa majburiy to'lovlar hamda mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar amal qiladi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan umumdavlat soliqlari va boshqa majburiy to'lovlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

1) jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i;

2) yer qa'ridan foydali qazilmalarni kovlab olayotgan, mineral xom ashyodan va (yoki) texnogen mineral hosilalardan foydali komponentlarni ajratib olayotgan yer qa'ridan foydalanuvchi jismoniy shaxslar;

– foydali qazilmalardan foydali komponentlarni ajratib olgan holda ularni qayta ishlashni amalga oshirayotgan yer qa'ridan foydalanuvchi jismoniy shaxslar;

3) yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan to'lanadigan suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq;

4) tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga import qiluvchi jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan qo'shilgan qiymat solig'i;

5) O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga aksiz to'lanadigan tovarlarni import qiluvchi jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan aksiz solig'i;

6) tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha qat'iy belgilangan soliq;

7) davlat boji.

Umumdavlat soliqlari har yili O'zbekiston Respublikasi Prezidentining keyingi moliya yili uchun makroiqtisodiy ko'rsatkichlar va davlat budjeti prognozi to'g'risidagi maxsus qarori asosida belgilangan normativlar bo'yicha tegishli mahalliy budjetlar o'rtasida taqsimlanadi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarga quyidagilar kiradi:

1) jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq;

2) jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i;

3) ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im.

Mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar to'lovchisi bo'lib, O'zbekiston Respublikasi soliq qonunchiligi hujjatlariga muvofiq, mulkchilik shaklidan qat'i nazar yuridik va jismoniy shaxslar hisoblanadi.

Mol-mulk solig'i va yer solig'i O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga binoan joriy etiladi va uning butun hududida undiriladi.

Ushbu soliqlar stavkalarining miqdori O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori asosida belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi O'zbekiston Respublikasining butun hududida ayrim mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni umumiy, qat'iy stavkalarda belgilashi mumkin.

Mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar stavkalari soliq to'lovchilarga Moliya vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va uning quyi organlari tomonidan belgilangan tartibda yetkaziladi.

Mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning o'z vaqtida to'lanishi, mahalliy soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinishi uchun javobgarlik soliq va boshqa majburiy to'lovlarni to'lovchilar zimmasiga yuklanadi.

Mahalliy soliq va boshqa majburiy to'lovlar to'lanishining tasdig'i bo'lib, amaldagi qonun hujjatlariga muvofiq bank muassasasi yoki vakolatli organ bergan hujjat hisoblanadi.

Soliqlarning umumdavlat va mahalliy soliqlarga bo'linishi hukumat idoralarining respublika hukumati va mahalliy hukumatlarga bo'linishi asosida kelib chiqadi. Har bir hokimiyat idoralari o'zlarining bajaradigan muhim vazifalaridan kelib chiqib, o'z budjeti, uni ta'minlaydigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarga ega bo'lishi kerak. Respublika hukumati umumdavlat miqyosida katta vazifalarni, jumladan, sog'liqni saqlash, maorif, fan, mudofaa, xavfsizlikni saqlash, aholining ijtimoiy himoyasini tashkil etish va boshqa bir qator shu kabi strategik vazifalarni bajaradi.

Mahalliy soliqlar hukumatlar bajaradigan vazifalariga qarab belgilanib, ularga doimiy va to'liq biriktirib beriladi. Mahalliy hokimiyat organlari, asosan, fuqarolarga yaqin bo'lganligidan ularga ijtimoiy masalalarni, jumladan, maktab, sog'liqni saqlash, madaniyat, maorif, shahar va qishloqlar obodonchiligi kabi vazifalarni bajaradi. Lekin bu soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar ularning budjet xarajatlarining 30-40 foizini qoplaydi, xolos.

Shuning uchun ham mahalliy budjetlar daromadlarini ko'paytirish eng dolzarb masalalardan hisoblanadi. Mahalliy soliqlarning muhim xususiyati shundaki, ular faqat shu hududning budjetiga tushadi va ulardan boshqa budjetlarga ajratmalar berilmaydi.

Mahalliy budjetlarning soliq va boshqa majburiy to'lovlari kam bo'lganligidan bu budjetlarning daromadlar va xarajatlarini barqarorlashtirish (balanslashtirish) ancha murakkabdir. Bu masalani yechishda umumdavlat soliqlaridan ajratmalar beriladi.

2.2. Soliqlarning guruhlariga ajratilishi

O'zbekiston soliq tizimida amalda bo'lgan soliqlarning obyekt va iqtisodiy mohiyati bo'yicha bir necha guruhlariga ajratib o'rganish mumkin.

Soliqlar soliqqa tortish obyektiga qarab to'rt guruhga bo'linadi:

1. Aylanmadan (Oborotdan) olinadigan soliqlar.
2. Daromaddan olinadigan soliqlar.
3. Mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlar.
4. Yer maydoniga qarab olinadigan soliqlar.

Oborotdan olinadigan soliqlarga qo'shilgan qiymat solig'i, aksiz solig'i, bojxona boji va yer qariidan foydalanganlik uchun olinadigan soliqlar kiradi. Lekin oborot (aylanma) tushunchasi bizning qonunchiligimiz bo'yicha ilgariidek mahsulot realizatsiyasi oborotidan emas, balki mahsulotlarni yuklab yuborgan qiymat bilan o'lanadi. Yalpi tushumdan olinadigan yagona soliq to'lovi ham oborotdan olinadigan soliqlarga kiradi.

Daromaddan olinadigan soliqlarga yuridik shaxslarning foydasiga solinadigan soliq, jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliq, ixtisoslashtirilgan ulgurji savdo korxonalarining yalpi daromadidan olinadigan soliqlari kiradi. Bu guruh soliqlarga obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i ham kiradi.

Mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlarga mol-mulk solig'i kiradi.

Yer maydonlaridan olinadigan soliqlarga qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarning yagona yer solig'i, yuridik (noqishloq xo'jalik) va jismoniy shaxslarning yer soliqlarini kiritish mumkin.

2.3. Jismoniy shaxlardan olinadigan bevosita va bilvosita soliqlar tarkibi va ularning budget daromadlarida tutgan o'rni

Iqtisodiy mohiyatiga qarab, soliqlar bevosita va bilvosita soliqlarga bo'linadi. Bevosita soliqlarni to'g'ridan to'g'ri soliq to'lovchilarning o'zi to'laydi, ya'ni soliqning huquqiy to'lovchisi ham, haqiqiy to'lovchisi ham bitta shaxs bo'ladi. Bevosita soliq ushbu soliqni to'lovchisining faoliyati natijalari bilan bevosita bog'liq bo'lib, soliq yuki ham uning o'zining zimmasiga bo'ladi. Bu soliqlar tarkibiga barcha daromaddan to'lanadigan soliqlar, mol-mulk va resurs soliqlari kiradi.

Bevosita soliqlarda to'g'ridan to'g'ri daromaddan soliq to'langanligi uchun soliqlar stavkasining kamaytirilishi korxonalar daromadining ko'p qismini ularga qoldirib, investitsiya faoliyatini kengaytirish imkonini yaratib, bozor iqtisodiyotini rivojlantiradi. Bu soliqlarning stavkalari oshirilsa, korxonalarining moliyaviy imkoniyatlari kamaya boradi va oxir-oqibatda mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Demak, bu guruh tarkibiga kiruvchi soliqlarning stavkalari to'g'ridan-to'g'ri iqtisodiy rivojlanish bilan bevosita bog'liqdir.

Bilvosita soliqlarning huquqiy to'lovchilari mahsulot (ish, xizmatni) yuklab yuboruvchilar hisoblanadi. Lekin soliq og'irligining haqiqatan ham budgetga to'lovchilari tovar (ish, xizmat)ni iste'mol qiluvchilardir, ya'ni bilvosita soliqlarning barchasi bevosita iste'molchilar zimmasiga tushadi. Bu soliqlar tovar (ish, xizmat) qiymati ustiga qo'shimcha ravishda qo'yiladi.

Bilvosita soliqlarning ijobiy tomoni shundaki, ular respublikada ishlab chiqarilgan tovarlarni respublikadan tashqariga chiqib ketishini chegaralaydi, mamlakat ichida tovarlarning yetarli bo'lishiga yordam beradi hamda inflatsiya darajasini (muomaladagi ortiqcha pul massasini) birmuncha jilovlab turadi. Bilvosita soliqlar stavkasining asosli ravishda oshirilishi korxonalar faoliyatining moliyaviy

yakuniga to'g'ridan to'g'ri ta'sir etmaydi, ya'ni investitsion faoliyatini qisqartirmaydi. Ammo soliq stavkasi ilmiy asoslanmasdan oshirib yuborilsa, bunday holatda korxonalar o'z tovarlarini sotish qiyinchiligiga duch kelish mumkin.

Jahon soliq amaliyotida davlat budjeti daromadlari tarkibida bevosita va bilvosita soliqlarning nisbatiga qarab, u yoki bu mamlakat iqtisodiyotining rivojlanganlik darajasiga baho berish mumkin. Masalan, AQShda budget daromadlari tarkibida bevosita soliqlar salmog'ining 90 foizga yaqin bo'lishi bu mamlakat iqtisodiyotining yuqori darajada rivojlanganligidan darak beradi.

6, 7-jadvallarda O'zbekiston Respublikasi budget amaliyotida bevosita soliqlarning tarkibi va undagi o'zgarishlar ko'rib chiqilgan.

Keltirilgan ma'lumotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, 2007-2017-yillar mobaynida bevosita soliqlarning mamlakat davlat budjeti daromadlarining umumiy hajmidagi salmog'i o'zgaruvchan tendensiyasiga ega bo'lgan. Bu esa xalqaro budget amaliyotida shakllangan tendensiyalar nuqtayi nazaridan barqaror holat hisoblanadi. Chunki mazkur tendensiyalarga muvofiq, bozor iqtisodiyoti sharoitida bevosita soliqlarning davlat budjeti daromadlarining umumiy hajmidagi salmog'i barqaror tarzda saqlab turilishi yoki o'sish tendensiyasiga ega bo'lishi lozim. 2017-yilda 2007-yilga nisbatan 0,1 punktga o'sish tendensiyasiga ega bo'lganligi xalqaro budget amaliyotiga mos kelayotganligidan dalolat beradi.

6 -jadval

O'zbekiston Respublikasi davlat budjeti daromadlari tarkibida bevosita soliqlarning o'rni¹⁰ (foizda)

T/r	Ko'rsatkichlar	Yillar										2017-yilda 2007-yilga nisbatan o'zgarishi	
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		2017
1.	Daromadlar (maqsadli jamg'armalardan tashqari) jami	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	X
2.	Shu jumladan: bevosita soliqlar	23,9	25,3	26,6	26,0	26,2	25,2	26,2	25,8	23,6	23,1	24,0	+0,1

Bilvosita soliqlar tarkibiga qo'shilgan qiymat solig'i, aksiz solig'i, bojxona boji kiradi. 2019-yil 1-yanvarga qadar transport vositalari uchun benzin, dizel yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun soliq ham amal qilgan. 2007-2017-yillar mobaynida bilvosita soliqlarning O'zbekiston Respublikasi davlat budjeti daromadlarining umumiy hajmidagi salmog'i o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan.

¹⁰ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2007-2017-yillardagi «O'zbekiston Respublikasining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida»gi Qarorlari asosida tuzildi.

7-jadval

**O‘zbekiston Respublikasi davlat budjeti daromadlari
tarkibida bilvosita soliqlarning o‘rni¹¹ (foizda)**

T/r	Ko‘rsatkichlar	Yillar											2017-yilda 2007-yilga nisbatan o‘zgarishi	
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1.	Daromadlar (maqsadli jamg‘armalar dan tashqari) jami	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	X
2.	Shu jumladan: bilvosita soliqlar	48,6	50,2	49,5	53,1	53,5	54,3	51,9	51,8	52,8	55,0	54,6	+6,4	

Mazkur tendensiyaning mavjudligi davlat budjeti daromadlarini shakllantirishning hozirgi holati nuqtayi nazaridan ijobiy hisoblanadi. Buning sababi shundaki, qo‘shilgan qiymat solig‘i va aksiz solig‘i iqtisodiy konyunkturaning o‘zgarishlariga bevosita bog‘liq bo‘lmagan barqaror daromad manbalari hisoblanadi va bilvosita soliqlar bo‘yicha tushumlarning asosiy qismini tashkil etadi.

O‘zbekiston Respublikasi davlat budjeti ijtimoiy xarajatlarining o‘shirish tendensiyasiga ega ekanligi davlat budjeti daromadlari hajmini uzluksiz oshirib borishni taqozo qiladi. Bu esa, qo‘shilgan qiymat solig‘i, aksiz solig‘i kabi barqaror daromad manbalarining budjet daromadlari tarkibidagi yuqori salmog‘ini ta‘minlashni taqozo qiladi.

**Jismoniy shaxslar tomonidan qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lashning
o‘ziga xos xususiyatlari**

Qo‘shilgan qiymat solig‘i to‘lovchilari tovarlarni O‘zbekiston Respublikasi hududiga import qiluvchi jismoniy shaxslar bo‘lib, o‘z ehtiyojlari uchun bojsiz olib kirish normalari doirasida tovarlar olib kiruvchi jismoniy shaxslar bundan mustasno hisoblanadi.

Soliq solish obyekti bo‘lib, soliq solinadigan import hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kirilayotgan tovarlar soliq solinadigan import bo‘lib, Soliq kodeksiga muvofiq qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilingan tovarlar bundan mustasno.

Tovarlarni import qilishda soliq solinadigan bazaga tovarlarning bojxona to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan bojxona qiymati, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasiga tovarlarni import qilishda to‘lanishi lozim bo‘lgan aksiz solig‘i, bojxona bojlarining summalari kiradi.

¹¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2007-2017-yillardagi «O‘zbekiston Respublikasining asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to‘g‘risida»gi Qarorlari asosida tuzildi.

Jismoniy shaxslar tomonidan tovarlarni bojsiz olib kirishning bojxona to‘g‘risidagi qonun hujjatlarida tasdiqlangan normalari doirasida olib kirilayotgan tovarlar qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilinadi.

O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Bojxona bosh boshqarmasi tomonidan 1996-yil 7-sentabrda “Jismoniy shaxslar tomonidan O‘zbekiston Respublikasi hududiga boj to‘lamasdan olib kiriladigan tovarlarining cheklangan miqdoriy normalari” tasdiqlangan. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1996-yil 10-sentabr kuni 279-son bilan ro‘yxatga olingan.

Tovarlarni import qilish bo‘yicha qo‘shilgan qiymat solig‘ining summasi soliq solinadigan baza va belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Import qilinadigan tovarlar bo‘yicha qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lash bojxona to‘g‘risidagi qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi.

“O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda import bojxona boji va qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilinadigan texnologik jihozlar ro‘yxati” O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiyalar va savdo vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi davlat bojxona qo‘mitasi tomonidan tasdiqlangan. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2013-yil 20-martda 2436-son bilan ro‘yxatga olingan.

**Jismoniy shaxslar tomonidan aksiz solig‘ini to‘lashning
o‘ziga xos xususiyatlari**

Soliq to‘lovchilar O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga aksiz to‘lanadigan tovarlarni import qiluvchi jismoniy shaxslar hisoblanadi.

Soliq solish obyekti aksiz to‘lanadigan tovarlarni O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga import qilish hisoblanadi.

Aksiz to‘lanadigan tovarlarni O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga aksiz solig‘i solinmaydigan tovarlarni olib kirish normalari doirasida jismoniy shaxslar tomonidan import qilishga aksiz solig‘i solinmaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1998-yil 13-martda 412-son bilan ro‘yxatga olingan, O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat bojxona qo‘mitasi tomonidan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi hududiga jismoniy shaxslar tomonidan tovarlarni aksiz solig‘i solinmasdan olib kirishning cheklangan normalari” ko‘rsatib berilgan.

Yevropa mamlakatlarida bilvosita soliqlarning roli AQSh, Yaponiya, Kanada va Avstraliyaga qaraganda yuqoridir. Yevropa mamlakatlarida jami soliq tushumlarining hajmida bilvosita soliqlarning salmog‘i 40 foizdan yuqori bo‘lib, ayrim mamlakatlarda 50 foizni tashkil etadi. Mazkur ko‘rsatkich 50 foizdan yuqori bo‘lgan mamlakatlar guruhiga Meksika, Turkiya va Koreya kiradi. AQSh, Yaponiya, Kanada va Avstraliyada esa ushbu ko‘rsatkich 25-30 foizni tashkil qiladi¹².

Qo‘shni bo‘lmagan davlatlar hududidan keltirishda – O‘zbekiston Respublikasi hududiga jismoniy shaxslar tomonidan aksiz solig‘i solinmaydigan tovarlar keltirishning eng yuqori me‘yorlari asosidagi miqdorda;

¹² Пансков В.П., Князев В.Г. Налоги и налогообложение. – М.: МТСFER, 2003. С. 57-59.

Qo'shni davlatlar hududidan keltirishda – 10 AQSh dollari (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 1-iyundagi PQ-1118-sonli Qarori).

2.4. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar tarkibi hamda Davlat soliq xizmati organlarida soliq to'lovchilar faoliyatiga oid dasturiy mahsullarning mohiyati va ahamiyati

O'zbekiston Respublikasining davlat budjetiga to'lanadigan soliqlar va yig'implarning hal qiluvchi asosiy qismini yuridik shaxslarning soliqlari va boshqa majburiy to'lovlari tashkil etadi.

Jismoniy shaxslar yuridik shaxs maqomini olmagan shaxslardir. Bunday shaxslarga O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, fuqaroligi bo'lmaganlar va xorijiy mamlakatlar fuqarolari kiradi. O'zbekiston Respublikasi soliq qonunchiligiga binoan soliqqa tortish maqsadida soliq to'lovchilar yuridik va jismoniy shaxslarga bo'lingan. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlar davlat budjeti daromadlarining 20-25 foizini tashkil etadi.

Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning xususiyati shundan iboratki, soliq jismoniy shaxsning to'g'ridan to'g'ri o'z daromadidan olinadi. Ular to'laydigan soliqlar va yig'implar, asosan, budjetga naqd pul to'lash yo'li bilan o'tkaziladi.

Jismoniy shaxslar davlat budjetiga quyidagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'laydi:

- jismoniy shaxslar daromadidan olinadigan soliq;
- mol-mulk solig'i;
- yer solig'i;
- jismoniy shaxslar tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanganda daromadiga o'rnatilgan qat'iy belgilangan soliq;
- qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa soliqlar va majburiy to'lovlar.

«Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy majmuasi

Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 1-martdagi "Davlat soliq qo'mitasida amaliyotga joriy etilgan dasturiy mahsullarni **WEB texnologiyasi** asosida takomillashtirish, ma'lumotlar bazasini Oracle platformasiga o'tkazish va umumlashtirish chora-tadbirlar rejasi"ga muvofiq, Davlat soliq xizmati organlarida joriy etilgan jismoniy shaxslarning faoliyatiga oid joriy etilgan dasturiy mahsullarning ma'lumotlar bazasi ajratilib, «Soliq inspektorining avtomatlashtirilgan ish joyi-jismoniy shaxslar» dasturiy majmuasiga birlashtirildi.

«Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» va «Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlarini hisobga olish» dasturiy mahsullarining mazmun-mohiyati bir ekanligi, farqi esa faqat Toshkent shahrida obyektlarga tayanganligi, qolgan barcha DSIlarda fuqarolar STIRlariga bog'langanligini inobatga olib, ularni bir nom bilan, ya'ni «Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlari» dasturiy mahsuli deb yuritish maqsadga muvofiq deb topildi.

DSQning 2011-yil 24-sentabrdagi "WEB texnologiyasi asosida qayta ishlab chiqilgan «Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlarini hisobga olish» hamda

«Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy majmualarini davlat soliq xizmati organlarida amaliyotga joriy etish to'g'risidagi 270-sonli buyrug'iga asosan dasturiy majmua joriy etildi.

«Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy majmuasini yaratishdan maqsad:

- mol-mulk, yer va yakka tartibdagi soliq to'lovchi jismoniy shaxslar to'g'risida (yashash manzili, soliq to'lov obyekti, davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi va hokazo) to'liq ma'lumotlar bazasini yaratish;

- mol-mulk va yer solig'ito'lovchi jismoniy shaxslarni to'liq hisobga olishni, soliqlarning hisoblanishi va budjetga o'z vaqtida to'liq undirilishini nazorat qilish;

- yakka tartibdagi tadbirkorlarning daromad solig'i, pensiya badallaridan hisoblangan va to'langan to'lovlar haqidagi ma'lumotlarga ega bo'lish va nazoratini olib borish;

- uchastka soliq inspektorlarining ish samaradorligini oshirish, ro'yxatga olish bilan bog'liq bo'lgan va o'z hududidagi mahalla fuqarolar yig'inlari bo'yicha dasturiy mahsulda soliq to'lovchilarning ro'yxatini olib, nazorat ishlarini amalga oshirish;

- DSIlarda shakllantirilgan ma'lumotlar bazasini mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish bo'limlari, yer resurslari va davlat kadastr bo'limlari, harbiy komissariatlar, hokimiyatlar huzuridagi ro'yxatga olish organlari, fuqarolik holatlariga dalolatnoma yozish bo'limlari (FHDYo), notarial idoralaridagi mavjud ma'lumotlar bilan doimiy bir xil bo'lishiga erishishdan iborat.

Dasturiy majmuada ma'lumotlar bazasidan jismoniy shaxslarga taalluqli bo'lgan barcha axborotlarni olish mumkin. Ya'ni:

- davlat soliq inspeksiyalarida hisobga olingan soliq to'lovchilar, ularga tegishli bo'lgan soliq obyektlari, hisoblangan soliqlar, to'langan to'lovlar, boqimanda va ortiqcha to'lovlar to'g'risidagi ma'lumotlar;

- viloyat hududidagi soliq inspeksiyalari miqyosida hisobga olingan soliq to'lovchi jismoniy shaxslar soni, hisoblangan soliq summalari, undirilgan soliq summalari, boqimanda va ortiqcha to'lovlar to'g'risidagi tahliliy ma'lumotlar;

- soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga berilgan soliq imtiyozlari, berilgan imtiyoz turlari, imtiyoz berilgan soliq summasi to'g'risidagi ma'lumotlar;

- yakka tartibdagi tadbirkorlarning faoliyat turlari, ularga hisoblangan soliq summalari, pensiya badallari, mavjud boqimandalari hamda ortiqcha to'lovlari to'g'risida umumiy ma'lumot;

- import tovarlarni olib keluvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar, ular to'g'risida batafsil ma'lumotlar;

- jismoniy shaxslarga egalik huquqi berilgan va tijorat maqsadida foydalanilayotgan xususiy obyektlar hamda ularning soliqqa tortilishi to'g'risidagi ma'lumotlar;

- soliq to'lovchi jismoniy shaxsning varaqasi (alohida har bir jismoniy shaxsning pasport ma'lumotlari, yashash manzili, egalik huquqi berilgan mol-mulk obyektlarining inventar bahosi, yer maydoni, tadbirkorlik faoliyatiga tegishlilik hamda soliq majburiyatlari to'g'risidagi ma'lumotlar) kabi ma'lumotlarni olish mumkin.

Dasturiy majmua natijaviy ma'lumotlari asosida mol-mulk, yer solig'ito'lovchilar hamda yakka tadbirkorlar sonini o'tgan davrlarga nisbatan o'zgarish dinamikasi, sabablari hamda ularning budjetga to'lagan to'lovlari hajmidan kelib chiqib, o'zgarishlarni tuman (shahar) DSIlar miqyosida nazorat qilish, imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxslar ro'yxatini doimiy ravishda tegishli idoralar bilan solishtirish hamda berilgan imtiyozlarning turlari, imtiyoz berilgan obyektning qiymati bo'yicha tegishli tartibda ko'rsatmalar berish imkoni tug'iladi.

Dasturiy majmua ma'lumotlari asosida jismoniy shaxslarga egalik huquqi berilgan va tijorat maqsadida foydalanilayotgan xususiy obyektlar soni dinamikasi hamda ulardan undirilgan soliqlar hajmidan kelib chiqib, o'zgarishlarni tahlil qilish, tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish inspeksiyalarida va DSIlarda ro'yxatga olingan tadbirkorlarning faoliyat turlari bo'yicha o'zgarish dinamikasini doimiy tahlil qilib borishga imkon yaratiladi. Shuningdek, vakolatli idoralar bilan o'tkazilgan solishtirishlar natijasida qo'shimcha soliq obyektiga egalik huquqini qo'lga kiritgan jismoniy shaxslarning hisobga olinishi va soliqqa tortilish dinamikasini tahlil qilish, o'tkazilgan tahlillar natijasida aniqlangan holatlar bo'yicha soliq qonunchiligiga o'zgartirishlar kiritish va budjet parametrlarini belgilash bo'yicha takliflar kiritish imkoni tug'iladi.

«Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy majmuasida ishlash texnologiyasi

Ma'lumki, respublikamiz soliq tizimida yuritilib kelinayotgan jismoniy shaxslar bilan ishlash bo'yicha bir qator dasturiy mahsullar yangi WEB texnologiyasi asosida qayta ishlab chiqilgan. «**Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish**» dasturiy majmuasi respublikaning barcha hududiy Davlat soliq inspeksiyalari uchun yagona dasturiy majmua qilib belgilandi.

WEB texnologiyasi asosida qayta ishlab chiqilgan «Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» dasturiy majmuasi (mol-mulk va yer soliqlari bo'yicha 2009-yildan boshlab) Toshkent shahrining hududiy DSIlari uchun yagona dasturiy majmua sifatida amaliyotga kiritildi.

Dasturiy majmuaning afzalliklari shundaki, u yagona tizimga keltirilgan bo'lib, unda bajarilgan har qanday amal bir lahzaning o'zida markazlashgan tizimda shakllanadi.

Soliq inspektorining avtomatlashtirilgan ish joyini sozlash

Dasturiy mahsulni sozlash uchun, birinchi navbatda, kompyuterda **c:\WINDOWS\system32\drivers\etc\hosts** fayli F4 tugmasini bosish bilan ochiladi hamda bo'sh satrga Davlat soliq inspeksiyasining server kompyuterining IP adresini yozib, kamida bitta bo'sh joy tashlab, davomiga **fzklshhxx.lan** (HH-viloyat kodi, XX-DSI kodi) yoziladi (SIAIJ-4 dasturdagi kabi).

Misol uchun, Qarshi tuman DSIni olsak,

10. 15. 82. xx IP adresi hamda **fzklsh1007.lan** bu yerda 10-Qashqadaryo viloyat DSB kodi, 07-Qarshi tuman DSI kodi hisoblanadi.

So'ng Mozilla Firefox dasturiga kirib, manzil satriga **fzklshhxx.lan** yozilib, ishga tushiriladi. (HH-viloyat kodi, XX-DSI kodi).

Dasturiy mahsulda **Ctrl+F5** tugmalarini birgalikda bosib, xotirani to'liq tozalash yo'li bilan qayta yuklash, **F5** tugmasini bosish esa oynani qayta yuklash funksiyasini bajaradi. Dasturiy majmua 15 turdagi turli logotipli dasturiy mahsullardan (modullardan) tashkil topgan. Bu dasturiy modullarga keyinchalik DSQ tomonidan qo'shimchalar kiritilishi mumkin. Har bir dasturiy mahsul faqat o'ziga yuklatilgan vazifani bajaradi va ularga kirish maxsus **Login** va **parol** bilan himoyalangan.

Ularni foydalanuvchi tomonidan o'chirish yoki qo'shib qo'yishning imkoni yo'q.

Dasturiy mahsulning **past chap** burchagida «Menyu» tugmasi mavjud. Ushbu tugma orqali dasturiy majmuadan chiqish amali bajariladi. **Past o'ng** burchagida dasturiy majmuada (yoki ayrim modulda) aks etgan yangiliklar yoki bajarilishi lozim bo'lgan e'lon (yangiliklar) aks etadi. Bu oynani ish jarayonida yopib qo'yish mumkin.

Dasturiy majmuaning asosiy modullari

<http://fzklsh1007.lan> – bu yerda 10 – viloyat kodi va 07 - tuman kodi.

Administrator - dasturiy majmuani boshqarish va foydalanuvchilarni kiritish moduli.

KLS - Jismoniy shaxslarning shaxsiy hisobvaraqlari bilan ishlash moduli.

Bank -bank hujjatlarini kiritish moduli.

Sverka - soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga soliq majburiyatlari bo'yicha solishtirma dalolatnoma shakllantirish moduli.

Registratsiya - soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni ro'yxatga olish moduli. (01,03,09,16-shakllar).

Akt proverok - tekshirish dalolatnomalarini ro'yxatga olish moduli.

Otcheti -UDSIlar faoliyatini baholash va hisobotlarni shakllantirish moduli.

SQL-dasturiy majmuadagi modullarga yangi o'zgartirishlarni kiritish va dasturiy majmuani tanlangan ko'rsatkichlar bo'yicha xatlovdan o'tkazish moduli.

Izmenit parol - foydalanuvchi parolini o'zgartirish moduli.

elektronnie inkassovie porucheniya - elektron usulda inkassa qo'yish moduli.

Musodara mollari reyestri - davlat hisobiga o'tkazilgan mol-mulklarning hisobini yuritish moduli.

Har bir modul o'z tarkibida:

- bosh menyuyu;
- yordamchi qatorni o'z ichiga oladi.

Har bir dasturiy modulning Bosh menyusi ekraning yuqori qismida joylashgan bo'lib, bir necha bandlardan iborat bo'ladi. Bandlardan birining tanlanishi bandosti menyusini ishga tushiradi.

Yordamchi qator har bir dastur ichidagi qismida joylashgan bo'lib, funksional klavishalarning vazifasini ko'rsatib turadi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Soliqqa tortish obyektiga qarab soliqlar qanday guruhlanadi?
2. Oborotdan olinadigan soliqlarga qaysi soliqlar kiradi?
3. Daromaddan olinadigan soliqlarga qaysi soliqlar kiradi?
4. Mol-mulk va yer maydonlaridan olinadigan soliqlarga qaysi soliqlarni kiritish mumkin?
5. Soliqlar iqtisodiy mohiyatiga qarab qanday guruhlanadi?
6. Jismoniy shaxslar bevosita soliqlari tarkibiga qanday soliqlar kiradi va ular nima uchun bevosita soliqlar deb ataladi?
7. Jismoniy shaxslar bilvosita soliqlar tarkibiga qanday soliqlar kiradi?
8. Jismoniy shaxslar bilvosita soliqlarning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
9. Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning o'ziga xos xususiyatlari nimada?
10. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar faoliyatiga oid qanday dasturiy mahsullar amal qiladi va ularning mohiyati va ahamiyati?

3-bob. SOLIQ TO'LOVCHI JISMONIY SHAXSLARNING HUQUQLARI VA MAJBURIYATLARINI BAJARILISH TARTIBLARI

3.1. Soliq munosabatlari subyektlarining huquq va majburiyatlari

Soliq munosabatlari subyektlari - soliq to'lovchi jismoniy shaxslar quyidagi huquqlarga ega:

- davlat soliq xizmati organlari va boshqa vakolatli organlardan amaldagi soliqlar, boshqa majburiy to'lovlar, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlaridagi o'zgarishlar haqida axborot olish;
  - o'z soliq majburiyatlarini bajarish yuzasidan davlat soliq xizmati organlari hamda boshqa vakolatli organlardagi mavjud ma'lumotlarni olish;
  - soliq munosabatlari masalalari yuzasidan o'z manfaatlarini shaxsan yoki o'z vakili orqali ifoda etish;
  - boshqa qonunlar va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlarida belgilab qo'yilgan asoslar mavjud bo'lgan taqdirda hamda tartibda soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha imtiyozlardan foydalanish;
  - soliqlar, boshqa majburiy to'lovlar, penya va jarimalarning ortiqcha to'langan yoki undirilgan summalarini hisobga olish yoki qaytarib olish;
  - Soliq kodeksida hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda belgilangan shartlarda va tartibda soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash;
  - soliq solish obyektini hisobga olishda, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish hamda to'lashda o'zlari yo'l qo'ygan xatolarni mustaqil ravishda tuzatish;
  - soliq tekshiruvlari materiallari bilan tanishish va tekshiruv dalolatnomalarini olish;
  - soliq tekshiruvlarini amalga oshirayotgan davlat soliq xizmati organlariga soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarini bajarishga doir masalalar yuzasidan tushuntirishlar berish;
  - davlat soliq xizmati organlarining, boshqa vakolatli organlar va ular mansabdor shaxslarining Soliq kodeksiga va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq bo'lmagan hujjatlari hamda talablarini bajarmaslik;
  - davlat soliq xizmati organlarining va boshqa vakolatli organlarning qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan belgilangan tartibda shikoyat qilish;
  - davlat soliq xizmati organlarining va boshqa vakolatli organlarning qonunga xilof qarorlari yoki ular mansabdor shaxslarining qonunga xilof harakatlari tufayli yetkazilgan zararining o'rni qoplanishini belgilangan tartibda talab qilish.
- Soliq to'lovchilar qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin. Soliq to'lovchining soliq munosabatlarida shaxsan ishtirok etishi uni vakilga ega bo'lish huquqidan mahrum etmaydi, xuddi shuningdek, vakilning ishtirok etishi soliq to'lovchini bunday munosabatlarda shaxsan ishtirok etish huquqidan mahrum etmaydi.

Soliq to'lovchi vakillarining mazkur soliq to'lovchining soliq munosabatlaridagi ishtiroki munosabati bilan sodir etilgan harakati (harakatsizligi) soliq to'lovchining harakati (harakatsizligi) deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchilar:

- o'z soliq majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq hajmda bajarishi;
- qonun hujjatlariga muvofiq buxgalteriya hisobini yuritishi, moliyaviy va soliq hisobotini tuzishi;
- davlat soliq xizmati organlariga va boshqa vakolatli organlarga imtiyozlar olish huquqini tasdiqlovchi hujjatlarni taqdim etishi;
- soliq tekshiruvlari o'tkazilayotgan vaqtda davlat soliq xizmati organlariga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblab chiqarish, to'lash bilan bog'liq hujjatlar hamda ma'lumotlarni taqdim etishi;
- davlat soliq xizmati organlarining va boshqa vakolatli organlarning hamda ular mansabdor shaxslarining qonuniy talablarini bajarishi, shuningdek, mazkur organlarning, ular mansabdor shaxslarining qonuniy faoliyatiga to'sqinlik qilmasligi shart.

Soliq agentlari belgilangan majburiyatlardan tashqari:

- soliq to'lovchilarga to'lanadigan mablag'lardan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'g'ri va o'z vaqtida hisoblab chiqarishi, ushlab qolishi hamda budjetga va davlat maqsadli jamg'armalariga o'tkazishi;
- soliq to'lovchilarga to'langan daromadlarning, ushlab qolingan hamda budjetga va davlat maqsadli jamg'armalariga o'tkazilgan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning hisobini yuritishi, shu jumladan, har bir soliq to'lovchi bo'yicha alohida-alohida hisob yuritishi shart.

3.2. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning majburiyatini bajarish tartiblari va muddatlari

Soliq to'lovchining soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq yuzaga keladigan majburiyati soliq majburiyati deb e'tirof etiladi.

Soliq majburiyatini bajarish uchun soliq to'lovchi:

- davlat soliq xizmati organlarida hisobga turishi;
- soliq solish obyektlari va soliq solish bilan bog'liq obyektlarni aniqlashi hamda ularning hisobini yuritishi;
- moliyaviy va soliq hisobotini tuzishi hamda uni davlat soliq xizmati organlariga taqdim etishi;
- soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni o'z vaqtida hamda to'liq miqdorda to'lashi shart.

Soliq majburiyatini bajarish bevosita soliq to'lovchi tomonidan amalga oshiriladi. Soliq majburiyati bajarilmagan yoki lozim darajada bajarilmagan taqdirda, soliq to'lovchiga nisbatan belgilangan tartibda uning bajarilishini ta'minlash choralari qo'llaniladi. Soliq majburiyati belgilangan muddatlarda soliq to'lovchi tomonidan bajarilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni joriy qilishga faqat O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi haqlidir (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 123-moddasi).

Har bir shaxs Soliq kodeksida belgilangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashi shart (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 51-moddasi).

Soliq to'lovchi soliq majburiyatini muddatidan ilgari bajarishga haqli. Soliq majburiyatini bajarish muddatlari kalendar sana yoki vaqt davri (yil, yil choragi, oy, o'n kunlik va kun) o'tishi bilan belgilanadi.

Muddatning o'tishi kalendar sanadan yoki muddatning boshlanishi belgilab qo'yilgan voqea yuz berganidan keyingi kundan boshlanadi. Soliq majburiyati bu majburiyatni bajarish muddatining so'nggi kuni soat yigirma to'rtga qadar bajarilishi kerak.

Agar soliq majburiyatini bajarish muddatining so'nggi kuni dam olish (ishlanmaydigan) kuniga to'g'ri kelib qolsa, shundan keyingi birinchi ish kuni muddatning tugash kuni hisoblanadi.

Jismoniy shaxsning soliq majburiyati quyidagi hollarda tugatiladi:

- uning vafot etishi bilan;
- uni vafot etgan deb e'lon qilish to'g'risidagi sud qarori qonuniy kuchga kirishi bilan.

Davlat soliq xizmati organi soliq davri tugaganidan keyin besh yil ichida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblashi yoki ularning hisoblangan summasini qayta ko'rib chiqishi mumkin.

Soliq to'lovchi soliq davri tugaganidan keyin besh yil ichida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning ortiqcha to'langan summalarini hisobga olishni yoki qaytarishni talab qilishga haqli.

Soliq majburiyati bo'yicha da'vo qilish muddatining o'tishi fuqarolik qonun hujjatlariga muvofiq to'xtatib turiladi, uziladi va tiklanadi.

3.3. Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlarini va soliq solish bilan bog'liq obyektlarni aniqlash hamda ularning hisobini yuritish

Soliq va boshqa majburiy to'lovning har bir turi bo'yicha soliq solish obyektini hamda soliq solish bilan bog'liq obyektlar Soliq kodeksiga muvofiq belgilanadi.

Jismoniy shaxslarning mulki bo'lgan mol-mulkning qayta ro'yxatdan o'tkazishdan keyingi qiymatini aniqlash ishlarini Texnik ro'yxatga olish byurosi amalga oshiradi. Soliq solish obyektlarini baholash va qayta baholash qanday o'tkazilayotganligini nazorat qilishni Davlat soliq qo'mitasining joylardagi organlari amalga oshiradi. Shundan kelib chiqib, zarur hollarda Texnik ro'yxatga olish byurosi mahalliy organlari soliq organlarining so'rovlariga ko'ra jismoniy shaxslarning mulkini baholaydi va qayta baholaydi.

Jismoniy shaxsning mulki bo'lgan, foydalanishga qabul qilingan va mahalliy texnik ro'yxatga olish byurosida ro'yxatga olingan turar joylar, kvartiralar, bog'dorchilik va uzumchilik shirkatlari a'zolarining bog' uychalari, garajlar va boshqa imoratlar, binolar va inshootlar soliq solish uchun baholash obyektlari hisoblanadi.

Imoratlar, binolar va inshootlar qurilayotgan vaqtda va ular bunyod etilgan yil davomida; egasiz imoratlar, binolar va inshootlar; mahalliy davlat boshqaruvi organlari qarori bilan har xil sabablarga ko'ra bundan keyin foydalanish uchun yaroqsiz deb topilgan imoratlar, binolar va inshootlar soliq solish maqsadida baholanmaydi.

Fuqarolar tomonidan o'zboshimchalik bilan qurilgan va foydalanilayotgan imoratlar ham soliq solish maqsadida baholanishi kerak. Bunda bu kabi imoratlar uchun soliq to'lash mulkchilik bo'yicha boshqa huquqiy kafolatlarni keltirib chiqarmaydi, bundan faqat soliqqa oid majburiyatlar mustasnodir.

Baholashni o'tkazish jarayonida aniqlangan o'zboshimchalik bilan qurilgan va egasiz imoratlar ro'yxatini Texnik ro'yxatga olish byurosi organlari amaldagi qonun hujjatlari bilan belgilangan tartibda ulardan bundan keyin foydalanish va ularning tegishliligi to'g'risida qaror qabul qilish uchun hokimliklarga taqdim etadi.

Soliq solish uchun imoratlar va inshootlarning qiymatini aniqlash baholash paytida yil narxlari darajasidagi haqiqiy qiymat bo'yicha amalga oshiriladi.

Uy-joylar va boshqa imoratlarining jismoniy eskirishini aniqlash imoratni ko'zdan kechirish natijalariga ko'ra konstruktiv elementlarning jismoniy eskirishini aniqlash usuli bilan amalga oshiriladi. Konstruktiv elementlar bo'yicha jismoniy eskirish foizini aniqlashda baholash paytida ularning texnik holatini tekshirish asosida ushbu elementlarning eskirishi foizi belgilanadi.

Foydalanishga topshirilgan sanasi va xizmat qilish normativ muddati ma'lum imoratlar va inshootlar (uy-joylardan tashqari)ning jismoniy eskirganligi jadvalga muvofiq xizmat qilish muddatlariga ko'ra aniqlanadi.

Jismoniy shaxslarning mulki – uy-joylar, kvartiralar (xususiy lashtirilganlari ham), garajlar, boshqa imoratlar, binolarni baholash va qayta baholash uchun yagona funksional ko'rsatkich – imoratlar, binolar umumiy maydonining kvadrat metri aniqlanadi.

Imoratlar, binolar va inshootlarni baholash texnik qayta ro'yxatga olish va ro'yxatga olishning amaldagi normalariga, shuningdek, mazkur nizomga muvofiq o'tkaziladigan qayta ro'yxatga olish ma'lumotlari asosida asosiy ishlab chiqarish fondlarini qayta baholash uchun belgilangan sanaga amalga oshiriladi.

Fuqarolar o'zlariga tegishli imoratlar, inshootlarni qayta ro'yxatga olishdan bosh tortganlari taqdirda Texnik ro'yxatga olish byurosi bir oy muddatda ijro etuvchi hokimiyat organlari va soliq solish obyekti joylashgan joydagi soliq inspeksiyasini bundan xabardor qilishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastri davlat qo'mitasi Davlat soliq qo'mitasiga quyidagilarni taqdim etishni o'z zimmasiga oladi:

- yakka tartibda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslar bo'yicha umumiy ma'lumotlar va yer turlari bo'yicha ma'lumotlar;
- jismoniy shaxslarning yakka tartibda uy-joy qurish, dehqon xo'jaligini, jamoa bog'dorchiligi va uzumchiligini yuritish uchun berilgan yerlar to'g'risidagi ma'lumot;
- qishloq xo'jaligi yerlarining bonitet ballari to'g'risidagi ma'lumotlar;

– jismoniy shaxslarning mulkida bo'lgan bino va inshootlarning har bir jismoniy shaxs bo'yicha har yili 1-yanvarga bo'lgan holatiga ko'ra inventarizatsiya qiymatini va uning mulkdori to'g'risidagi ma'lumotlarni, 1-fevralgacha.

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi taqdim etilgan ma'lumotlar asosida yagona elektron ma'lumotlar bazasini shakllantiradi va hududiy soliq organlari tomonidan soliq majburiyati yuzaga kelgan xo'jalik yurituvchi subyektlar bo'yicha belgilangan tartibda nazorat tadbirlari amalga oshirilishini ta'minlaydi.

«Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar va soliq obyektlarini hisobga olish» dasturiy ma'sul ma'lumotlar bazasini shakllantirish va undan foydalanishni tartibi

Hududiy Davlat soliq xizmati organlarida dasturiy mahsullar texnik soz holatda bo'lishi va xavfsizlik choralari ko'rilishini nazorat qilish Axborot-texnologiya ta'minoti boshqarmasi hududiy bo'limlari (Axborot tizimlari shu'basi), ularga ma'lumotlarning o'z vaqtida kiritilishi va to'g'ri yuritilishi Axborot-tahlil bosh boshqarmasi hududiy bo'limlari (Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi), dasturiy mahsulda tegishli soliqlarni hisoblash uchun kiritiladigan birlamchi ma'lumotlar bilan ta'minlash Jismoniy shaxslarga soliq solish bosh boshqarmasi hududiy bo'limlari mas'ul xodimlari tomonidan tayyorlanadi.

Dasturiy mahsul bilan ishlashga huquq berish tartibi

Dasturiy mahsullar bilan ishlovchi har bir mas'ul xodim dasturiy mahsuldan foydalanish huquqi uchun alohida parolga ega bo'lishi shart.

Davlat soliq xizmati organlarida dasturiy mahsullarga kirish va ko'rish huquqlari uchun beriladigan parollar bo'lim boshliqlarining DSQ Raisining o'rinbosarlari, DSB va DSI rahbarlari nomiga yozilgan bildirgisi asosida beriladi.

Dasturiy mahsullarga to'liq kirish huquqi (ma'lumotlarni o'zgartirish kiritish imkoniyatiga ega bo'lgan darajadagi ruxsat) faqatgina mazkur dasturiy mahsullar bilan bevosita ishlovchi mas'ul xodimlarga, ko'rish huquqi esa (ma'lumotlarni o'zgartirish kiritish imkoniyatiga ega bo'lmagan darajadagi ruxsat) mazkur dasturiy mahsullardan bilvosita foydalanuvchi xodimlarga beriladi.

Axborot-texnologiya ta'minoti boshqarmasi va uning joylardagi bo'linmalari mas'ul xodimi (Administrator) ushbu bildirgiga asosan foydalanuvchi va unga berilgan parol ma'lumotlarini maxsus ro'yxatga olish jurnalida qayd etib boradi.

Mas'ul xodim parol olganligini tasdiqlab, jurnalga imzo chekadi va darhol o'ziga berilgan parolni o'zgartirib olishi shart. Mas'ul xodim o'ziga berilgan parolga shaxsan o'zi javobgardir.

Dasturiy mahsullardan foydalanish uchun berilayotgan «foydalanuvchi nomi» va «parol»lar quyidagi turkumda bo'lishi shart:

- foydalanuvchi nomi (logini) lotin alifbosida mas'ul xodimning familiyasi va ismining bosh harfidan tashkil topgan bo'lishi;
- parol 8 ta belgidan kam bo'lmasligi, albatta yuqori va quyi registrlardan foydalangan bo'lishi shart (bunda maxsus belgilar: @, #, \$, &, *, % va hokozolardan

foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi).

Dasturiy mahsullardan foydalanish uchun parol olgan xodim ishdan bo'shaganda, boshqa lavozimga o'tganda, mehnat yoki o'quv ta'tiliga chiqqanda, xodimning bevosita rahbari zudlik bilan Administratorga rasman murojaat etadi va ushbu xodimning logini Administrator tomonidan yopiladi (deaktivatsiya qilinadi) hamda jurnalda belgilab qo'yiladi.

Yopilgan (deaktivatsiya qilingan) loginni ochish (aktivatsiya qilish) yuqorida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Ma'lumotlar tarkibi va mazmuni

«Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish» hamda «Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlarini hisobga olish» dasturiy mahsullari ma'lumotlar bazasiga quyidagi ma'lumotlar kiritiladi:

– O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 78 va 80-moddalariga muvofiq soliq to'lovchi jismoniy shaxslar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997-yil 11-martdagi 130-sonli qarori bilan tasdiqlangan «O'zbekiston Respublikasida soliq to'lovchilarning identifikatsiya raqamlarini berish va qo'llash tizimi to'g'risida»gi nizom talablari asosida soliq to'lovchi identifikatsiya raqamini (STIR) berish uchun unga tegishli ma'lumotlar;

– O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 68-moddasiga asosan vakolatli organlar tomonidan soliq obyektini (mol-mulki, yer maydoni, suv hajmi) ro'yxatga olinganligi yoki yuridik shaxs tashkil etmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxs (keyingi matnlarda «Yakka tartibdagi tadbirkor» deb yuritiladi) sifatida davlat ro'yxatidan o'tganligi, shuningdek, amaldagi qonunchilik asosida ro'yxatga olishning alohida tartibi joriy qilingan yakka tartibdagi tadbirkorlarga soliq organida ro'yxatga olinganligi to'g'risidagi hujjatlar ma'lumotlari;

– O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 272, 276, 287 va 291-moddalariga asosan jismoniy shaxslarga tegishli mulk hisoblangan xonadonlar, uy-joylar, dala-hovlilar, tadbirkorlik maqsadida foydalaniladigan bino va inshootlar va boshqa obyektlar hamda ular band qilgan yer maydonlari bo'yicha Soliq kodeksining 84-moddasida nazarda tutilgan organlar, tashkilotlar tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar;

– Soliq kodeksining 282-moddasi 2-qismiga asosan imtiyozga ega bo'lgan obyektlar hamda 275 va 290-moddalariga asosan imtiyoz huquqiga ega bo'lgan fuqarolar tomonidan taqdim etilgan imtiyoz huquqini tasdiqlovchi hujjatlar hamda vakolatli idoralar tomonidan olingan ma'lumotlar.

Ma'lumotlarni kiritish tartibi va muddati

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni davlat soliq xizmati organlarida ro'yxatga olish 01-shaklni to'ldirish orqali amalga oshiriladi. 01-shakl jismoniy shaxs tomonidan to'ldiriladi va imzo qo'yiladi. Jismoniy shaxs davlat soliq xizmati organlariga kelmagan taqdirda, uchastka soliq inspektorlari tomonidan jismoniy shaxslarga ro'yxatdan o'tkazish 01-shakli uyma-uy yurib rasmiylashtiriladi.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga STIR berish uchun DSI boshlig'i yoki uning o'rinbosari nomiga yozgan bildirgi asosida Axborot tizimlari shu'basiga taqdim etadi hamda ularga belgilangan tartibda va muddatlarda STIR beriladi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar va yuridik shaxs bo'lmasdan tashkil etilgan dehqon xo'jaliklarini davlat soliq xizmati organlarida hisobga olish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 2003-yil 20-avgustdagi 357-sonli qarori bilan tasdiqlangan «Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish uchun ro'yxatdan o'tkazish tartibotlari tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida»gi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 24-maydagi PQ-357-sonli qarori bilan tasdiqlangan «Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatiga olish va hisobga qo'yishning xabardor qilish tartibi to'g'risida»gi nizomlar talablari asosida amalga oshiriladi.

Tartibga asosan ro'yxatga olingan soliq to'lovchilarning ro'yxatga olish ma'lumotlarini 03-shakl to'ldirish orqali bir kun muddatda Axborot tizimlari mas'ul xodimlari «mahalla» ko'rsatkichlariga asosan mos holda manzil ko'rsatkichlariga tegishli o'zgartirish kiritadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 80-moddasiga asosan Tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatga olish inspeksiyasidan davlat ro'yxatidan o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlik va yuridik shaxs bo'lmasdan tashkil etilgan dehqon xo'jaligiga ega bo'lgan jismoniy shaxslar hamda mol-mulk va yer soliqlarini to'lovchi jismoniy shaxslar o'z pasportidagi ma'lumotlar o'zgartirish taqdirda, davlat soliq xizmati organlarida asosiy ro'yxatdan o'tkazish ma'lumotlari 03-shaklni to'ldirish orqali o'zgartiriladi.

Ushbu 03-shakl ma'lumotlarining to'g'riligini uchastka soliq inspektori tekshiradi va uning to'g'riligiga imzo qo'yadi. Bunda O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi WEB portalida joylashtirilgan Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar haqida ma'lumot (WEB-zapros) dasturiy mahsulidan foydalanish mumkin.

Uchastka soliq inspektorlari Soliq kodeksining 84-moddasida nazarda tutilgan «Yergeodezkadastr» davlat qo'mitasining hududiy bo'limidan har yili 1-fevralgacha obyektning 1-yanvarga bo'lgan holatiga ko'ra inventarizatsiya qiymati va uning mulkdori hamda yer uchastkalari to'g'risidagi ma'lumotlarni oladi.

Bunda uchastka soliq inspektori tomonidan umumiy soliq obyektlar soni, inventarizatsiya qiymati va yer maydoni hamda har bir soliq obyektini to'g'risidagi ma'lumotlar qog'oz va elektron ko'rinishda olinadi.

«Yergeodezkadastr» davlat qo'mitasining hududiy bo'limi tomonidan har yili 1-fevralgacha taqdim etilgan umumiy va har bir obyekt ko'rinishdagi ma'lumotlar yiliga bir marotaba tasdiqlangan va muhr bosilgan bo'lishi shart. Boshqa vaqtlarda umumiy soni to'g'risidagi ma'lumotlar solishtirilib boriladi va har bir obyekt bo'yicha elektron ko'rinishda olinadi.

Soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida qonun hujjatlariga muvofiq axborot taqdim etadigan organlar va tashkilotlarning mansabdor shaxslari tomonidan soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risidagi axborotni taqdim etish tartibining ko'rsatilgan axborotni taqdim

etmaslik, o'z vaqtida taqdim etmaslik yoki buzib ko'rsatgan holda taqdim etish holatlarida O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 215-3-moddasi talablariga asosan organlar va tashkilotning mansabdor shaxslarga nisbatan belgilangan tartibda ma'muriy jarima qo'llaniladi.

Uchastka soliq inspektorlari har yili 1-fevralgacha Moliya bo'limining Pensiya jamg'armasi bo'limi, Mudofaa ishlari bo'limi yoxud boshqa vakolatli organlaridan soliq imtiyozlariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar to'g'risida ma'lumotnomalar oladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 277 va 293-moddalariga asosan soliq obyektlari, ya'ni jismoniy shaxslarga tegishli mulk hisoblangan xonadonlar, uy-joylar, dala-hovlilar, yer maydonlari va bino inshootlari to'g'risidagi ma'lumotlar asosida uchastka soliq inspektori tomonidan Davlat soliq qo'mitasining 2014-yil 7-fevraldagi 47-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlarining uchastka soliq inspektori to'g'risida"gi nizomga muvofiq 09-shakl to'ldiriladi hamda DSIning Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limiga taqdim etiladi.

Bunda Soliq kodeksining 275 va 290-moddalariga asosan imtiyoz huquqiga ega bo'lgan fuqarolar tomonidan taqdim etilgan imtiyoz ma'lumotlari uchastka soliq inspektorlari tomonidan to'ldirilib, uchastka soliq inspektori va Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi boshlig'i tomonidan imzolangan holda taqdim etiladi.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi 09-shakldagi ma'lumotlar asosida bir ish kunida dasturiy mahsulda hisobga olinadi va shaxsiy kartochkalar ochilib, tegishli soliqlar hisoblanishini ta'minlaydi.

Toshkent shahrida vakolatli organlar tomonidan soliq objekti (mol-mulki, yer maydoni) ro'yxatga olinganligi to'g'risidagi ma'lumotlar elektron fayl ko'rinishida taqdim etiladi va ushbu ma'lumotlar Axborot tizimlari shu'basi tomonidan DSIning ma'lumotlar bazasiga yuklanadi hamda tegishli konvertatsiya ishlarini bajarish orqali soliqlarning to'liq hisoblanishini ta'minlaydi.

Imtiyozlarni kiritishda obyekt egalarining ulushi obyekt egalarining sonidan kelib chiqqan holda qo'yilgan bo'lishi kerak. Agar ushbu ma'lumot bazada mavjud bo'lmagan holda kadastr idorasi yoki notarial tasdiqlangan ma'lumotdan obyekt egalarining ulushini inobatga olgan holda kiritilishini ta'minlash lozim. Imtiyoz qo'llanilishida fuqaroning obyektga nisbatan bo'lgan ulushi ko'rsatilishi shart. Aks holda imtiyoz summasi noto'g'ri qo'llanilishiga olib keladi.

Bunda imtiyozlarning bazaga to'g'ri va aniq kiritilishi yuzasidan javobgarlik ma'lumotlarni kirituvchi xodim zimmasiga yuklanadi.

DSIning Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi tomonidan Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limining taqdim etgan 01, 03 va 09-shakllardagi ma'lumotlar to'liq to'ldirilmagan yoki xato va kamchiliklar bilan to'ldirilgan taqdirda, ushbu kamchiliklar ko'rsatilgan holda, ularni to'g'rilash uchun Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limiga 2 kun muddatda yozma bildirish xati orqali qaytariladi va o'z navbatida 9-shakl hujjat ma'lumoti uchastka soliq inspektorlari tomonidan bir ish kuni ichida qayta to'ldirilib, belgilangan tartibda

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limiga qaytaradi.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxs vafot etgan taqdirda, soliq majburiyatlarining boshqa jismoniy yoki yuridik shaxsga o'tishi haqidagi ma'lumot va hujjatlar vakolatli organlar tomonidan soliq organiga taqdim etilgan kundan boshlab 5 ish kuni ichida uchastka soliq inspektori tomonidan 03a, 09a, 17-shakldagi ma'lumotlar "Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar hisobini tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish" bo'limiga taqdim etiladi.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi mas'ul xodimi uchastka soliq inspektorlari taqdim etgan 03, 09a, 17-shakl hujjati ma'lumotlari asosida bir ish kunida soliq to'lovchi jismoniy shaxsning avvalgi egasiga tegishli bo'lgan obyektini yopib, uning yangi egasiga shaxsiy kartochka ochadi.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi mas'ul xodimlari har yili yanvar-fevral oylari davomida soliq to'lovchilarga hisoblangan soliq summalari, soliqdan qarzi va ustama jarimalari summalarini ko'rsatgan holda to'lov xabarnomalarini yozib, uchastka soliq inspektorlariga o'zlariga birlashtirilgan hududlar bo'yicha taqdim etadi.

Bunda to'lov xabarnomalarida soliq summalari, soliq qarzlari va penya summalarining to'g'ri aks ettirilganligiga to'lov xabarnomasini chop etgan xodim javob beradi.

O'z navbatida, uchastka soliq inspektorlari har yilning 1-may kungacha qadar Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi mas'ul xodimlari tomonidan to'ldirilgan to'lov xabarnomalarini soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga yetkazib berilishini ta'minlaydi.

Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi tomonidan Tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish inspeksiyasidan olingan ma'lumotlar asosida yakka tartibdagi tadbirkorlarga uning faoliyati va unga belgilangan stavkalaridan kelib chiqqan holda 3 ish kuni ichida belgilangan tartibda 17-shaklni to'ldirib, Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limiga taqdim qiladi. Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi 17-shakl ma'lumotlari asosida bir ish kunida shaxsiy kartochka ochadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 373-moddasiga binoan Davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organ tomonidan faoliyatini vaqtincha to'xtatgan yoki faoliyatini qayta boshlagan yakka tadbirkorlar to'g'risidagi taqdim etilgan axborotni DSI boshlig'ining munosabat belgisi bilan DSIning kirim daftarida ro'yxatdan o'tkazilib, Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi boshlig'i, istisno tariqasida Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi shu'ba boshlig'i oladi va 3 ish kunida uchastka soliq inspektorlari tomonidan to'ldirilgan 17-shakl ma'lumotlarini belgilangan tartibda Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limiga topshiradi.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi mas'ul xodimi taqdim qilingan ma'lumot asosida bir ish kuni

ichida yakka tartibdagi tadbirkorning shaxsiy kartochkasida tegishli soliq va majburiy to'lovlar hisoblanishi to'xtatilishi yoki davom ettirilishini ta'minlaydi.

Davlat ro'yxatidan o'tgan, faoliyatini butunlay yoki vaqtincha to'xtatgan va qayta boshlagan yakka tartibdagi tadbirkorlar bo'yicha ro'yxatdan o'tkazish organidan olingan ma'lumotlar asosida har oy yakuni bilan oyning 5-sanasiga qadar DSI boshlig'ining 1-o'rinbosari rahbarligida Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi, Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi hamda Axborot tizimlari shu'basi bilan hamkorlikda Jismoniy shaxslar ma'lumotlar bazasida shaxsiy kartochkalarining to'liq ochilganligi, tegishli soliqlar va majburiy to'lovlarning hisoblanganligi, to'xtatilganligi, shaxsiy kartochkalarining yopilganligini inventarizatsiyadan o'tkazadi, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish choralarini ko'radi va uning natijasini dalolatnoma bilan rasmiylashtiradi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar bo'yicha o'tkazilgan tekshiruvlar natijasida qo'llanilgan moliyaviy jarimalar, tekshiruvni amalga oshirgan mas'ul xodim tomonidan taqdim etilgan 10-shakl asosida Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi tomonidan ushbu yakka tartibdagi tadbirkorning shaxsiy kartochkasiga kiritiladi.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limining mas'ul xodimlari tomonidan budjet va budjetdan tashqari maqsadli jamg'armalarga kelib tushgan mablag'lar soliq to'lovchining shaxsiy kartochkasiga tegishli bank muassasasining har kunlik to'lov hujjatidan ko'chirma, uchashta soliq inspektori tomonidan 5-shakl to'lov pattasi orqali va yuridik shaxslardan xodimlarining ish haqi hisobidan undirilgan soliqlar bo'yicha taqdim etilgan reyestr ko'rinishidagi ma'lumotlar asosida kiritiladi.

Soliq organlari tomonidan budjet va budjetdan tashqari maqsadli jamg'armalarga tushgan tushumlarni tasdiqlovchi bank hujjatlari DSIga kelib tushgandan so'ng bir ish kundan kechiktirmay tegishlilik bo'yicha soliq to'lovchilarning shaxsiy kartochkalariga kiritilishi lozim.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limining mas'ul xodimi soliq to'lovchilarning to'lov topshiriqnomalarida tegishli ma'lumotlari to'liq bo'lmagan taqdirda, 2 ish kunda (STIR, yashash manzili, FISH) shaxsiy kartochkalarga kiritilmagan to'lov hujjatlari bo'yicha belgilangan tartibda reyestr tuzib, to'lov egalariga aniqlik kiritib berish uchun Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limiga taqdim etadi.

Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi boshlig'i yoki mas'ul xodimi tomonidan taqdim etilgan reyestr asosida 3 ish kuni ichida to'lov hujjatlariga aniqlik kiritib, belgilangan tartibda haqqoniylik imzo bilan tasdiqlangan reyestri 2 nusxada tuzib, uning bitta nusxasini shaxsiy kartochkaga kiritish uchun Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limiga taqdim etadi.

Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi mas'ul xodimi ma'lumot olingan kunning ertasidan

kechiktirmasdan reyestr asosida aniqlik kiritib berilgan to'lov hujjatlarini soliq to'lovchilarning tegishli shaxsiy kartochkalariga kiritadi.

Shaxsiy kartochkalarini yopish, yoki vaqtinchalik to'xtatib turish tartibi

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning shaxsiy kartochkalarini yopish yoki vaqtincha to'xtatish uchun asosli sabablar vujudga kelganda, Soliq tushumlarini hisobga olish, tahlil qilish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limining mas'ul xodimi soliq to'lovchi jismoniy shaxsning shaxsiy kartochkasida belgilangan soliq va pensiya jamg'armasiga majburiy to'lovlarni hisoblashni to'xtatib, soliq to'lovchi bilan 2 nusxada solishtirma dalolatnoma tuzadi. Soliq to'lovchi bo'lmaganda, uning ishtirokisiz shaxsiy kartochkada soliq va pensiya jamg'armasiga majburiy to'lovlar hisoblanishi to'xtatilib, bu haqda 2 kun muddatda soliq to'lovchiga xabar beriladi.

Solishtirma dalolatnoma ikki tomonlama tasdiqlanib, 1-nusxasi soliq to'lovchiga (u bo'lmaganda, shaxsan yetkazish uchun uchashta soliq inspektoriga) va 2-nusxasi Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limida saqlanadi.

Soliq to'lovchi bilan rasmiylashtirilgan solishtirma dalolatnomaga asosan soliq to'lovchi jismoniy shaxsda soliq va boshqa majburiy to'lovlari bo'yicha soliq qarzi hosil bo'lsa, Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limining mas'ul xodimi tomonidan mavjud soliq qarzini amaldagi qonunchilikda ko'zda tutilgan tartibda undirish choralari ko'riladi va soliq qarzi penyasi bilan birga to'liq undirilgandan so'ng qayta solishtirma dalolatnoma rasmiylashtirilib, shaxsiy kartochka yopiladi.

Solishtirma dalolatnomaga asosan soliq to'lovchi jismoniy shaxsda soliq va boshqa majburiy to'lovlari bo'yicha ortiqcha to'lov hosil bo'lsa, soliq to'lovchining yozma murojaatiga asosan Soliq kodeksining 56-moddasida belgilangan tartibda qaytarilib, qayta solishtirma dalolatnomasi rasmiylashtiriladi va shaxsiy kartochka yopiladi.

3.4. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha majburiyatlarni bajarish tartibi

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha bajarilmagan majburiyatlari bo'lgan soliq to'lovchi o'zining bank hisobvarag'ida pul mablag'lari mavjud bo'lishidan qat'i nazar, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni Soliq kodeksida belgilangan to'lash muddatidan kechiktirmay, ularni xizmat ko'rsatayotgan bankka to'lash uchun to'lov topshiriqnomasini taqdim etishi shart.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyatlarini bajarilishini ta'minlash choralari jumlasiga davlat soliq xizmati organi tomonidan soliq to'lovchiga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash muddati tugaganidan keyin uch ish kundan kechiktirmasdan, jismoniy shaxslarga, shu jumladan, yakka tartibdagi tadbirkorlarga esa o'ttiz kundan kechiktirmasdan yuboriladigan, soliq to'lovchi majburiyatini bajarishi zarurligi hamda soliq qarzini majburiy undirish yuzasidan ko'riladigan choralar to'g'risidagi talabnoma kiradi.

Amaldagi Soliq kodeksiga muvofiq soliq solinadigan daromad, mol-mulk, yer yoki boshqa soliqqa tortiladigan obyektlarga ega bo'lgan jismoniy shaxslar soliq to'lash majburiyatiga ega hisoblanadilar.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga Soliq kodeksida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda ularning majburiyatlari belgilanadi.

Jismoniy shaxslar soliq majburiyatini belgilashda soliq solish obyektlari hisobga olinishi lozim.

Jismoniy shaxslarning daromadlariga soliq solish obyektlari bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi va undan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlari;

O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari.

Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan, Soliq kodeksiga ko'ra qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish obyekti alohida qayd etilmaydi.

Mulkida soliq solinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar, shu jumladan, chet el fuqarolari, agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, shuningdek, yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilaridir. Soliq solish obyekti O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan uy-joylar, kvartiralar, dala hovli imoratlari, garajlar va boshqa imoratlar, joylar, inshootlar hisoblanadi.

Soliq majburiyatlarining tugatilishi

Vafot etgan soliq to'lovchi – jismoniy shaxsning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati uning meros qilingan mol-mulkini qabul qilgan merosxo'ri (merosxo'rlari) tomonidan, meros qilingan mol-mulkning qiymati doirasida va merosdagi ulushga mutanosib ravishda, meros qabul qilib olingan kundan e'tiboran bir yildan kechiktirmasdan bajariladi. Vafot etgan jismoniy shaxs to'lashi lozim bo'lgan penya yoki jarimalarni to'lash majburiyati merosxo'rga (merosxo'rlarga) nisbatan tatbiq etilmaydi.

Vafot etgan jismoniy shaxsning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha soliq majburiyati summasi meros qilingan mol-mulk qiymatidan ortiq bo'lgan taqdirda, vafot etgan jismoniy shaxsning soliq yoki boshqa majburiy to'lovni to'lash bo'yicha qarzining qolgan summasi umidsiz qarz deb e'tirof etiladi.

Merosxo'r bo'lmagan taqdirda, vafot etgan jismoniy shaxsning soliq qarzi umidsiz qarz hisoblanadi.

Soliq qarziga ega bo'lgan jismoniy shaxs vafot etgan taqdirda, jismoniy shaxs hisobga qo'yilgan yoki uning mol-mulki turgan joydagi hududiy Davlat soliq inspeksiyasi vafot etgan shaxsning merosxo'ri (merosxo'rlari) to'g'risida axborot

olingan paytdan e'tiboran o'ttiz kun ichida unga (ularga) soliq qarzi borligini ma'lum qilishi shart.

Sud tomonidan bedarak yo'qolgan deb topilgan jismoniy shaxsning soliq qarzi qonun hujjatlariga muvofiq bedarak yo'qolgan shaxsning mol-mulkini boshqarish huquqiga ega bo'lgan shaxs tomonidan bedarak yo'qolgan shaxsning mol-mulki hisobidan bajariladi.

Sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan jismoniy shaxsning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati uning vasiysi tomonidan muomalaga layoqatsiz shaxsning mol-mulki hisobidan bajariladi.

Belgilangan tartibda bedarak yo'qolgan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilgan jismoniy shaxsning mol-mulki yetarli bo'lmagan (yo'q bo'lgan) taqdirda, uning soliq qarzining ko'rsatilgan mol-mulk qiymatidan ortiq qismi umidsiz qarz deb e'tirof etiladi.

Jismoniy shaxsning bedarak yo'qolgan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilganligini bekor qilish to'g'risida belgilangan tartibda qaror qabul qilingan yoki jismoniy shaxsni muomalaga layoqatli deb topish to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda, ilgari hisobdan chiqarilgan soliq qarzining amal qilishi da'vo qilish muddatidan qat'i nazar qayta tiklanadi.

Vafot etgan jismoniy shaxsning jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini va qat'iy belgilangan soliqni to'lash bo'yicha qarzi umidsiz qarz deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2013-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi, shuningdek, soliq hisobotini taqdim etish davriyligi qisqartirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-343-sonli Qonuniga ko'ra SK-61 moddasiga quyidagi tartib belgilandi:

Jismoniy shaxs soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnomani olgan kundan e'tiboran o'n kun ichida uni bajarmagan taqdirda, davlat soliq xizmati organlari jismoniy shaxsdan soliq qarzini undirish to'g'risidagi ariza bilan belgilangan tartibda sudga murojaat qiladi, soliq qarzi summasi mol-mulkka qaratish uchun qonun hujjatlarida belgilangan eng kam miqdordan oz bo'lgan hollar bundan mustasno.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 4-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2015-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi PQ-2270-sonli qarori bilan 2015-yil 1-yanvardan boshlab soliq to'lovchilarning mol-mulkidan undirishga qaratish uchun soliqqa oid qarzlarning eng kam miqdorlari EKIHdan kelib chiqib aniqlanishi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmasligi belgilandi.

8-jadval

Soliq to'lovchilarning mol-mulkiidan undirishga qaratish uchun soliqqa oid qarzlarning ENG KAM MIQDORLARI¹³

Soliq to'lovchilar	Eng kam miqdori, so'mda
O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga muvofiq zimmasiga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash yuklatilgan yuridik shaxslar va ularning alohida tuzilmalari	4 054 600
Jismoniy shaxslar	1 013 200

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyatlarini bajarilishini ta'minlash

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha bajarilmagan majburiyatlarini bo'lgan soliq to'lovchi o'zining bank hisobvarag'ida pul mablag'lari mavjud bo'lishidan qat'i nazar, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni Soliq kodeksida belgilangan to'lash muddatidan kechiktirmay, ularni xizmat ko'rsatayotgan bankka to'lash uchun to'lov topshiriqnomasini taqdim etishi shart.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyatlarini bajarilishini ta'minlash choralari jumlasiga soliq to'lovchiga hududiy Davlat soliq inspeksiyasi tomonidan uning majburiyatini bajarish zarurligi hamda soliq qarzini majburiy undirish yuzasidan ko'riladigan choralar to'g'risida yuborilgan talabnomasi kiradi.

Jismoniy shaxslarning *soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnoma* yozma shaklda rasmiylashtiriladi va unda quyidagilar ko'rsatilishi kerak:

- 1) soliq to'lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi yoki to'liq nomi;
- 2) soliq to'lovchining identifikatsiya raqami;
- 3) talabnoma tuzilgan sana;
- 4) talabnomani yuborish vaqtida hisoblangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, penya, jarimalar bo'yicha qarz summasi;
- 5) talabnoma olinganidan so'ng soliq majburiyati bajarilmagan taqdirda qo'llaniladigan majburiy undirish choralari va muddatlari.

Soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnoma soliq to'lovchiga yoki uning vakiliga bu talabnomani soliq to'lovchi olganligini va talabnoma olingan sanani tasdiqlovchi usulda topshirilishi lozim.

Soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnoma pochta orqali buyurtma xat bilan yuborilgan taqdirda, u buyurtma xat pochta jo'natmasi topshirilganligi to'g'risidagi bildirish blankasida ko'rsatilgan sanada olingan deb hisoblanadi.

Soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnomaning shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnoma olingan kundan boshlab o'n kun ichida jismoniy shaxs tomonidan bajarilmagan taqdirda, hududiy Davlat soliq inspeksiyasi soliq qarzini jismoniy shaxsdan undirish to'g'risidagi ariza bilan belgilangan tartibda sudga murojaat qiladi.

Soliq qarzini majburiy undirish choralari jismoniy shaxslarga nisbatan faqat sud tartibida qo'llaniladi.

Jismoniy shaxslarning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash muddatlarini buzishi xuddi yuridik shaxslarga belgilangan tartibda, ya'ni to'lovning belgilangan muddatidan keyingi kundan e'tiboran muddati o'tkazib yuborilgan har bir kun uchun (to'lov kuni ham shunga kiradi) 0,045 foiz miqdorida penya hisoblashga sabab bo'ladi. Bunda boshqa soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha ortiqcha to'langan summaga teng bo'lgan qarz summasiga penya hisoblanmaydi. Penya miqdori tegishli soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha qarz summasidan oshib ketishi mumkin emas. Lekin soliq to'lovchi tomonidan penyani to'lash uni soliq majburiyatlarini, ya'ni asosiy soliq qarzini to'lashdan ozod qilmaydi. Umidsiz soliq qarzini hisobdan chiqarish qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lashning umumiy shartlari

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, shuningdek, moliyaviy sanksiyalar budjet va davlat maqsadli jamg'armalariga quyidagi tartibda o'tkaziladi:

- asosiy summa;
- hisoblangan penya;
- jarimalar.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash vaqtinchalik moliyaviy qiyinchilikka ega bo'lgan korxonalariga davlat tomonidan yordam ko'rsatish maqsadida to'lash muddatini soliq to'lovchi qarz summasini bir yo'la yoki bosqichma-bosqich to'lagan holda keyinroq muddatga ko'chirishdan iboratdir.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash qonun hujjatlarida belgilangan tartibda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi yoki u vakolat bergan organ tomonidan bir oydan yigirma to'rt oygacha muddatga beriladi.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash qonun hujjatlarida belgilangan tartibda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi yoki u vakolat bergan organ tomonidan bir oydan yigirma to'rt oygacha muddatga beriladi.

Yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar davlat soliq xizmati organiga yozma bildirish yuborib, tekshiruvlar natijalari bo'yicha qo'shimcha hisoblangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, shuningdek, moliyaviy sanksiyalar summalarini to'lashni undirish to'g'risida qaror qabul qilingan kundan e'tiboran **olti oy mobaynida teng ulushlarda amalga oshirishga haqli**.

To'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash soliq qarzining hammasi yoki uning bir qismiga nisbatan amalga oshirilishi mumkin.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha penya hisoblash tegishli soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha qarzni to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lashning amal qilish davri boshlanishidan e'tiboran to'xtatib turiladi.

¹³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086 sonli Qarorining 23-ilovasi.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini berish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Ushbu qoidalar bojxona to'lovlari va davlat bojini to'lashga tatbiq etilmaydi. Bojxona to'lovlari va davlat bojini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlari hamda boshqa qonun hujjatlarida belgilangan tartib va asoslarda amalga oshiriladi.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lashning amal qilishi u (ular) berilgan muddat o'tganidan keyin tugaydi.

Soliq qarzini to'lashni kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lashning amal qilishi soliq to'lovchi kechiktirilgan va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lanadigan soliq qarzining jami summasini kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash muddati o'tguniga qadar to'lagan yoki soliq to'lovchi kechiktirish va (yoki) bo'lib-bo'lib to'lash shartlarini buzgan hollarda muddatidan ilgari tugatiladi.

Soliqning budjetga to'langan hamda to'lash uchun hisoblangan summasi o'rtasidagi taqdim etilgan soliq hisoboti asosida aniqlanadigan ijobiy farq soliqning ortiqcha to'langan summasi deb e'tirof etiladi.

Ortiqcha to'langan summa soliq qarzini quyidagi ketma-ketlikda uzish hisobiga hisobga olinishi kerak:

- 1) soliqning mazkur turi bo'yicha penya va jarimalarni uzish hisobiga;
- 2) boshqa turdagi soliqlar bo'yicha qarzni uzish hisobiga;
- 3) boshqa turdagi soliqlar bo'yicha penya va jarimalarni uzish hisobiga;
- 4) mazkur soliq bo'yicha kelgusi to'lovlar hisobiga;
- 5) boshqa turdagi soliqlar bo'yicha kelgusi to'lovlar hisobiga.

“Yuridik va jismoniy shaxslarning soliq qarzini hisobini yuritish” dasturiy mahsul ma'lumotlar bazasini shakllantirish va undan foydalanishni tartibi

Hududiy Davlat soliq xizmati organlarida dasturiy mahsullar texnik soz holatda bo'lishini nazorat qilish Axborot tizimlari bo'lim (shu'ba)lari, Soliq bo'yicha qarzlarni majburiy undirish bo'lim (shu'ba)larining Davlat soliq xizmati organlarining tegishli buyrug'i bilan tayinlangan ma'sul xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.

Dasturiy mahsulni joriy qilish orqali quyidagi ishlarni amalga oshirish maqsad qilib qo'yilgan:

– jismoniy shaxslarning soliq qarzi uchun Soliq kodeksining 61-moddasiga asosan ogohlantirish talabnomalarini shakllantirish;

– qarzdorning muddatida to'lanmagan soliq qarzini mol-mulkidan undirish maqsadida Soliq kodeksining 65-moddasiga asosan xo'jalik sudiga taqdim etish uchun arizalarni chop etish;

– soliq qarzini mol-mulk hisobidan undirish bo'yicha xo'jalik sudiga kiritilgan arizalar yuzasidan sudga ko'riladigan ish uchun ma'lumotlarni shakllantirish;

– xo'jalik sudining soliq qarzini mol-mulk hisobidan undirish bo'yicha ijro hujjatlarini dasturiy mahsulga kiritib, belgilangan muddatda sud ijro bo'limlariga kuzatuv xati orqali yuborish;

– dasturiy mahsulning “41-grafa” jadvali orqali soliq qarzini majburiy undiruvga qaratishda amalga oshirilgan ishlarni nazorat qilish.

Dasturiy mahsul bilan ishlashga huquq berish tartibi

Dasturiy mahsullar bilan ishlovchi har bir mas'ul xodim dasturiy mahsuldan foydalanish huquqi uchun alohida parolga ega bo'lishi shart.

Davlat soliq xizmati organlarida dasturiy mahsullarga kirish va ko'rish huquqlari uchun beriladigan parollar bo'lim boshliqlarining DSQ raisining o'rinbosarlari, DSB va DSI rahbarlari nomiga yozilgan bildirgisi asosida beriladi.

Dasturiy mahsullarga to'liq kirish huquqi (ma'lumotlarni o'zgartirish kiritish imkoniyatiga ega bo'lgan darajadagi ruxsat) faqatgina mazkur dasturiy mahsullar bilan bevosita ishlovchi mas'ul xodimlarga, ko'rish huquqi esa (ma'lumotlarni o'zgartirish kiritish imkoniyatiga ega bo'lmagan darajadagi ruxsat) mazkur dasturiy mahsullardan bilvosita foydalanuvchi xodimlarga beriladi.

Axborot-texnologiya ta'minoti boshqarmasi va uning joylardagi bo'linmalari mas'ul xodimi (Administrator) ushbu bildirgiga asosan foydalanuvchi va unga berilgan parol ma'lumotlarini maxsus ro'yxatga olish jurnalida qayd etib boradi.

Mas'ul xodim parol olganligini tasdiqlab, jurnalga imzo chekadi va darhol o'ziga berilgan parolni o'zgartirib olishi shart. Mas'ul xodim o'ziga berilgan parolga shaxsan o'zi javobgardir.

Dasturiy mahsullardan foydalanish uchun berilayotgan “foydalanuvchi nomi” va “parol”lar quyidagi turkumda bo'lishi shart:

– foydalanuvchi nomi (logini) lotin alifbosida mas'ul xodimning familiyasi va ismining bosh harfidan tashkil topgan bo'lishi;

– parol 8 ta belgidan kam bo'lmashligi, albatta, yuqori va quyi registrlardan foydalangan bo'lishi shart (bunda maxsus belgilar: @, #, \$, &, *, % va boshqalardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi).

Dasturiy mahsullardan foydalanish uchun parol olgan xodim ishdan bo'shaganda, boshqa lavozimga o'tganda, mehnat yoki o'quv ta'tiliga chiqqanda, xodimning bevosita rahbari zudlik bilan Administratorga rasman murojaat etadi va ushbu xodimning logini Administrator tomonidan yopiladi (deaktivatsiya qilinadi) hamda jurnalda belgilab qo'yiladi.

Yopilgan (deaktivatsiya qilingan) loginni ochish (aktivatsiya qilish) yuqorida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Ma'lumotlar tarkibi va mazmuni

Dasturiy mahsul ma'lumotlar bazasida quyidagilar shakllanadi:

– budjet va budjetdan tashqari maqsadli jamg'armalar uchun hisoblangan va to'langan to'lovlar, shuningdek, mavjud soliq qarzi va ortiqcha to'lovlar to'g'risidagi ma'lumotlarning korxonalar (jismoniy shaxslar), faoliyat turlari, vazirliklar, statuslar, mulkchilik shakli, banklar hamda hududlar kesimida jadval shakli;

– to'lov muddati uzaytirilgan soliq qarzlari to'g'risidagi hisobotlarning jadval shakli;

– ogohlantirish talabnomalari, qarzdor korxonalar (jismoniy shaxslar) va debitorlar hisobiga qo'yilgan inkasso topshiriqnomalari, debitor korxonalar (jismoniy shaxslar) hisobidan undirilgan summalar, xo'jalik sudiga rasmiylashtirilgan (da'vo) arizalar hamda qanoatlantirilgan da'vo arizalar bo'yicha dasturiy mahsulga kiritilgan sud buyruqlari to'g'risidagi reyestr ma'lumotlari jadval shakli;

– soliq qarzini majburiy undiruvga qaratish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlarni nazorat qilish maqsadida "41-grafa" jadvali shakli.

Dasturiy mahsul uch pog'ona da'vo yuritilishi mo'ljallangan:

- birinchi pog'ona tuman (shahar) Davlat soliq inspeksiyalarida;
- ikkinchi pog'ona Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar Davlat soliq boshqarmalarida;
- uchinchi pog'ona Davlat soliq qo'mitasida.

Ma'lumotlarni shakllantirish tartibi va muddati

Budjet va budjetdan tashqari davlat maqsadli jamg'armalardan bo'lgan qarzdorlikka "Soliq bo'yicha qarzlarni majburiy undirish" bo'lim (shu'ba)lari tomonidan ogohlantirish talabnomalari, ijrosi bajarilmagan talabnomalar bo'yicha sudga da'vo arizalari, mazkur ariza bo'yicha sudga ko'riladigan ish yuzasidan ma'lumotlarni dasturiy mahsul orqali to'g'ri shakllantirishni amalga oshiradi.

Davlat soliq inspeksiyasi pog'onasida:

– har haftaning chorshanba kuni Axborot tizimlari bo'lim (shu'ba)lari tomonidan yuridik hamda jismoniy shaxslarning shaxsiy hisobvaraqlarda saldo hisoblash, dasturiy mahsulning (BL) pochta fayllarini yaratish va Davlat soliq boshqarmasiga taqdim etish;

hududiy Davlat soliq boshqarmasi pog'onasida:

– har haftaning chorshanba kuni Soliq bo'yicha qarzlarni majburiy undirish bo'limlari tomonidan DSIlardan yuridik hamda jismoniy shaxslar bo'yicha qabul qilib olingan dasturiy mahsulning (BL) pochta ma'lumotlarini boshqarma pog'onasidagi dasturiy mahsullar yordamida DSB ma'lumotlar bazasiga yuklash;

– DSB pog'onasidagi dasturiy mahsullar orqali DSIlar tomonidan amalga oshirilgan majburiy undiruv choralarini tahlil qilinib, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish choralarini ko'rgan holda haftaning payshanba kuni boshqarma rahbariyatiga tahliliy ma'lumotlarni kiritish hamda Davlat soliq qo'mitasiga yuqoridagi pochta ma'lumotlarini taqdim etish;

Davlat soliq qo'mitasi pog'onasida:

– Soliq bo'yicha qarzlarni majburiy undirish boshqarmasi tomonidan DSBlardan yig'ib olingan DSIlarning dasturiy mahsullar (BL) pochta ma'lumotlarini (yuridik va jismoniy) DSQ pog'onasidagi dasturiy mahsullar ma'lumotlar bazasiga yuklash, tahliliy jadvallarni shakllantirish;

– mazkur tahliliy jadvallar asosida joylarda soliq qarzining majburiy undiruvga qaratilishida amalga oshirilayotgan ishlarni o'rganib, DSQ yig'ilishlarida muhokama etish uchun DSQ rahbariyati va Markaziy apparat tarkibiy tuzilmalariga taqdim etish amallari bajariladi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Soliq munosabatlari subyektlarining huquqlari nimalardan iborat?
2. Soliq munosabatlari subyektlarining majburiyatlari nimalardan iborat?
3. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning majburiyatini bajarish tartiblari nimalardan iborat?
4. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar majburiyatini bajarishning qaysi muddatlari belgilangan?
5. Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlari va soliq solish bilan bog'liq obyektlarni aniqlash tartibi nimadan iborat?
6. Jismoniy shaxslarning soliq solish obyektlari va soliq solish bilan bog'liq obyektlarning qanday hisobi yuritiladi?
7. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyatlarini bajarish tartibi nimadan iborat?
8. Jismoniy shaxsning soliq majburiyati qachon tugatiladi?
9. Jismoniy shaxsning soliq qarzi bo'yicha yozilgan talabnomada nimalar ko'rsatilishi lozim?
10. Jismoniy shaxs bilan yuridik shaxsning soliq qarzini undirish tartibidagi farqi nimadan iborat?
11. Jismoniy shaxsga soliq va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha qarzi vujudga kelganda, DSI tomonidan qanday choralar qo'llaniladi?

4-bob. JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN DAROMAD SOLIG'I

4.1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining mohiyati, soliq to'lovchilari, soliq obyekt va bazasi

Ma'lumki, soliq qonunchiligida soliqqa tortish maqsadida soliq to'lovchilar ikkiga, ya'ni yuridik va jismoniy shaxslarga bo'lingan.

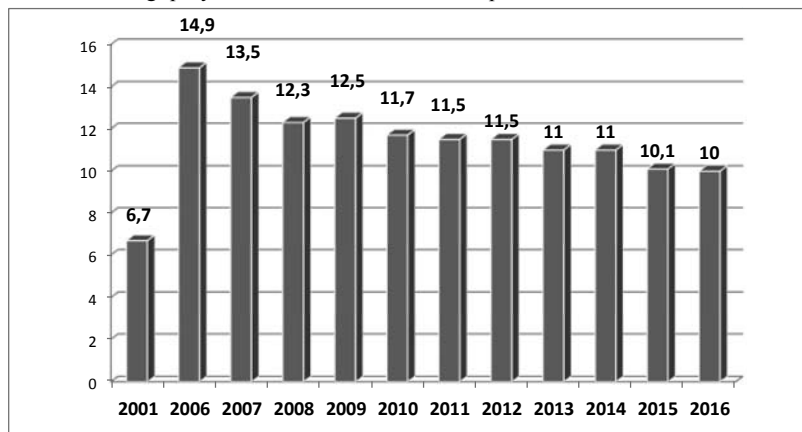
O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, chet davlatlar fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar jismoniy shaxslar hisoblanadi.

Yuridik shaxs maqomini olmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslar ham jismoniy shaxslarga kiradi.

Jismoniy shaxslar to'layotgan soliqlar ichida budget tushumlaridan salmoqli o'rinni egallaydigan soliq jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisoblanadi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i davlat budgeti daromad manbalaridan biri bo'lib, u umumdavlat soliqlari tarkibiga kiradi. Uning o'ziga xos xususiyati shundaki, soliq jismoniy shaxslarning bevosita daromadlaridan olinadi.

Bugungi kunda jismoniy shaxslar to'layotgan soliqlar va yig'imlar budget daromadlarining qariyb 15-20 foizini tashkil etmoqda.

5-rasm. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining davlat budgeti daromadlarida tutgan o'rni¹⁴

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i 2001-yilda budget tushumlarining 6,7 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2006-yilda 14,9 foizni va bevosita

¹⁴ O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining yillik hisobot ma'lumotlari asosida hisoblangan.

soliqlardagi ulushi 46 foizni tashkil etgan. 2009-yilda 12,3 foiz, 2012-yilda 11,5 foiz, 2014-yilda 11,0 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2015-yilda 10,1 foizni tashkil etgan. 2016-yilgi davlat budgeti parametrlari bo'yicha ushbu soliq davlat budgeti daromadlarining 10,0 foizini tashkil etgan. 2017-yilgi davlat budgeti parametrlari bo'yicha ushbu soliq davlat budgeti daromadlarining 10,3 foizini tashkil etgan.

Bu ko'rsatkichlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining budget daromadlari tarkibida ahamiyatli ekanligidan darak beradi.

Soliq kodeksiga ko'ra, moliya yilida soliq solinadigan daromadga ega bo'lgan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan **soliqning to'lovchilari hisoblanadi.**

9-jadval

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'lovchilari to'g'risida ma'lumot, (ming kishi)

Ko'rsatkichlar	Yillar					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aholi soni, ming kishi	29555,4	29993,5	30492,8	31022,5	32120,5	32653,9
Jismoniy shaxslar daromad solig'i to'lovchilari soni, ming kishi	3481,2	3542,2	3769,0	3850,0	5256,6	5854,7

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, 2017-yilga kelib, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'lovchilari soni 2012-yilga nisbatan 2373,5 ming kishiga ko'paygan. 2017-yilda mamlakatimizni jami aholi sonining 17,9 foizi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'lovchilari hisoblanadi.

Soliq solish maqsadida jismoniy shaxslar rezidentlar va nerezidentlarga bo'linadi.

O'zbekiston Respublikasida doimiy yashab turgan yoki joriy soliq davrida yakunlanayotgan har qanday ketma-ketlikdagi o'n ikki oylik davr ichida jami **bir yuz sakson uch kun** va undan ortiq muddat O'zbekiston Respublikasida turgan jismoniy shaxslar O'zbekiston Respublikasi **rezidenti hisoblanadi.** Ushbu belgilangan mezonlarga javob bermaydigan shaxs O'zbekiston Respublikasining **nerezidenti** bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslarga ularning O'zbekiston Respublikasidagi, shuningdek, undan tashqaridagi faoliyati manbalaridan olingan daromadlari bo'yicha soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lmagan jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi hududidagi manbalardan olingan daromadlar bo'yicha soliq solinadi.

Jismoniy shaxslarning – O'zbekiston Respublikasi nerezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga Soliq kodeksining

182-moddasida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda va stavkalar bo'yicha soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan, O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslarning daromad solig'i summolari O'zbekiston Respublikasida soliqni to'lashda O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalariga muvofiq hisobga olinadi.

Hisobga olinadigan summalarning miqdori jismoniy shaxslarning O'zbekiston Respublikasida amal qilayotgan stavkalar bo'yicha hisoblab chiqarilgan daromad solig'i summasidan oshmasligi lozim.

Jismoniy shaxslarning quyidagi daromadlari soliq solish obyektidir:

– O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi va undan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlari;

– O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari.

– Yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan, Soliq kodeksining 58-bobiga muvofiq qat'iy belgilangan soliq solinadigan daromadlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish objekti bo'lmaydi.

Soliq solinadigan baza jami daromaddan kelib chiqib, Soliq kodeksining 179 va 180-moddalariga muvofiq soliq solishdan ozod qilingan daromadlar chegirilgan holda aniqlanadi.

Agar soliq to'lovchining daromadidan uning ixtiyoriga ko'ra, sud yoki boshqa organlarning qaroriga binoan biron-bir ushlab qolishlar amalga oshirilsa, bunday ushlab qolishlar soliq solinadigan bazani kamaytirmaydi.

Jismoniy shaxsning chet el valutasida ifodalangan daromadlari daromadlar amalda olingan sanada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha milliy valutada qayta hisoblab chiqiladi.

4.2. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari tarkibi

Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari tarkibiga quyidagilar kiradi:

- 1) mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar;
- 2) mulkiy daromadlar;
- 3) moddiy naf tarzidagi daromadlar;
- 4) boshqa daromadlar.

Yuridik shaxslar amalga oshiradigan quyidagi xarajatlar jismoniy shaxslarning daromadi sifatida qaralmaydi:

1) mehnat sharoitlari noqulay bo'lgan ishlarda band bo'lgan xodimlarni mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sut, davolash-profilaktika oziq-ovqati, gazlangan sho'r suv, shaxsiy himoya va gigiyena vositalari bilan ta'minlash xarajatlari;

2) kasaba uyushmasi qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladigan to'lovlar, shu jumladan, a'zolik badallari hisobidan kasaba uyushmasi a'zolariga beriladigan moddiy yordam, bundan kasaba uyushmasi qo'mitasining xodimlariga mehnat vazifalarini bajarish uchun beriladigan pul mukofotlari va boshqa to'lovlar

mustasno;

3) xodimlarni ish joyiga olib kelish va qaytarib olib ketish xarajatlari;

4) diniy rasm-rusumlar va marosimlarni, bayram tantanalarini o'tkazish, vakillik xarajatlari, shahar yo'lovchilar transportida xodimlarning xizmat qatnovlari uchun foydalaniladigan yo'l kartochkalarini olish, shuningdek, yuridik shaxsning xodimlarning mehnat va dam olish sharoitlarini ta'minlash bilan bog'liq hamda muayyan jismoniy shaxslarning daromadi hisoblanmaydigan boshqa xarajatlar;

5) xodimga xizmat vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan maxsus kiyim-bosh, maxsus poyabzal, formal kiyim-bosh berish xarajatlari yoki ularni pasaytirilgan baholarda sotish munosabati bilan qilingan xarajatlar, shuningdek, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda ayrim toifadagi xodimlarni o'z xizmat vazifalarini bajarishi chog'ida oziq-ovqat bilan ta'minlash xarajatlari;

6) xodim boshqa joyga ishga o'tkazilganda yoxud ko'chib borganda ko'chish, mol-mulkini ko'chirib borish, joy ijarasi (yo'l xarajatlari uchun beriladigan pul) bilan bog'liq xarajatlarni to'lash yoki bu xarajatlarning o'rni qoplash xarajatlari;

7) xizmat safarlaridagi quyidagi kompensatsiya to'lovlari:

– tasdiqlovchi hujjatlar asosida xizmat safari joyiga borish va u yerdan qaytib kelish uchun, shu jumladan, joy band qilish uchun haq to'lashni qo'shgan holda haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yo'l hujjatlari bo'lmagan taqdirda, temiryo'l transportidagi (agar temiryo'l qatnovi bo'lmasa, shaharlararo avtobusdagi) yo'l haqi qiymati miqdorida, biroq aviachipta qiymatining **30 foizidan oshmaydigan** miqdorda;

– uy-joyini ijaraga olish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yashaganligini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda qonun hujjatlarida belgilangan normalar doirasida;

– tasdiqlovchi hujjatlar asosida uy-joyini band qilish uchun to'lovlar;

– qonun hujjatlarida belgilangan normalar doirasida xizmat safarida bo'lingan vaqt uchun to'lanadigan kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar);

– qonun hujjatlarida belgilangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan boshqa to'lovlar;

8) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan normalar doirasida xodimga to'lanadigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar):

– doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va (yoki) qatnov tusiga ega bo'lgan, shuningdek, vaxta usulida ishlarni bajarishda xodimga kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar);

– xizmat ishlari uchun shaxsiy avtomobildan foydalanish uchun kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar), bundan xizmat safarlari mustasno;

– dala ta'minoti;

– qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda va normalar bo'yicha boshqa kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar), bundan kompensatsiya to'lovlari va boshqa daromadlar mustasno;

9) mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha shikast yetganlik bilan bog'liq zararning o'rni qoplash bo'yicha quyidagi miqdordagi to'lovlar:

– jabrlanuvchi mehnatda mayib bo'lguniga qadar olgan o'rta oylilik ish

haqiga nisbatan foiz hisobidagi, uning kasbga oid mehnat qobiliyatini yo'qotganlik darajasiga muvofiq belgilanadigan har oylik to'lovlar (voyaga yetmagan shaxs mehnatda mayib bo'lib qolgan taqdirda, zararning o'rni uning ish haqi (daromadi) miqdoridan kelib chiqqan holda, lekin qonun hujjatlarida belgilangan eng kam ish haqining besh baravaridan kam bo'lmagan miqdorda qoplanadi);

– maxsus tibbiy parvarishga muhtoj jabrlanuvchilarga qo'shimcha xarajatlar uchun oyiga eng kam ish haqining ikki baravari miqdoridagi to'lovlar;

– jabrlanuvchining maishiy parvarishi uchun qo'shimcha xarajatlar tariqasida har oyda eng kam ish haqining ellik foizi miqdoridagi to'lovlar;

– xodimning sog'lig'iga shikast yetkazilganligi munosabati bilan ish beruvchi tomonidan bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida jabrlanuvchining yillik o'rtacha ish haqi miqdoridagi to'lovlar;

10) boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan quyidagi miqdordagi to'lovlar:

– marhumning o'rtacha ish haqining vafot etgan boquvchining qaramog'ida bo'lgan va uning vafoti munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan mehnatga qobiliyatsiz shaxslarga to'g'ri keladigan ulushi miqdoridagi to'lovlar;

– boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan shaxslarga bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida marhumning o'rtacha yillik ish haqining olti baravari miqdoridagi to'lovlar;

11) talabalarining ta'lim olishi uchun O'zbekiston Respublikasining oliy o'quv yurti bilan to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar bo'yicha pulli-kontrakt asosida o'tkaziladigan to'lovlar;

13) O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziyaga ega bo'lgan yuridik shaxslarga hayotni uzoq muddatli sug'urtalash bo'yicha to'lanadigan sug'urta mukofotlari. Hayotni uzoq muddatli sug'urtalash shartnomasi muddatidan ilgari bekor qilinganda va sug'urtalovchi sug'urta qilinuvchiga sug'urta mukofotining bir qismini yoki hammasini qaytarsa, qaytarilgan sug'urta mukofoti miqdori jismoniy shaxsning soliq solinadigan jami daromadi tarkibiga kiritiladi;

14) yuridik shaxsdan – ish beruvchidan:

– yosh oilalar a'zolari tomonidan uy-joy olish uchun olingan mablag'lar;

– qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish uchun kreditlar berish qonun hujjatlariga muvofiq zimmasiga yuklatilgan banklar tomonidan ushbu maqsadlar uchun beriladigan ipoteka krediti bo'yicha boshlang'ich badal sifatida quruvchi shaxs tomonidan olingan mablag'lar.

Uy-joy olingan (mulkka bo'lgan huquqlar davlat ro'yxatidan o'tkazilgan) sanadan e'tiboran besh yil ichida sotilsa, ushbu bandda ko'rsatilgan daromadlarga belgilangan tartibda soliq solinadi;

15) xodimlarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash xarajatlari.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar

Ish beruvchi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lgan va tuzilgan mehnat shartnomasiga (kontraktiga) muvofiq ishlarni bajarayotgan jismoniy shaxslarga hisoblanadigan va to'lanadigan barcha to'lovlar mehnatga haq to'lash tarzidagi

daromadlar deb e'tirof etiladi:

– mehnatga haq to'lashning qabul qilingan shakllari va tizimlariga muvofiq ishbay narxlar, tarif stavkalar va mansab maoshlaridan kelib chiqqan holda haqiqatda bajarilgan ish uchun hisoblangan ish haqi;

– ilmiy daraja va faxriy unvon uchun qo'shimcha to'lovlar;

– rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar;

– kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiya);

– ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlarga quyidagilar ham kiradi:

– predmeti ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatish bo'lgan fuqarolik-huquqiy tuzilgan shartnomalarga muvofiq jismoniy shaxslarga (yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar bundan mustasno) to'lovlar;

– yuridik shaxsning boshqaruv organi (kuzatuv kengashi yoki boshqa shunga o'xshash organi) a'zolariga yuridik shaxsning o'zi tomonidan amalga oshiriladigan to'lovlar;

O'zbekiston Respublikasi mudofaa, ichki ishlar, favqulodda vaziyatlar vazirliklarining, O'zbekiston Respublikasi Milliy xavfsizlik xizmatining harbiy xizmatchilariga, ichki ishlar organlarining oddiy askarlar, serjantlar va ofitserlar tarkibiga hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining xodimlariga xizmatni o'tashi (xizmat majburiyatlarini bajarishi) munosabati bilan to'lanadigan pul ta'minoti, pul mukofotlari va boshqa to'lovlar.

Rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar

Rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) yillik ish yakunlari bo'yicha mukofot;

2) yuridik shaxsning mukofotlash to'g'risidagi qoidasida nazarda tutilgan rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar;

3) kasb mahorati, murabbiylik uchun tarif stavkalariga va maoshlarga ustamalar;

4) ta'tilga qo'shimcha haqlar;

5) ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar;

6) ratsionalizatorlik taklifi uchun to'lov;

7) mehnat natijalari bilan bog'liq bo'lmagan bir yo'la beriladigan mukofotlar.

Kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiya)

Mehnatga haq to'lash tarzida daromadga kiritiladigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar) jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) tabiiy iqlim sharoitlari noqulay bo'lgan joylardagi ishlar bilan bog'liq qo'shimcha to'lovlar (ish staji uchun ustamalar, baland tog'li, cho'l va suvsiz hududlarda ishlaganlik uchun belgilangan koeffitsiyentlar bo'yicha to'lovlar). Bunda yuridik shaxslar xodimlarining cho'l va suvsiz joylarda, baland tog'li va tabiiy-iqlim sharoiti noqulay hududlarda ishlaganlik uchun ish haqiga koeffitsiyentlar hisoblashning eng yuqori summasi hisoblash sanasidagi holatga ko'ra belgilangan

eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida belgilanadi;¹⁵

2) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan kasblar va ishlar ro'yxati bo'yicha og'ir, zararli, o'ta zararli mehnat sharoitlarida ishlaganlik uchun ustamalar, shu jumladan, shunday sharoitlardagi uzluksiz ish staji uchun ish haqiga ustamalar;

3) texnologik jarayon jadvalida nazarda tutilgan tungi vaqtda, ish vaqtdan tashqari, dam olish kunlarida va bayram (ishlanmaydigan) kunlarida ishlaganlik uchun tarif stavkalariga hamda maoshlarga ustamalar va qo'shimcha to'lovlar;

4) ko'p smenali rejimda ishlaganlik, shuningdek, bir necha kasbda, lavozimda ishlaganlik, xizmat ko'rsatish doirasi kengayganligi, bajariladigan ishlar hajmi ortganligi, o'zining asosiy ishi bilan bir qatorda ishda vaqtincha bo'lmagan xodimlarning vazifalarini bajarganlik uchun ustamalar;

5) doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va (yoki) qatnov tusiga ega bo'lgan xodimlarning, shuningdek, doimiy ishi ishlarni vaxta usulida bajarilishini nazarda tutadigan xodimlarning ish haqiga qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha to'lanadigan ustamalar;

6) yuridik shaxs joylashgan yerdan (yig'ilish punktidan) ishlash joyigacha va orqaga qaytish uchun vaxtada ishlash jadvalida nazarda tutilgan ishlar vaxta usulida bajarilgan taqdirda yo'lga ketadigan kunlar, shuningdek, xodimlar meteorologik sharoitlar sababli va transport tashkilotlarining aybi bilan yo'lda ushlab qolgan kunlar uchun tarif stavkasi, maosh miqdorida to'lanadigan summalar;

7) yerosti ishlarida doimiy band bo'lgan xodimlarga ularning stvoldan ishlash joyiga borish va u yerdan qaytish uchun shaxtada (konda) harakatlanishining normativ vaqti uchun to'lanadigan qo'shimcha haqlar;

8) qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha dala ta'minoti;

9) xizmat safarlari vaqtidagi qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar);

10) ishlar vaxta usulida tashkil qilinganda, ish vaqti umumlashtirilgan holda hisobga olinayotganda va qonun hujjatlarida belgilangan boshqa hollarda xodimlarga ish vaqtining belgilangan davomiyligidan ortiq ishlaganliklari munosabati bilan beriladigan dam olish kunlari (otgullar) uchun to'lovlar;

11) xizmat ishlari uchun xodimning shaxsiy avtomobilidan yoki xizmat maqsadlari uchun uning boshqa mol-mulkidan qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha foydalanilganlik uchun to'lovlar;

12) mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha shikast yetganlik bilan bog'liq zararining o'rnini qoplash uchun belgilangan miqdorlardan ortiqcha olingan summalar;

13) oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymati yoki oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymatini qoplash.

Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash

Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lashga quyidagilar kiradi:

1) qonun hujjatlariga muvofiq:

a) yillik asosiy (uzaytirilgan asosiy) ta'tilga haq to'lash, shuningdek, ushbu ta'tildan foydalanilmaganda, shu jumladan, xodim bilan mehnat shartnomasi bekor qilinganda pullik kompensatsiya to'lash;

b) noqulay va o'ziga xos mehnat sharoitlarida, shuningdek, og'ir va noqulay tabiiy-iqlim sharoitlarida ishlaganligi uchun ayrim tarmoqlarning xodimlariga beriladigan qo'shimcha ta'tilga haq to'lash;

d) o'qish bilan bog'liq ta'tilga va ijodiy ta'tillarga haq to'lash;

e) o'n ikki yoshga to'lmagan ikki va undan ortiq bolasi yoki o'n olti yoshga to'lmagan nogiron bolasi bor ayollarga berilgan qo'shimcha ta'tilga haq to'lash;

2) asosiy ish haqi qisman saqlanib qolgan holda majburiy ta'tilda bo'lgan xodimlarga beriladigan to'lovlar;

3) donor xodimlarga ko'rikdan o'tish, qon topshirish va qon topshirilgan har bir kundan keyin beriladigan dam olish kunlari uchun haq to'lash;

4) O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksiga muvofiq davlat yoki jamoat vazifalarini bajarganlik uchun mehnatga haq to'lash;

5) qishloq xo'jaligi va boshqa ishlarga jalb qilinadigan xodimlarning asosiy ish joyi bo'yicha saqlab qolinadigan ish haqi;

6) boshqa yuridik shaxslardan avvalgi ish joyida lavozim bo'yicha maoshi miqdorlari ma'lum bir muddat davomida saqlab qolinganda holda ishga olingan, shuningdek, vaqtinchalik vazifani bajarib turganda xodimlarga maoshdagi farqni to'lash;

7) yuridik shaxslarning xodimlariga kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimida ishdan ajralgan holda o'qishlari vaqtida asosiy ish joyi bo'yicha ularga to'lanadigan ish haqi;

8) xodimning aybisiz bekor turib qolinganda vaqt uchun haq to'lash;

9) mehnat layoqatini vaqtincha yo'qotgan xodimlarga qo'shimcha haq to'lash;

10) qonun hujjatlariga muvofiq yoki yuridik shaxsning qarori bilan majburiy progul vaqti yoki kam haq to'lanadigan ishni bajarganlik uchun haq to'lash;

11) o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarning imtiyozli soatlariga, onalarga bolani ovqatlantirishi uchun ishda beriladigan tanaffuslarga, shuningdek, tibbiy ko'rikdan o'tish bilan bog'liq vaqt uchun haq to'lash;

12) yuridik shaxslarning asosiy ishidan ozod qilingan va ozod qilinmagan holda xodimlar tayyorlash, ularni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun hamda o'quvchilar va talabalarning ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik qilish uchun jalb qilinadigan yuqori malakali xodimlari mehnatiga haq to'lash;

15) yuridik shaxsning mablag'lari hisobidan to'lanadigan pensiyalar va nafaqalarga qo'shimchalar, stipendiyalar;

16) oliy o'quv yurtini tamomlaganidan keyin yosh mutaxassislariga ta'til vaqti uchun yuridik shaxs hisobidan to'lanadigan nafaqalar.

¹⁵ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RB-508-sonli Qonuni.

Mulkiy daromadlar

Jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlari tarkibiga quyidagilar kiradi:

- 1) foizlar;
- 2) dividendlar;
- 3) mol-mulknii ijaraga berishdan olingan daromadlar;

4) jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulknii realizatsiya qilishdan olingan daromadlar. Mol-mulknii realizatsiya qilishdan olingan daromadlar mazkur mol-mulknii realizatsiya qilish summasining hujjatlar bilan tasdiqlangan, uni olish qiymatidan oshgan qismi sifatida aniqlanadi. Mol-mulknii olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lmagan taqdirda, mol-mulknii realizatsiya qilish qiymati, ko'chmas mulk bo'yicha esa inventarizatsiya qiymati hamda realizatsiya qilish narxi o'rtasidagi farq daromad deb e'tirof etiladi;

5) sanoat mulki obyektlariga, seleksiya yutug'iga berilgan patent (litsenziya) egasi bo'lgan jismoniy shaxsning patentdan boshqa shaxs foydasiga voz kechganda yoki litsenziya shartnomasi tuzganda olgan daromadi;

6) royalti;

8) soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar to'laganidan keyin xususiy korxonalar mulkdori, oilaviy korxonalar ishtirokchisi hamda fermer xo'jaligi boshlig'i ixtiyorida qoladigan foyda summasi.

Moddiy naf tarzidagi daromadlar

Soliq to'lovchi tomonidan yuridik shaxsdan moddiy naf tarzida olingan daromadlar, quyidagilardir:

1) yuridik shaxs tomonidan jismoniy shaxs manfaatlarini ko'zlab, tovarlar (ishlar, xizmatlar) haqini, mulkiy huquqlarni to'lash, shu jumladan,:

– jismoniy shaxslarning bolalarini maktabgacha ta'lim muassasalarida o'qitish, tarbiyalash;

– kommunal xizmatlar, xodimlarga berilgan uy-joy haqini, uy-joydan foydalanish xarajatlari haqini, yotoqxonadagi joylar haqini yoki ularning o'rnini qoplash qiymatini to'lash;

– sanatoriy-kurortlarda davolanish yo'llanmalari qiymatini, dam olish, statsionar va ambulatoriyaga qatnab davolanish haqini yoki ularning o'rnini qoplash qiymatini to'lash;

– yuridik shaxsning jismoniy shaxs daromadi bo'lgan boshqa xarajatlari;

2) soliq to'lovchining manfaatlarini ko'zlab, tekinga, shu jumladan, hadya shartnomasi asosida berilgan mol-mulk, bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar qiymati;

3) tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) xodimlarga realizatsiya qilinadigan narxi va shu tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) – yuridik shaxs tomonidan jismoniy shaxs manfaatlarini ko'zlab, tovarlar (ishlar, xizmatlar) haqini, mulkiy huquqlarni to'lash va soliq to'lovchining manfaatlarini ko'zlab tekinga, shu jumladan, hadya shartnomasi asosida berilgan mol-mulk, bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar qiymati o'rtasidagi salbiy tafovut;

4) qonun hujjatlariga muvofiq xodimlarga temiryo'l, aviatsiya, daryo,

avtomobil transporti va shahar elektr transportida yurish bo'yicha beriladigan imtiyozlar summasi;

5) jismoniy shaxsning yuridik shaxs oldidagi qarzining yuridik shaxs qarori bilan hisobdan chiqarilgan summalari;

6) ish beruvchi tomonidan to'lovlar hisobiga to'lanib, xodimdan ushlab qolinishi lozim bo'lgan, lekin ushlab qolinmagan summalar.

Soliq to'lovchi yuridik shaxsdan tovarlar (ishlar, xizmatlar) olgan taqdirda, ushbu tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) qiymati ularni olish narxidan yoki tannarxidan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Jismoniy shaxs yuridik shaxsdan aksiz to'lanadigan tovarlar yoki qo'shilgan qiymat solig'i solinadigan tovarlar (ishlar, xizmatlar) olsa, bunday tovarlar (ishlar, xizmatlar) qiymatida aksiz solig'ining va qo'shilgan qiymat solig'ining tegishli summasi hisobga olinadi.

Boshqa daromadlar

Jismoniy shaxslarning boshqa daromadlari jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) pensiyalar va qonun hujjatlarida belgilangan nafaqalar;

2) stipendiyalar;

3) fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, xayriya va ekologiya jamg'armalari tomonidan jismoniy shaxslarga beriladigan nafaqalar hamda boshqa turlardagi yordam;

4) donorlik uchun pul mukofotlari;

5) alimentlar;

6) hayvonlarni tirik holda hamda ularni so'yib, mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda, ipak qurti, chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olingan daromadlar;

7) jismoniy shaxslardan tekin olingan mol-mulk yoki mulkiy huquqlar qiymati;

8) musobaqalarda, ko'riklarda, tanlovlarda sovrinli o'rinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari;

9) yutuqlar;

10) grant beruvchidan olingan grantlar, shu jumladan, chet davlatlar grantlari bo'yicha olingan summalar;

11) jamg'arib boriladigan majburiy pensiya badallari, ular bo'yicha olingan foiz tarzidagi va boshqa daromadlar, jamg'arib boriladigan pensiya to'lovlari;

12) yaratilgan fan, adabiyot va san'at asarlari (predmetlari) uchun jismoniy shaxslar tomonidan olingan daromadlar;

13) O'zbekiston Respublikasining davlat mukofotlari va davlat pul mukofotlariga sazovor bo'lgan jismoniy shaxslar olgan bir yo'la beriladigan davlat pul mukofoti yoki shunga teng bahodagi esdalik sovg'alarining qiymati, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bir yo'la beriladigan pul mukofoti;

14) xalqaro sport musobaqalarida sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti;

15) xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi bekor qilinganda mehnat

to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq beriladigan ishdan bo'shatish nafaqasi va boshqa to'lovlar;

16) moddiy yordam tariqasida:

– vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan to'lovlar;

– xodimga mehnatda mayib bo'lganligi, kasb kasalligi yoxud sog'lig'iga boshqacha shikast yetganligi bilan bog'liq to'lovlar;

– favqulodda holatlar munosabati bilan beriladigan to'lovlar;

– maqsadli xususiyatga ega bo'lgan hamda xodimlar bilan yuz bergan shaxsiy tusdagi voqealar, hodisalar va tadbirlar bilan bog'liq bo'lgan hamda bajariladigan ish natijalariga bog'liq bo'lmagan to'lovlar;

– qishloq xo'jaligi mahsulotlarini berish yoki ularni sotib olish uchun mablag'lar berish tarzidagi to'lovlar;

17) qonun hujjatlariga muvofiq uy-joy-kommunal xizmatlari haqini to'lash bo'yicha har oylik kompensatsiya pul to'lovlari;

18) ishlamaydigan pensionerlarga yuridik shaxs tomonidan to'lanadigan to'lovlar;

19) sug'urta to'voni summalari;

20) ma'naviy zararni kompensatsiya qilish bo'yicha pul to'lovlari.

4.3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i ko'pgina mamlakatlardagi singari O'zbekistonda ham progressiv soliq hisoblanadi. Ushbu soliq stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori bilan belgilanadi va o'rnatilgan tartibda davlat soliq idoralari xodimlari tomonidan jismoniy shaxslarga bildiriladi. Har yili belgilangan stavkalar O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori bilan qaytadan ko'rib chiqilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasining soliq qonunchiligiga ko'ra jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari quyidagi guruhlariga bo'linadi:

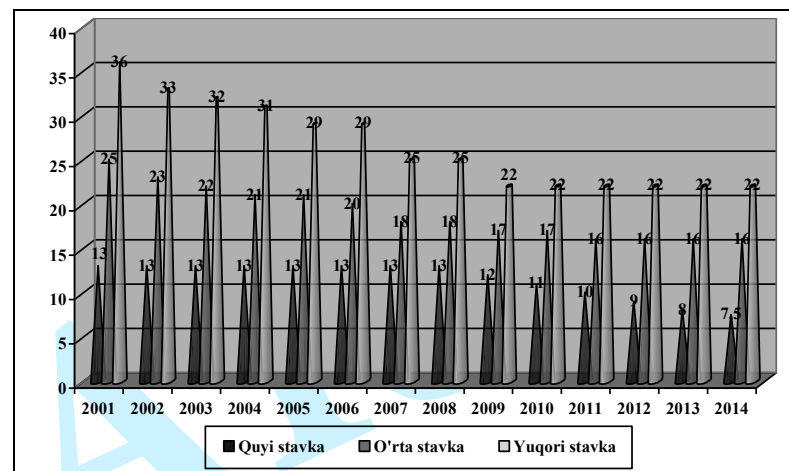
- jismoniy shaxslarning ish haqi, mukofotlar va boshqa daromadlariga solinadigan soliq stavkasi;

- jismoniy shaxslarning dividend va foiz tariqasida oladigan daromadiga soliq stavkasi;

- norezident jismoniy shaxslarning daromadlariga to'lov manbayida solinadigan soliq stavkalari.

Soliq qonunchiligiga binoan 1998-yildan respublikamizda jismoniy shaxslarning ish haqlari, mukofot pullari va boshqa daromadlaridan soliq stavkasi 15, 25, 35, 40, 45 foiz, ya'ni 5 pog'onali qilib belgilangan edi. 2000-yildan boshlab 4 pog'onali, ya'ni 15, 25, 36, 40 foiz, 2001-yildan esa 3 pog'onali o'tib, 2008-yildan EKIHNing 6 barobarigacha qilib belgilandi va soliq stavkasi 13, 18, 25 foizni tashkil etdi. 2009-yilda 11, 17, 22 foiz, 2010-yilda 11,17, 22 foiz qilib belgilangan edi. 2011-yilda EKIHNing 5 barobarigacha belgilanib, uning stavkasi 10, 16, 22 foizni tashkil etdi. 2012-yilda jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkasi 9, 16, 22 foiz va 2013-yilda jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkasi 8, 16, 22 foiz qilib belgilandi. 2014-

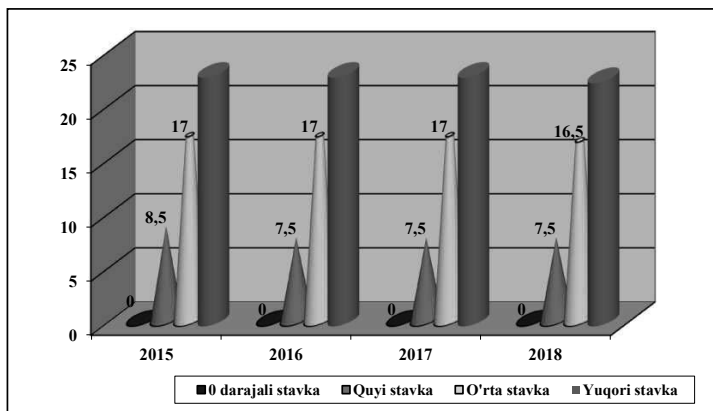
yildan boshlab jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkasi 7,5, 16, 22 foizni tashkil etdi.

6-rasm. 2001-2014-yillarda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavklarining o'zgarish dinamikasi

Shuni alohida ta'kidlash joizki, 2013-yilning 1-yanvaridan boshlab, soliq solish shkalasi yil boshidagi eng kam oylik ish haqi (EKIH) miqdoridan kelib chiqib aniqlandi va eng kam ish haqi miqdorining yil davomida o'zgarishiga qaramasdan qayta ko'rib chiqilmadi.

2015-yilning 1-yanvaridan boshlab jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblashda eng kam ish haqining bir baravarigacha "0" darajali stavkani nazarda tutuvchi to'rt pog'onali (2014-yilda 3 pog'onali bo'lgan) soliq stavkalarini qo'llash tartibi joriy etildi. Bunda soliq stavkalari daromadning boshqa guruhlariga bo'yicha 2014-yil stavkalariga nisbatan bir foizli punktga oshirildi. Bunda soliq stavkalari daromadning boshqa guruhlariga bo'yicha 2014-yil stavkalariga nisbatan bir foizli punktga oshirilib 8,5, 17, 23 foizni tashkil etdi. 2016-yilda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari 0, 7,5, 17, 23 foiz qilib belgilandi. 2017-yilda mos ravishda 0, 7,5, 17, 23 foizli stavkalari amal qildi. 2018-yilda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari 0, 7,5, 16,5, 22,5 foiz qilib belgilandi.

7-rasm. 2015-2018-yillarda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalarining o'zgarish dinamikasi

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qaroriga muvofiq 2019-yildan jismoniy shaxslarning ish haqlari, mukofot pullari va boshqa daromadlariga qo'llanilgan tabaqalashgan progressiv soliq stavkalari bekor etilib, **yagona 12 %li soliq stavkasi** belgilandi.

Belgilangan stavkadan kelib chiqib hisoblangan, budgetga to'lanadigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga o'tkaziladigan 0,1 foiz miqdorida hisoblab chiqariladigan har oylik majburiy badallar summasiga kamaytiriladi.

Jismoniy shaxsning - O'zbekiston Respublikasi norezidentining O'zbekiston Respublikasidagi daromadlar manbayidan olingan daromadlariga manbada chegirmalarsiz quyidagi stavkalar bo'yicha soliq solinadi:

dividendlar va foizlarga - 10 foiz;

O'zbekiston Respublikasi va boshqa davlatlar o'rtasida harakat qatnovida xalqaro tashishlarda transport xizmatlari ko'rsatishdan olinadigan daromadlarga (fraxtdan olinadigan daromadlarga) - 6 foiz;

intellektual mulk obyektlariga bo'lgan mulkiy huquqlarni boshqa shaxsga o'tkazganlik uchun mukofot, ijara bo'yicha daromadlarga hamda ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish bilan bog'liq bo'lgan, mehnat shartnomalari (kontraktlari) va fuqarolik-huquqiy tushga ega shartnomalar bo'yicha olingan boshqa daromadlarga - 20 foiz.

To'lov manbayida soliq solish to'lov O'zbekiston Respublikasi hududida yoki uning hududidan tashqarida sodir etilganligidan qat'i nazar amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslarga to'lanadigan dividendlar va foizlarga 5 foizlik stavka bo'yicha to'lov manbayida soliq solinadi¹⁶.

Bunda soliq solish maqsadida dividendlarga aksiyalar bo'yicha hamda qimmatli qog'ozlardan olinadigan daromadlar kiradi. Foizlarga qarz majburiyatlari va xo'jalik yurituvchi subyektning ustav sarmoyasida ulushbay ishtirokidan keladigan daromadlar va shu kabilar kiradi.

Jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni hisoblab chiqarishda dividendlar va foizlar bo'yicha daromadlar, qo'shimcha to'lovlar jami daromad tarkibidan hisobdan chiqariladi.

4.4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar Soliq qonunchiligiga ko'ra jismoniy shaxslarning soliq solinadigan daromadiga quyidagilar kiritilmaydi:

Jismoniy shaxslarning quyidagi daromadlariga daromad solig'idan imtiyozlar qo'llaniladi:

1) moddiy yordam summalari:

favqulodda holatlar munosabati bilan beriladigan moddiy yordam summalari - to'laligicha;

vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summalari - eng kam ish haqining o'n ikki baravarigacha miqdorda;

boshqa hollarda - soliq davri uchun eng kam ish haqining o'n ikki baravarigacha miqdorda;

2) yo'llanmalar qiymatini yuridik shaxslar tomonidan to'liq yoki qisman qoplash summalari, turizm yo'llanmalari bundan mustasno:

O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan sanatoriy-kurort va sog'lomlashtirish muassasalariga yo'llanmalar qiymatini nogironlarga, shu jumladan, mazkur korxonada ishlamaydigan nogironlarga to'liq yoki qisman qoplash summalari;

O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bolalar oromgohlari va boshqa sog'lomlashtirish oromgohlari, shuningdek, ota-onalarning bolalari bilan dam olishiga maxsus mo'ljallangan sanatoriy-kurort va sog'lomlashtirish muassasalariga o'z xodimlarining o'n olti yoshga to'lmagan (o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan o'quvchilar) bolalari uchun yo'llanmalar qiymatini to'liq yoki qisman qoplash summalari;

3) o'z xodimlariga va ularning bolalariga ambulatoriya va (yoki) stasionar tibbiy xizmat ko'rsatilganligi uchun ish beruvchi tomonidan to'langan summalar, shuningdek, yuridik shaxsning davolash va tibbiy xizmat ko'rsatganlik, nogironlik profilaktikasi va nogironlarning salomatligini tiklashga doir texnik vositalarni olish uchun qilingan xarajatlari. Xodimlarni davolaganlik, ularga tibbiy xizmat ko'rsatganlik uchun yuridik shaxslar tomonidan sog'liqni saqlash muassasalariga naqd pulsiz haq to'langan taqdirda, shuningdek, sog'liqni saqlash tashkilotlari tomonidan yozib berilgan hujjatlar asosida ushbu maqsadlar uchun mo'ljallangan

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori.

naqd pul mablag'lari bevosita xodimga, xodim yo'qligida uning oila a'zolariga, otanalariga berilgan yoki mazkur maqsadlar uchun mo'ljallangan mablag'lar xodimning bankdagi hisobvarag'iga kiritilgan taqdirda, ushbu daromadlar soliq solishdan ozod qilinadi;

4) O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining O'zbekiston Respublikasidan tashqariga ishlash uchun yuborilishi munosabati bilan budjet tashkilotlaridan chet el valutasida olingan ish haqi summolari va boshqa summalar, qonun hujjatlarida belgilangan summalar doirasida;

5) vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar, agar bunday ishlarga yollash vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta'minlash markazlari ko'magida amalga oshirilayotgan bo'lsa;

6) soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'laganidan keyin xususiy korxonada mulkdori, oilaviy korxonada ishtirokchisi hamda fermer xo'jaligi boshlig'i ixtiyorida qoladigan foyda summasi;

7) O'zbekiston Respublikasining davlat mukofotlari va davlat pul mukofotlariga sazovor bo'lgan jismoniy shaxslar olgan bir yo'la beriladigan davlat pul mukofoti yoki shunga teng bahodagi esdalik sovg'alarining qiymati, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bir yo'la beriladigan pul mukofoti;

8) xalqaro sport musobaqalarida sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti;

10) donorlik uchun pul mukofotlari, shuningdek, qon yig'ganlik uchun tibbiyot muassasalari xodimlari oladigan summalar;

11) jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni sotishdan olinadigan daromadlar, bundan:

qimmatli qog'ozlarni, yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini (paylarini);

yashash uchun mo'ljallanmagan joylarni;

ketma-ket keladigan o'n ikki oylik davr ichida bir martadan ortiq bitim tuzilgan taqdirda, uy-joylarni realizatsiya qilishdan olinadigan daromadlar mustasno;

12) uy xo'jaligida, shu jumladan, dehqon xo'jaligida yetishtirilgan hayvonlarni (qoramol, parranda, mo'ynali va boshqa hayvonlar, baliq va shu kabilarni) tirik holda hamda ularni so'yib, mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda, sanoatda qayta ishlashdan tashqari, tabiiy va qayta ishlangan chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini sotishdan olinadigan daromadlar, bundan manzarali bog'dorchilik (gulchilik) mahsulotlari mustasno. Mazkur daromadlar soliq to'lovchi tegishli mahalliy davlat hokimiyati organi, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi, bog'dorchilik, uzumchilik yoki polizchilik shirkatlarining boshqaruvlari tomonidan berilgan, realizatsiya qilingan mahsulot soliq to'lovchi tomonidan unga yoki uning oila a'zolariga ajratilgan yer uchastkasida yetishtirilganligini tasdiqlovchi belgilangan shakldagi hujjatni taqdim etgan taqdirda, soliq solishdan ozod qilinadi;

13) xalqaro hamda respublika tanlovlari va musobaqalarida olingan buyum tarzidagi sovrinlarning qiymati;

14) yuridik shaxsdan soliq davri mobaynida eng kam ish haqining olti baravari miqdorigacha bo'lgan qiymatdagi:

– xodimlar natija shaklida olgan sovg'alar;

– ilgari mazkur yuridik shaxsning xodimlari bo'lgan ishlamayotgan pensionerlar va mehnat qobiliyatini yo'qotgan shaxslar, vafot etgan xodimning oila a'zolari tomonidan olingan sovg'alar va boshqa turlardagi yordam;

15) jismoniy shaxslardan meros yoki hadya tartibida, shuningdek, tekin olingan pul va natija shaklida daromadlar, bundan fan, adabiyot va san'at asarlarining, adabiyot va san'at asarlari ijrochilarining, shuningdek, kashfiyotlar, ixtirolar va sanoat namunalari mualliflarining merosxo'rlariga (huquqiy vorislariga) to'lanadigan pul mukofotlari mustasno;

16) davlat zayomining obligatsiyalari bo'yicha yutuqlar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha foizlar, lotereya bo'yicha yutuqlar;

17) jamg'arma sertifikatlari, davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlar, shuningdek, banklardagi omonatlar bo'yicha foizlar hamda yutuqlar;

18) xalqaro hamda chet el tashkilotlari va fondlaridan, shuningdek, ilmiy-texnika hamkorligi sohasidagi O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari doirasida bevosita jismoniy shaxs grant beruvchidan yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasini tomonidan vakil qilingan fan va texnologiyalarni rivojlantirishni muvofiqlashtirish bo'yicha organing xulosasi bo'lgan taqdirda, yuridik shaxsdan - grant oluvchidan olgan grant summasi;

19) dividendlar tarzida olingan va dividend to'lagan yuridik shaxsning ustav fondiga (ustav kapitaliga) yo'naltirilgan daromadlar. Ushbu bandeda nazarda tutilgan imtiyoz qo'llanilganidan so'ng bir yil ichida muassislar (ishtirokchilar) tarkibidan chiqilganda (chiqib ketilganda), mazkur mol-mulk sotilganda yoxud tugatilayotgan yuridik shaxsning mol-mulki uning muassislari (ishtirokchilari) o'rtasida taqsimlanganda, ilgari soliq solishdan ozod qilingan daromadlarga umumiy asoslarda soliq solinishi kerak;

20) mehnat shartnomasi bekor qilinganida, eng kam ish haqining o'n ikki baravari miqdori doirasida to'lanadigan ishdan bo'shatish nafaqasi, qonun hujjatlarida belgilangan boshqa nafaqalar, bundan vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik nafaqalari (shu jumladan, oilaning bemor a'zosini parvarishlash nafaqasi) mustasno, shuningdek, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, xayriya va ekologiya jamg'armalaridan jismoniy shaxslarga beriladigan yordam tusidagi to'lovlar;

21) olingan alimlar;

22) fuqarolarning sug'urta sifatida oladigan summolari;

23) qonun hujjatlarida davlat stipendiyalari uchun belgilangan miqdorlarda ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari tomonidan to'lanadigan stipendiyalar;

24) uy-joy-kommunal xizmatlariga haq to'lash bo'yicha qonun hujjatlariga muvofiq har oylik kompensatsiya pul to'lovlari;

25) davlat pensiyalari;

27) jamg'arib boriladigan majburiy pensiya badallari, ular bo'yicha foiz daromadlari, shuningdek, jamg'arib boriladigan pensiya to'lovlari;

28) fuqarolarning soliq solinadigan va O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziyaga ega bo'lgan yuridik shaxslarga hayotni uzoq muddatli sug'urta qilish bo'yicha sug'urta mukofotlari to'lovi uchun yo'naltiriladigan ish haqi va boshqa daromadlarining summolari;

29) yuridik shaxslar muassislarining (ishtirokchilarining) ixtiyoriy tugatilayotgan tadbirkorlik subyektiga - yuridik shaxsga uning majburiyatlarini bajarish uchun yo'naltiriladigan daromdlari summolari. Ixtiyoriy tugatish qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda tugallanmagan yoki tugatish tartib-taomili to'xtatilgan va faoliyat qayta tiklangan taqdirda, ushbu imtiyoz qo'llanilmaydi va soliq summasi imtiyoz qo'llanilgan butun davr uchun to'liq miqdorda undiriladi;

30) quyidagi jismoniy shaxslarning soliq solinadigan ish haqi va boshqa daromdlari summolari:

yosh oila a'zolari tomonidan yakka tartibda uy-joyni qurish, rekonstruksiya qilish va sotib olish uchun yoki ko'p kvartirali uydagi kvartirani rekonstruksiya qilish va sotib olish uchun olingan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltirilganda;

qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurishni ushbu maqsadlar uchun kreditlar berish qonun hujjatlariga muvofiq zimmasiga yuklatilgan banklarning kreditlari hisobidan amalga oshirayotgan quruvchi shaxslar tomonidan olingan ipoteka kreditlari hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltirilganda.

Ushbu bandda ko'rsatilgan mol-mulk olingan (mol-mulkka bo'lgan huquq davlat ro'yxatidan o'tkazilgan) sanadan e'tiboran besh yil ichida sotilsa, mazkur bandda nazarda tutilgan daromadlarga belgilangan tartibda soliq solinadi;

31) fuqarolarning soliq solinadigan ish haqi va boshqa daromadlarining:
– *O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun (o'zining o'qishi yoki yigirma olti yoshga to'lmagan farzandlarining o'qishi uchun) yo'naltiriladigan summolari:*

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2010-yil 27-mayda 2107-son bilan ro'yxatga olingan "O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun yo'naltiriladigan mablag'larga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozni qo'llash tartibi to'g'risida"gi nizomga asosan imtiyoz qo'llaniladi.

Jismoniy shaxslarga soliq chegirmasi o'qish uchun to'lov quyidagilar hisobidan amalga oshirilganda taqdim etiladi:

- o'z mablag'lari;
- jismoniy shaxsga tijorat banklari tomonidan berilgan ta'lim kreditlari;
- yuridik shaxslar tomonidan jismoniy shaxslarga qaytarish sharti bilan berilgan mablag'lari (ssudalar).

Yuridik shaxslar tomonidan talabalarining ta'lim olishi uchun O'zbekiston Respublikasining oliy o'quv yurti bilan to'g'ridan-to'g'ri tuzilgan shartnomalar bo'yicha pulli-kontrakt asosida o'tkaziladigan, ushbu yuridik shaxsning xarajati bo'lgan mablag'lar summasiga soliq chegirmasi tatbiq etilmaydi.

Agar hisobot soliq davrida soliq chegirmasini to'liq qo'llashning imkoni bo'lmasa (jami yillik daromad summasi ta'lim olish uchun haqiqatda amalga oshirilgan xarajatlar summasidan kam bo'lsa), uning qoldig'i keyingi soliq davrlariga ko'chirilmaydi.

Soliq chegirmasi davlat soliq xizmati organlari orqali jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish yo'li bilan hamda soliq to'lovchining yozma arizasiga binoan to'lov manbayida - ish beruvchi tomonidan ham berilishi mumkin;

– *O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda yo'naltiriladigan summolari.*

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2010-yil 4-iyunda 2111-son bilan ro'yxatga olingan "O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda yo'naltiriladigan mablag'larga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozni qo'llash tartibi to'g'risida"gi nizomga asosan imtiyoz qo'llaniladi.

Soliq chegirmasi soliq solinadigan ish haqi va boshqa daromadlarini o'zining jamg'arib boriladigan pensiya hisobvarag'iga ixtiyoriy ravishda o'tkazgan jismoniy shaxsga beriladi.

Soliq chegirmasi daromad oluvchi jismoniy shaxsning arizasiga asosan to'lov manbayida taqdim etiladi.

Agar to'lov manbayiga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini ushlab qolish va o'tkazish majburiyati yuklatilmagan bo'lsa, soliq chegirmasi jismoniy shaxsga O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksida nazarda tutilgan tartibda jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyasiga asosan taqdim etilishi mumkin.

Soliq chegirmasi jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda o'tkaziladigan summaga jismoniy shaxsning hisoblangan daromadi miqdorida beriladi.

Ish beruvchi jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda o'tkaziladigan mablag'larni ish haqini to'lash muddatidan kechiktirmay o'tkazadi.

O'zbekiston Respublikasi Xalq banki filiallari hisobot yilidan keyingi yilining 15-fevraliga qadar tegishli hududiy davlat soliq xizmati organiga shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga mablag'larni ixtiyoriy ravishda o'tkazgan jismoniy shaxslarga jamg'arib boriladigan pensiya to'lovlari to'g'risida ma'lumotlarni taqdim etadi.

Agar jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy badallar tarzida tushgan mablag'lar soliq davri tugaguniga qadar to'lanadigan bo'lsa, ushbu mablag'larga jismoniy shaxsning jami yillik deklaratsiyasi asosida O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksida belgilangan tartibda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadi;

32) jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan, hadya shartnomasi bo'yicha) olingan ulushlar, paylar va aksiyalar tarzidagi daromadlar, agar mazkur ulushlar, paylar va aksiyalarni berish yaqin qarindoshlar o'rtasida amalga oshirilsa;

33) paxta yig'im-terimi bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilinadigan jismoniy shaxslarning bu ishlarni bajaraganlik uchun olgan daromadlari.

Daromad solig'ini to'lashdan quyidagi jismoniy shaxslar to'liq ozod qilinadi:

1) xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalarining boshliqlari va xodimlari, konsullik muassasalarining mansabdor shaxslari, ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha;

2) xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalarini va konsullik muassasalarining ma'muriy-texnik xodimlari hamda ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha;

3) xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalariga, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha;

4) xorijiy davlatlar diplomatik vakolatxonalarini va konsullik muassasalarini xodimlarining uylarida ishlovchilar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha;

5) xalqaro nohukumat tashkilotlarning mansabdor shaxslari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa, ularning ushbu tashkilotlarda olgan daromadlari bo'yicha;

6) konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyasi bo'lgan shaxslar ushbu faoliyatdan olingan daromadlari bo'yicha;

7) yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lganlar yakka tartibdagi tadbirkor bilan tuzilgan mehnat shartnomasiga ko'ra bajaragan ishlari uchun olgan daromadlari bo'yicha, soliq solishdan to'liq ozod qilinadi¹⁷.

2019-yildan boshlab daromad solig'ini to'lashdan to'liq ozod etilgan quyidagi jismoniy shaxslarning imtiyozlari bekor etildi:¹⁸

– O'zbekiston Respublikasi mudofaa, ichki ishlar, favqulodda vaziyatlar vazirliklarining, Milliy xavfsizlik xizmatining harbiy xizmatchilari, ichki ishlar organlari hamda bojxona organlarining oddiy xizmatchilari va boshliqlari tarkibiga kiruvchi shaxslar, shuningdek, o'quv yoki sinov yig'inlariga chaqirilgan harbiy

xizmatga majburlar - xizmatni o'tash (xizmat vazifalarini bajarish) munosabati bilan olgan pul ta'minoti, pul mukofotlari va boshqa to'lovlar summalari bo'yicha;

– O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudining, umumiy yurisdiksiya sudlarining va xo'jalik sudlarining sudyalari, shuningdek, prokuratura organlarining mansab darajalariga ega bo'lgan xodimlari - ularning xizmat vazifalarini bajarishi munosabati bilan olgan daromadlari bo'yicha.

Daromad solig'ini to'lashdan quyidagi jismoniy shaxslar qisman (daromad olingan har bir oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdoridagi daromadlar bo'yicha) ozod qilinadi:

1) "O'zbekiston Qahramoni", "Sovet Ittifoqi Qahramoni", "Mehnat Qahramoni" unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar, uchala darajadagi "Shuhrat" ordeni bilan taqdirlangan shaxslar. Mazkur imtiyoz tegishincha "O'zbekiston Qahramoni" unvoni berilganligi to'g'risidagi guvohnoma, "Sovet Ittifoqi Qahramoni", "Mehnat Qahramoni" daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning ma'lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek, doirasi qonun hujjatlari bilan belgilanuvchi ularga tenglashtirilgan shaxslar. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning yoxud boshqa vakolatli organning ma'lumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (qatnashchilarga) nogironning (qatnashchining) imtiyozlarga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnoma asosida beriladi;

3) bolalikdan nogiron bo'lib qolganlar, shuningdek, I va II guruh nogironlari. Imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

4) sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanganligi, kontuziya bo'lganligi yoki shikastlanganligi oqibatida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning hamda ichki ishlar organlari xodimlarining ota-onalari va beva xotinlari (beva erlari). Imtiyoz "Halok bo'lgan askarning beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" yoki "Ichki ishlar organlari halok bo'lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" shtampi qo'yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi. Agar mazkur shaxslar pensioner bo'lmasa, imtiyoz ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo'mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Milliy xavfsizlik xizmati yoxud Ichki ishlar vazirligining tegishli organlari tomonidan berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki ishlar organi xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi. Sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoki frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning yoxud ichki ishlar organlari xodimlarining

¹⁷ O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 20-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga xususiy mulkni, tadbirkorlik sub'ektlarini ishonchli himoya qilishni yanada kuchaytirishga, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-391-sonli Qonuni.

¹⁸ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

beva xotinlariga (beva erlariga) imtiyoz faqat ular yangi nikohdan o'tmagan taqdirda beriladi;

10) ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor yolg'iz onalar. Imtiyoz har bir bola uchun Fuqarolik holatlari dalolatnomalarini yozish (FHDYo) organlari tomonidan taqdim etiladigan ma'lumotnoma asosida beriladi;

11) ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor va boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olmaydigan beva ayol va beva erkaklar. Imtiyoz erning (xotinning) vafot etganligi to'g'risidagi guvohnoma, bolalar tug'ilganligi to'g'risidagi guvohnoma, yangi nikohdan o'tmaganlik hamda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olinmasligi haqidagi ma'lumotnomasi taqdim etilgan taqdirda beriladi;

12) bolaligidan nogiron bo'lgan, doimiy parvarishni talab qiladigan farzandi bilan birga yashab, uni tarbiyalayotgan ota-onadan biri. Imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki sog'liqni saqlash muassasasining doimiy parvarish zarurligini tasdiqlovchi tibbiy ma'lumotnomasi, birgalikda yashashga taalluqli qismida — fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organining ma'lumotnomasi asosida beriladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 24-apreldagi "Aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4720-sonli Farmoniga asosan Aksiyadorlik jamiyatlari boshqaruv xodimlari sifatida jalb qilingan xorijiy mutaxassislarining boshqaruv xodimlari sifatidagi faoliyatidan olgan daromadlari daromad solig'i, to'lov manbayidan olinadigan daromad solig'idan ozod etilgan.

Imtiyozlar tegishli hujjatlar taqdim etilgan taqdirda qo'llaniladi.

Imtiyozlarga bo'lgan huquqlar kalendar yili davomida vujudga kelgan taqdirda, imtiyozlarga bo'lgan huquqlar vujudga kelgan paytdan e'tiboran qo'llaniladi.

Agar jismoniy shaxslar daromad solig'idan qisman imtiyoz olish holatlarida bir nechta asos bo'yicha imtiyozlarga bo'lgan huquqqa ega bo'lsa, unga xohishiga qarab faqat bitta imtiyoz beriladi.

Jismoniy shaxslar daromad solig'idan qisman imtiyoz olish holatlarida imtiyozni qo'llash jismoniy shaxsning asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi bo'yicha, asosiy ish joyi bo'lmagan taqdirda - yashash joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliqni hisoblab chiqarish chog'ida amalga oshiriladi. Imtiyozga bo'lgan huquq yo'qotilgan taqdirda, jismoniy shaxs imtiyoz yo'qotilgan paytdan e'tiboran o'n besh kun ichida bu haqda undan soliqni ushlab qoladigan yuridik shaxsga ma'lum qilishi kerak.

Jismoniy shaxslar daromad solig'idan qisman imtiyoz olish holatlarida imtiyozlar jismoniy shaxslarning foizlar va dividendlar tarzida olingan daromadlariga, shuningdek, mol-mulkni ijaraga topshirishdan olingan daromadlariga ham tatbiq etiladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy ish joyi bo'yicha hisoblansa, imtiyozni qo'llash asosiy ish joyi bo'yicha amalga oshiriladi, agar foizlar va dividendlar asosiy bo'lmagan ish joyi bo'yicha hisoblansa, imtiyoz jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish chog'ida jismoniy shaxsning yashash joyidagi davlat

soliq xizmati organlari tomonidan qo'llaniladi. Shunga o'xshash tartib mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlarga nisbatan ham qo'llaniladi.

Jismoniy shaxslarning imtiyozlarga bo'lgan huquqi ular hisobot yili uchun tegishli hujjatlarini taqdim etganida vujudga keladi.

Hisobot yili uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdoridagi imtiyoz imtiyozlarga bo'lgan huquq yuzaga kelgan oy boshidan taqdim etiladi.

Eng kam ish haqining to'rt baravari miqdoridagi imtiyoz jismoniy shaxslarning asosiy ish joyida, agar asosiy ish joyi mavjud bo'lmasa, unda yashash joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq hisoblab chiqarishda qo'llaniladi.

4.5. Norezident jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning xususiyatlari

Chet ellik jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi hududida O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarida belgilangan xususiyatlarni hisobga olgan holda soliq solinadi.

Rezident – chet ellik jismoniy shaxsdan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi singari jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliq undiriladi.

Norezident – chet ellik jismoniy shaxslardan to'langan joyidan qat'i nazar O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlar bo'yicha jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliq undiriladi.

Soliq solish maqsadida norezident jismoniy shaxslar O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga oshiradigan norezident sifatida yoki doimiy muassasa bilan bog'liqlikda bo'lmagan norezident shaxs sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga oshiradigan norezident jismoniy shaxs doimiy muassasa bilan bog'liq bo'lgan O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari bo'yicha soliq to'lovchi hisoblanadi.

Chet ellik jismoniy shaxslardan soliqlar va yig'implarni undirish tegishli chet davlatda O'zbekiston Respublikasining jismoniy shaxslariga nisbatan ham xuddi shunday chora-tadbirlar ko'rilgan hollarda o'zaro kelishuv asosida to'xtatilishi yoki cheklanishi mumkin.

Chet ellik jismoniy shaxslar bilan bitimlar tuzish chog'ida, bunday bitimlarning shartlariga O'zbekiston Respublikasida faoliyatni amalga oshiradigan soliq to'lovchilar hamda boshqa shaxslar chet ellik jismoniy shaxslarning soliqlar va yig'implarni to'lash bo'yicha xarajatlarini o'z zimmasiga olishini nazarda tutadigan soliq haqidagi izohlarning kiritilishiga ruxsat berilmaydi.

4.6. Soliqni hisoblab chiqarish tartibi

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish va ushlab qolish soliq solinadigan baza hamda stavkalaridan kelib chiqqan holda daromad hisoblanishiga qarab, yil boshidan ortib boruvchi yakun bo'yicha har oyda jismoniy shaxsning asosiy ish joyi bo'yicha soliq agenti tomonidan amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining hisoblab chiqarilgan summasi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda jismoniy shaxslarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga o'tkaziladigan har oylik majburiy badallar summasiga kamaytiriladi.

Eng kam ish haqining karrali miqdorlarida nazarda tutilgan imtiyozlarni hisoblab chiqarish uchun eng kam ish haqi miqdorining joriy yil 1-yanvaridagi holati inobatga olinadi¹⁹.

Yil mobaynida asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi o'zgargan taqdirda, jismoniy shaxs joriy yilda o'ziga to'langan daromadlar va ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summolari to'g'risidagi ma'lumotnomani yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyidagi buxgalteriyaga dastlabki ish haqi hisoblanguniga qadar taqdim etishi shart. Ilgarigi ish (xizmat, o'qish) joyidan ma'lumotnoma taqdim etilmagan yoki soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilmagan taqdirda, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i qonun hujjatlarida nazarda tutilgan imtiyozlar qo'llanilmagan holda ushlab qolinadi. Ma'lumotnoma va soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilgan taqdirda, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi ilgarigi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida olingan daromadlar inobatga olingan holda qayta hisob-kitob qilinadi.

Yangi ish (xizmat, o'qish) joyi bo'yicha soliqni hisoblab chiqarish taqvim yili boshidan ilgarigi va yangi ish (xizmat, o'qish) joyida olingan jami daromaddan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxsning asosiy bo'lmagan ish joyidan yoki boshqa yuridik shaxslardan sovg'a, moddiy yordam va boshqa turlardagi yordam olgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini qayta hisob-kitob qilish jismoniy shaxs daromadlari to'g'risida deklaratsiya topshirganda, davlat soliq xizmati organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Mehnat shartnomasi bekor qilingandan so'ng xodimga ilgarigi asosiy ish joyida to'lovlar amalga oshirilgan taqdirda, mazkur to'lovlarga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i imtiyozlar qo'llanilmagan holda solinadi.

Asosiy bo'lmagan ish joyidan yoki boshqa yuridik shaxslardan olingan daromadlarga to'lov manbayida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish jami daromad summasidan imtiyozlar qo'llanilmagan holda, belgilangan stavkalar bo'yicha hisoblanishiga qarab, yil boshidan ortib boruvchi yakun bo'yicha amalga oshiriladi.

Soliq agentlari jismoniy shaxsning talabiga binoan unga daromadlarining summolari va turlari haqida, shuningdek, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingan summasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan belgilanadigan shaklda ma'lumotnoma berishlari shart.

Jismoniy shaxslarning asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining yakuniy summasi jismoniy

shaxsning jami yillik daromadi to'g'risida taqdim etilgan deklaratsiyaning ma'lumotlari bo'yicha davlat soliq xizmati organi tomonidan hisoblab chiqariladi. Rezident jismoniy shaxslarning O'zbekiston Respublikasidan tashqarida (shu jumladan, asosiy ish joyidan) olgan daromadlaridan daromad solig'i yakuniy summasini hisoblab chiqarish ham xuddi shunday tartibda amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni ushlab qolish va budgetga o'tkazish uchun yuridik shaxs javobgardir. Soliq summasi ushlab qolinmaganda, yuridik shaxs ushlab qolinmagan soliq summasini hamda u bilan bog'liq jarima va penyalarni budgetga to'lashi shart.

4.7. Hisob-kitoblarni taqdim etish va soliqni to'lash tartibi

Yuridik shaxslar quyidagilarni bajarishi shart hisoblanadi:

1) soliq davri tugaganidan keyin o'ttiz kun ichida davlat soliq xizmati organlariga to'lov manbayidan soliq solinmagan moddiy naf tarzida daromadlar olgan jismoniy shaxslar to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan belgilanadigan shaklda ma'lumotnoma taqdim etish;

2) yilning har oyida, hisobot davridan keyingi oyning 25-kunidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa yillik moliya hisobotini taqdim etish muddatida davlat soliq xizmati organlariga hisoblangan va amalda to'langan daromadlar summolari hamda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingan summolari to'g'risidagi ma'lumotlarni O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan belgilangan shaklda taqdim etishi shart. Yil yakunlari bo'yicha hisoblangan va amalda to'langan daromadlarning summolari hamda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingan summolari to'g'risidagi ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasi norezidentlari tomonidan hisobot yilidan keyingi yilning 25-martiga qadar taqdim etiladi²⁰.

Ma'lumotlarda hisoblangan quyidagi axborotlar aks ettiriladi:

– mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar, jismoniy shaxslarning daromadlaridan ushlangan soliq summolari va har bir jismoniy shaxs bo'yicha fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobraqamlariga to'langan badallar to'g'risidagi;

– mulkiy daromadlar (bundan dividendlar va foizlar mustasno) va moddiy naf tarzidagi daromadlar, har bir jismoniy shaxs bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'lov manbayida ushlab qolingan summolari to'g'risidagi axborot.

Soliq kodeksining 189-moddasiga kiritilgan o'zgartirishlar 2019-yil 1-yanvardan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining 12 foiz miqdoridagi yagona soliq stavkasi belgilanganligi munosabati bilan, jismoniy

¹⁹ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

²⁰ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

shaxslarning ikki yoki undan ko'p manbadan olingan soliq solinadigan daromadlari bo'yicha deklaratsiya taqdim etish tartibi bekor qilindi²¹.

To'lov manbayida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining hisoblab chiqarilgan summasi budjetga soliq agenti tomonidan quyidagi muddatlarda to'lanadi:

– pul mablag'larini olish uchun xizmat ko'rsatuvchi bankka hujjatlarni taqdim etish bilan bir vaqtda, biroq hisob-kitoblarni taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay;

– to'lov natura hoida amalga oshirilgan oy tugaganidan keyin besh kun ichida, agar bunday to'lovga qonun hujjatlarida ruxsat berilgan bo'lsa.

Agar yuridik shaxsning bank hisobvarag'ida ish haqini to'lash va bir vaqtning o'zida xodimlarning ish haqidan ushlab qolingani soliqni budjetga o'tkazish uchun mablag'lar yetarli bo'lmasa, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bank hisobvarag'idagi qoldiq mablag'larga mutanosib summada budjetga o'tkaziladi.

Bankda hisob raqamiga ega bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni to'lash sanasi soliq to'lovchi hisob raqamidan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun, boshqalar, shu jumladan, jismoniy shaxslar uchun esa mablag'lar kredit muassasasining kassasiga o'tkazilgan kun hisoblanadi. Jismoniy shaxslarning hisob-kitob varag'idan soliq summasi jismoniy shaxs tomonidan to'langanda, to'lov sanasi jismoniy shaxs hisob raqamidagi mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun hisoblanadi.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqarilgan jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqni to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqning yil mobaynida to'lab borilgan summaları tegishli hisobot yili uchun soliq to'lovchiga hisoblab chiqarilgan soliq hisobiga o'tkaziladi.

Mol-mulkni ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovining eng kam stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 24-ilovasiga muvofiq tasdiqlanib, ijara to'lovining eng kam stavkalari quyidagicha belgilandi:

➤ turar joyni ijaraga berishda 1 kv. metr uchun Toshkent shahrida – 10 000 so'm, Nukus shahri va viloyatga bo'ysunuvchi shaharlarda – 6 500 so'm va boshqa aholi punktlarida – 3 000 so'm;

➤ noturar joylarni ijaraga berishda 1 kv. metr uchun Toshkent shahrida – 20 000 so'm, Nukus shahri va viloyatga bo'ysunuvchi shaharlarda – 13 000 so'm va boshqa aholi punktlarida – 6 000 so'm;

➤ yengil avtomobillarga (yo'lovchilar, yuk tashish uchun mo'ljallangan va o'rindiqdagi soni haydovchini hisobga olmagan holda 8 ta joydan ko'p bo'lmagan avtotransport vositasi) 1 ta avtotransport vositasi uchun – 480 000 so'm;

➤ mikroavtobuslar, avtobuslar va yuk avtomobillariga 1 ta avtotransport vositasi uchun – 940 000 so'm ijara to'lovining eng kam miqdorlaridan iborat.

2019-yil 1-yanvardan boshlab:

– yuridik shaxslar xizmat ko'rsatuvchi banklardan ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar uchun pul mablag'larini olishda (yoki plastik kartalarga o'tkazishda) yagona ijtimoiy to'lov hamda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash bo'yicha to'lov hujjatlarini taqdim etishi;

– O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligiga Davlat soliq qo'mitasi bilan birgalikda mehnatga haq to'lash fondini asossiz pasaytirish holatlarini aniqlash maqsadida xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyati monitoringini amalga oshirishi;

– zarur axborotlarni taqdim etgan holda ishchi-soliq to'lovchining hisobini yakka tartibda olib borishni nazarda tutib, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy to'lovning yagona soliq hisoboti shaklini belgilangan tartibda ishlab chiqishi va tasdiqlashi belgilandi.

Bundan tashqari soliq to'lovchilar **2019-yil 1-aprelga qadar** xodimlar soni va (yoki) mehnatga haq to'lash fondini ixtiyoriy ravishda hisobotlarda rasmiylashtirgan va aks ettirgan taqdirda avvalgi hisobot davrlarida xodimlar sonini yashirganlik uchun javobgarlikdan, ilgari ko'rsatilmagan xodimlar bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy to'lovi summasini **qo'shimcha hisoblashdan ozod qilindi**²².

4.8. Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar faoliyatiga oid dasturiy mahsullarning mohiyati va ahamiyati

“Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish tizimi” dasturiy mahsulining «Jismoniy shaxslar shaxsiy hisob varaqalari» moduli

Dasturiy mahsuldan ko'zlangan asosiy maqsad “Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish” (ORACLE) dasturiy majmuasidan shaxsiy hisobvaraqa bilan ishlash bo'linmasi ajratilib, alohida **fiz_ks.exe** moduliga aylantiriladi va ushbu dastur modulini faqatgina shaxsiy hisobvaraqa bilan ishlovchi, ya'ni 09-16-shakllar hujjatlarini kirituvchi xodimga maxsus kodli parol orqali ma'lumotlarni kiritishga ruxsat beriladi.

“Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish tizimi” dasturiy mahsulining “Bank hujjatlarini kiritish” moduli

Dasturiy mahsuldan ko'zlangan asosiy maqsad “Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish” (ORACLE) dasturiy majmuasidan bank hujjatlarini bilan ishlash bo'linmasi ajratilib alohida **fiz_bank.exe** moduliga aylantiriladi va ushbu dastur modulini faqatgina bank hujjatlarini kirituvchi xodimga maxsus kodli parol orqali ma'lumotlarni kiritishga ruxsat beriladi.

²¹ O'sha yerda.

²² O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda “Soliq va budjet siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida”gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

“Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlarini deklaratsiyalash”

dasturiy mahsul

Ushbu dasturiy mahsul davlat soliq inspeksiyalarida jismoniy shaxslarning asosiy va asosiy bo‘lmagan ish joylaridan olgan daromadlari haqidagi ma‘lumotlarni kompyuter bazasiga kiritish, qayta ishlash natijasida hosil bo‘lgan natijalarni ShHVlarga o‘tkazish, jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari to‘g‘risidagi deklaratsiya blankalarini, shuningdek, barcha zarur hujjatlarni chop etish uchun mo‘ljallangan.

DSIlarda jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari haqidagi ma‘lumotlar dastur yordamida kompyuter bazasiga kiritiladi va soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash markaziga yuboriladi. Ushbu yuborilgan ma‘lumotlar avtomatik ravishda saralanib, jismoniy shaxslarning yashash manziliga qarab tegishli DSIlarga yetkazib beriladi.

Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish tizimi dasturiy mahsulining “Jismoniy shaxslarning administratori” moduli

Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarning hisob ma‘lumotlar bazasi dasturiy mahsulining asosiy maqsadlari quyidagilardir:

- soliqlarni yig‘ish bo‘yicha soliq inspektorlarning ish faoliyatini DSQning hamma pog‘onalari yanada samarali bo‘lishini ta‘minlash;
- har bir soliq to‘lovchi tomonidan to‘langan soliqlar bo‘yicha aniq ma‘lumotlarni ko‘rsatish;
- turli foydalanuvchilarning haqiqiy va to‘liq ma‘lumotlari bilan DSQda hamda undan tashqarida ta‘minlash;
- ma‘lumotlardan kelajakda foydalanish uchun ularni himoya qilish. Texnik jihatdan amalga oshirish talabi quyidagilarni o‘z ichiga oladi:
- soliq hujjatlarini yig‘ish va hisob hamda normativ ma‘lumot axborotlarini uzatish tizimi;
- DSQ ma‘lumotlarni qayta ishlash tizimiga kirish uchun axborot terminali;
- ma‘lumotlarni qayta ishlash modulining arxiv-qidiruv tizimi;
- himoya tizimi;
- soliq hujjatlarini yig‘ish va hisob hamda normativ-ma‘lumot axborotlarini uzatish tizimining asosiy funksiyalari;
- birlamchi hujjatlar tizimga xabarni uzatish (uzatish - birlamchi hujjat yoki hujjatlar to‘plami) usuli orqali tushishi kerak, bunda yuqori xavfsizlik kafolatlangan hamda birlamchi hujjatlarning kirish tezligini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo‘lishi kerak.

Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarning hisob ma‘lumotlar bazasi dasturi texnik tasnifi

Davlat soliq qo‘mitasi ma‘lumotlarini ishlashning yagona kompyuter tizimiga bo‘lgan asosiy texnik talablari quyidagilardan iborat:

Davlat soliq qo‘mitasi ma‘lumotlarini ishlashning yagona kompyuter tizimi DOS, Windows, MAC OS va serverlardan UNIX hamda Microsoft Windows NT

boshqaruvi ostidagi ishchi stansiyalardan foydalanishi, bunda global, taqsimlanadigan ma‘lumotlar bazasi, tarmoq printerlari, skanerlar va boshqa periferik qurilmalar boshqaruvini ta‘minlashi kerak.

Dastur ma‘lumotlarni yig‘ish, saqlash va kerakli axborotni qidirish uchun zarur samadorlikka ega bo‘lgan maksimal tezlikni saqlashi kerak. Dastur qog‘oz uzatgichlar, fakslar, tasvirlar, ASCII va binar ma‘lumotlari yoki ovoq ma‘lumotlari ko‘rinishidagi istalgan ma‘lumot bilan samarali ishlashni tashkil etish uchun mo‘ljallangan.

Dastur ofis ilovalari, qidiruv tizimlari, shuningdek, keng miqyosli ilovalarni kliyent-server muhitidan foydalangan holda yaratish imkoniyatini ta‘minlaydi.

Dastur ma‘lumotlarga kirishning operativligini ta‘minlashi kerak, bu o‘z navbatida hujjatlarni kartoteka, jildlardan qidirish bilan bog‘liq bo‘lgan qog‘ozli texnologiyani bartaraf etish imkoniyatini beradi.

Ma‘lumotlar omborining ishonchliligini ta‘minlovchi dasturiy vosita sifatida ORACLE ma‘lumotlar ombori serveri imkoniyatlari va boshqa maxsus vositalardan foydalaniladi.

ORACLE ma‘lumotlar omborini boshqarish va tasvir hamda boshqa katta ikkilik obyektlarini (BLOBs) saqlash imkoniyatlarini birlashtiradi.

ORACLE ma‘lumotlar omborining bitta rekviziti o‘lchami 2G baytgacha bo‘lishiga imkon yaratadi. Shunday qilib, hujjatlarning o‘lchamiga chegaralar bo‘lmaydi, unda tizimosti optik disklarining xotirasini birlashtirish imkoniyati mavjud bo‘ladi.

Dasturning maqsadi va tafsifnomasi

Soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarning hisob ma‘lumotlar bazasi dasturi majmuasi ShEHM mashinalarining IBM PC\AT turi uchun ORACLE qobig‘ida ishlab chiqilgan. Bu dasturda ishlash uchun lokal informatsion setning (LIVS) zamonaviy WINDOWS NT yoki NOVELL operatsion sistemalariga asoslangan qobig‘i bo‘lishi kerak.

Dasturiy mahsulot soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarni ro‘yxatga olishni hamda shaxsiy hisob varaqalarni tuman darajasida yuritishni avtomatlashtirishga asoslangan.

Dasturiy mahsulot quyidagilar bilan ta‘minlaydi:

- jismoniy shaxslarning 01-shakldagi ma‘lumotlarini kompyuterga kiritish orqali ro‘yxatga olishni ta‘minlaydi;
- jismoniy shaxslar haqidagi ma‘lumotlarni 03, 09, 16-shakllar yordamida to‘ldirib kompyuterga kiritish orqali o‘zgartiradi;
- har kunlik bank tushumlari asosidagi ma‘lumotlar kompyuterga kiritiladi;
- soliq to‘lovchilarga hisoblangan soliqlarni, qayta hisobotlarni ShHVga kiritish va o‘tkazish;
- DSIGa taalluqli bo‘lgan ma‘lumotlarni kiritish;
- a) DSI reyestr hisoblarini kiritish;
- b) DSI Inspektorlari ma‘lumotnomasini kiritish;
- d) DSI pasportini kiritish.

**Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning
hisob ma'lumotlar bazasi dasturi tashkiliy tuzilishi**

Dastlab dasturni ishga tushirish "FIZLTD" yorlig'ini ishga tushirish bilan boshlanadi va ekran shakli asosida quyidagi dastur modullari ko'rinadi:

1. Ro'yxatga olish.
2. Jildlar.
3. Bank hujjatlari.
4. Eksport-Import.
5. Shaxsiy hisobvaraqaqalari.
6. Hisobotlar.
7. Ma'lumotlar.
8. Chiqish menyulari chiqadi.

Har bir modul o'z tarkibida:

- bosh menyu;
- yordamchi qatorni o'z ichiga oladi.

Har bir dasturiy modulning Bosh menyusi ekranning yuqori qismida joylashgan bo'lib, bir necha bandlardan iborat bo'ladi. Bandlardan birining tanlanishi bandosti menyusini ishga tushiradi.

Yordamchi qator har bir dastur ichidagi qismida joylashgan bo'lib, funksional klavishlarning vazifasini ko'rsatib turadi.

**Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblashga
doir masalalar**

2019-yil 1-yanvarga qadar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i quyidagi tartib asosida hisob-kitob qilingan:

2018-yil mart oyi uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash tartibiga doir masala:

Masala. Bir oydagi daromadlar 10 EKIHDan oshmaganda, JShDS hisob-kitobi.

Xodimning yanvar-mart oylaridagi mehnatiga oyiga 1 050 000 so'mdan to'langan, yil boshidan daromad 3 150 000 so'mni (1 050 000 x 3) tashkil qilgan.

16,5 %lik stavka bo'yicha soliq solinadigan daromad summasini hisob-kitob qilamiz va yanvar-mart oylari uchun soliq quyidagicha hisoblangan:

$$155\,016 + (3\,150\,000 - 2\,583\,600) \times 16,5\% = 248\,472 \text{ so'm.}$$

Yanvar-fevral oylarida 165 648 so'm soliq ushlab qoling. Mart oyidagi soliq summasi 82 824 so'mga (248 472 – 165 648) teng bo'lgan.

ShJBPHga majburiy badallar summasi 52 665,6 so'mni ((3 150 000 – 516 720) x 2 %) tashkil etgan.

Yanvar-fevral oylarida ShJBPHga 35 110,4 so'm o'tkazilgan, mart oyida ajratmalar 17 555,2 so'mni (52 665,6 – 35 110,4) tashkil qilgan.

Mart oyi uchun budjetga 65 268,8 so'm (82 824 – 17 555,2) JShDS o'tkazilgan.

Majburiy sug'urta badallari 84 000 so'mni (1 050 000 x 8 %) tashkil etgan. Xodim qo'liga 883 176 so'm (1 050 000 – 82 824 – 84 000) ish haqi olgan.

2019-yil 1-yanvardan boshlab jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i quyidagi tartib asosida hisob-kitob qilinadi:

1-masala. Xodimning yanvar oyidagi ish haqi 1 000 000 so'mni tashkil qildi.

Olingan daromadga 12 %lik stavka bo'yicha solinadigan JShDS:

$$1\,000\,000 \times 12\% = 120\,000 \text{ so'mga teng.}$$

Majburiy badallar summasi $1\,000\,000 \times 0,1\% = 1\,000$ so'mni tashkil etadi.

Yanvar oyi uchun budjetga 119 000 so'm (120 000 – 1 000) o'tkaziladi.

JShDS va majburiy badallar ushlanganidan keyin xodimga 880 000 so'm (1 000 000 – 120 000) to'lanadi.

2-masala. Daromaddan EKIHDan 4 baravariga teng summa chiqarib tashlanadigan imtiyoz qo'llanilgan holda JShDS hisob-kitobi.

Soliq kodeksining 180-moddasiga muvofiq, imtiyozga ega bo'lgan xodimning mehnat haqi 1 800 000 so'mni tashkil qildi.

Soliq kodeksining 180-moddasi 2-qismiga muvofiq, ushbu imtiyozga ega bo'lgan fuqarolarning (masalan, 16 yoshdan oshmagan ikki va undan ortiq bolalari bo'lgan yolg'iz onalar) jami daromadidan har oyda EKIHDan 4 baravariga teng summa chiqarib tashlanadi.

Soliq solinadigan daromadni hisob-kitob qilamiz:

$$1\,800\,000 - 202\,730 \times 4 = 989\,080 \text{ so'mga teng.}$$

Yanvar oyi uchun soliqni hisoblab yozamiz:

$$989\,080 \times 12\% = 118\,689,6 \text{ so'm.}$$

SHJBPHga majburiy badallar 989,08 so'mni (989 080 x 0,1 %) tashkil etadi.

Budjetga 117 700,52 so'm (118 689,6 – 989,08) JShDS o'tkaziladi.

Xodim qo'liga 1 684 310,4 so'm (1 800 000 – 118 689,6) ish haqi oladi.

3-masala. Daromaddan EKIHDan 4 baravariga teng summa chiqarib tashlanadigan imtiyoz qo'llanilgan holda JShDS hisob-kitobi.

Soliq kodeksining 180-moddasiga muvofiq, imtiyozga ega bo'lgan xodimning mehnat haqi 800 000 so'mni tashkil qildi.

Soliq kodeksining 180-moddasi 2-qismiga muvofiq, ushbu imtiyozga ega bo'lgan fuqarolarning (masalan, 16 yoshdan oshmagan ikki va undan ortiq bolalari bo'lgan yolg'iz onalar) jami daromadidan har oyda EKIHDan 4 baravariga teng summa chiqarib tashlanadi.

Soliq solinadigan daromadni hisob-kitob qilamiz:

$$202\,730 \times 4 = 989\,080 \text{ so'mga teng.}$$

Xodimning daromadi (800 000 soʻm) imtiyoz miqdoridan (989 080 soʻm) kam boʻlganligi bois yanvar oyi uchun soliq hisoblanmaydi.

ShJBPHga majburiy badallar soliq solinadigan daromad mavjud boʻlmaganligi sababli hisoblanmaydi.

Xodim qoʻliga 800 000 soʻm ish haqi oladi.

4-masala. Moddiy yordam olinganda imtiyozni hisobga olgan holda JShDS hisob-kitobi.

Xodimning mehnatiga yanvar oyi uchun 1 400 000 soʻm toʻlangan.

Unga farzandli boʻlganligi munosabati bilan 2 600 000 soʻm moddiy yordam koʻrsatilgan.

Soliq kodeksining 179-moddasi 1-bandining 3 va 4-xatboshilariga koʻra bir yil davomida EKIHning 12 baravarigacha miqdorda beriladigan quyidagi moddiy yordam summalariga: vafot etgan xodimning oila aʼzolariga yoki oila aʼzosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan toʻlovlar; xodimga mehnatda mayib boʻlganlik, kasb kasalligi yoxud sogʻliqqa boshqacha shikast yetganligi bilan bogʻliq toʻlovlar; bola tugʻilishi, xodim yoki uning farzandlari nikohdan oʻtishi munosabati bilan beriladigan toʻlovlar; qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini berish yoki ularni sotib olish uchun mablagʻlar berish tarzidagi toʻlovlarga JShDS solinmaydi (Soliq kodeksining 178-moddasi 16-bandi). Yil mobaynida hisob-kitob qilishda yil boshida amal qilgan EKIH qoʻllaniladi ($202\,730 \times 12 = 2\,432\,760$ soʻm).

Soliq solinadigan daromad 1 567 240 soʻmga teng.

($1\,400\,000 + 2\,600\,000 - 2\,432\,760$).

Yanvar oyi uchun soliqni hisoblab yozamiz:

$1\,567\,240 \times 12\% = 188\,068,8$ soʻm.

ShJBPHga majburiy badallar summasi 1 567,24 soʻmni ($1\,567\,240 \times 0,1\%$) tashkil etadi.

Yanvar oyi uchun budgetga 186 501,56 soʻm ($188\,068,8 - 1\,567,24$) JShDS oʻtkaziladi.

Xodim qoʻliga 3 811 931,2 soʻm ($1\,400\,000 + 2\,600\,000 - 188\,068,8$) ish haqi oladi.

5-masala. Qimmatbaho sovgʻa olinganda imtiyozni hisobga olgan holda JShDS hisob-kitobi.

Xodimning mehnatiga yanvar oyida 1 500 000 soʻm ish haqi toʻlangan. Unga 1 200 000 soʻmlik smartfon sovgʻa qilindi.

Soliq kodeksining 179-moddasi 14-bandiga koʻra, bir yil mobaynida yuridik shaxslardan EKIHning 6 baravari miqdorigacha boʻlgan summada olingan sovgʻalarning qiymatiga soliq solinmaydi. Bunda yil mobaynida hisob-kitob qilishda yil boshida amal qilgan EKIH qoʻllaniladi ($202\,730 \times 6 = 1\,216\,380$ soʻm).

Soliq solinadigan daromad 2 283 620 soʻmga ($1\,500\,000 + 2\,000\,000 - 1\,216\,380$) teng.

Yanvar oyi uchun soliqni hisoblab yozamiz:

$2\,283\,620 \times 12\% = 274\,034,4$ soʻm.

Yanvar oyi uchun ShJBPHga majburiy badallar summasi 2 283,62 soʻmga ($2\,283\,620 \times 0,1\%$) teng.

Budgetga 271 750,78 soʻm ($274\,034,4 - 2\,283,62$) JShDS oʻtkaziladi.

Xodim qoʻliga 1 225 965,6 soʻm ($1\,500\,000 - 274\,034,4$) ish haqi oladi.

6-masala. Bir nechta imtiyozni hisobga olgan holda (har oyda daromaddan EKIHning 4 baravariga teng summani chegirish, moddiy yordam va qimmatbaho sovgʻa olinganda) JShDS hisob-kitobi.

Soliq kodeksining 180-moddasiga koʻra, imtiyozga haqli boʻlgan xodimga yanvar oyida 1 500 000 soʻm ish haqi toʻlangan. Unga nikohdan oʻtishi munosabati bilan 3 000 000 soʻm moddiy yordam koʻrsatilgan va 1 800 000 soʻmlik qiymatga ega sovgʻa topshirilgan.

Quyidagilarga muvofiq:

- Soliq kodeksining 180-moddasi 2-qismiga muvofiq, imtiyoz olish huquqiga ega boʻlgan xodimning soliq solinadigan daromadidan har oyda EKIHning 4 baravariga teng summa ($202\,730 \times 4 = 810\,920$ soʻm) chiqarib tashlanadi;

- Soliq kodeksining 179-moddasi 1-bandiga muvofiq, bir yil davomida EKIHning 12 baravarigacha ($202\,730 \times 12 = 2\,432\,760$ soʻm) miqdorda beriladigan moddiy yordam summasiga JSHDS solinmaydi;

- Soliq kodeksining 179-moddasi 14-bandiga koʻra, yuridik shaxslardan bir yil mobaynida EKIHning 6 baravari ($202\,730 \times 6 = 1\,216\,380$ soʻm) miqdorigacha olingan sovgʻalarning qiymatiga JShDS solinmaydi.

Soliq solinadigan daromadni aniqlaymiz:

$1\,500\,000 - 810\,920 + 3\,000\,000 - 2\,432\,760 + 1\,800\,000 - 1\,216\,380 = 1\,839\,940$ soʻm.

Yanvar oyi uchun soliqni hisob-kitob qilamiz:

$1\,839\,940 \times 12\% = 220\,792,8$ soʻm.

ShJBPHga majburiy badallar summasi 1 839,94 soʻmni ($1\,839\,940 \times 0,1\%$) tashkil etadi.

Budgetga 218 952,86 soʻm ($220\,792,8 - 1\,839,94$) soliq oʻtkaziladi.

Xodim qoʻliga 4 279 207,2 soʻm ($1\,500\,000 + 3\,000\,000 - 220\,792,8$) oladi.

7-masala. Oʻrindosh xodim daromadlaridan JShDS hisob-kitobi.

Soliq kodeksining 180-moddasi 2-qismida nazarda tutilgan imtiyozga ega oʻrindosh xodimga yanvar oyida 800 000 soʻm ish haqi toʻlangan.

- Asosiy boʻlmagan ish joyidan yoki boshqa yuridik shaxslardan olingan daromadlarga toʻlov manbayida JSHDSni hisoblab chiqarish Soliq kodeksining 180-moddasida nazarda tutilgan imtiyozni qoʻllamasdan jami daromad summasidan amalga oshiriladi (Soliq kodeksining 186-moddasi 8-qismi).

Yanvar oyi uchun soliqni hisob-kitob qilamiz:

$800\,000 \times 12\% = 96\,000$ soʻmga teng.

ShJBPHga majburiy badallar 800 soʻmga (800 000 x 0,1 %) teng.

Yanvar oyi uchun budgetga 95 200 soʻm (96 000 – 800) JSHDS oʻtkaziladi.

Soliq ushlanganidan keyin xodim 704 000 soʻm (800 000 – 96 000) ish haqi oladi.

8-masala. Yuridik shaxsga turar joyni ijaraga beruvchi xodimning daromadlaridan JShDS hisob-kitobi.

Xodimning yanvar oyi uchun mehnatga haq toʻlash tarzidagi daromadi 1 100 000 soʻmga teng. Xodim Toshkent shahrida joylashgan, maydoni 40 kv. m boʻlgan turar joy binosini 1-yanvardan boshlab ijaraga berish toʻgʻrisida ish beruvchi bilan shartnoma tuzdi va har oyda 1 000 000 soʻm ijara haqi oladi.

- Jismoniy shaxslarning turar joyni ijaraga topshirishdan oladigan daromadlariga soliq solish ijara (yollash) shartnomasida nazarda tutilgan toʻlovdan kelib chiqib amalga oshiriladi, biroq u turar joyni ijaraga beradigan jismoniy shaxslar uchun belgilangan eng kam ijara haqi stavkalaridan hisoblab chiqarilgan miqdordan kam boʻlmasligi kerak (PQ-4086-sonli qarorning 24-ilovasi).

- Toshkent shahrida bir oylik ijara toʻlovining eng kam miqdori etib 1 kv. m turar joy uchun 10 000 soʻm; Nukus va viloyat boʻysunuvidagi shaharlarda – 6 500 soʻm; boshqa aholi punktlarida – 3 000 soʻm belgilangan.

- ShJBPHga badallar ish beruvchi va xodim oʻrtasida tuzilgan mehnat shartnomasi yoki fuqarolik-huquqiy tusdagi shartnoma boʻyicha bajarilgan ishlar uchun olingan daromadlardan hisoblab yoziladi. Ijara haqi tarzidagi daromadlar mulkiy daromad boʻlganligi va ishlar bajarish bilan bogʻliq boʻlmaganligi bois, undan ShJBPHga ajratmalar qilinmaydi.

Ijara haqidan JShDS summasini hisoblaymiz. Mazkur holatda uning eng kam summasi 400 000 soʻmni (10 000 x 40) tashkil etadi, u haqiqatdagi ijara haqidan kamligi bois shartnomada nazarda tutilgan summadan soliq hisoblanadi:

$$1\,000\,000 \times 12\% = 120\,000 \text{ soʻm.}$$

Yanvar oyi uchun mehnatga haq toʻlash tarzidagi daromaddan soliqni hisoblaymiz:

$$1\,100\,000 \times 12\% = 132\,000 \text{ soʻm.}$$

ShJBPHga majburiy badallar 1 100 soʻmga (1 100 000 x 0,1 %) teng.

Yanvar oyi uchun budgetga 130 900 soʻm soliq (132 000 – 1 100) oʻtkaziladi.

Soliq ushlab qolinganidan keyin xodimga 1 848 000 soʻm ish haqi (1 100 000 + 1 000 000 – 132 000 – 120 000) toʻlanadi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻining mohiyatini tushuntirib bering.
2. Qanday shaxslar jismoniy shaxslar deb ataladi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻining oʻziga xos xususiyatlari nimada?
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻi budget daromdlari tarkibida qanday ahamiyatga ega?
5. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻining toʻlovchilari kimlar?
6. Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlariga qaysi daromad turlari kiradi?
7. Jismoniy shaxslarning soliq solinmaydigan daromadlariga qaysi daromadlar kiradi?
8. Jismoniy shaxslarning moddiy naf tarzidagi daromadlariga qaysi daromadlar kiradi?
9. Jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlari tarkibiga qaysi daromadlar kiradi?
10. Jismoniy shaxslarning boshqa daromadlariga qaysi daromadlar kiradi?
11. Jismoniy shaxslarning mehnatga haq toʻlash tarzida daromadga kiritiladigan kompensatsiya toʻlovlari qaysilar?
12. Jismoniy shaxslarning mehnatga haq toʻlash tarzidagi daromadlariga qaysi daromadlar kiradi?

5-bob. JISMONIY SHAXSLAR DAROMADLARINI DEKLARATSIYA ASOSIDA SOLIQQA TORTISH TARTIBI

5.1. Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishda deklaratsiyalash uslubini joriy etishning ahamiyati va zarurati

Iqtisodiyotni erkinlashtirish davrida fuqarolarning jami yillik daromadlarini deklaratsiyalash tizimini bosqichma-bosqich joriy etish va uni xalqaro andozalar asosida takomillashtirish davr talabiga aylandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2002-yil 5-sentabrdagi "Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiyalash tizimiga bosqichma-bosqich o'tish to'g'risida"gi Farmonida fuqarolarning shaxsiy mulkiga tajovuz qilish yoki ularning huquqi va erkinliklarini cheklash kabilarga barham berish maqsadida daromadlarni deklaratsiyalash mexanizimini ishlab chiqish va amalga oshirish chog'ida fuqarolarni konstitutsiyaviy va mulkiy huquqlari buzilishi, ularning daromadlari va mol-mulki miqdorlari to'g'risidagi ma'lumotlar oshkor etilishi, fuqarolarning xususiy turmushiga hamda boshqa suiste'molchiliklar va huquqbuzarliklarga qat'ian yo'l qo'yilmasligi masalasi ko'rsatib o'tilgan. Mansabdor shaxslar jismoniy shaxslarning daromadlari va mol-mulki bilan bog'liq hamda hujjatlardan foydalanish tartibini buzgan hollarda ular javobgarlikka, hatto jinoyi javobgarlikka ham tortilishi qonuniy asosda yaratilgan.

Daromadlarni deklaratsiyalash tizimini yaratish bo'yicha xorij tajribasini chuqur o'rganish, aholini tegishli tarzda tayyorlash, zarur qonunchilik va normativ negiz qabul qilinishi, butun bir tashkiliy chora-tadbirlar majmuyi amalga oshirilishi talab etilishini hisobga olgan holda, respublikamizda deklaratsiyalash tizimi bosqichma-bosqich 2002-2005-yillar oralig'ida joriy etildi.

Shu bilan bir vaqtda soliq organlarida jismoniy shaxslarning daromadlarini deklaratsiyalash tizimi joriy etilgunga qadar fuqarolarning daromadlarini ixtiyoriy ravishda deklaratsiyalash tizimini puxtalashtirish bo'yicha tanlab olish yo'li bilan tajriba tariqasida ish olib borish, shuningdek, ularning javobgarlik choralari, jumladan, zarur ma'lumotlarni taqdim etmaganlik va daromadlarni yashirganlik uchun qonunchilikda ko'zda tutilgan jazolarni qo'llash choralari belgilash huquqi berildi.

Ushbu Farmoniga muvofiq, fuqarolarning o'z jamg'armalarini banklarga qo'yishni rag'batlantirish, pul mablag'larining bankdan tashqari aylanishini kamaytirish choralari amalga oshirilishini ta'minlash maqsadida fuqarolarning davlat tijorat banklaridagi depozit hisobvaraqlariga qo'yiladigan naqd mablag'lari deklaratsiya qilinmaydi va ularning kelib chiqish manbalarini tasdiqlash talab etilmaydi.

Respublikada jismoniy shaxslarning jami daromadlarini deklaratsiyalash tizimi joriy etilishi daromadni oshkoralashtirish imkoniyatini belgilaydi, yashirin iqtisodiyot yo'lga g'ov solib, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yana ham qulayroq sharoitlarni yaratishga ko'maklashadi, sivilizatsiyalashgan bozor munosabatlarini shakllantirishning obyektiv va zarur sharti hisoblanadi.

Xorijiy mamlakatlarda mavjud bo'lgan deklaratsiyalash tizimining asosiy sharti, bir tomondan, o'z daromadlari va ularning manbalari to'g'risida fuqarolarning o'zlari ixtiyoriy ravishda ma'lumot berishlaridir. Ikkinchi tomondan, deklaratsiya, mol-mulk xarid qilishga sarflangan pul mablag'larining manbalari to'g'risidagi ma'lumotlarni taqdim etmaslik uchun, o'z daromadlarini atayin kamaytirib ko'rsatganligi yoki ularni yashirganligi uchun iqtisodiy jazo va jarimalarning qonun yo'li bilan mustahkamlangan, hatto, jinoyi javobgarlikka tortishgacha bo'lgan kuchli tizimi mavjuddir. Fuqarolarning daromadlarini deklaratsiyalash yashirin iqtisodiyotga pul mablag'larining noqonuniy aylanishi, korrupsiya va poraxo'rlikka hamda iqtisodiy sohadagi boshqa jinoyatlarga qarshi kurashda ta'sirchan vositalardan biri hisoblanadi.

Respublikada xususiy tadbirkorlikni rag'batlantirish, kichik biznesni rivojlantirish, iqtisodiyotni erkinlashtirish, mehnatga haq to'lashdagi cheklashlarni bekor qilish, korxonalarining xo'jalik faoliyatiga davlat nazorat idoralarining aralashuvini kamaytirish borasida katta ishlar amalga oshirilmoqda. Shu munosabat bilan aholi daromadlarini hisobga olish, daromadlarning qonuniyligini hamda soliqlar bekam-u ko'st to'langanligini nazorat qilish mexanizimini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqdaki, bu ham daromadlarni deklaratsiyalash tizimini joriy etish zarurligini taqozo etadi.

Shuni qayd etib o'tish kerakki, hozirgi vaqtda amaldagi qonunchilikka muvofiq, deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlarga O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining quyidagi daromadlari kiradi:

- mulkiy daromadlar, agar bu daromadlarga to'lov manbayida soliq solinmagan bo'lsa;
- fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar;
- asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf tarzidagi daromadlar;²³
- O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar;
- soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar.

Respublikada jismoniy shaxslarning jami daromadlarini deklaratsiyalash tizimining joriy etilishi, fuqarolarning daromadlarini oshkoralashtirish imkoniyatini belgilaydi, yashirin iqtisodiyot yo'lga g'ov bo'lib, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yanada qulayroq sharoitlarni yaratishga ko'maklashadi. Fuqarolar jami yillik daromadlarini deklaratsiyalash tizimining joriy etilishi bozor munosabatlarini shakllantirishning obyektiv va zarur sharti hisoblanadi.

Mamlakatimizda deklaratsiya taqdim etgan jismoniy shaxslar soni va deklaratsiya bo'yicha qo'shimcha hisoblangan daromad solig'i summasi yildanyilga o'sib bormoqda (11-jadval).

²³ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 201- yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

11-jadval

O'zbekiston Respublikasida deklaratsiya topshirgan jismoniy shaxslar to'g'risida ma'lumotlar²⁴

T/r	Ko'rsatkichlar	Yillar		
		2015	2016	2017
1.	Deklaratsiya taqdim etgan fuqarolar soni	358 000	492 679	525 069
2.	Topshirilgan elektron deklaratsiyalar soni	44 767	58 587	26 851
3.	Deklaratsiya asosida hisoblangan daromad solig'i (mln. so'm)	52 660	67 509,2	90 489,6
4.	Undirilgan daromad solig'i (mln. so'm)	61 848,2	81 048,5	105 284,8
5.	Soliq qarzdorligi (mln. so'm)	15 469,3	17 420,1	13 443,9

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 2015-yilda deklaratsiya taqdim etgan fuqarolar soni 358 ming kishi bo'lib, 2017-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 167 069 taga ko'paygan va 525 069 kishini tashkil etgan. Shundan 2015-yilda 44 767 kishi elektron deklaratsiya taqdim etgan bo'lsa, 2016-yilda 58 587 ta va 2017-yilda bu ko'rsatkich 26 851 tani tashkil qilgan.

2015-yilda deklaratsiya asosida 52 660 mln. so'm daromad solig'i hisoblangan bo'lsa, 2016-yilda 67 509,2 mln. so'mni va 2017-yilda 90 489,6 mln. so'm hisoblangan.

Deklaratsiya asosida soliq qarzdorligi 2015-yilda 15 469,3 mln. so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2017-yilga kelib bu ko'rsatkich kamaygan va 13 443,9 mln. so'mni tashkil etgan.

Shunisi e'tiborliki, tahlil etilayotgan davr mobaynida deklaratsiya bo'yicha daromadlarning kechiktirib topshirilishi mavjudligi jami yillik daromadlarni deklaratsiyalash tizimi amaliyotida hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar borligini tasdiqlaydi.

12-jadval

O'zbekiston Respublikasida deklaratsiyani kechiktirib topshirgan jismoniy shaxslar to'g'risida ma'lumotlar²⁵

T/r	Ko'rsatkichlar	Yillar		
		2016	2017	Farqi (+;-)
1.	Deklaratsiyani kechiktirib topshirgan fuqarolar soni, shundan:	6 545	7 999	1 454
2.	Jarimaga tortilganlar:	6 545	7 999	1 454
2.1.	Hisoblangan ma'muriy jarimalar, (mln. so'm)	582,4	1 199,7	617,3
2.2.	Undirilgan ma'muriy jarimalar, (mln. so'm)	582,4	1 199,7	617,3

2016-2017-yillarda O'zbekiston Respublikasida deklaratsiyani kechiktirib topshirgan jismoniy shaxslar soni 2016-yilda 6 545 kishini tashkil qilgan bo'lsa, 2017-yilda ularning soni 1 454 taga ko'paygan va 7 999 kishini tashkil etgan. 2016-

yilda jarimaga tortilgan 6 545 kishiga nisbatan 582,4 mln. so'm ma'muriy jarima hisoblangan bo'lib, 2017-yilda jarimaga tortilgan 7 999 kishiga nisbatan 1 199,7 mln. so'm ma'muriy jarimalar hisoblangan.

Jismoniy shaxslar jami daromadlarini deklaratsiyalash tizimi bo'yicha qonunchilik talablarini buzishning keng tarqalgan shakli deklaratsiyani belgilangan muddatdan kechikib taqdim etish hisoblanadi. Mazkur holatda amaldagi tartibga ko'ra, bunday deklarantlarga nisbatan jarimalarni qo'llash ko'zda tutilgan. Mazkur natijalar soliq organlarining jismoniy shaxslar jami daromadlarini deklaratsiyalash tizimidagi to'lov intizomini mustahkamlashga oid tadbirlarini kuchaytirish lozimligini belgilaydi. Shu bilan birga, soliq to'lovchi subyektlarda mas'uliyat va soliqning maqsadli yonaltirilganligini anglashni shakllantirish kabi vazifalarga erishish lozim. Ya'ni soliq majburiyatlariga nisbatan ongli yondashishning kuchaytirilishi soliqqa oid qonunbuzarliklarning oldini olish imkonini beradi.

5.2. O'zbekistonda jismoniy shaxslarning deklaratsiya asosida soliqqa tortiladigan daromadlari tarkibi va ularga soliq solish xususiyatlari

Deklaratsiya soliq idoralarga soliq to'lovchi jismoniy shaxslar tomonidan topshiriladigan va o'z ichiga daromadlar hamda daromadlar bilan bog'liq xarajatlar haqidagi ma'lumotlarni aks ettiradigan, soliq to'lovchining hisoblangan soliqlarni ixtiyoriy ravishda va belgilangan vaqtda davlat budgetiga to'lashga majbur etadigan hujjat hisoblanadi.

Soliq kodeksiga ko'ra, jismoniy shaxslarning jami yillik daromadi haqidagi deklaratsiya quyidagi hollarda soliq organlariga topshiriladi:

- a) mulkiy daromadlar, agar bu daromadlarga to'lov manbayida soliq solinmagan bo'lsa;
- b) fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar;
- d) asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf tarzidagi daromadlar;
- e) O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar;
- f) soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar.

Agar soliq to'lovchining asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uning arizasiga ko'ra ushlab qolingani bo'lsa, daromadlar to'g'risida deklaratsiya taqdim etilmaydi, bundan O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlari va soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar mustasno.

O'zbekiston Respublikasi rezidentiga aylangan chet ellik jismoniy shaxs Soliq kodeksida nazarda tutilgan tartibda va muddatlarda daromadlari to'g'risida deklaratsiya taqdim etadi.

Mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlarga soliq solish

Fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik va ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida daromadlar oluvchi jismoniy shaxslar bunday faoliyatni

²⁴ O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlandi

²⁵ O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmagan holda amalga oshirish huquqiga ega.

Mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlarga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadigan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini davlat soliq xizmati organining yozma xabarnomasi asosida to'laydi.

Fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik va ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi olayotgan jismoniy shaxs daromadlar olish bilan bog'liq daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda u ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq, haqiqatda qilingan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirish huquqiga ega, biroq chegirma olingan jami daromad summasinging **30 foizidan ko'p bo'lmasligi kerak.**

Ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq xarajatlarga quyidagilar kiradi:

- fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish va ulardan foydalanish uchun zarur materiallar olishga doir xarajatlar;
- faqat fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish, nashr qilish, ijro etish yoki ulardan boshqacha tarzda foydalanish maqsadida foydalaniladigan bino va mol-mulk ijarasiga doir xarajatlar.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya soliq to'lovchining olingan yillik daromadi to'g'risidagi yozma arizasidan iborat bo'ladi.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyasiga asosiy ish joyi bo'yicha to'langan daromadlar va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingani summalarini to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan shakldagi ma'lumotnoma ilova qilinadi (2-ilova).

Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadi hamda unda quyidagi ma'lumotlar ko'rsatilishi kerak:

- soliq to'lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi, tug'ilgan yili, jinsi, fuqaroligi, doimiy yashash joyi manzili;
- soliq to'lovchining identifikatsiya raqami;
- soliq solinishi lozim bo'lgan daromadlar turlarga ajratib ko'rsatilgan holda olingan jami yillik daromad (bir martalik operatsiyalardan hamda mol-mulki ijaraga berishdan olinadigan daromadlarni deklaratsiya qilish uchun faqat ushbu operatsiyalarning o'zidan olish mo'ljallanayotgan daromad aks ettiriladi);
- daromadlarning manbalari;
- daromad olish bilan bog'liq xarajatlar, majburiy to'lovlar, chiqimlar va ajratmalarning summalarini;
- jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq bo'yicha imtiyozlar;
- hisoblab chiqarilgan soliq summasi;
- haqiqatda to'langan soliq summasi.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada jismoniy shaxslarning jami yillik daromadini deklaratsiya qilish bilan bog'liq boshqa ma'lumotlar ham ko'rsatilishi mumkin.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya pochta orqali buyurtma xat shaklida, shuningdek, elektron shakldagi axborot tarzida taqdim etilishi mumkin.

Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya blankalari soliq to'lovchilarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan bepul beriladi.

Jismoniy shaxs taqdim etgan jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada to'lanishi lozim bo'lgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasinging kamayishiga olib keluvchi xatolar aniqlangan taqdirda, jismoniy shaxs deklaratsiyaga zarur o'zgarishlar kiritishi shart.

Agar jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddati tugaganiga qadar berilsa, soliq to'lovchi Soliq kodeksida belgilangan javobgarlikdan ozod qilinadi.

Agar jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddati tugaganidan keyin, biroq xatolar davlat soliq xizmati organi tomonidan aniqlanganiga qadar berilsa, soliq to'lovchi soliqning yetishmayotgan summasinging hamda unga tegishli penyanini to'lagan taqdirda, javobgarlikdan ozod etiladi.

Jismoniy shaxs davlat soliq xizmati organining taqdim etilgan jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada aniqlangan xatolik to'g'risidagi bildirishnomasini olgan kun davlat soliq xizmati organi tomonidan xatolik aniqlangan kun deb hisoblanadi.

Daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish tartibi

Soliq to'lovchilar ko'rsatilgan daromadlar bo'yicha jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga hisobot yilidan keyingi yilning 1-apreldan kechiktirmay taqdim etadi²⁶.

Deklaratsiya qilinishi shart bo'lmagan daromadlarni olgan soliq to'lovchilar doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga jami yillik daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs o'tgan soliq davri uchun daromadlar to'g'risida joriy yilning 1-apreligacha deklaratsiya taqdim etadi.

Grant olgan jismoniy shaxs daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani topshirayotganda, grant bo'yicha olingan daromad summasi, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i miqdori, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan vakolat berilgan fan va texnologiyalarni rivojlantirishni muvofiqlashtirish bo'yicha organing tegishli xulosasini ko'rsatadi.

Mol-mulki ijaraga berishdan daromad olayotgan jismoniy shaxs, agar ushbu daromadlarga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'lov manbayida

²⁶ O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi 2014-yil 34-bob.192 modda. – 205 bet.

soliq solinmasa, belgilangan muddatlarda jami yillik daromad to'g'risida deklaratsiya taqdim etish bilan bir qatorda ijaradan daromadlar paydo bo'lgan kundan e'tiboran birinchi oy tugaganidan keyin besh kunlik muddatda dastlabki tarzdagi deklaratsiya ham taqdim etadi.

Ko'chmas mulkning ijara shartnomasi davlat soliq xizmati organlarida hisobga qo'yilayotganda, boshlang'ich deklaratsiya taqdim etilmaydi²⁷.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromadlar olish tugagan taqdirda jismoniy shaxs doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organini bu haqda yozma shaklda xabardor etadi.

Agar soliq to'lovchi daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, shuningdek, oldin taqdim etilgan deklaratsiyada noto'g'ri ma'lumotlar aniqlangan taqdirda, davlat soliq xizmati organi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini o'zidagi mavjud axborot asosida hisoblashga va to'lanishi lozim bo'lgan, hisoblangan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi to'g'risida soliq to'lovchiga o'n kunlik muddat ichida to'lov xabarnomasini topshirishga haqli. Soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risida deklaratsiya yoki to'g'rilangan deklaratsiya taqdim etilgan taqdirda, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining yakuniy summasi ushbu deklaratsiya hisobga olingan holda aniqlanadi.²⁸

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 16-iyuldagi "Statistik, soliq, moliyaviy hisobotlarni, litsenziyalanadigan faoliyat turlarini va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan qisqartirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4453-sonli Farmoniga asosan 2013-yil 1-yanvardan boshlab jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya va jismoniy shaxsning mol-mulkni ijaraga berishdan olinadigan daromadlar bo'yicha yakuniy deklaratsiyalari birlashtirilib, o'rniga "Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya"ga unifikatsiya qilingan holda Davlat soliq xizmati organlariga taqdim etilishi belgilangan. Ushbu me'yorlar O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrda O'RQ-343 sonli Qonuniga asosan Soliq kodeksiga ham kiritildi.

Deklaratsiyani taqdim etish tartibini buzganlik uchun jazo choralari

Deklaratsiyani taqdim etish tartibini buzganlik uchun Soliq kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksda moliyaviy jazo choralari nazarda tutilgan.

Deklaratsiyani taqdim etmaganlik, o'z vaqtida taqdim etmaganlik yoki belgilanmagan shaklda taqdim etganlik uchun:

– O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 115-moddasiga asosan Soliq hisobotini o'z vaqtida taqdim etmaganlik va kameral nazorat natijalari bo'yicha aniqlangan tafovutlar asoslarini yoxud aniqlashtirilgan soliq hisobotini belgilangan

²⁷ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

²⁸ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

muddatda taqdim etmaganlik uchun soliq to'lovchi – yuridik shaxsning mansabdor shaxsi yoki soliq to'lovchi – jismoniy shaxs ma'muriy javobgarlikka tortiladi;

– O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 174-moddasiga asosan fuqarolarga eng kam ish haqining bir baravaridan uch baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Deklaratsiya uzli sabablar (xizmat safarida bo'lish, kasallik va boshqalar)ga ko'ra o'z vaqtida taqdim etilmagan hollarda, soliq inspeksiyasiga deklaratsiya bilan birga qo'shimcha tarzda tushuntirish xati va kechikish sababini tasdiqlovchi hujjatlar taqdim etiladi.

Deklaratsiyani taqdim etish tartibiga rioya qilinmagan yoki soliq to'liq to'lanmagan taqdirda DSI soliq to'lovchiga jarima (boqimanda, penya)ni ixtiyoriy to'lash to'g'risida talabnoma yuboradi.

Deklaratsiya bo'yicha soliq to'lash tartibi

Jismoniy shaxslar – O'zbekiston Respublikasining rezidentlari daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyaning ma'lumotlari asosida hisoblab chiqarilgan, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini o'tgan soliq davridan keyingi yilning 1-iyunidan kechiktirmay to'laydilar²⁹.

Jismoniy shaxslar – O'zbekiston Respublikasining rezidentlari hisoblab chiqarilgan daromad solig'ini xorijiy davlatda joylashgan bank hisobvarag'idan chet el valutasida to'lashi mumkin. Bunda jismoniy shaxslardan olinadigan, milliy valutada ifodalangan soliq jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'langan sanada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha chet el valutasida qayta hisoblab chiqiladi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromadlar oladigan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini taqdim etilgan dastlabki deklaratsiya yoki davlat soliq xizmati organining xabarnomasi asosida daromad olingan oydan keyingi o'ning beshinchi sanasigacha har oyda to'laydi. Yil tugagach, jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliqning yillik summasi haqiqatda olingan daromad bo'yicha hisoblab chiqariladi. Bu summa bilan yil mobaynida to'langan summalar o'rtasidagi farq kelgusi yilning 1-iyunidan kechiktirmay, soliq to'lovchidan undirilishi yoki unga qaytarilishi kerak.

Jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq to'langan sana quyidagilardir:

yuridik shaxslar yoki jismoniy shaxslar tomonidan bankdagi hisobvarag'idan to'langani taqdirda – ularning bankdagi hisobvarag'idan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun;

jismoniy shaxslar tomonidan naqd pul mablag'lari kiritilgan taqdirda – bank kassasiga mablag'lar to'langan sana.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak.

²⁹ O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. 2014-yil. 34-bob. Daromadlar to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq solish. 193-modda, Deklaratsiya bo'yicha soliq to'lash tartibi, 207-bet.

5.3. Jismoniy shaxslarning mol-mulkini ijaraga berishdan olinadigan daromadlarini soliqqa tortish tartibi

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qaroriga muvofiq, 2019-yilning 1-yanvaridan boshlab ko'chmas mulkni, shu jumladan, uy-joylarni ijaraga topshirishdan olinadigan daromadlarni soliqqa tortish shartnomada belgilangan ijara haqi miqdoridan kelib chiqqan holda, biroq quyidagilardan:

– yuridik shaxslarga – davlatning ko'chmas mulkidan foydalanganlik uchun ijara haqining eng kam stavkalaridan;

– uy-joylarini va transport vositalarini ijaraga topshiruvchi jismoniy shaxslar uchun Qarorning 24-ilovasida belgilangan ijara haqi stavkalaridan kelib chiqib hisoblangan miqdorlardan kam bo'lmagan holda belgilanishi ko'rsatib o'tilgan.

Mol-mulkni ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovining eng kam stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli qarorining 24-ilovasiga muvofiq tasdiqlanib, ijara to'lovining eng kam stavkalari quyidagicha belgilandi:

➤ turar joyni ijaraga berishda 1 kv. metr uchun Toshkent shahrida – 10 000 so'm, Nukus shahri va viloyatga bo'ysunuvchi shaharlarda – 6 500 so'm va boshqa aholi punktlarida – 3 000 so'm;

➤ noturar joylarni ijaraga berishda 1 kv. metr uchun Toshkent shahrida – 20 000 so'm, Nukus shahri va viloyatga bo'ysunuvchi shaharlarda – 13 000 so'm va boshqa aholi punktlarida – 6 000 so'm;

➤ yengil avtomobillarga (yo'lovchilar, yuk tashish uchun mo'ljallangan va o'rindiqlari soni haydovchini hisobga olmagan holda 8 ta joydan ko'p bo'lmagan avtotransport vositasi) 1 ta avtotransport vositasi uchun – 480 000 so'm;

➤ mikroavtobuslar, avtobuslar va yuk avtomobillariga 1 ta avtotransport vositasi uchun – 940 000 so'm ijara to'lovining eng kam miqdorlaridan iborat.

Mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadga O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 181-moddasiga muvofiq, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining 12 foizli soliq stavkasi bo'yicha soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 25-maydagi "Nizolarning oldini olishga qaratilgan institut sifatida notariat tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3741-sonli Qaroriga muvofiq, 2019-yil 1-yanvardan boshlab ijara shartnomalarini davlat soliq xizmati organlarida majburiy hisobga qo'yish tartibini o'rnatish orqali ko'chmas mulkni ijaraga berish va teklin foydalanish shartnomalarini majburiy notarial tasdiqlash bo'yicha talab bekor qilindi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-iyundagi PQ-3802-sonli Qarori bilan, davlat soliq xizmati organlariga jismoniy shaxslarning deklaratsiya qilinadigan daromadlari bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash tarzida soliq to'lovchilarga servis xizmatlari ko'rsatish tartibi belgilanganligidan kelib chiqib, Soliq kodeksining 192-moddasiga kiritilgan o'zgartirishlar, ko'chmas mulkning ijara shartnomasi davlat soliq xizmati organlarida hisobga qo'yilayotganda, boshlang'ich deklaratsiya taqdim etilmasligi qayd etildi.

Mol-mulkni ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovining eng kam STAVKALARI³⁰

T/r	Ijaraga beriladigan mol-mulk turi	Belgilangan stavka miqdorini tavsiflovchi ko'rsatkich	Oylik ijara to'lovi stavkalarining eng kam miqdorlari, so'mda		
			Toshkent sh.	Nukus sh. va viloyat bo'ysunuvdagi shaharlar	Boshqa aholi punktlari
1.	Uy-joylar:				
	turar joy	umumiy	10 000	6 500	3 000
	noturar joy	maydonning 1 kv. metri uchun	20 000	13 000	6 000
2.	Avtomobil transporti:				
	yengil avtomobil (yo'lovchilar, bagaj tashishga mo'ljallangan hamda haydovchi o'rmini hisoblamaganda, o'rindiqlari soni 8 tadan ko'p bo'lmagan avtotransport vositasi)	1 ta avtotransport vositasi uchun		480 000	
	mikroavtobuslar, avtobuslar va yuk avtomobillari			940 000	

Soliq kodeksining 192-moddasiga kiritilgan o'zgartirishlar bilan mol-mulkni ijaraga berishdan daromadlar oladigan jismoniy shaxslar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini taqdim etilgan dastlabki deklaratsiya yoki davlat soliq xizmati organining xabarnomasi asosida **daromad olingan oydan keyingi oying beshinchi sanasigacha har oyda** to'lanishi belgilandi³¹.

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2018-yil 11-oktabrda 3077-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining 2018-yil 15-avgustdagi 2018-65-son Qarori bilan "**Ko'chmas mulk ijara shartnomalarini davlat soliq xizmati organlarida majburiy hisobga qo'yish tartibi to'g'risida**"gi Nizom tasdiqlandi.

Nizomda davlat soliq xizmati organlari tomonidan ko'chmas mulkni ijaraga berish va teklin foydalanish shartnomalarini ro'yxatga olish jarayonida, joriy yil uchun hisoblangan jismoniy shaxslar daromadidan olinadigan soliqni to'lash to'g'risidagi yozma xabarnoma **bir ish kunida** ijaraga beruvchiga yoki uning

³⁰ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori 24-ilova.

³¹ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

vakiliga taqdim qilinishi yoki ijaraga beruvchining shaxsiy kabinetiga jo'natilishi belgilandi.

Endilikda ko'chmas mulkini ijaraga bermoqchi bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslar o'zlariga mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan turar yoki noturar mulklarini ijaraga berishda ikki tomonlama ijara shartnomasi tuzishlari va shartnomani **davlat soliq xizmati organlarida hisobga quyishi lozim**. Hisobga qo'yish:

– Davlat soliq qo'mitasining MY.SOLIQ.UZ saytidagi «Ijara shartnomalarini hisobga olish» xizmati orqali;

– bevosita jismoniy shaxsning doimiy yashash, yuridik shaxsning davlat ro'yxatidan o'tgan joyidagi davlat soliq inspeksiyalariga tashrif buyurgan holda belgilangan shakldagi so'rovnoma taqdim etish orqali amalga oshiriladi.

So'rovnomada ijara beruvchi va oluvchi to'g'risidagi (pasport seriyasi va raqami, yuridik shaxsning nomi) ma'lumotlar, identifikatsiya raqami (STIR), yashash joyi (yuridik manzili) yoziladi.

Ijaraga beruvchi yoki uning vakili (ishonchli boshqaruvchi) ko'chmas mulk ijara shartnomasini shartnoma tuzilgan kundan e'tiboran o'n kundan kechiktirmay, davlat soliq xizmati organida hisobga qo'yishi shart.

Ijara shartnomasini soliq organlarida hisobga qo'yish uchun so'rovnomaga quyidagi hujjatlar ilova qilinadi:

1. Ijara shartnomasi.

2. Jismoniy shaxsning yoki yuridik shaxs rahbarining shaxsini tasdiqlovchi hujjat.

Ko'chmas mulk ijara shartnomasini soliq organlarida hisobga qo'yishda Davlat soliq qo'mitasining rasmiy saytidagi shaxsiy kabinet orqali so'rovnoma yuborish uchun elektron raqamli imzo kerak bo'ladi.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan ko'chmas mulk ijara shartnomasi hisobga qo'yilganligi haqida QR-kodi mavjud bildirishnoma ijaraga beruvchining shaxsiy kabinetiga yuboriladi yoki ijaraga beruvchiga yoxud uning vakiliga (ishonchli boshqaruvchisiga) taqdim etiladi.

Natijada ijaraga beruvchi jismoniy shaxs tomonidan davlat soliq xizmati organiga ko'chmas mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar bo'yicha dastlabki deklaratsiyani taqdim etish talab etilmaydi.

Jismoniy shaxslar o'rtasida tuzilgan ko'chmas mulk ijara shartnomasi davlat soliq xizmati organida hisobga qo'yilgandan so'ng, joriy yil uchun hisoblangan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash haqidagi to'lov xabarnomasi ijaraga beruvchining shaxsiy kabinetiga yuboriladi.

Uy-joy yuridik shaxsga ijaraga berilsa, ijara bo'yicha daromadlarga soliq solish to'lov manbayida ijara shartnomasida belgilangan ijara haqi miqdoridan kelib chiqib, biroq belgilangan eng kam stavkalaridan kam bo'lmagan miqdorda amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslar tomonidan noturar joylarni (yuridik va jismoniy shaxslarga) ijaraga berishda, mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadga soliq solish shartnomada belgilangan ijara haqi summasidan kelib chiqib amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga muvofiq, jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan ko'chmas mulk – turar joy fondini

realizatsiya qilishdan olingan daromadlarga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkasi bo'yicha soliq solinadi. Jismoniy shaxslarning ketma-ket keladigan o'n ikki oylik davr mobaynida ko'chmas mulk – turar joy fondini ikki martadan ortiq sotishdan olingan daromadlariga soliq solinadi. O'n ikki oylik davr ko'chmas mulk – turar joy fondi birinchi marta sotilgan sanadan boshlab hisoblanadi. Ko'chmas mulk – turar joy fondi uchinchi va undan keyingi marta sotilganda, soliq solinadigan daromadlar ko'chmas mulk – turar joy fondining birinchi ikki obyektini sotilishining hisobi bilan aniqlanadi.

Ko'chmas mulk obyektlari – turar va noturar joy fondini sotishdan olingan daromad deganda, sotib olingan narx va sotish narxi o'rtasidagi farq tushuniladi, sotib olingan narxi mavjud bo'lmasa – kadastr qiymati va sotish narxi o'rtasidagi farq tushuniladi.

Ko'chmas mulk obyektlari – turar va noturar joy fondini sotishdan olingan daromadlarga soliq solish – jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkasi bo'yicha amalga oshiriladi.

Ko'chmas mulk obyektini – turar joy fondi yuridik shaxs tomonidan sotib olingan taqdirda, daromadlarga soliq solish to'lov manbayida, ko'chmas mulk obyektini – noturar joy fondi jismoniy shaxslarga sotilgan taqdirda yashash joyidagi davlat soliq xizmati organlariga sotish amalga oshirilgan yildan keyingi yilning 1-aprelidan kechiktirmasdan taqdim etiladigan jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya asosida amalga oshiriladi.

Ko'chmas mulk ijara shartnomalarini davlat soliq xizmati organlarida majburiy hisobga qo'yish tartibiga rioya etmaslik Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 1591-moddasiga asosan eng kam ish haqining 5 baravaridan 10 baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

5.4. Norezident jismoniy shaxslarning daromadiga soliq solishning xususiyatlari

Chet ellik jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi hududida O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarida belgilangan xususiyatlarni hisobga olgan holda, O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga muvofiq soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasi rezidentiga aylangan chet ellik jismoniy shaxslarning deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlariga quyidagi daromadlarni kiritish mumkin:

➤ mulkiy daromadlar, agar bu daromadlarga to'lov manbayida soliq solinmagan bo'lsa;

➤ fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar;

➤ asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf tarzidagi daromadlar;

➤ ikki yoki undan ko'p manbadan olingan soliq solinadigan daromadlar;

➤ O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar;

➤ soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar.

Agar soliq to'lovchining asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan

jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uning arizasiga ko'ra belgilangan eng yuqori stavka qo'llanilgan holda ushlab qolingani bo'lsa, daromadlar to'g'risida deklaratsiya taqdim etilmaydi. Bunga O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar va soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar kiritilmaydi.

O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs o'tgan soliq davri uchun daromadlar to'g'risida joriy yilning 1-apreligacha deklaratsiya taqdim etadi.

Chet ellik jismoniy shaxs – O'zbekiston Respublikasining rezidenti soliq solinishi lozim bo'lgan daromad keltirayotgan faoliyatini kalendar yili ichida tugatgan va O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketayotgan bo'lsa, uning O'zbekiston Respublikasi hududida turgan vaqtda joriy soliq davrida haqiqatda olgan daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya mazkur jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketishidan bir oy avval taqdim etilishi lozim. Agar chet ellik jismoniy shaxs - O'zbekiston Respublikasining rezidenti joriy yilning 1-fevraliga qadar doimiy yashash uchun xorijga chiqib ketayotgan bo'lsa, joriy yil uchun daromadlar bo'yicha deklaratsiya taqdim etilmaydi.

Norezident – chet ellik jismoniy shaxslardan to'langan joyidan qat'i nazar O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlar bo'yicha jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliq undiriladi.

Chet ellik jismoniy shaxslardan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni undirish o'zarolik prinsipi bo'yicha tugatilishi yoki cheklanishi mumkin.

Chet ellik jismoniy shaxslar bilan bitimlar tuzish chog'ida bunday bitimlarning shartlariga O'zbekiston Respublikasida faoliyatni amalga oshiradigan soliq to'lovchilar hamda boshqa shaxslar chet ellik jismoniy shaxslarning soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash bo'yicha xarajatlarini o'z zimmasiga olishini nazarda tutadigan soliq haqidagi izohlar kiritilishiga ruxsat berilmaydi.

Ko'chmas mulk, yuridik shaxslarning – O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining ustav kapitalidagi aksiyalari va ulushlari (paylari) bir chet ellik jismoniy shaxs tomonidan boshqa jismoniy shaxsga – O'zbekiston Respublikasi rezidentiga yoki norezidentiga, yuridik shaxsga – O'zbekiston Respublikasi norezidentiga realizatsiya qilingan taqdirda, ushbu daromadlar bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini ushlab qolish majburiyati, soliq agenti deb e'tirof etiluvchi daromadni to'lash manbayiga (mol-mulkni sotib oluvchi zimmasiga) yuklatiladi.

Aksiyalar qimmatli qog'ozlarning birja bozori va uyushgan birjadan tashqari bozorida realizatsiya qilinganda, O'zbekiston Respublikasining qimmatli qog'ozlar bozoridagi hisob-kitob-kliring palatasi soliq agenti deb e'tirof etiladi.

Chet ellik jismoniy shaxs tomonidan mol-mulkni realizatsiya qilishdan olinadigan daromadlar bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash, ushlab qolish, o'tkazib berish, soliq agenti tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tasdiqlaydigan shakl bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i

hisob-kitobini va aksiyalar oldi-sotdisi bo'yicha bitimlar reyestrini taqdim etish, soliq to'langanligi to'g'risida ma'lumotnoma berish va mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazish (rasmiylashtirish) yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i bo'yicha Soliq kodeksining 155¹-moddasiga muvofiq belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Agar sotuvchida – chet ellik jismoniy shaxsda mol-mulk realizatsiya qilingan yildan keyingi yilning 1-apreliga qadar daromadlarni deklaratsiya qilish bo'yicha majburiyat yuzaga kelsa, soliq agenti tomonidan ushbu moddaga muvofiq ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya taqdim etilayotganda, davlat soliq xizmati organi tomonidan qayta hisoblab chiqarilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlarini soliq solishdan ozod etish tartibi

O'zbekiston Respublikasining tegishli xalqaro shartnomasini qo'llash huquqiga ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasi norezidentining O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlaridan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i budjetga to'langan taqdirda, O'zbekiston Respublikasining bunday norezidenti to'langan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini soliq majburiyati bo'yicha da'vo muddati mobaynida budjetdan qaytarib olish huquqiga ega. Bunda O'zbekiston Respublikasi norezidenti jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lashdan ozod qilish to'g'risidagi yoki uning summasini kamaytirish to'g'risidagi iltimos bayon etilgan arizani, shuningdek, quyidagi hujjatlarni O'zbekiston Respublikasining davlat soliq xizmati organiga taqdim etadi:

– O'zbekiston Respublikasi bilan ikkiyoqlama soliq solishning oldini olish to'g'risida xalqaro shartnomaga ega bo'lgan davlatning rezidenti ekanligini rasmiy jihatdan tasdiqlovchi hujjatni;

– olingan daromadlarni tasdiqlovchi hujjatni;

– ushbu O'zbekiston Respublikasi norezidenti tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlardan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'langanligi to'g'risidagi tegishli xorijiy davlatning vakolatli organi tomonidan tasdiqlangan hujjatni.

O'zbekiston Respublikasining davlat soliq xizmati organi arizani uch oy muddatda ko'rib chiqadi va hujjatlar ishonchli bo'lgan taqdirda, O'zbekiston Respublikasining norezidentiga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini budjetdan qaytaradi.

O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi g'ayriqonuniy qo'llanilgan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining davlat soliq xizmati organi O'zbekiston Respublikasi norezidentiga asoslangan rad javobini yuboradi.

Rezidentlar tomonidan O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan soliqni hisobga olish

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan, jismoniy shaxslardan - O'zbekiston Respublikasining rezidentlaridan olinadigan daromad solig'i summalari O'zbekiston Respublikasida soliq to'lashda O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalariga muvofiq hisobga olinadi.

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini hisobga olish uchun chet davlat vakolatli organining ma'lumotnomasi yoki jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langanligini tasdiqlovchi boshqa hujjat asos bo'ladi.

Bozor iqtisodiyoti talablari, xalqaro me'yorlar va standartlarga muvofiq, byurokratik g'ovlarni bartaraf etish, litsenziya va ruxsat berish tartib-taomillarini qisqartirish hamda soddalashtirish, hisobot tizimi va hisobotlarni taqdim etish tartibini tubdan takomillashtirish hisobiga ishbilarmonlik muhitini tubdan yaxshilash, tadbirkorlik subyektlari faoliyati uchun maksimal darajada qulay shart-sharoitlarni vujudga keltirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 16-iyuldagi "Statistik, soliq, moliyaviy hisobotlarni, litsenziyalanadigan faoliyat turlarini va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan qisqartirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4453-sonli Farmoni qabul qilindi.

Ushbu Farmonga muvofiq, 2013-yil 1-yanvardan boshlab quyidagi soliq hisobotlari barcha soliq to'lovchi yuridik shaxslar tomonidan chorakda bir marotaba taqdim etilishi belgilandi:

- yagona soliq to'lovi hisob-kitobi;
- yagona soliq to'lovining hisob-kitob ma'lumotnomasi;
- qo'shilgan qiymat solig'i hisob-kitobi;
- aksiz solig'i hisob-kitobi;
- yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq hisob-kitobi;
- yagona ijtimoiy to'lov hisob-kitobi;

Bugungi kunda quyidagi 4 ta soliq hisobotlari barcha soliq to'lovchi yuridik shaxslar tomonidan yilda bir marotaba taqdim etilishi belgilangan:

- jismoniy shaxslarga hisoblangan daromadlar rasshifrovkasi;
- jismoniy shaxslarning soliq solishdan ozod etilgan daromadlari rasshifrovkasi;
- suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq hisob-kitobi;
- yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq hisob-kitobi.

Soliq hisobotlari taqdim etish davriyligi qisqartirilib quyidagicha belgilangan:

– jismoniy shaxslarga hisoblangan daromad solig'i rasshifrovkasi (hisoblangan va amalda to'langan daromadlar summalari hamda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingani summalari to'g'risidagi ma'lumotlarning 1-ilovasi) va soliq solishdan ozod qilingan jismoniy shaxslar daromadlari rasshifrovkasi (hisoblangan va amalda to'langan daromadlar summalari hamda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingani summalari

to'g'risidagi ma'lumotlarning 2-ilovasi) soliq agentlari tomonidan davlat soliq xizmati organlariga yilda bir marta taqdim etilishi belgilandi.

5.5. «Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash» va «Soliq deklaratsiyalarini elektron tarzda topshirish» dasturiy mahsuli texnologiyasi

«Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash» dasturiy mahsuli O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2002-yil 5-sentabrdagi «Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadini deklaratsiyalash tizimini bosqichma-bosqich joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-3127-sonli Farmoni hamda O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2008-yil 21-yanvarda 1760-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasining «Soliq deklaratsiyasining shakllarini tasdiqlash to'g'risida»gi Qaroriga asosan ishlab chiqilgan.

Reglamentda soliq deklaratsiyani qabul qilish, dasturiy mahsulga kiritish va qayta ishlash bo'yicha xizmatning tarkibi, mazmuni, xizmat ko'rsatish turi shakli va usuli, kutilayotgan natija va boshqa qoidalar ifodalangan.

Dasturiy mahsul texnik soz holatda bo'lishini ta'minlash Axborot tizimi shu'basi xodimlari hamda soliq deklaratsiyalarini qabul qilish, mazkur ma'lumotlarni dasturga kiritish, ularning tahlilini olib borish va dasturiy mahsulga kiritilgan ma'lumotlarni DSQning yagona ma'lumotlar bazasiga yuklash jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.

Soliq deklaratsiyalarini qabul qilish, dasturiy mahsulga kiritish va qayta ishlash bo'yicha xizmatning tarkibi hamda mazmuni

Soliq deklaratsiyalarini qabul qilish, dasturiy mahsulga kiritish va qayta ishlash bo'yicha xizmatning tarkibi jismoniy shaxslarning daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyani qabul qilish, dasturiy mahsulga kiritish va qayta ishlash xizmatlarini "web" texnologiyalari orqali amalga oshirishdan iboratdir.

Soliq deklaratsiyasini qabul qilish, dasturiy mahsulga kiritish va qayta ishlash xizmatining mazmuniga quyidagilar kiradi:

soliq organlari tomonidan soliq deklaratsiyalarini qabul qilish, ro'yxatga olish, dasturiy mahsulga kiritish va qayta ishlash; elektron hujjat ko'rinishida soliq deklaratsiyalarini yuborgan soliq to'lovchilarga ularni qabul qilinganligi yuzasidan tasdiqнома yuborish;

belgilanmagan shaklda taqdim etilgan hisobotlar yuzasidan yozma bildirishni jo'natish;

soliq to'lovchi tomonidan yozma bildirish olingandan so'ng, belgilanmagan shaklda taqdim etilgan soliq deklaratsiyalarini qaytadan to'g'ri shakllantirish va o'rnatilgan tartibda soliq idoralarga taqdim etilishini nazoratga olish va dasturiy mahsulga belgilangan tartibda kiritish;

taqdim etilgan deklaratsiyani amaldagi qonunchilikda belgilangan muddatlar davomida saqlash.

«Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash» dasturiy mahsuli Davlat soliq qo'mitasining 2005-yil 12-noyabrdagi 7/1-sonli Hay'at qarorida berilgan topshiriqqa

asosan ishlab chiqildi va DSQning 2007-yil 6-noyabrda 263-sonli buyrug'i bilan amaliyotga joriy qilindi.

Dasturiy mahsul davlat soliq inspeksiyalarida jismoniy shaxslarning asosiy va asosiy bo'lmagan ish joylaridan olgan daromadlari haqidagi ma'lumotlarni kompyuter bazasiga kiritish va qayta ishlash natijasida hosil bo'lgan natijalarni ShHVlarga o'tkazish, jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya blankalarini, shuningdek, barcha zarur hujjatlarni chop etish uchun mo'ljallangan.

DSIlarda jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlari haqidagi ma'lumotlar dastur yordamida kompyuter bazasiga kiritiladi va Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash markaziga yuboriladi. Ushbu yuborilgan ma'lumotlar avtomatik ravishda saralanib, jismoniy shaxslarning yashash manziliga qarab tegishli DSIlariga yetkazib beriladi.

“Jismoniy shaxslarning jami yillik daromadlarini deklaratsiyalash” dasturiy mahsuli moduli o'rnatilgandan so'ng **Decl_lan.Pro.exe** fayli yuklanadi.

“Soliq deklaratsiyalarini elektron tarzda topshirish” dasturiy mahsuli

Jismoniy shaxslar uchun. ERI bilan tasdiqlangan elektron hujjat ko'rinishidagi soliq deklaratsiyalarini qog'ozdagi nusxalarini olmagan holda soliq to'lovchilar tomonidan avtomatlashtirilgan holda shakllantirish, jo'natish hamda davlat soliq xizmati organlari tomonidan qabul qilish. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2002-yil 5-sentabrda “Jismoniy shaxslarning jami daromadini deklaratsiyalash tizimini bosqichma-bosqich joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-3127-sonli Farmoni hamda Adliya vazirligida 2013-yil 22-martda 2439-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasining “Soliq hisobotlarining shakllarini tasdiqlash to'g'risida”gi Qaroriga asosan ishlab chiqilgan.

Ushbu reglament O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2007-yil 23-avgustdagi “Davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda yuridik va jismoniy shaxslar bilan o'zaro hamkorligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 181-sonli Qaroriga binoan Davlat soliq qo'mitasi tomonidan ko'rsatiladigan elektron soliq deklaratsiyasini qabul qilish va qayta ishlash bo'yicha bazaviy interaktiv davlat xizmatining (keyingi o'rinlarda interaktiv davlat xizmati deb ataladi) tartibi, shartlari va muddatlarini belgilaydi.

Reglamentda interaktiv davlat xizmatining tarkibi, mazmuni, xizmat ko'rsatish turi, shakli va usuli, kutilayotgan natija, xizmat ko'rsatish muddati va boshqa qoidalar ifodalangan.

Interaktiv davlat xizmatining tarkibi hamda mazmuni

Interaktiv davlat xizmatining tarkibi jismoniy shaxslardan asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyani elektron ko'rinishda jo'natish, qabul qilish va qayta ishlash xizmatlarini web texnologiyalari orqali amalga oshirishdan iboratdir.

Interaktiv davlat xizmatining mazmuniga quyidagilardan iborat:

- elektron soliq deklaratsiyalarini shakllantirish, elektron raqamli imzo bilan imzolash, shifrlash va elektron hujjat ko'rinishida soliq idoralarga jo'natish;
- davlat soliq xizmati organlari tomonidan elektron soliq deklaratsiyalarini qabul qilish, ro'yxatga olish va qayta ishlash;
- elektron hujjat ko'rinishida soliq deklaratsiyalarini yuborgan soliq to'lovchilarga ularni qabul qilinganligi yuzasidan tasdiqnoma yuborish, shu jumladan, belgilanmagan shaklda taqdim etilgan hisobotlar yuzasidan yozma bildirishni jo'natish;
- soliq to'lovchi tomonidan yozma bildirish olingandan so'ng, belgilanmagan shaklda taqdim etilgan soliq deklaratsiyalarini qayta to'g'ri shakllantirish va o'rnatilgan tartibda elektron hujjat ko'rinishida davlat soliq xizmati organlariga jo'natish;
- elektron ko'rinishda taqdim etilgan hisobotlarni qonun hujjatlarida belgilangan muddatlar davomida saqlash.

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatish shakli va usuli

Interaktiv davlat xizmati Davlat soliq qo'mitasining rasmiy sayti orqali ko'rsatiladi.

Davlat soliq qo'mitasining rasmiy saytida soliq to'lovchilarga tasdiqlangan shakllardagi soliq deklaratsiyalarini elektron ko'rinishda shakllantirish imkoniyati yaratilgan. Shu jumladan, ma'lumotda soliq to'lovchining identifikatsiya raqami, soliq davri, soliq summasi, elektron hujjatni jo'natuvchi soliq to'lovchining nomi, elektron hujjatni jo'natuvchining pochta va elektron manzili, hujjat yaratilgan sana ko'rsatilishi lozimligi ko'zda tutilgan.

Elektron ko'rinishda shakllantirilgan soliq deklaratsiyalarining himoyasini ta'minlash maqsadida kriptografiya himoya vositalari qo'llaniladi. Soliq deklaratsiyalari soliq to'lovchining elektron raqamli imzosi bilan tasdiqlanib, davlat soliq xizmati organlariga yuboriladi.

Elektron ko'rinishdagi soliq deklaratsiyalari Davlat soliq qo'mitasining rasmiy sayti orqali jo'natilib, soliq deklaratsiyasini qabul qilib oluvchining elektron manzilidan qabul qilib olinganligi to'g'risida tasdiqnoma kelgan va bekor qilib bo'lmaydigan vaqt soliq deklaratsiyasini taqdim etish sanasi va vaqti hisoblanadi.

Elektron ko'rinishdagi soliq deklaratsiyasini qabul qilib olish vaqtda O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining dasturiy vositalari mazkur ma'lumotni qabul qilib olinganligi to'g'risida, qabul qilib olingan sanasi va vaqti ko'rsatilgan holda, avtomatik tarzda tasdiqlanishini ta'minlaydi.

Elektron soliq deklaratsiyalarini qabul qiluvchi mas'ul xodimlar soliq to'lovchilardan qabul qilingan ma'lumotda quyidagilarning mavjudligini tekshiradilar:

- ma'lumotlar shakllarining to'liqligini;
- ma'lumotdagi deklarantning elektron raqamli imzoning mavjudligini (elektron hujjat imzolamayotgan paytda elektron raqamli imzo kalitining sertifikatini amal qilib turganligi ham tekshiriladi);

– ma'lumotdagi barcha majburiy rekvizitlarining (soliq to'lovchining identifikatsiya raqamlari, yuridik manzili, sanalar va shu kabilarni) to'ldirilganligini;
– ma'lumotdagi shakllarda nazarda tutilgan barcha ko'rsatkichlarning to'ldirilganligini.

Ma'lumotga doir e'tirozlar bo'lmagan taqdirda tegishli kompyuter dasturi orqali hisobot kuniga hisoblangan soliq to'lovlari summolari ko'rsatkichlari hisobvaraqlariga yozuvlarni o'tkazish va budjet bilan o'zaro hisob-kitoblarga ko'ra operativ taqqoslanishni amalga oshirish uchun soliqlar tushumini hisobga olish, tahlil qilish va soliq statistikasini olib boruvchi tuzilmaga topshiriladi, shundan keyin budjet bilan hisob-kitoblar haqidagi ma'lumotlar ko'chirilib, soliq summalarining shaxsiy kartochkalariga o'tkazilganligi to'g'risidagi ma'lumot kompyuterdan chiqarilib, belgilangan tartibda hisobotlarni qabul qiluvchi bo'linmaga topshiriladi.

Elektron shakldagi ma'lumot qabul qilinganligi haqida davlat soliq inspeksiyasining mansabdor shaxsi tomonidan elektron raqamli imzo qo'yiladi va imzolangan ma'lumot soliq to'lovchiga qaytariladi.

Davlat soliq inspeksiyasining hisobotlarni qabul qiluvchi mas'ul xodimi tomonidan deklarantning elektron soliq deklaratsiyasi tushgandan so'ng, uning olinganligi soliq to'lovchilarning «Soliq deklaratsiyalarini ro'yxatga olish jurnali»ga bir kun muddatda qayd qilinadi.

Taqdim etilgan elektron soliq deklaratsiyalaridagi ma'lumotlar belgilangan talablarga muvofiq kelmagan taqdirda davlat soliq inspeksiyasi xodimlari tomonidan Soliq kodeksida belgilangan muddatlarda «Ma'lumotga doir mulohazalar» tayyorlanib, davlat soliq inspeksiyasining mansabdor shaxsi tomonidan elektron raqamli imzo qo'yilib, qayta ishlash uchun deklarantga qaytariladi. Bildirilgan mulohazalarni hisobga olgan holda takroran ishlab chiqilgan elektron soliq deklaratsiyasi davlat soliq xizmati organiga belgilangan tartibda qayta taqdim etiladi.

Elektron shaklda taqdim etilgan soliq deklaratsiyasiga doir ma'lumotlar maxsus ajratilgan kompyuterlarda saqlanadi. Elektron soliq deklaratsiyalarini saqlash chog'ida ulardan foydalanish va ularning qog'oz nusxalarini chiqarish (chop etish) imkoniyati ta'minlanishi lozim.

Elektron shakldagi hisobotlarni saqlash muddati, qog'oz nusxalardagi hisobotlar uchun belgilangan muddatdan kam bo'lmashligi kerak.

Elektron shakldagi hisobotlarni jo'natish, qabul qilish va qayta ishlash davomida soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlari tomonidan Adliya vazirligida 2007-yil 13-avgustda 1702-son bilan ro'yxatga olingan «Moliyaviy hisobotlar va soliq hisob-kitoblarini elektron shaklda taqdim etishda axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha elektron hujjat aylanishining ishtirokchilari uchun yo'riqnomaga» asosan axborot xavfsizligi ta'minlanishi lozim.

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatish maqsadi va vazifalari

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatishning asosiy maqsadi va vazifasi soliq to'lovchilarga qulay shart-sharoitlar yaratishdan iboratdir.

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatish soliq to'lovchilarning sarf-xarajatlarini kamaytirish va soliq to'lovchilarning vaqtini tejashga olib keladi. Soliq to'lovchilarga

ko'rsatiladigan axborot xizmatlari sifati oshiriladi. Bundan tashqari soliq to'lovchi hamda soliq organlarining o'zaro munosabatlarida subyektiv aralashuvlar cheklanadi.

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatish soliq ma'murchiligini takomillashtirishga, soliq to'lovchilar tomonidan soliq to'g'risidagi qonunlar bajarilishini nazorat qilish va tahlil ishlari samaradorligini oshirishga olib keladi.

Jismoniy shaxslar tomonidan soliq deklaratsiyalarining elektron ko'rinishda taqdim etilishi elektron ma'lumotlar bazasi shakllanishini ta'minlanadi.

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatish muddati

Ma'lumotlarni elektron ko'rinishda qabul qilish yuzasidan xizmat ko'rsatish elektron soliq deklaratsiyalari haqiqatda kelib tushgan vaqtda amalga oshiriladi.

Ma'lumotlar olish bo'yicha kutish vaqti Internet tarmog'i va kompyuter uskunalarning texnik ko'rsatkichlariga bog'liq.

Jismoniy shaxs o'zining davlat soliq xizmati organiga daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyasini elektron tarzda taqdim etish uchun, avvalo, O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining (keyingi o'rinlarda – DSQ deb yuritiladi) Yangi ilmiy axborot markazi tomonidan olingan elektron raqamli imzoga (keyingi o'rinlarda ERI deb yuritiladi) ega bo'lishi shart.

ERIga ega bo'lgan jismoniy shaxs uni fleshkaga saqlagan holda, DSQning <http://soliq.uz/> yoki <http://hisob.t.uz/> elektron manzillaridan biriga kirib, kompyuter ekranida hosil bo'lgan o'ziga tegishli STIRni tanlaydi va parolga ham mazkur STIRni kiritgandan so'ng quyidagi ko'rinishdagi oyna shakllanadi.

Elektron shakldagi hisobotlarni jo'natish, qabul qilish va qayta ishlash davomida soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlari tomonidan Adliya vazirligida 2007-yil 13-avgustda 1702-son bilan ro'yxatga olingan «Moliyaviy hisobotlar va soliq hisob-kitoblarini elektron shaklda taqdim etishda axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha elektron hujjat aylanishining ishtirokchilari uchun yo'riqnomaga» asosan axborot xavfsizligi ta'minlanishi lozim.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishda deklaratsiyalash uslubini joriy etishning ahamiyati nimada?

2. O'zbekistonda jismoniy shaxslarning deklaratsiya asosida soliqqa tortiladigan daromadlari tarkibini tahlil qiling.

3. Daromadlarni deklaratsiya asosida soliqqa tortishning huquqiy-uslubiy asoslari nimadan iborat?

4. 2019-yildan boshlab jismoniy shaxslarning deklaratsiyasini taqdim etish tartibiga oid qanday o'zgartirishlar kiritildi?

5. Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya asosida soliqqa tortish tizimida mavjud muammolar nimalardan iborat va ularni bartaraf etish yo'llarini izohlang.

6-bob. TADBIRKORLIK FAOLIYATI BILAN SHUG'ULLANUVCHI JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH TARTIBI

6.1. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarni soliqa tortishning nazariy va huquqiy asoslari

Mamlakatimizda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, budget soliq siyosatini takomillashtirish, tadbirkorlik faoliyatini, shu jumladan, oilaviy tadbirkorlikni soliqlar orqali rag'batlantirish hamda ularga barcha qulay shart-sharoitlarni yaratish ustuvor maqsad va vazifa bo'lib kelmoqda.

Tadbirkorlik faoliyatini yuritish va soliqa tortishning huquqiy asoslari quyidagilar tashkil etadi:

– O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-mayda yangi taxir ostida tasdiqlangan "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni;

– O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 26-apreldagi "Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida" Qonuni;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2011-yil 7-yanvardagi "Xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 6-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 20-avgustdagi "Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish uchun ro'yxatdan o'tkazish tartibotlari tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi 357-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 24-maydagi "Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatiga olish va hisobga qo'yishning xabardor qilish tartibini joriy etish to'g'risida"gi 357-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004-yil 2-sentabrdagi «Tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish, hisobga qo'yish tartibi to'g'risida"gi 413-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009-yil 29-iyuldagi 216-sonli Qarori bilan tasdiqlangan «Yuridik shaxs tashkil etmasdan oilaviy tadbirkorlikni va hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risida»gi Nizom;

– O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2007-yil 3-sentabrda 1712-son bilan ro'yxatga olingan "Nazorat qiluvchi organlar tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyatini tekshirishlarni tashkillashtirish tartibi to'g'risida"gi Nizom;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 31-iyuldagi "Xususiy tadbirkorlar tomonidan xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 219-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 5-oktabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-4848-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 27-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 25-avgustdagi «Byurokratik to'siqlarni bartaraf etish va tadbirkorlik faoliyati erkinligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1604-sonli qaroriga o'zgartishlar kiritish to'g'risida"gi PQ-2700-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-martdagi "Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida tadbirkorlik faoliyatini olib borish uchun qo'shimcha qulay sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2843-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-martdagi "Tadbirkorlik subyektlari va keng aholi qatlamiga mikroreditlar ajratish tizimini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2844-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 5-iyundagi "Jizzax viloyatida aholini tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish hamda tadbirkorlik subyektlarini har tomonlama qo'llab-quvvatlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi VMQ-351-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 19-iyundagi "Biznesning qonuniy manfaatlarini davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5087-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyuldagi "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5116-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 8-sentabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi VMQ-704-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasining 2018-yil 7-martdagi "Davlat ro'yxatidan o'tmasdan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslardan qat'iy belgilangan soliqni undirish tartibi to'g'risidagi nizomga o'zgartirishlar kiritish haqida"gi 53 va 25-sonli Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-iyuldagi "Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3856-son Qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 27-iyuldagi "Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5490-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi «O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida»gi PF-5468-sonli Farmoni va boshqalar.

Tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, o'zi tavakkal qilib va

o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskorlik faoliyatidir.

Tadbirkorlik faoliyati subyektlari (tadbirkorlik subyektlari) belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tgan hamda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirayotgan yuridik va jismoniy shaxslardir.

Kichik tadbirkorlik subyektlari yakka tartibdagi tadbirkorlar, oilaviy korxonalar, mikrofirma va kichik korxonalar.

Hunarmandchilik faoliyati (hunarmandchilik) yuridik shaxs bo'lmagan jismoniy shaxslarning hunarmandchilik buyumlari yoki tovarlari (ishlari, xizmatlari)ni ishlab chiqarish bo'yicha faoliyatidir.

Hunarmand (usto-hunarmand, usto) mustaqil ravishda yoki shogirdlari yordamida maxsus ko'nikmalar, asboblari va kichik mexanizatsiya vositalaridan foydalanishga asoslangan an'anaviy texnologiyalar asosida buyumlarning funksional xususiyatlarining tarixan qaror topgan talablariga hamda milliy estetik normalarga javob beradigan hunarmandchilik faoliyati buyumlari yoki tovarlari (ishlar, xizmatlar)ni tayyorlovchi jismoniy shaxsdir.

Hunarmandning shogirdi 15 yoshdan oshgan, hunarmanddan hunarmandchilik faoliyati buyumlari yoki tovarlari (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish bo'yicha faoliyatni o'rganayotgan jismoniy shaxsdir.

Oilaviy tadbirkorlik oila a'zolari tomonidan tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olish maqsadida amalga oshiriladigan tashabbuskorlik faoliyatidir.

Oilaviy tadbirkorlik yuridik shaxs tashkil etgan yoki tashkil etmagan holda amalga oshirilishi mumkin.

Yuridik shaxs tashkil etgan holda amalga oshiriladigan oilaviy tadbirkorlikning tashkiliy-huquqiy shakli oilaviy korxonadir. Yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Yakka tartibdagi tadbirkor tadbirkorlik faoliyatini yuridik shaxs tashkil etmagan holda, mustaqil ravishda, o'ziga mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mulk negizida, shuningdek, mulk egalik qilish va (yoki) undan foydalanishga yo'l qo'yadigan o'zga ashyoviy huquq asosida amalga oshiruvchi jismoniy shaxsdir³².

Yakka tartibdagi tadbirkor O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda xodimlarni yollashga haqli³³.

Jismoniy shaxslar yuridik shaxs tashkil etmagan holda birgalikdagi tadbirkorlik faoliyatini oilaviy tadbirkorlik, oddiy shirkat va dehqon xo'jaligi shakllarida amalga oshirishi mumkin.

³² O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi: Rasmiy nashr – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. – T.: Adolat, 2014-y. 2-bob.18-modd.11-bet.

³³ O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 20-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga xususiy mulkni, tadbirkorlik sub'ektlarini ishonchli himoya qilishni yanada kuchaytirishga, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-391-sonli Qonuni.

Jismoniy shaxslar yakka tartibdagi tadbirkorlar sifatida davlat ro'yxatidan o'tganidan keyingina birgalikdagi tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun tuziladigan oddiy shirkat shartnomasining taraflari bo'lishi mumkin.

Oilaviy tadbirkorlikning amalga oshirilishi, oddiy shirkat va dehqon xo'jaligi tuzilishi, faoliyat ko'rsatishi hamda faoliyatining tugatilishi bilan bog'liq munosabatlar qonun hujjatlarini bilan tartibga solinadi.

Hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirayotgan yakka tartibdagi tadbirkorlar tovarlar tayyorlash (ishlar bajarish, xizmatlar ko'rsatish) uchun ko'pi bilan besh nafar shogirdni ularga tegishli haq to'lagan holda jalb etishga haqlidir.

Yuridik shaxs tashkil etmasdan oilaviy tadbirkorlik va hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirish tartibi Vazirlar Mahkamasining 2009-yil 29-iyuldagi 216-sonli Qarori bilan tasdiqlangan «Yuridik shaxs tashkil etmasdan oilaviy tadbirkorlikni va hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risida»gi Nizomga ko'ra belgilanadi.

Tadbirkorlik faoliyati subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tegishli davlat organi tomonidan "**bir darcha**" prinsipi bo'yicha va qoida tariqasida, xabardor qilish asosida, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 24-maydagi "Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatiga olish va hisobga qo'yishning xabardor qilish tartibi to'g'risida"gi PQ-357-sonli Qarori asosida ishlab chiqilgan Nizom bilan tartibga solinadi.

Vazirlar Mahkamasining 2004-yil 2-sentabrda 413-sonli qarori bilan «Tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish, hisobga qo'yish tartibi to'g'risida»gi nizom tasdiqlangan. Unga ko'ra, chetdan tovar olib keluvchi yakka tartibdagi tadbirkorni davlat ro'yxatidan o'tkazish, jismoniy shaxsning yashash joyidagi davlat soliq inspeksiyasida amalga oshiriladi.

Davlat ro'yxatidan o'tmasdan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslardan qat'iy belgilangan soliqni undirish tartibi O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2013-yil 31-mayda 2463-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasining 2013-yil 26-aprelda 41, 2013-24-sonli Qarori asosida ishlab chiqilgan "Davlat ro'yxatidan o'tmasdan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslardan qat'iy belgilangan soliqni undirish tartibi to'g'risida"gi nizomda belgilangan.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyati nazorat qiluvchi organlar tomonidan ularning qonunchilikda belgilangan vakolatlar doirasida **bir kun davomida** rejadan tashqari qisqa muddatli, muqobil yoki nazorat tartibida tekshirishlar shaklida amalga oshirilishi mumkin. Istisno tariqasida davlat soliq xizmati organlari tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorlarning moliyaviy va tovar hujjatlarini tekshirish zarurati bo'lgan hollarda, kameral nazorat natijasida aniqlangan soliq qonunchiligi buzilishi holatlari asosida, Kengash qarori bilan yakka tartibdagi tadbirkor faoliyatini bundan ko'proq, lekin 5 ish kunidan oshmagan muddatda tekshirish o'tkazish ko'zda tutilishi mumkin.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyatini nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2007-yil 3-sentabrda 1712-son bilan ro'yxatga

olingan “Nazorat qiluvchi organlar tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyatini tekshirishlarni tashkillashtirish tartibi to‘g‘risida”gi nizomga asosan tartibga solinadi.

Qat’iy belgilangan soliqni to‘lovchi jismoniy shaxslar quyidagilardir:

– faoliyatning ayrim turlarini tavsiflovchi fizik ko‘rsatkichlardan kelib chiqqan holda soliq solinadigan ayrim faoliyat turlarini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar;

– yakka tartibdagi tadbirkorlar.

O‘zbekiston Respublikasining 2019-yilgi soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasining asosiy yo‘nalishlarida umumbelgilangan va soddalashtirilgan soliqqa tortish tartiblarning takomillashtirilishi, olinayotgan daromadning adolatli soliqqa tortilishini ta‘minlash maqsadida yakka tartibdagi tadbirkorlar tovarlar (ish, xizmat) realizatsiya qilishdan tushgan tushumlar kalendar yili davomida **100 mln. so‘mdan oshganda**, yakka tartibdagi tadbirkor maqomini saqlab qolgan holda yagona soliq to‘loviga o‘tishlari, agar tushumlari miqdori kalendar yili davomida **1 mlrd. so‘mdan oshganda**, yuridik shaxs maqomida ro‘yxatdan o‘tib, umumbelgilangan tartibda soliqlarni to‘lashlari belgilanganidan kelib chiqib, Soliq Kodeksining **370-moddasida** belgilangan qat’iy belgilangan soliqni to‘lovchilar tarkibiga quyidagi o‘zgartirishlar kiritildi:

– bir kalendar yili davomi tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushumi belgilangan miqdordan oshmaydigan yakka tartibdagi tadbirkorlar qat’iy belgilangan soliqni to‘lovchilar hisoblanishi;

– bir kalendar yil davomida tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushumi belgilangan miqdordan oshgan yakka tartibdagi tadbirkorlar qonun hujjatlarida belgilangan miqdor oshgan oyning keyingi oyidan boshlab yagona soliq to‘lovini to‘lashga o‘tishlari.

2019-yildan boshlab yakka tartibdagi tadbirkorlarning o‘tgan yil yakunlari bo‘yicha yillik yoki joriy yil davomidagi aylanmasi (yalpi tushumi):

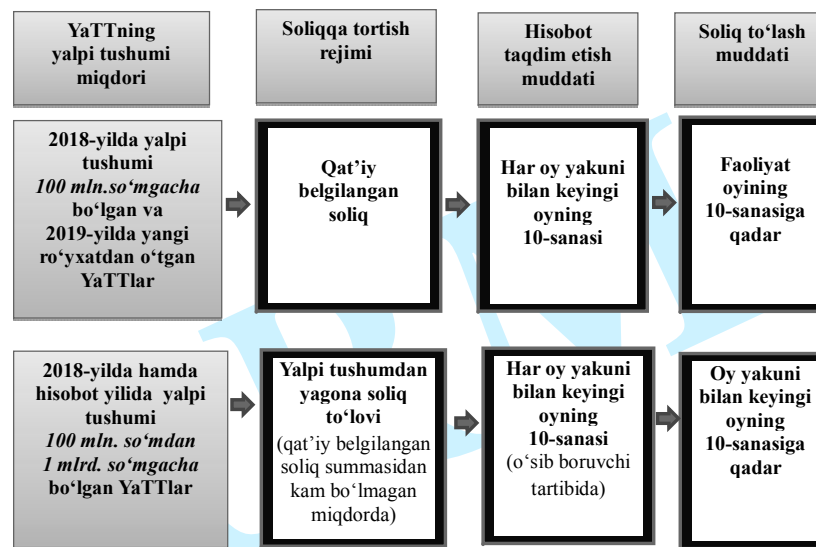
– 100 mln. so‘mgacha bo‘lganda **qat’iy belgilangan soliqni**;

– 100 mln. so‘mdan 1 mlrd.so‘mgacha bo‘lganda yakka tartibdagi tadbirkorlik maqomini saqlab qolgan holda **yagona soliq to‘lovini**;

– 1 mlrd. so‘mdan oshganda yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatini to‘xtatib, yuridik shaxs sifatida qayta ro‘yxatdan o‘tgan holda **umumbelgilangan soliqlarni** to‘lashlari belgilandi³⁴.

Shuningdek, yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklida faoliyat amalga oshirilgan taqdirda, oilaviy tadbirkorlik subyekti nomidan ish ko‘radigan yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro‘yxatdan o‘tgan oila a‘zosisina qat’iy belgilangan soliqni to‘lovchi bo‘lishi mumkin.

2019-yildan meva-sabzavot mahsulotlari eksportini amalga oshiruvchilar hamda elektron tijorat ishtirokchilarining milliy reyestriga kiritilgan yakka tartibdagi tadbirkorlar qat’iy belgilangan soliqni to‘lovchilar hisoblanmasligi belgilandi.

8-rasm. 2019-yildan boshlab yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish tartibi³⁵

Yagona soliq to‘lovi rejimiga o‘tishda quyidagi talablar qo‘yiladi:

Tovar aylanmasi 100 mln. so‘mdan oshgan oyning keyingi oyidan boshlab yagona soliq to‘lovi rejimiga o‘tadi. (joriy oy uchun qat’iy belgilangan soliqni to‘laydi)

Yagona soliq to‘lovi rejimiga o‘tgan oydan boshlab yalpi tushumi o‘sib boruvchi tartibida hisoblanadi.

Yagona soliq to‘lovi rejimiga o‘tgandan so‘ng yalpi tushumi miqdoridan qat’i nazar, qat’iy belgilangan soliq to‘lovi rejimiga o‘tkazilmaydi.

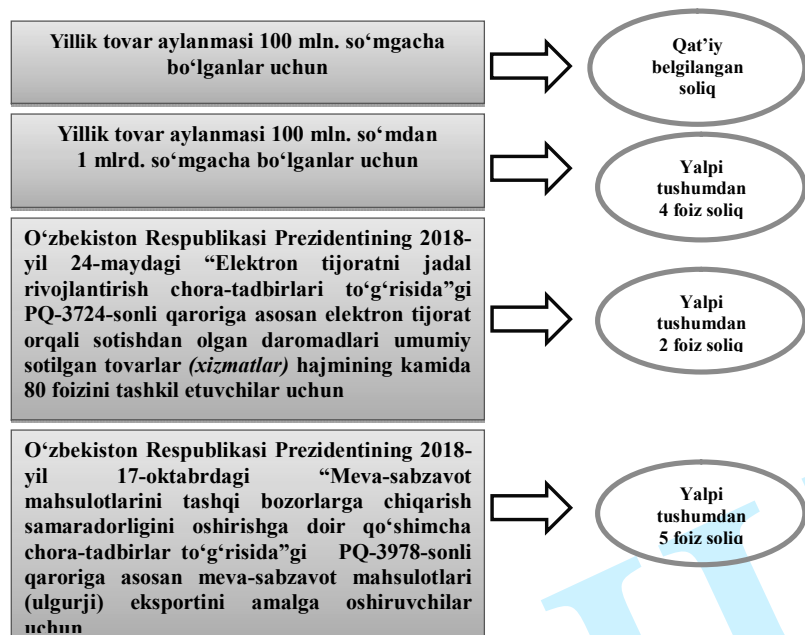
O‘tgan yil yakunlari bo‘yicha yillik yoki joriy yil davomidagi realizatsiya qilingan tovar (ishlar, xizmatlar) aylanmasi (yalpi tushumi) 100 mln. so‘mdan 1 mlrd. so‘mgachani tashkil etganligi sababli yagona soliq to‘lovini to‘lashga o‘tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar realizatsiya qilingan tovar (ishlar, xizmatlar) aylanmasining (yalpi tushum) chegirimasidan oshgan summasiga yagona soliq to‘lovini to‘lash majburiyatini paydo bo‘ladi.

Bunda yagona soliq to‘lovi summasi yakka tartibdagi tadbirkor ushbu faoliyati amalga oshirish uchun hisoblanadigan qat’iy belgilangan soliq summasidan kam bo‘lmasligi kerak.

³⁴ O‘zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda “Soliq va budjet siyosatining 2019-yilga mo‘ljallangan asosiy yo‘nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi O‘RQ-508-sonli Qonuni.

³⁵ O‘sha yerda.

Bir necha faoliyat amalga oshirilayotgan taqdirda, yagona soliq to'lovi summasi yakka tartibdagi faoliyati uchun qat'iy belgilangan soliq stavkasining eng yuqorisi olinadi.

9-rasm. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan to'lanadigan soliq stavkalari³⁶

2019-yil 1-yanvardan boshlab, yuridik shaxslarning alohida turdagi faoliyatlari uchun qat'iy belgilangan soliqni to'lash tartibiga o'zgartirish kiritilishi munosabati bilan, **Soliq kodeksining 371 va 372-moddalariga** kiritilgan o'zgartirishlarga asosan **faoliyatning ayrim turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni hisoblab chiqarish hamda to'lash tartibi bekor qilindi.**

6.2. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari

Soliq kodeksining 22-moddasiga ko'ra, **soliq solishning soddalashtirilgan tartibi** soliq solishning ayrim toifadagi soliq to'lovchilar uchun belgilanadigan hamda ayrim turdagi soliqlarni hisoblab chiqarish va to'lashning, shuningdek, ular

³⁶ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va byudjet siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

yuzasidan soliq hisobotini taqdim etishning maxsus qoidalari qo'llanilishini nazarda tutuvchi alohida tartibi deb ta'rif berilgan.

Qat'iy belgilangan soliq Soliq kodeksining 23-moddasiga ko'ra soliq tushumlarida respublika budjetiga kelib tushadigan bevosita soliq hisoblanadi.

Bugungi kunda yakka tartibdagi tadbirkorlar tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish doirasida qat'iy belgilangan soliq to'lash bilan bir qatorda quyidagilarni to'laydilar:

- 1) bojxona to'lovlari;
- 2) yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar;
- 3) suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq - suv resurslaridan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalanilganda;
- 4) aksiz solig'i - aksiz to'lanadigan mahsulot ishlab chiqarilganda;
- 5) davlat boji;
- 6) avtotransport vositalarini olganlik va (yoki) vaqtinchalik olib kirganlik uchun yig'im.

Agar yakka tartibdagi tadbirkorlar soliq solinadigan mol-mulkka va (yoki) yer uchastkasiga ega bo'lsalar, Soliq kodeksining 48, 50-boblarida nazarda tutilgan tartibda jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni va (yoki) jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash majburiyati ularning zimmasida saqlanib qoladi.

Agar yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini muayyan muddatga to'xtatsa, u o'z faoliyatini to'xtatguniga qadar, tadbirkorlik subyektini ro'yxatdan o'tkazuvchi organga faoliyatni vaqtinchalik to'xtatish to'g'risida ariza berish bilan bir vaqtda davlat ro'yxatidan o'tganlik to'g'risidagi guvohnomani topshiradi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risidagi arizani va uning davlat ro'yxatidan o'tganlik to'g'risidagi guvohnomasini olgan, tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiradigan organ soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlariga yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadigan shaklda axborot taqdim etadi.

Tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risida taqdim qilingan va davlat soliq xizmati organlari tomonidan olingan axborot yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun qat'iy belgilangan soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

6.3. Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat'iy belgilangan soliqni qo'llash tartibi

Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar daromadlar va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlarida daromadlarning hamda amalga oshirilgan tovar operatsiyalarining hisobini yuritishlari shart. Daromadlar va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari quyidagilardir:

Yakka tartibdagi tadbirkorlardan olinadigan qat'iy belgilangan soliq STAVKALARI³⁷

– chakana savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorning daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish daftari;

– Tovar cheklari daftari. Daromadlar va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlarining shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Daromadlar va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari yakka tartibdagi tadbirkorni soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorning arizasi asosida ro'yxatdan o'tkaziladi.

Daromadlar va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari oxirgi yozuv kiritilgan paytdan e'tiboran besh yil mobaynida yakka tartibdagi tadbirkorda saqlanadi va ular raqamlangan, ip o'tkazib bog'langan hamda tegishli davlat soliq xizmati organining muhri bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Yakka tartibdagi tadbirkor faoliyati to'g'risidagi hisobotlar soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlariga:

– savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan, bundan tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlar olib kiradigan yakka tartibdagi tadbirkorlar mustasno, yilning har bir choragi yakunlari bo'yicha hisobot choragidan keyingi oyning 10-kunidan kechiktirmay;

– tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib kiradigan yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan har oyning yakunlari bo'yicha hisobot oyidan keyingi oyning 10-kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

Jismoniy shaxslar tomonidan savdo sohasida chakana savdo qoidalarini amalga oshirish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2002-yil 26-noyabrda "Yuridik va jismoniy shaxslarni ro'yxatdan o'tkazishni hamda ular tomonidan savdo faoliyati amalga oshirilishini tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 407-sonli Qarori bilan tasdiqlangan. "Ulgurji va chakana savdo faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risida"gi nizomga asosan tartibga solinadi.

6.4. Yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat'iy belgilangan soliqni tomonidan hisoblab chiqarish va to'lash tartibi

Soliq to'lovchining kalendar oyida ishlagan kunlari sonidan qat'iy nazar qat'iy belgilangan soliq tadbirkorlik faoliyatining turi va soliq to'lovchining faoliyatni amalga oshirish joyiga qarab belgilangan stavkalar bo'yicha to'lanadi.

2019-yil uchun yakka tartibdagi tadbirkorlardan olinadigan qat'iy belgilangan soliq stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 9-ilovasiga muvofiq quyidagicha tasdiqlangan:

T/r	Faoliyat turi	Qat'iy belgilangan soliqning bir oydagi stavkasi (сўмда)			
		Toshkent shahri	Nukus sh. va viloyat bo'ysunuvdagi shaharlar	Boshqa shaharlar	Boshqa aholi punktlari
1.	Oziq-ovqat va nooziq-ovqat tovarlari bilan chakana savdo	1 000 000	750 000	400 000	300 000
	Dehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan chakana savdo	400 000	200 000	100 000	50 000
	Gazetalar, jurnallar va kitob mahsulotlari bilan chakana savdo	500 000	250 000	200 000	50 000
2.	Maishiy xizmatlar	350 000	200 000	100 000	50 000
3.	O'z mahsulotlarini ishlab chiqish va sotish, shu jumladan, milliy shirinliklar va non-bulka mahsulotlari, shuningdek, uy sharoitlarida yoki mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarori bilan ajratilgan maxsus joylarda o'tirish joylari tashkil etmasdan donalab sotiladigan taomlarning ayrim turlarini tayyorlash	300 000	200 000	100 000	50 000
4.	Bolalar o'yin avtomatlari	300 000	200 000	100 000	50 000
5.	Boshqa faoliyat turlari	300 000	200 000	100 000	50 000
6.	Avtomobil transportida yuk tashishga oid xizmatlar:				
	3 tonnagacha yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun		200 000		
	3 tonnadan ortiq yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun		300 000		

*) Uy xo'jaligi, shu jumladan, dehqon xo'jaligida parvarishlangan tirik hayvonlarni (chorva mollari, parrandalar, mo'ynali va boshqa hayvonlar, baliqlar va boshqalar) hamda ularni so'yib, xom yoki qayta ishlangan ko'rinishdagi mahsulotlarni, sanoatda qayta ishlashdan tashqari chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan ko'rinishda (manzarali bog'dorchilik (gulchilik) mahsulotlaridan tashqari) sotish bundan mustasno.

Soliq solishdan ozod etish soliq to'lovchi tomonidan davlat hokimiyatining joylardagi tegishli organi, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi, bog'dorchilik, uzumchilik yoki polizchilik shirkati boshqaruvi tomonidan berilgan, sotilgan mahsulot soliq to'lovchi tomonidan unga yoxud uning oila a'zolariga ajratilgan yer uchastkasida yetishtirilganligini tasdiqlovchi belgilangan shakldagi hujjatni taqdim etish sharti bilan amalga oshiriladi.

³⁷ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 9-ilovasi.

Izohlar:

1. Jismoniy shaxs:

a) bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullansa, har bir faoliyat turi uchun alohida-alohida soliq to'laydi;

b) tadbirkorlik faoliyatini ijaraga olingan uskunalar va binoda amalga oshirsa, yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga ijaraga beruvchi to'g'risida ma'lumotnoma (axborot) taqdim etishi kerak;

d) davlat ro'yxatidan o'tkazilmagan joyda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirsa, soliqni ro'yxatdan o'tkazilgan joyda va faoliyatni haqiqatda amalga oshirayotgan joyda belgilangan stavkalar orasida eng yuqori stavka bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan joy bo'yicha to'laydi;

e) **2018-yil 1-yanvardan boshlab faoliyat ko'rsatish turi va uni amalga oshirish joyidan qat'i nazar I va II guruh nogironlari hisoblangan jismoniy shaxslar qat'iy belgilangan soliqni oyiga eng kam ish haqining 50 foizi miqdorida to'laydilar.**

2. Jismoniy shaxslar tomonidan yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmasdan faoliyat turlari amalga oshirilganligi holatlari aniqlangan taqdirda, davlat soliq xizmati organlari belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda yillik hajmda tegishli faoliyat turi bo'yicha bir yo'la qat'iy belgilangan soliqni undiradilar, bundan jismoniy shaxsning davlat ro'yxatidan o'tmasdan faoliyat ko'rsatayotganligi dalili aniqlangan sanadan boshlab o'ttiz kun mobaynida uning yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tganligi aniqlangan holatlar mustasno. Bunday jismoniy shaxsga hisoblab yozilgan yillik qat'iy belgilangan soliq summasini O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda ushbu davr uchun qat'iy belgilangan soliq bo'yicha kelgusidagi soliq majburiyatlari hisobiga o'n ikki oy mobaynida to'lash huquqi taqdim etiladi.

3. Jismoniy shaxslarning mol-mulkni ijaraga berishdan olgan daromadlariga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4086-sonli Qarori 24-ilovasida ko'rsatilgan soliq solish shkalasining eng kam stavkasi bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadi.

4. Bolalar o'yin avtomatlari bilan xizmat ko'rsatuvchi jismoniy shaxslar har bir o'yin avtomati (birligi) uchun qat'iy belgilangan soliqni to'laydilar. **Bolalar o'yin avtomatlari bilan xizmat ko'rsatuvchi yuridik shaxslar qat'iy belgilangan soliqning o'rniga (2019-yil 1-yanvariga qadar ushbu soliq turi to'langan) yagona soliq to'lovini to'laydilar yoki Soliq kodeksida o'rnatilgan tartibga ko'ra umumbelgilangan tartib asosida soliqqa tortiladilar.**

Faoliyatning bir nechta turi bilan shug'ullanuvchi soliq to'lovchilar qat'iy belgilangan soliqni faoliyatning har bir turi uchun mazkur turdagi faoliyatga nisbatan belgilangan stavkalar bo'yicha alohida-alohida to'laydilar.

Qat'iy belgilangan soliqni hisoblab chiqarish soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Qat'iy belgilangan soliq tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan o'ning **10-kunidan kechiktirmay, har oyda** soliq to'lovchi davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joy uchun belgilangan stavkalar bo'yicha to'lanadi. Agar faoliyat amalga oshirilgan joy uchun qat'iy belgilangan soliq stavkalari davlat ro'yxatidan o'tkazilgan joy uchun belgilangan stavkalardan farq qilsa, qat'iy belgilangan soliq eng yuqori stavka bo'yicha to'lanadi.

Yangi ro'yxatdan o'tgan yakka tartibdagi tadbirkor, shu jumladan, oilaviy tadbirkorlik subyekti qat'iy belgilangan soliqni yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan o'ning keyingi oyidan boshlab to'laydi.

Kasb-hunar kollejlari bitiruvchilari kollejni tamomlagandan keyin o'n ikki oy ichida yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tgan taqdirda, yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tgan sanadan e'tiboran qat'iy belgilangan soliqni to'lashdan olti oy muddatga ozod etiladi. Yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tilgan paytdan boshlab o'n ikki oy ichida faoliyat tugatilgan taqdirda, qat'iy belgilangan soliq faoliyat amalga oshirilgan butun davr uchun to'lanadi.

6.5. Xodimlarni yollagan holda faoliyatni amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari

Xodimlarni yollagan holda faoliyatni amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar qat'iy belgilangan soliqni O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 374-moddasida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda, 58-bobda belgilangan tartibga muvofiq to'laydi.

Yakka tartibdagi tadbirkor zimmasiga uning har bir xodimi uchun yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan amalga oshiriladigan faoliyat bo'yicha nazarda tutilgan stavkaning 30 foizi miqdorida qat'iy belgilangan soliq to'lash majburiyati yuklatiladi.

Yakka tartibdagi tadbirkor faoliyatning bir nechta turini amalga oshirgan taqdirda, yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun qat'iy belgilangan soliq faoliyatning tegishli turlari uchun o'rnatilgan qat'iy belgilangan soliqning eng yuqori stavkasining 30 foizi miqdorida to'lanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor soliq solish mazkur faoliyat turini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlardan kelib chiqqan holda amalga oshiriladigan faoliyat turi bilan shug'ullangan taqdirda, yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun qat'iy belgilangan soliq bitta fizik ko'rsatkich uchun oyiga o'rnatilgan qat'iy belgilangan soliq stavkasining 30 foizi miqdorida to'lanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun qat'iy belgilangan soliq qat'iy belgilangan soliqni yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan to'lash uchun belgilangan muddatlarda, mehnat shartnomasi tuzilgan o'ning keyingi oyidan boshlab to'lanadi.

Tadbirkorlik faoliyatini davlat ro'yxatidan o'tish joyi bo'yicha amalga oshirmayotgan yakka tartibdagi tadbirkor yakka tadbirkorning har bir xodimi uchun qat'iy belgilangan soliqni o'zi ro'yxatdan o'tkazilgan joy va faoliyatni haqiqatda

amalga oshirayotgan joy bo'yicha belgilangan stavkalar o'rtasidagi yuqori stavkani **30 foizi miqdorida** o'zi ro'yxatdan o'tkazilgan joyga to'laydi.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan olingan yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimi uchun hisobga olish kartochkalari yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun har bir yollangan xodimga qat'iy belgilangan soliqni hisoblashni to'xtatib turishga asos bo'ladi.

Agar o'z faoliyatini to'xtatgan yakka tartibdagi tadbirkor davlat soliq xizmati organiga yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun hisobga olish kartochkalarini belgilangan muddatlarda taqdim etmasa, yakka tartibdagi tadbirkorning majburiyatlari bo'yicha qat'iy belgilangan soliqni hisoblash to'xtatilmaydi.

Yakka tartibdagi tadbirkor yakka tartibdagi tadbirkorning kasb-hunar kolleji bitiruvchisi bo'lgan xodimi uchun qat'iy belgilangan soliqni to'lashdan ushbu xodim kollejni tamomlaganidan e'tiboran **o'n ikki oy mobaynida ozod etiladi.**

Agar yakka tartibdagi tadbirkor qat'iy belgilangan soliqni to'lashdan qonun hujjatlariga muvofiq vaqtincha ozod etilsa, mazkur imtiyoz yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun qat'iy belgilangan soliq to'lashga ham tatbiq etiladi.

Xususiy tadbirkorlar tomonidan xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 31-iyuldagi 219-sonli qaroriga asosan "Xususiy tadbirkorlar tomonidan xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risida "NIZOM"ga asosan amalga oshiriladi.

Mazkur nizomning amal qilishi yuridik shaxs tashkil etmagan oilaviy tadbirkorlik subyektlariga tatbiq etilmaydi.

Xodimlarni yollamasdan faoliyatni amalga oshiradigan xususiy tadbirkorlar uchun qonunchilikda xususiy tadbirkorlar uchun nazarda tutilgan davlat ro'yxatidan o'tkazish, hisobga qo'yish va ruxsat beruvchi hujjatlarni rasmiylashtirishning belgilangan tartibi amal qiladi.

Xususiy tadbirkor xodimlarni yollashni bankda qonunchilikda belgilangan tartibda hisob raqami ochilgandan keyin amalga oshirishi mumkin.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2011-yil 7-yanvardagi "Xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 6-sonli Qarori bilan tasdiqlangan bo'lib, ushbu ro'yxatga muvofiq yakka tartibdagi tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan 78 turdagi faoliyatni amalga oshirishlari mumkin edi.

Bugungi kunda yakka tartibdagi tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 22-oktabrdagi "Xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida" 2011-yil 7-yanvardagi 6-sonli Qaroriga o'zgartirish kiritish to'g'risida"gi

850-sonli Qarori bilan tasdiqlangan bo'lib, ushbu ro'yxatga muvofiq yakka tartibdagi tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan 84 turdagi faoliyatni amalga oshirishlariga ruxsat etildi.

Qarorga ko'ra, xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxatida nazarda tutilgan faoliyatning amalga oshiriladigan turiga bog'liq holda bir nafardan uch nafargacha miqdorda amalga oshirishga haqlidir. Bir necha faoliyat turlari bilan shug'ullanadigan xususiy tadbirkor, faoliyatning turlari sonidan qat'i nazar, uch nafardan ko'p bo'lmagan xodimlarni yollash huquqiga ega.

Qarorda 14 ta faoliyat turlariga tegishli o'zgartirishlar kiritilib, ayrim yo'nalishlardagi faoliyat turi bo'yicha faqat yuridik shaxslar tomonidan amalga oshirilishi belgilandi.

15-jadval
2019-yil 1-yanvardan Xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari bo'yicha o'zgarishlar

T/r	Oldingi tahrirda	Amaldagi tahrirda (2019-yil 1-yanvardan)
1.	Oziq-ovqat tovarlari bilan chakana savdo qilish (o'simlik moyi, alkogolli ichimliklar va tamaki mahsulotlarini sotishdan tashqari)	Oziq-ovqat va nooziq-ovqat tovarlari bilan chakana savdo qilish (qurilish materiallari, sement, shifer, yog'och va yog'och mahsulotlari, alkogolli ichimliklar, tamaki mahsulotlari, neft mahsulotlarining barcha turlari, qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlardan yasalgan buyumlar yoxud bunday materiallar qo'llanilgan buyumlar, audiovizual asarlar, fonogrammalar va EHM uchun yaratilgan dasturlar, yangi import avtomobillar va farmasevtika tovarlarini sotish bundan mustasno)
2.	Nooziq-ovqat tovarlarini chakana sotish (neft mahsulotlarining barcha turlari, qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlardan yasalgan buyumlar yoxud bunday materiallar qo'llanilgan buyumlar, audiovizual asarlar, fonogrammalar va EHM uchun yaratilgan dasturlar, yangi import avtomobillar va farmasevtika tovarlarini sotish bundan mustasno)	
3.	Oziq-ovqat va nooziq-ovqat tovarlarini chakana sotish (turg'un shoxobchalarda aralash savdo qilish)	
4.	Tovarlarni import qilish va chakana sotish	Tovarlarni import qilish va chakana sotish (qurilish materiallari, sement, shifer, yog'och va yog'och mahsulotlari, o'simlik moyi, alkogolli ichimliklar, tamaki mahsulotlari, neft mahsulotlarining barcha turlari, qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlardan yasalgan buyumlar yoxud bunday materiallar qo'llanilgan buyumlar, audiovizual asarlar, fonogrammalar va EHM uchun yaratilgan dasturlar, yangi import avtomobillar va farmasevtika tovarlarini sotish bundan mustasno) import qilinadigan tovarlarning narxi bir oyda 5000 AQSh dollaridan oshmaslik sharti bilan
5.	Qo'shimcha faoliyat turi qo'shildi.	Ko'chma savdo obyektlarida aralash chakana

T/r	Oldingi tahrirda	Amaldagi tahrirda (2019-yil 1-yanvardan)
		savdo qilish (vaqtincha joylashgan va mavsumiy yoki maqsadli xususiyatga ega bo'lgan, shuningdek, ish kuni tamom bo'lgandan keyin yig'ishtirib olish va obyekt ko'chirilishini talab etish asosida joylashtirilgan savdo obyektlari)
6.	Tikuv, mo'yna, charm va trikotaj buyumlar, bosh kiyimlar, to'qimachilik galantereyasidan tikilgan buyumlarni ta'mirlash va tikish, shu jumladan, deraza va eshik pardalari tikish, trikotaj buyumlarni to'qish	Tikuv, mo'yna, charm va trikotaj buyumlarni, bosh kiyimlar, va to'qimachilik galantereyasidan tikilgan buyumlarni ta'mirlash, aholining yakka tartibdagi buyurtmalar bo'yicha tikuv va trikotaj buyumlarini, bosh kiyimlarini va to'qimachilik galantereyasidan buyumlarni tikish, shu jumladan, deraza va eshik pardalarini tikish, kashtachilik
7.	Yakka buyurtmalar bo'yicha poyabzal tayyorlash va tikish, poyabzalni ta'mirlash, bo'yash va tozalash	Aholining yakka tartibdagi buyurtmalari bo'yicha poyabzal tikish, poyabzalni ta'mirlash, bo'yash va tozalash
8.	Yog'ochdan (mebeldan tashqari) va aluminium (plastik) profildan eshik, deraza va boshqa buyumlar tayyorlash	Yog'ochdan eshik, deraza va boshqa buyumlar (mebeldan tashqari) tayyorlash
9.	Mebelni yig'ish va ta'mirlash	Tayyor mebelni yig'ish, ta'mirlash va drapirovka qilish
10.	Transport vositalarini ta'mirlash va ularga texnik xizmat ko'rsatish, shu jumladan, transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish xizmatlarining boshqa turlari (akustik tizimlar va qo'riqlash signallarini ta'mirlash va o'rnatish, yuvish, tekislash, kuzovga himoya va bezak qoplamalari qoplash, salonni tozalash va shunga o'xshash boshqa xizmatlar)	Transport vositalarini ta'mirlash va ularga texnik xizmat ko'rsatish, shu jumladan, transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish xizmatlarining boshqa turlari (akustik tizimlar va qo'riqlash signalizatsiyalarini ta'mirlash va o'rnatish, polirovkalash , kuzovga himoya va bezak qoplamalari qoplash xizmatlari)
11.	O'simlik, hayvonlar va minerallardan tayyorlangan dorivor xom ashyoni yetishtirish, yig'ishtirish, tayyorlash, qadoqlash va ulgurji sotish	O'simlik, hayvonlar va minerallardan tayyorlangan dorivor xomashyoni yetishtirish, yig'ishtirish, tayyorlash va sotish
12.	Jismoniy va yuridik shaxslarga maxsus texnikadan (traktorlar, avtokranlar, buldozerlar, ekskavatorlar va boshqalardan) foydalangan holda xizmatlar ko'rsatish	Jismoniy va yuridik shaxslarga maxsus va qishloq xo'jaligi texnikasidan foydalangan holda xizmatlar ko'rsatish
13.	Qurilish, ta'mirlash va bezash bo'yicha alohida ishlarni bajarish (kapital qurilish, qurilish-montaj ishlari bo'yicha yuridik shaxslarga xizmat ko'rsatishdan tashqari)	Aholi uchun turar va noturar joylarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar
14.	Vitraj ishlari (shisha, smalta va boshqa materiallardan tayyorlangan vitrajlar)	Faoliyat turlari ro'yxatidan chiqarib tashlandi

T/r	Oldingi tahrirda	Amaldagi tahrirda (2019-yil 1-yanvardan)
15.	Milliy shirinliklar, non-bulka va qandolatchilik mahsulotlari, pop-korn, frezerda muzqaymoq, salatlar va tuzlamalar tayyorlash va sotish, shuningdek, uy sharoitlarida yoki mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarori bilan ajratilgan maxsus joylarda o'tirish joylari tashkil etmasdan donalab sotiladigan taomlarning ayrim turlarini tayyorlash.	Qadoqlash uskunalaridan foydalanmagan holda uy sharoitida milliy shirinliklar, qandolat va qurt mahsulotlarini maishiy texnika qo'llagan holda tayyorlash va sotish Milliy non va patir tayyorlash va sotish Popkorn, frezerda muzqaymoq, salqin ichimliklar, ayron va go'ja tayyorlash va quyib sotish Salatlar va tuzlamalar tayyorlash va sotish, shuningdek, uy sharoitida donalab sotiladigan taomlarning ayrim turlarini tayyorlash va o'tirish joylari tashkil etmasdan yoki mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarori bilan ajratilgan maxsus joylarda sotish.

* Tovarlarining turlari tumanlar (shaharlar) hokimliklari huzuridagi tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish inspeksiyalari tomonidan beriladigan chakana savdoni amalga oshirish huquqi uchun berilgan ruxsatnomada, shuningdek, davlat soliq xizmati organlari tomonidan berilgan tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan tashkil etilgan yakka tadbirkorning ro'yxatdan o'tkazish (ruxsat berish) tartibotlari varaqasida ko'rsatiladi.

Izoh. Agar yakka tadbirkor faoliyatning asosiy turiga nisbatan yordamchi hisoblangan faoliyatni amalga oshirsa, qat'iy belgilangan soliq faoliyatning bir turi uchun to'lanadi.

Ushbu ro'yxatga kiritilgan faoliyat turlari yuridik shaxs shaklidagi tadbirkorlik subyektlari tomonidan ham amalga oshirilishi mumkin.

Ro'yxat doirasida o'z faoliyatini amalga oshiradigan xususiy tadbirkorlar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin.

16 - jadval

Xodimlarni yollagan holda xususiy tadbirkorlar tomonidan amalga oshiriladigan faoliyat turlarining ro'yxati³⁸

T/r	Faoliyat turining nomi	Yollanadigan xodimlarning cheklangan soni (nafar)
1.	Chakana savdo	1
2.	Qonunchilikda belgilangan ro'yxat bo'yicha hunarmandchilik faoliyati	3
3.	Maishiy xizmatlar, qonunchilikda belgilangan ro'yxat bo'yicha hunarmandchilik faoliyatidan tashqari	3
4.	Faoliyatning boshqa turlari	2

³⁸ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 31-iyuldagi 219-sonli Qaroriga asosan "Xususiy tadbirkorlar tomonidan xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risida" NIZOM.

Xususiy tadbirkor bilan mehnat munosabatlari o'rnatgan jismoniy shaxslarga xususiy tadbirkorlar sifatida qaralmaydi va ular xususiy tadbirkor nomidan huquqiy hujjatlarni imzolash huquqiga ega emas.

6.6. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslari va yer qa'ridan foydalanlik uchun soliqlarni hisoblash tartibi

O'zbekiston sharoitida suv qadrlil hisoblanadi. Chunki respublikamizda qishloq xo'jaligi asosan sug'oriladigan yerlardan iborat. Suv har qanday davlat uchun asosiy boylik hisoblanadi.

1998-yilga qadar suvdan foydalanayotgan korxonalar "suv uchun to'lov" to'lash edi. Iste'molchilarning suvdan samarali, tejab foydalanish maqsadida Respublikamiz soliq qonunchiligiga hamda O'zbekiston Respublikasining "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi Qonuniga ko'ra, 1998-yil 1-yanvardan boshlab, suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq joriy etildi. Ushbu soliq umumdavlat soliqlari tarkibiga kirib, respublika budjetining asosiy daromad manbalaridan biri hisoblanadi. 2015-yilda davlat budjetiga suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq tushumi 163,7 mlrd. so'm bo'lib, bu budjet daromadlarining 0,5 foizini tashkil etdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 4-dekabrda PQ-2270-sonli Qaroriga asosan ushbu soliq tushumi mahalliy budjetlarning davlat budjetidagi ulushini ko'paytirish maqsadida to'liq miqdorda mahalliy budjetlar daromadiga o'tkaziladigan bo'ldi.

Tadbirkorlik faoliyati davomida suvdan foydalanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar suv resurslaridan foydalanlik uchun soliqni to'laydilar.

Yuridik shaxslar suvdan foydalanish joyida davlat soliq xizmati organlarida ro'yxatga olinish joyidan qat'i nazar suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq to'laydilar.

Bino (xona)ni ijaraga olgan va o'zlari suv etkazib berish to'g'risida shartnoma tuzgan yuridik shaxslar suv resurslaridan foydalanlik uchun soliqni mustaqil ravishda to'laydilar.

Mulkchilik va bo'ysunish shaklidan qat'i nazar issiq suv va bug' uzatuvchi korxonalar suv resurslaridan foydalanlik uchun soliqni ular tomonidan yuzadagi va yerosti manbalaridan ishlab chiqarish va texnik ehtiyojlar uchun ishlatilgan suv resurslari hajmi uchun to'laydilar.

Yerusti va yerosti manbalaridan foydalaniladigan suv resurslari **soliq solish obyekti** hisoblanadi.

Yerusti manbalariga daryolar, ko'llar, suv omborlari, yer yuzasidagi boshqa havzalar va suv manbalari, turli xil kanal va hovuzlar kiradi.

Yerosti manbalariga artezian quduqlar va skvajinalar, vertikal va gorizontaal zovur tarmog'i kiradi.

Foydalanilgan suv resurslarining hajmi **soliq solish bazasi** hisoblanadi.

Suv resurslarining yerusti va yerosti manbalaridan olingan suv hajmi suv o'lchagich asboblarning ko'rsatkichlari asosida aniqlanadi.

Suvdan o'lchagich asboblarsiz foydalanilgan taqdirda, uning hajmi suv

obyektlaridan suv olish limitlaridan, suv iste'molining texnologik va sanitariya normalaridan, ekinlar hamda dov-daraxtlarni sug'orish normalaridan yoki ma'lumotlarning to'g'riligini ta'minlovchi boshqa usullardan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to'lovchilar yerusti va yerosti manbalaridan olib foydalanilgan suv resurslari hajmlarining alohida-alohida hisobini yuritadilar.

17-jadval

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslaridan foydalanlik uchun soliqning 2019-yil uchun belgilangan STAVKALARI³⁹

To'lovchi	1 m ³ uchun stavka (so'm)	
	Yerusti suv resurslari manbalari	Yerosti suv resurslari manbalari
Tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish jarayonida suvdan foydalanadigan jismoniy shaxslar	120	150

Suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq summasi soliq solinadigan bazadan va belgilangan stavkalardan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari uchun suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq summasi davlat soliq xizmati organlari tomonidan soliq solinadigan bazadan va belgilangan stavkalardan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan suv resurslaridan foydalanlik uchun soliqning hisob-kitobi suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyidagi davlat soliq xizmati organlariga ortib boruvchi yakun bilan soliq davridan keyingi yilning **25-yanvarigacha taqdim etiladi.**

Soliq davri mobaynida yakka tartibdagi tadbirkorlar suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq bo'yicha joriy to'lovlarni to'laydilar.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan - soliq davrida suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq bo'yicha **yilning har choragi uchinchi oyining 25-kunidan kechiktirmay**, suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq yillik summasining **to'rtidan bir qismi miqdorida joriy** to'lovlar to'lanadi.

Soliq davri mobaynida mo'ljallanayotgan soliq solinadigan baza o'zgartirilgan taqdirda, soliq to'lovchi suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq summasi to'g'risida aniqlashtirilgan ma'lumotnoma taqdim etishga haqli. Bunda soliq davrining qolgan qismi uchun joriy to'lovlarga suv resurslaridan foydalanlik uchun soliqning o'zgarish summasiga teng ulushlarda tuzatish kiritiladi.

Soliq davrida suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq to'lash joriy to'lovlar hisobga olingan holda soliq to'lovchilar tomonidan suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyida hisob-kitob taqdim etiladigan muddatdan kechiktirmay amalga oshiriladi.

³⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 14-ilovasi.

Soliq davrida suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha joriy to'lovlar summasi hisob-kitobga ko'ra budgetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasiga nisbatan 10 foizdan ortiq miqdorga kamaytirilgan taqdirda, davlat soliq xizmati organi joriy to'lovlarni suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning haqiqiy summasidan kelib chiqib, penya hisoblagan holda qaytadan hisoblab chiqadi.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lashni to'lovchilar tomonidan suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyida hisob-kitob taqdim etiladigan muddatdan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyati davomida yer qa'ridan foydali qazilmalarni kavlab olgan, mineral xomashyodan yoki texnogen mineral hosilalardan foydali komponentlarni ajratib olgan holda yer qa'ridan foydalangan holatlarda **yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqni** to'laydilar.

Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar uchun kavlab olingan (ajratib olingan) tayyor mahsulotning hajmi yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq solish obyektidir. Tayyor mahsulotlar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan belgilanadi.

Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq stavkasi belgilangan va realizatsiya qilish yoki topshirish, shu jumladan, bepul berish, shuningdek, mahsulot ishlab chiqarish maqsadida o'z iste'moli va boshqa ehtiyojlari uchun mo'ljallangan foydali qazilma (foydali komponent) tayyor mahsulot deb e'tirof etiladi.

Soliq solish obyektini tayyor mahsulotning har bir turi bo'yicha alohida aniqlanadi.

Uglevodorodlar uchun soliq solish obyektini quyidagilardir:

sanoat yo'sinida dastlabki qayta ishlovdan o'tkazilgan kavlab olingan uglevodorodlar, shu jumladan, qo'shilib chiqadigan foydali qazilmalar va foydali komponentlar;

uglevodorodlarni qayta ishlash jarayonida ajratib olingan, lekin oldingi kavlab olinganda va qayta ishlanganda qayta ishlanadigan foydali qazilmalar tarkibida tayyor mahsulot sifatida soliq solinmagan foydali komponentlar.

Qatlamdagi bosimni saqlab turish va (yoki) uglevodorodlarni tugal texnologik jarayon doirasida ajratib olish uchun mahsuldor qatlama qayta haydab kiritiladigan tabiiy gaz hajmi soliq solish obyektini bo'lmaydi.

Ajratib olingan qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar, shu jumladan, texnogen mineral hosilalardan ajratib olingan qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar uchun soliq solish obyektidir.

Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqni hisoblab chiqarish uchun kavlab olingan (ajratib olingan) tayyor mahsulot hajmining hisobot davri uchun o'rtacha olingan realizatsiya qilish bahosida hisoblab chiqilgan qiymati soliq solinadigan bazadir.

Hisobot davri uchun o'rtacha olingan realizatsiya qilish bahosi har bir kavlab olingan (ajratib olingan) tayyor mahsulot bo'yicha alohida, pulda ifodalangan realizatsiya qilish hajmlarini (qo'shilgan qiymat solig'i va aksiz solig'ini chegirgan holda) naturada ifodalangan realizatsiya qilish hajmiga bo'lish orqali aniqlanadi.

Hisobot davrida tayyor mahsulot realizatsiya qilinmagan bo'lsa, soliq

solinadigan baza realizatsiya qilish amalga oshirilgan oxirgi hisobot davrida tayyor mahsulotni realizatsiya qilishning o'rtacha olingan bahosidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Tayyor mahsulot umuman realizatsiya qilinmagan taqdirda, soliq solinadigan baza hisobot davrida mazkur foydali qazilmalarni kavlab olishning (ajratib olishning) ishlab chiqarish tannarxidan kelib chiqqan holda aniqlanadi. Bunda soliq to'lovchi realizatsiya qilish amalga oshirilgan o'sha hisobot davrida hisoblangan yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq summasiga hisobot davrida tarkib topgan o'rtacha olingan bahodan kelib chiqqan holda keyingi tuzatishni kiritishi shart. Tayyor mahsulot tannarxidan past bahoda realizatsiya qilingan yoki topshirilgan taqdirda o'rtacha olingan bahoni hisob-kitob qilish uchun tannarx qabul qilinadi, lekin u deklaratsiya qilinayotgan baholardan yuqori bo'lmasligi kerak.

Tayyor mahsulot (tayyor mahsulotning bir qismi) boshqa tayyor mahsulotni ishlab chiqarish uchun xomashyo bo'lgan yoki tayyor mahsulot (qayta ishlab hosil qilingan mahsulot) o'zining ishlab chiqarish yoki xo'jalik ehtiyojlari uchun foydalanilgan hollarda bunday mahsulot uchun soliq solinadigan baza kavlab olingan (ajratib olingan) tayyor mahsulotning ishlab chiqarish tannarxidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar uchun - soliq davri va hisobot davri kalendar yil hisoblanadi.

Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq soliq solinadigan bazadan va belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha hisob-kitoblar Jismoniy shaxslar tomonidan yiliga bir marta, soliq davridan keyingi yilning 1-fevralidan kechiktirmay taqdim etiladi. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq jismoniy shaxslar tomonidan hisob-kitob taqdim etiladigan muddatdan kechiktirmay to'lanadi.

Hisobotni taqdim etmaganlik, o'z vaqtida taqdim etmaganlik yoki belgilanmagan shaklda taqdim etganlik uchun:

– O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 115-moddasiga asosan Soliq hisobotini o'z vaqtida taqdim etmaganlik va kameral nazorat natijalari bo'yicha aniqlangan tafovutlar asoslarini yoxud aniqlashtirilgan soliq hisobotini belgilangan muddatda taqdim etmaganlik uchun soliq to'lovchi – yuridik shaxsning mansabdor shaxsi yoki soliq to'lovchi – jismoniy shaxs mahmuriy javobgarlikka tortiladi;

– O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 174-moddasiga asosan fuqarolarga eng kam ish haqining bir baravaridan uch baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

6.7. Yakka tartibdagi tadbirkorlarga qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish bo'yicha berilgan soliq imtiyozlari va preferensiyalar

Mamlakatimizda soliq siyosatini yanada erkinlashtirish, soliq yukini bosqichma-bosqich kamaytirish, soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish, tadbirkorlik subyektlari huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning moliya-xo'jalik faoliyatiga asossiz aralashuvlarni cheklash borasida qator tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ta'kidlash joizki, xususiy mulk, kichik biznes va xususiy

tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo'lidagi ortiqcha byurokratik to'siq va g'ovlarni bartaraf etish maqsadida tadbirkorlarga keng imkoniyatlar berilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-iyuldagi **“Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”**gi PQ-3856-sonli Qaroriga asosan yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik subyektlari 3 nafargacha doimiy ishchilarni yollash, ular bilan mehnat shartnomasi tuzish, shuningdek, mehnatga layoqatli yoshga to'lgan boshqa yaqin qarindoshlari, shu jumladan, mehnatga layoqatli yoshga to'lgan bolalari va nevaralarining er-xotinlarini, mehnatga layoqatli yoshga to'lgan aka-ukalari va opa-singillari, ularning er-xotinlarini yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik subyekti ishtirokchilari sifatida jalb qilishga haqliligi belgilandi.

Hunarmandchilik faoliyati hunarmand tomonidan davlat ro'yxatidan o'tkazish to'g'risidagi guvohnomada ko'rsatilgan yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladi. Hunarmand hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirishda buyumlar yoki tovarlar (ishlar, xizmatlar)ni tayyorlash uchun ko'pi bilan 15 nafar shogirdni jalb etishga haqlidir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2005-yil 29-martdagi **“Xalq badiiy hunarmandchiliklari va amaliy san'atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”**gi PF-3588-sonli Farmoniga muvofiq, Xalq badiiy hunarmandchiliklari va amaliy-bezak san'ati buyumlari asosiy turlarining ro'yxati tasdiqlangan.

18-jadval
Hunarmandchilik faoliyatining asosiy yo'nalishlari, hunarmandlar tomonidan ishlab chiqariladigan buyumlar va tovarlar (ish, xizmat ko'rsatish) turlarining ro'yxati

T/r	Asosiy yo'nalishlar	Mahsulotlarning asosiy turlari	Shogirdlar soni
1.	Ganch o'ymakorligi	Qandillar, devor shamdonlari, ko'zgu, naqshlar, stalaktitlar, muqarnas (friz), karnizlar, ustunlar elementlari, panjaralar, haykalchalar, panno, shift va devor bezaklari va asoslari, ganchdan yasalgan arxitektura va qurilish elementlari, boshqa amaliy bezak mahsulotlari	5
2.	Qo'lda gilam to'qish	Gilam va gilamchalar, paloslar, xurjunlar, kigiz buyumlar, sholchalar, joynamozlar, o'tovlar, tabiiy toladan tayyorlangan buyumlar	10
3.	Qo'lda gazlamalar to'qish	Atlas, beqasam, adras, salla, tabiiy ipak, ip-kalava, jun va sun'iy ipdan to'qilgan gazlamalar	10
4.	Tosh o'ymakorligi	Toshdan tayyorlangan esdalik buyumlar, mayda plastikalar, qutichalar, yozuv anjomlari, shamdonlar, panno, relyeflar va kontrrelyeflar, barelyeflar, geroldika va ramzlar, toshni pardozlash yo'li bilan tayyorlangan bezaklar va boshqa bezak buyumlar	5
5.	Miniatura, rang tasvir, naqqoshlik	Lok miniaturasi texnikasida tayyorlangan buyumlar: qutichalar, suratlar; devor, qog'oz mato, teri, gazlama,	10

T/r	Asosiy yo'nalishlar	Mahsulotlarning asosiy turlari	Shogirdlar soni
	va bo'yoqli naqshlar	pape-mashe, yog'och, qovoq, karton, suyak va emaldagi naqshlar va rasmlar; xattotlik uslubida tayyorlangan qo'lyozmalar, kitoblar, miniatura va tasviriy san'at asarlari, risolalar va boshqa hunarmandchilik buyumlari; muqovalash	
6.	Kandakorlik, misgarlik buyumlari	Mis, latun, aluminiydan yasalgan buyumlar (choynak, qumg'on, lagan, guldon, shuningdek, bezash va amaliy maqsadlar uchun mo'ljallagan boshqa buyumlar)	10
7.	Metaldan yasalgan buyumlar	Qo'lda yasalgan metall buyumlar: eshiklar, naqshli darvozalar, panjaralar, deraza va eshik tutqichlari, ilgaklar, qo'ng'iroqlar, zanjirlar, shamdonlar, ketmonlar, teshalar, xaskash, panshaxalar, omochlar, barcha turdagi milliy qilich, xanjar va pichoqlar, ommaviy ishlab chiqariladigan metall buyumlar	5
8.	Tunukadan yasalgan buyumlar	Qo'lda yasalgan tunuka buyumlar: guldor va jimjimador tarnov va quvurlar, oshxona anjomlari (oshpichoq, kappgir, cho'mich, chovli, elak, mantiqasqon va boshqalar), uy-ro'zg'or buyumlari (kiyim va parda ilgichlar, qo'l yuvgich, tutqichlar, soyabonlar) va boshqalar	5
9.	Milliy poyabzal tayyorlash	Qo'lda va yakka tartibda tikilgan milliy poyabzallar, teridan mahsi va kovushlar, kirza va kigiz etiklar, sandallar, shippaklar, tufililar	10
10.	Milliy liboslar tayyorlash	Chopon, yaxtak, nimcha, bolalar choponlari, to'y liboslari va boshqa milliy kiyimlar	10
11.	Bosh kiyimlar tayyorlash	Do'ppi, telpak, salla, shuningdek, mo'yna, qorako'l terisi va qo'lda ishlov berilgan materiallardan tikilgan boshqa bosh kiyimlar	10
12.	Yog'och o'ymakorligi	Yog'och o'ymakorligi uslubida bajarilgan barcha amaliy-bezak san'at turlari	10
13.	Suyakka o'yina naqsh solish	Esdalik sovg'alari, mayda haykalchalar, neske, qutichalar, pichoq, qilich, xanjar soplari, suyakdan bezak bergan holda tayyorlangan boshqa amaliy bezak mahsulotlari	5
14.	Gul bosilgan gazlamalar va chokli buyumlar	Turli xil matolarga gul bosish usulida tayyorlangan buyumlar: «batik», milliy ko'rpa va ko'rpachalar, yostiqlar, belbog'lar, jiyaklar, sumkalar, tasmalar, bolalar kiyimlari va boshqa chokli hunarmandchilik buyumlari	10
15.	Kashtachilik	Kashtachilik va to'qilgan buyumlar, shuningdek, qo'lda tayyorlangan bosh kiyimlar qismlari (kashta mashina yordamida ham tayyorlanishi mumkin)	10
16.	Zardo'zlik buyumlari	Metall iplardan foydalangan holda zardo'zlik uslubida tayyorlangan barcha hunarmandchilik mahsulotlari	10
17.	Musiqqa asboblari	Ishlab chiqarishdan tashqari usulda tayyorlangan barcha turdagi milliy musiqqa asboblari	5
18.	Chinni, fayans va sopol buyumlari	Chinni, fayans va sopolan tayyorlangan amaliy-bezak san'atining barcha turlari, arxitektura-bezak elementlari; chinni, fayans va sopol buyumlarini naqsh va tifarlet bilan bezash, loydan tayyorlangan uy va oshxona	10

T/r	Asosiy yo'nalishlar	Mahsulotlarning asosiy turlari	Shogirdlar soni
		buyumlari, tandirlar	
19.	Qimmatbaho metallardan yasalgan zargarlik buyumlari	Qonunchilikka muvofiq tamg'alanishi shart bo'lgan probali oltin, kumush, platina va platina guruhidagi metallardan ijodiy, mualliflik va milliy uslubda yasalgan buyumlar	10
20.	O'yinchoqlar	Yog'och, metall, gips, mato, sopol va boshqa materiallardan ishlab chiqarishdan tashqari sharoitda yasalgan o'yinchoqlar	10
21.	Mayda haykaltaroshlik buyumlari	Tabiiy va sun'iy materiallar (gips, shamot, mis, bronza, aluminiy, suyak, yog'och, tosh, sopol, chinni, fayans, va boshqalar)dan yasalgan barcha turdagi haykaltaroshlik buyumlari	10
22.	Charm mahsulotlari	Egar-jabduq anjomlari, shu jumladan, ular uchun arqon, belbog', qayish anjomlar, tabiiy va sun'iy charmdan tayyorlangan milliy nimcha va bosh kiyimlar, charmdan tayyorlangan esdalik buyumlari va boshqalar	10
23.	Mualliflik mebellarini tayyorlash	Amaliy-bezak san'ati predmetlariga kiradigan mebel (to'plamlari va alohida qismlari)	5
24.	Yog'ochdan tayyorlangan xalq hunarmandchiligi mahsulotlari	Oshxona anjomlari (o'qlov, tuzdon, non quti, juva, keli, osh taxta, chaqqich), yog'och, faner va laminatdan tayyorlangan turli hunarmandchilik mahsulotlari, belanchaklar, bolalar aravachasi, beshik va uning anjomlari, turli xontaxtalar, sandiq, jovon, eshik, rom, bezakli reykalari, surat uchun romlar (bage), tokarlik uskunasiidan tayyorlangan har xil shaklli hunarmandchilik mahsulotlari, yog'och shaxmat taxtasi va donasi, panno, yog'ochdan qo'lda va kichik mexanizatsiya vositalari yordamida yasalgan boshqa buyumlar	5
25.	Pechka va kaminlar yasash	Pechkalar, kaminlar, shu jumladan, ular uchun havo so'rish qurilmalari	5
26.	Novdalardan buyumlar to'qish	O'simlik novdalaridan to'qilgan buyumlar (qamish, tol, poxol, tok novdalari va boshqa har xil daraxt novdalari)	10
27.	Mozayka ishlari	Devor va shift mozaykalari, tabiiy va sun'iy materialdan mozaika pannolari tayyorlash	5
28.	Ko'zgu tayyorlash	Ko'zgu va ko'zgu sirlari tayyorlash	5
29.	Shisha puflash ishlari	Badiiy puflash asosida ishlangan bra, mayda plastiklar, esdalik buyumlari, taqinchoqlar.	5
30.	Hajmli va shaklli qoliplarda quyilgan buyumlar	Tabiiy va sun'iy materiallardan quyma uslubda ishlangan buyumlar, shuningdek, (murakkab mexanizm va mashinalardan foydalanmagan holda), mis, bronza, cho'yan, aluminiydan qo'lda quyma uslubda ishlangan mahsulotlar	5
31.	Soatsozlik	Devorga osiladigan eksklyuziv, polda turadigan, kamin va qo'l soatlari tayyorlash, soat mexanizmlarini ta'mirlash	5
32.	Emallash ishlari	Emal qoplamali buyumlarni tayyorlash, emal	5

T/r	Asosiy yo'nalishlar	Mahsulotlarning asosiy turlari	Shogirdlar soni
		qoplamalarini ta'mirlash va tiklash	
33.	Esdalik buyumlari	Turli tabiiy va sun'iy materiallardan har xil rangda tayyorlangan esdalik va sovg'a buyumlari; kamar, nishonlar, tasbeh, guldastalar, floristika, ikebana va boshqa buyumlar	10
34.	Oddiy metallardan milliy uslubda tayyorlangan taqinchoqlar	Oddiy metallardan milliy uslubda tayyorlangan barcha taqinchoqlar (tumorlar, ziraklar, zebugardon, bilaguzuk, uzuk, tillaqosh va boshqalar)	10

Yuqoridagi faoliyat turlari bo'yicha yakka tartibda hunarmandchilik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar "Hunarmand" uyushmasiga a'zo bo'lgan holatda soliqdan imtiyoz qo'llaniladi.

Tasdiqlangan ro'yxatga muvofiq, uy sharoitida xalq badiiy hunarmandchiligi va amaliy san'ati buyumlarini ishlab chiqarish bo'yicha yakka tartibdagi mehnat faoliyati bilan band bo'lgan shaxslar tomonidan qat'iy belgilangan soliqni to'lash yuzasidan soliq imtiyozining amal qilish muddati "Hunarmand" uyushmasi a'zolari – yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 26-dekabrda PF-4589-sonli Farmoni bilan 2017-yilning 1-yanvarigacha uzaytirilgan edi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrda "Hunarmandchilikni yanada rivojlantirish va hunarmandlarni har tomonlama qullab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5242-sonli Farmoni bilan 2017-yil 1-dekabrda boshlab hunarmandchilik subyektlari "Hunarmand" uyushmasining a'zolari **hunarmandchilik faoliyati mahsulotlari (tovar, ish, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotishda qat'iy belgilangan soliqdan to'liq ozod etildi.**

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 24-avgustda "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-4354-sonli Farmonga ko'ra, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha 2011-yilning 1-oktabridan quyidagi huquqiy me'yorlar, tartiblar va imtiyozlar belgilandi:

- tadbirkorlik faoliyati subyektlarining barcha darajadagi davlat boshqaruvi idoralari, huquqni muhofaza qilish va nazorat organlari, tijorat banklari bilan o'zaro munosabatlarida tadbirkorlar huquqlari ustuvorligi prinsipiga amal qilinadi, ya'ni, unga muvofiq, normativ-huquqiy hujjatlardagi bartaraf etib bo'lmaydigan barcha ziddiyatlar va noaniqliklar tadbirkorlar foydasiga talqin etiladi;

- 2011-yil 1-sentabrda kichik biznes subyektlaridan tijorat banklarida milliy valutada hisob raqami ochganlik uchun to'lov undirishni bekor qilindi;

- xo'jalik subyektlari tomonidan savdo va servis sohasida xarid qilinadigan tovar (ish, xizmat)lar uchun korporativ plastik kartalaridan foydalangan holda to'lovlarni amalga oshirishda to'lov terminallari cheklari **birlamchi buxgalterlik** hujjatlariga tenglashtirildi;

– kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga bank muassasalariga **eng kam ish haqining yigirma barobari** miqdorigacha bo'lgan naqd pul tushumini mustaqil topshirish huquqi berildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-maydagi «O'zbekiston Respublikasida 2012-2016-yillarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish dasturi to'g'risida»gi PQ-1754-sonli qaroriga asosan 2012-yilning 2-choragidan boshlab, qishloq joylardagi mahallalar hududida maishiy xizmat ko'rsatish bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar (sartaroshlar, tikuvchilar, poyafzal, maishiy texnika ta'mirlash bo'yicha ustalar va boshqalar) 3-yil muddatga hamda qishloq joylarda yakka tartibdagi uy-joy qurilishi asosida barpo etilayotgan massivlarda kirxona xizmatlarini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar 5-yil muddatga qat'iy belgilangan soliq to'lashdan ozod etish kabi imtiyozlar taqdim etilgan edi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 390-moddasiga asosan konsert-tomoshga faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun davlat boji to'lovchi jismoniy shaxslar mazkur faoliyat turi bo'yicha qat'iy belgilangan soliq to'lashdan ozod etilgan.

Soliq kodeksining 54-moddasiga o'zgartirish kiritilib, 2015-yildan yuridik shaxslar singari yakka tartibdagi tadbirkorlarga ham soliq tekshiruvlarda qo'shimcha hisoblangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, shuningdek, moliyaviy sanksiyalar summalarini 6 oy mobaynida teng ulushlarda bo'lib-bo'lib to'lashga huquq berildi.

O'zbekiston Respublikasining «O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi O'RQ-379-sonli Qonuniga asosan Soliq kodeksining 375-moddasi beshinchi va oltinchi qismlar bilan to'ldirilib, yangi ro'yxatdan o'tgan yakka tartibdagi tadbirkor, shu jumladan, oilaviy tadbirkorlik subyekti qat'iy belgilangan soliqni yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan o'ning keyingi oyidan boshlab to'lashlari belgilandi.

Kasb-hunar kollejlari bitiruvchilari kollejni tamomlagandan keyin o'n ikki oy ichida yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tgan taqdirda, yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tgan sanadan e'tiboran **qat'iy belgilangan soliqni to'lashdan olti oy muddatga ozod etiladi**. Yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tilgan paytdan boshlab o'n ikki oy ichida faoliyat tugatilgan taqdirda, qat'iy belgilangan soliq faoliyat amalga oshirilgan butun davr uchun to'lanishi belgilab qo'yildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 4-apreldagi «O'zbekiston Respublikasida investitsiya iqlimi va ishbilarmonlik muhitini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi **PF-4609-sonli** Farmoniga asosan quyidagilar belgilandi:

– davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining, mahalliy davlat hokimiyati organlarining rasmiy veb-saytlarida chop etilmagan ularning tadbirkorlik subyektlari bilan o'zaro munosabatlar masalalarini tartibga soladigan normativ-huquqiy va boshqa hujjatlari talablarini buzish holatlari uchun tadbirkorlik subyektlariga javobgarlik choralari qo'llash taqiqlanadi;

– tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish jarayonini murakkablashtirishni va tadbirkorlik subyektlariga yangi yuridik majburiyatlar yuklatishni nazarda tutadigan, shuningdek, tadbirkorlik subyektlariga yuridik javobgarlikning yangi choralari belgilaydigan normativ-huquqiy hujjatlar ular rasman chop etilgan fursatdan boshlab, **uch oydan oldin** bo'lmagan muddatda kuchga kiritiladi;

– soliqlarni va boshqa majburiy to'lovlarni o'z vaqtida to'laydigan, shuningdek, ishlab chiqarishning barqaror o'sish sur'atlarini va rentabelligini ta'minlovchi kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy xo'jalik faoliyatini soliq tekshiruvidan o'tkazishga qo'llanilgan moratoriy 2017-yilning 1-yanvarigacha bo'lgan muddatgacha uzaytirilgan edi (yuridik shaxslarni tugatishdagi, qo'zg'atilgan jinoiy ishlar doirasidagi, shuningdek, budjet va markazlashtirilgan mablag'lar va resurslaridan foydalanish bilan bog'liq rejadan tashqari tekshiruvlar bundan mustasno);

– O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tijorat banklari kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetiga ularning hisobvaraqlaridan soliqlarni va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashda banklar xizmatlari uchun to'lovlar undirish amaliyoti bekor qilindi.

Shuningdek, Farmonga asosan investitsiya va ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilash, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni rag'batlantirish samaradorligini oshirish borasida elektron raqamli imzo kaliti sertifikatining amal qilish muddatini **12 oydan 24 oygacha** uzaytirishni nazarda tutuvchi amaldagi qonunchilikka o'zgartirish kiritilishi belgilab qo'yildi.

Respublika iqtisodiyotida xususiy mulkning o'rni va rolini tubdan oshirish, xususiy mulk va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo'lidagi to'siq va cheklovlarni bartaraf etish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish, yalpi ichki mahsulotda xususiy mulk, jumladan, chet el kapitali ishtirokidagi ulushini izchil oshirish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 15-maydagi «Xususiy mulk, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi **4725-sonli Farmoni** qabul qilindi.

Farmoning 2-bandi bilan **2015-yilning 1-iyulidan**:

– mikrofirmalar, kichik korxonalar va fermer xo'jaliklari faoliyatiga oid **barcha tekshiruvlar rejali tartibda nazorat organlari tomonidan to'rt yilda bir martadan**, boshqa xo'jalik subyektlarida esa ko'pi bilan uch yilda bir marta faqat Nazorat qiluvchi organlar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi Respublika kengashi qaroriga asosan amalga oshirilishi;

– moliya-xo'jalik faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan rejali tekshiruvlar o'tkazish muddati **10 kalendar kundan oshmasligi**;

– tadbirkorlik subyektlarining moliya-xo'jalik faoliyatini rejali tekshirishlar faqat **so'nggi tekshiruvdan keyingi davrni qamrab olinishi** belgilab qo'yildi;

– huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan **qo'zg'atilgan jinoiy ishlar bo'yicha** xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tekshirish subyekti jalb etgan **advokat ishtirokida** (xo'jalik yurituvchi subyekti tomonidan ushbu huquqning rad etilishi holatlari bundan mustasno) amalga oshirilishi;

– Jinoyat kodeksining 184-moddasida nazarda tutilgan jinoyatni (soliq yoki boshqa majburiy to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlash) birinchi marta sodir etgan, jinoyat aniqlangandan keyin 30 kun ichida davlatga yetkazilgan zararni to'liq qoplagan, moliyaviy sanksiyalarni to'lagan shaxsga nisbatan **jinoiy ish qo'zg'atilmasligi va u javobgarlikdan ozod qilinishi** belgilab qo'yildi.

Farmonning 5-bandiga asosan 2015-yilning 1-iyulidan yakka tartibdagi tadbirkorlarga faoliyatidan kelib chiqqan holda, har bir yollangan ishchi uchun Pensiya jamg'armasiga eng kam oylik ish haqining 50 foizi miqdorida sug'urta badali (2019-yil 1-yanvariga qadar amal qildi) va yakka tartibdagi ish beruvchi tadbirkor uchun belgilangan soliq stavkasining 30 foizi miqdorida soliq to'lash sharti bilan **bir nafardan uch nafargacha ishchini yollash** huquqi berildi.

Yakka tadbirkorlar kasb-hunar kolleji bitiruvchilarini ishga yollagan hollarda kollejni bitirgandan boshlab o'n ikki oy mobaynida yollanma ishchilar uchun belgilangan **soliqdan ozod etilishi** belgilab qo'yildi.

Shuningdek, **Farmon bilan tasdiqlangan dasturning 5-bandida** "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi qonunga tadbirkorlik subyektlari uchun qonunchilikda ko'zda tutilgan imtiyozlar va preferensiyalar ularning **har qanday yozma murojaatlarisiz** qo'llanilishi bo'yicha o'zgartirish kiritish nazarda tutildi.

Dasturning 9-bandida, agar shaxs Jinoyat kodeksining 184-moddasida nazarda tutilgan jinoyatni ilk marotaba sodir etib, jinoyat aniqlangan kundan 30 kun davomida to'lanmagan soliq va boshqa majburiy to'lovlarni to'liq qoplagan, penya va boshqa moliyaviy jarimalarni to'lagan taqdirda, unga nisbatan jinoyat ishi qo'zg'atilmasligi va ushbu shaxs javobgarlikdan ozod etilishini nazarda tutuvchi tartib joriy etish va bunda mazkur huquqbuzarlik va uni sodir qilgan shaxs to'g'risida ma'lumotlar Ichki ishlar vazirligi Axborot markazida ro'yxatga olinishi belgilab qo'yildi.

Dasturning 21-bandida tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyatini amalga oshirish tartibi soddalashtirildi. Bunda ularni Tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiyalar va savdo vazirligida hamda Davlat bojxona organlarida ro'yxatdan o'tkazish tartibini bekor qilish, ortiqcha va zamon talablarga javob bermaydigan hujjatlarni chiqarib tashlash orqali bojxona rasmiylashtiruvda ular tomonidan taqdim etiladigan hujjatlar sonini qisqartirishni nazarda tutish belgilandi.

Dasturning 27-bandida davlat ro'yxatidan o'tkazish va tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatga olishning Internet tarmog'ida Yagona interaktiv davlat xizmatlari portaliga integratsiya qilingan Davlat ro'yxatidan o'tkazish va tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatga olish avtomatlashtirilgan tizimi orqali kecha-yu kunduz amalga oshirish tartibini o'rnatish bo'yicha amaldagi qonunchilikni takomillashtirish yuzasidan takliflar ishlab chiqish belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 5-oktabrdagi "**Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir**

qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-4848-sonli Farmoniga asosan quyidagilar belgilandi:

2017-yilning 1-yanvaridan boshlab:

tadbirkorlik subyektlarini rejadan tashqari tekshirishlarning barcha turlari bekor qilinadi, yuridik shaxslarning tugatilayotganida, shuningdek, jismoniy va yuridik shaxslarning qonunchilik buzilganligi holatlari bo'yicha bergan murojaatlari asosida faqatgina Nazorat qiluvchi organlar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi Respublika kengashi qaroriga muvofiq o'tkaziladigan qisqa muddatli tekshiruvlar bundan mustasno;

tadbirkorlik subyektlari faoliyatini, shu jumladan, jinoyat ishlari doirasidagi muqobil tekshirishlarning barcha turlari bekor qilinadi;

moliya-xo'jalik faoliyatini amalga oshirishda birinchi marta huquqbuzarliklar sodir etgan tadbirkorlik subyektlari va ularning xodimlari yo'l qo'yilgan qonunbuzarliklarni qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda ixtiyoriy ravishda bartaraf etgan va yetkazilgan moddiy zararni qoplagan taqdirda (insonning sog'lig'i va hayotiga zarar yetkazilgan holatlar bundan mustasno) ma'muriy va jinoiy javobgarlikdan, jarimalar va moliyaviy sanksiyalar (penyadan tashqari) qo'llanilishidan ozod etiladilar;

noqonuniy tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq huquqbuzarliklarni birinchi marta sodir etgan shaxslar huquqbuzarlik aniqlangan kundan e'tiboran bir oy muddatda yetkazilgan zararining o'rnini ixtiyoriy ravishda qoplagan, tadbirkorlik subyekti sifatida ro'yxatdan o'tgan va ruxsat etuvchi zarur hujjatlarni rasmiylashtirgan taqdirda ma'muriy va jinoiy javobgarlikdan ozod etiladilar;

tadbirkorlik subyektlariga nisbatan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish huquqidan mahrum qilish tarzidagi jinoiy jazo qo'llanilmaydi;

xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi yangidan tashkil etiladigan ishlab chiqarish korxonalariga ularni davlat ro'yxatidan o'tkazish vaqtida amalda bo'lgan soliq va boshqa majburiy to'lovlar stavkalarini (resurs va bojxona to'lovlari bundan mustasno) besh yil mobaynida qo'llash huquqi beriladi;

tadbirkorlik subyektlari hakamlilik sudining hal qiluvchi qarorini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risida ariza bergan taqdirda davlat boji to'lashdan ozod etiladilar;

tadbirkorlik subyektlarining eksport kontraktlarini davlat bojxona xizmati organlarida hisobga qo'yish borasidagi talab valuta nazorati organlari tomonidan Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimi orqali tashqi savdo kontraktlari nazorati va monitoringini saqlab qolish sharti bilan bekor qilinadi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maxsus turdagi tovarlar eksporti va importini litsenziyalash, shuningdek, eksport kontraktlarini ro'yxatga olish va import kontraktlarini ekspertizadan o'tkazishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida" 2017-yil 3-noyabrdagi PF-5215-sonli va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-dekabrda "Tashqi bozorlarda mahalliy mahsulotlar eksport qilinishini rag'batlantirish va raqobatdoshligini ta'minlash yuzasidan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5286-sonli Farmonlarining 1-ilovalarida hamda O'zbekiston

Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-noyabrda “Tashqi savdo faoliyatini yanada erkinlashtirish va tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3351-sonli Qarorida nazarda tutilgan tovarlarni eksport qilish bo‘yicha kontraktlar bundan mustasno qilinadi;⁴⁰

eksport qilinayotgan tovarlarning kelib chiqishi to‘g‘risidagi sertifikat ilgari xuddi shunday tovar uchun aynan sertifikat olgan arizachiga bir ish kuni mobaynida beriladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-martdagi “Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Xorazm viloyatida tadbirkorlik faoliyatini olib borish uchun qo‘shimcha qulay sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2843-sonli Qaroriga asosan Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Xorazm viloyatida ro‘yxatdan o‘tgan, farmatsevtika tovarlari va preparatlari, elektrotexnika mahsulotlari (kabel-o‘tkazgich mahsulotlaridan tashqari), shuningdek, pardozlash-qurilish materiallari ishlab chiqarishga ixtisoslashgan yuridik shaxslar 2017-yilning 1-aprelidan 2022-yilning 1-yanvarigacha bo‘lgan davrda mulk solig‘i, er solig‘ini to‘lashdan ozod etildi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 31-maydagi “Jizzax viloyatida ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirishni tubdan jadallashtirish, tadbirkorlik faoliyatini rag‘batlantirishning yangi yondashuvlari va metodlarini sinab ko‘rishga doir kompleks chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 332-sonli Qaroriga ko‘ra Jizzax viloyatining Arnasoy, Baxmal, Forish, Zafarobod, Zarbdor, Yangiobod tumanlarida, shuningdek, viloyatning boshqa tumanlari qishloq aholi punktlarida maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida faoliyat yurituvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar 2017-yilning 1-iyulidan 2021-yilning 1-yanvarigacha qadar qat‘iy belgilangan soliqni to‘lashdan ozod etilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 29-sentabrdagi “Navoiy viloyatining Tomdi, Uchquduq, Konimex, Nurota tumanlari va Zarafshon shahrini kompleks rivojlantirish hamda aholisi bandligini ta‘minlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3301-sonli Qaroriga asosan Navoiy viloyatining Tomdi, Uchquduq, Konimex tumanlari, Nurota tumanidagi Dehibaland, Sentob, Temirkovuk, Qizilcha, Gum va Cho‘ya aholi punktlari hamda Zarafshon shahri hududida ro‘yxatga olingan va faoliyat yuritayotgan yakka tartibdagi tadbirkorlar qat‘iy belgilangan soliq to‘lashdan 2017-yilning 1-oktabridan 2028-yilning 1-yanvarigacha qadar ozod etilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-iyuldagi “Aholi bandligini ta‘minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3856-sonli Qaroriga asosan:

– qishloq tumanlarida, bundan aholi soni 5 ming kishidan ko‘p bo‘lgan aholi punktlari mustasno, **sartaroshxona xizmatlarini**, yakka tartibdagi buyurtmalar

⁴⁰ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ayrim hujjatlariga o‘zgartishlar kiritish to‘g‘risida (O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tashqi bozorlarda mahalliy mahsulotlar eksport qilinishini rag‘batlantirish va raqobatdoshligini ta‘minlash yuzasidan qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida 2017-yil 15-dekabrda PF-5286-sonli Farmoni)”gi PF-5347-sonli Farmoni asosida o‘zgartirish kiritilgan.

bo‘yicha **kiyim tikish xizmatlarini, poyabzal ta‘mirlash** xizmatlarini ko‘rsatish bo‘yicha faoliyatni tashkil etgan, shuningdek, **jamoat hammomlarini** tashkil etgan yakka tartibdagi tadbirkorlar **2023-yil 1-iyulgacha qat‘iy belgilangan soliq** to‘lashdan ozod etilgan;

– yakka tartibdagi tadbirkorlar har bir yollangan xodimga to‘lanadigan **qat‘iy belgilangan soliqni** to‘lashdan ozod etilgan;

– yakka tartibdagi tadbirkorlar **3 tonnadan** ortiq yuk ko‘taruvchi avtomobil transportida yuklarni eng kam ish haqining 2 baravari (*oldin 3-3,5 baravar*) miqdoridagi stavka bo‘yicha tashish xizmatlaridan har oyda olinadigan qat‘iy belgilangan soliq to‘lashi belgilangan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-martdagi “**Tadbirkorlik subyektlari va keng aholi qatlamiga mikroreditlar ajratish tizimini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida**”gi PQ-2844-sonli Qaroriga asosan 2021-yil 1-yanvarga 18 ta faoliyat turlari bilan shug‘ullanadigan yangi ro‘yxatga olingan yuridik shaxs tashkil etmagan holda faoliyat yuritayotgan yakka tartibdagi tadbirkorlar va oilaviy tadbirkorlik subyektlari belgilangan qoidalarga binoan mikroreditlarni rasmiylashtirishda 6 oy muddatga qat‘iy belgilangan soliq to‘lovlaridan ozod etiladi.

Qarorda nazarda tutilgan imtiyozlardan foydalanadigan qat‘iy belgilangan soliq to‘lovchilar ular davlat ro‘yxatiga olingan kundan e‘tiboran o‘n ikki oy ichida tugatilsa yoki uch yoxud undan ko‘p oy muddatga faoliyatini to‘xtatsa, faoliyat ko‘rsatgan davri uchun qat‘iy belgilangan soliqni to‘laydi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat‘iy belgilangan soliqni qo‘llashning o‘ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?

2. Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish tartibi.

3. Qat‘iy belgilangan soliqni yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan hisoblab chiqarish va to‘lash tartibini tahlil eting.

4. Jismoniy shaxslar suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni qaysi hollarda to‘laydilar?

5. Jismoniy shaxslar yer qat‘idan foydalanganlik uchun soliqni qaysi hollarda to‘laydilar?

6. Yuridik shaxs tashkil etmasdan oilaviy tadbirkorlikni va hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirish tartibi.

7. Yakka tartibdagi tadbirkorlar to‘laydigan qat‘iy belgilangan soliq bo‘yicha soliq imtiyozlari va stavkalari.

8. Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan qat‘iy belgilangan soliq bo‘yicha hisob-kitoblarni taqdim etish va soliqni hisoblab chiqarish hamda to‘lash tartibi.

9. Faoliyatini vaqtincha to‘xtatgan yakka tartibdagi tadbirkorlarning keying holati yuzasidan nazorat qanday tartibda amalga oshiriladi?

10. Tadbirkorlarga qanday soliq imtiyozlari va preferensiyalar berilgan?

7-bob. JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKIGA SOLINADIGAN SOLIQ

7.1. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to'lovchilari, soliq obyekt, bazasi va stavkalari

Soliq kodeksiga ko'ra, soliq solinadigan mol-mulkka ega bo'lgan jismoniy shaxslar, chet el fuqarolari, shuningdek, yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan **solliqning to'lovchilari** hisoblanadi.

Jismoniy shaxslarning O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan uy-joylari, kvartiralar, chorbog' va bog' uylari, garajlar va boshqa imoratlar, binolar va inshootlari qiymati **solliq solish obyekt** hisoblanadi.

2018-yil 1-yanvardan boshlab jismoniy shaxslarning mol-mulki kadastr qiymati **solliq solish bazasi** hisoblanadi (Oldingi yillarda mol-mulki inventarizatsiya qiymati belgilangan). Agar jismoniy shaxslarning mol-mulkini bahosi tegishli vakolatli idoralar tomonidan aniqlanmagan bo'lsa, bunday holatda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori bilan mol-mulkning shartli qiymati belgilanadi hamda o'rnatilgan stavkalar asosida soliqqa tortiladi.

Bitta jismoniy shaxs bir nechta soliq solish obyekt bo'yicha to'lovchi bo'lgan taqdirda, soliq solinadigan baza har bir obyekt bo'yicha alohida-alohida hisoblab chiqiladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori bilan belgilanadi, ularni soliq to'lovchilarga Moliya vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va uning quyi organlari tomonidan belgilangan tartibda bildiriladi. Soliq stavkalari har yili keyingi moliya yili uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining makroiqtisodiy ko'rsatkichlar prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risidagi Qarori asosida qayta ko'rib chiqilishi mumkin.

2018-yil 1-yanvardan boshlab, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkalari mol-mulkning **kadastr qiymatidan** belgilandi.

Jismoniy shaxslar soliq solish obyektlaridan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalangan yoxud bu obyektlar yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilgan taqdirda, shuningdek, jismoniy shaxslarning mulkida bo'lgan yashash uchun mo'ljallanmagan joylar bo'yicha jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq yuridik shaxslar uchun belgilangan stavka bo'yicha to'lanadi. Quyidagi holat bunga kirmaydi:

Jismoniy shaxs yoki oilaviy korxonalar turar joydan unda istiqomat qilish bilan bir vaqtda tovarlar ishlab chiqarish (ishlar bajarish, xizmatlar ko'rsatish) uchun foydalangan taqdirda, mol-mulk solig'i jismoniy shaxslar uchun belgilangan stavka bo'yicha to'lanadi⁴¹.

⁴¹ O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 20-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga xususiy mulkni, tadbirkorlik sub'ektlarini ishonchli himoya qilishni yanada kuchaytirishga, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-391-sonli Qonuni.

2019-yil 1-yanvardan boshlab O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksining 116-moddasi bo'yicha meros fuqaroning o'limi yoki uning sud tomonidan vafot etgan deb e'lon qilinishi oqibatida ochilishidan kelib chiqib, Soliq Kodeksining 272-moddasiga kiritilgan o'zgartirishga asosan, agar ko'chmas mulk mulkdorining joylashgan yerini aniqlash imkoni bo'lmasa, shuningdek, ko'chmas mulk mulkdori vafot etgan taqdirda, bu mol-mulk qaysi shaxsning egaligida va (yoki) foydalanishida bo'lsa, o'sha shaxs soliq to'lovchisi bo'lishi belgilandi⁴².

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkalari 2019-yil 1-yanvardan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 15-ilovasiga muvofiq quyidagicha belgilandi:

- turar joylar, kvartiralar, dala hovli qurilmalari (umumiy maydoni 200 kv. m dan oshiq bo'lganlar bundan mustasno), boshqa imoratlar, xonalar va inshootlar uchun 0,2 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o'zgarmagan, 2017-yilda 1,7 % bo'lgan);

- shaharlarda joylashgan, umumiy maydoni 200 kv. metrdan 500 kv. metrgacha bo'lgan turar joy va kvartiralarga 0,25 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o'zgarmagan, 2017-yilda 2,1 % bo'lgan);

- maydoni 500 kv. metrdan oshiq bo'lgan turar joy va kvartiralar uchun esa 0,35 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o'zgarmagan, 2017-yilda 2,9 % bo'lgan);

- boshqa aholi punktlarida joylashgan umumiy maydoni 200 kv. metrdan oshiq bo'lgan turar joy va kvartiralar, dala hovli qurilmalari uchun 0,25 foiz miqdorida (2018-yilga nisbatan o'zgarmagan, 2017-yilda 2,1 % bo'lgan).

Bunda, soliq solish maqsadida jismoniy shaxslarning ko'chmas mulkining kadastr qiymatini aniqlash tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangandan so'ng belgilangan tartibda soliq to'lovchilarga yetkaziladi.

2019-yil 1-yanvardan boshlab:

jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni hisoblab chiqarish maqsadida mol-mulkning kadastr qiymati kadastr hujjatlaridan kelib chiqib, biroq 42 000,0 ming so'mdan kam bo'lmagan miqdordan kelib chiqib hisoblanadi;

jismoniy shaxslar mol-mulkini baholash bo'yicha organlar belgilagan kadastr qiymati bo'lmasa, soliq undirish uchun Toshkent va Nukus shaharlari, shuningdek, viloyat markazlarida 210 000,0 ming so'm, boshqa shaharlar va qishloq joylarda 90 000,0 ming so'm miqdorida mol-mulkning shartli qiymati belgilandi;

mol-mulkka kadastr qiymatidan kelib chiqib, soliq solishga o'tgandan keyin soliq yukining keskin o'sishi oldini olish maqsadida kadastr qiymati asosida hisoblab chiqarilgan jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq summasi 2018-yil uchun hisoblangan soliq summasidan 1,3 baravardan ortiq bo'lishi mumkin emasligi belgilandi⁴³.

⁴² O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

⁴³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori.

19-jadval

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq
STAVKALARI⁴⁴

T/r	Soliq solinadigan obyektlarning nomi	Soliq stavkasi, mol-mulkning kadastr qiymatiga nisbatan, %da
1.	Turar joylar, kvartiralar, dala hovli qurilmalari (umumiy maydoni 200 kv. metr dan oshiq bo'lganlari bundan mustasno), boshqa imoratlar, xonalar va inshootlar	0,2
2.	Shaharlarda joylashgan umumiy maydoni quyidagicha bo'lgan turar joylar va kvartiralar:	
	200 kv. metr dan oshiq va 500 metrgacha bo'lgan	0,25
	500 kv. metr dan oshiq bo'lgan	0,35
3.	boshqa aholi punktlarida joylashgan umumiy maydoni 200 kv. metr dan oshiq bo'lgan turar joy va kvartiralar, dala hovli qurilmalari uchun 0,25 foiz miqdorida	0,25

Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar, tuman va shaharlar hokimliklariga tegishli Xalq deputatlari kengashi bilan kelishib, hududlarning hamda faoliyatni amalga oshirish joyining xususiyatlarini inobatga olgan holda jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i bo'yicha belgilangan stavkalariga 0,7 dan 1,3 gacha pasaytiruvchi va oshiruvchi koeffitsiyentlarni belgilash huquqi berildi.

Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organlarda belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilmagan yangi qurilgan turar joylar bo'yicha jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq mol-mulkning shartli qiymatining ikki baravaridan kelib chiqqan holda undiriladi.

Qonun hujjatlarida nazarda tutilgan ayrim toifadagi jismoniy shaxslar uchun mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozlarni qo'llash maqsadida soliq solinmaydigan maydon umumiy maydonning 60 kv. m hajmida belgilanadi⁴⁵.

2019-yildagi Soliq kodeksining 275 va 276-moddalariga kiritilgan o'zgartirishlarga asosan, jismoniy shaxslar soliq solish obyektlaridan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalanganda yoxud bu obyektlar yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilganda, shuningdek, jismoniy shaxslarning mulkida bo'lgan yashash uchun mo'ljallanmagan binolar bo'yicha jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq yuridik shaxslar uchun belgilangan stavka bo'yicha to'lanishini hamda kodeksning 275-moddasida ko'rsatilgan imtiyozlar ularga nisbatan tatbiq etilmasligi belgilandi⁴⁶.

⁴⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori 15-ilovasi.

⁴⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori 15-ilovasi.

⁴⁶ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

7.2. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq
bo'yicha imtiyozlar

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar imtiyozlarni olish huquqini tasdiqlovchi hujjatlarni mustaqil ravishda davlat soliq xizmati organlariga taqdim etadilar va mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozga ega bo'ladilar.

Soliq qonunchiligiga binoan quyidagi jismoniy shaxslarning mulki bo'lgan imoratlar, binolar va inshootlariga soliq solinmaydi:

1) "O'zbekiston Qahramoni", "Sovet Ittifoqi Qahramoni", "Mehnat Qahramoni" unvonlariga sazovor bo'lgan, uchala darajadagi "Shuhrat" ordeni bilan taqdirlangan fuqarolarning. Mazkur imtiyoz tegishincha "O'zbekiston Qahramoni" unvoni berilganligi to'g'risidagi guvohnoma, "Sovet Ittifoqi Qahramoni", "Mehnat Qahramoni" daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning ma'lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek, doirasi qonun hujjatlari bilan belgilanuvchi ularga tenglashtirilgan shaxslarning. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo'limining yoxud boshqa vakolatli organning ma'lumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (qatnashchilarga) esa nogironning (qatnashchining) imtiyozlarga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnoma asosida beriladi;

3) o'n nafar va undan ortiq bolalari bor ayollarning. Mazkur imtiyozni berish uchun fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organining bolalar borligini tasdiqlovchi ma'lumotnomasi asos bo'ladi;

4) pensionerlarning. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi asosida beriladi;

5) I va II guruh nogironlarining. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

6) sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanganligi, kontuziya bo'lganligi yoki shikastlanganligi oqibatida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilar hamda ichki ishlar organlari xodimlari ota-onalarining va beva xotinlarining (beva erlarining). Imtiyoz "Halok bo'lgan askarning beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" yoki "Ichki ishlar organlari halok bo'lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" shtampi qo'yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi. Agar mazkur shaxslar pensioner bo'lmasa, imtiyoz ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo'mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Milliy xavfsizlik xizmati yoxud Ichki ishlar vazirligining tegishli organlari tomonidan berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki ishlar organi xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi. Sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoki frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning yoxud ichki ishlar organlari xodimlarining

beva xotinlariga (beva erlariga) imtiyoz faqat ular yangi nikohdan o'tmagan taqdirda beriladi.

Mazkur imtiyozlar mulkdorning tanlashiga binoan faqat bir mol-mulk obyektiga taalluqli bo'ladi.

Imtiyozlar jismoniy shaxslar tomonidan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalaniladigan yoxud yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilgan soliq solish obyektlariga nisbatan qo'llanilmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 4-yanvardagi "Qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibdagi uy-joylar qurilishining 2013-yil dasturi to'g'risida"gi PQ-1902-sonli Qarori asosida 2013-yil 1-yanvardan jismoniy shaxslar, qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibdagi uy-joylar qurilishi dasturi doirasida ipoteka kreditini to'lab bo'lmagunga qadar xarid qilingan uy-joylar bo'yicha mulk solig'ini to'lashdan ozod qilinadi.

Yil davomida to'lovchilarda mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyozga ega bo'lish huquqi paydo bo'lgan taqdirda, ular ko'rsatilgan to'lovlardan ana shu huquq paydo bo'lgan oydan boshlab ozod etiladilar.

Yil o'rtasida mol-mulk solig'i bo'yicha imtiyoz huquqini yo'qotganda, soliq solish ushbu huquq yo'qolgan oyning keyingi oyidan boshlab amalga oshiriladi.

7.3. Soliqni hisoblab chiqarish va budjetga to'lash tartibi

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni hisoblab chiqarish soliq to'lovchining yashash joyidan qat'i nazar soliq solish obyekti joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organlari tomonidan ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organning ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq summasi mol-mulkning **1-yanvarga** bo'lgan holatiga ko'ra kadastr qiymati va belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Bir nechta mulkdorning umumiy ulushli mulkida bo'lgan imoratlar, binolar va inshootlar uchun jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq mulkdorlarning har biri tomonidan ularning ushbu imoratlar, binolar va inshootlardagi ulushiga mutanosib ravishda to'lanadi.

Mol-mulkka bo'lgan mulk huquqi kalendar yil mobaynida bir mulkdordan boshqasiga o'tgan taqdirda, jismoniy shaxslarning mulkiga solinadigan soliq avvalgi mulkdor tomonidan shu yilning **1-yanvaridan** e'tiboran u mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini yo'qotgan oyning boshlanishiga qadar, yangi mulkdor tomonidan esa unda mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran to'lanadi.

Ko'chmas mulk (yangi qurilgan) obyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazishdan bo'yin tovlaganlik uchun **EKIHning 1 baravaridan 5 baravarigacha** miqdorida fuqarolarni ma'muriy javobgarlikka tortish choralari belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997-yil 2-iyundagi "O'zbekiston Respublikasida binolar va inshootlar davlat kadastrini yuritish to'g'risida" 278-son va Adliya vazirligi tomonidan 1998-yil 7-yanvarda 387-son bilan ro'yxatga olingan "Binolar va inshootlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi

to'g'risida"gi yo'riqnomaga binoan jismoniy shaxs qurilish tugaganidan keyin bir oy ichida belgilangan tartibda Davergeodezkadastr hududiy organlarida turar joyni va unga bo'lgan huquqlarni ro'yxatdan o'tkazishi lozim.

Yangi imoratlar, binolar va inshootlar bo'yicha jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq ular barpo etilgan yildan keyingi yil boshidan e'tiboran to'lanadi.

Meros bo'yicha o'tgan mol-mulk uchun jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq merosxo'rlarda mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran to'lanadi.

Soliq solish obyekti yo'q qilingan, vayron bo'lgan, buzib tashlangan taqdirda, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni undirish mol-mulk yo'q qilingan, vayron bo'lgan yoki buzib tashlangan oydan e'tiboran to'xtatiladi. Soliq summasini qayta hisob-kitob qilish mahalliy davlat hokimiyati organi yoki fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi tomonidan berilgan, yo'q qilinganlik, vayron bo'lganlik, buzib tashlanganlik faktini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda, amalga oshiriladi.

Kalendar yil mobaynida imtiyoz huquqi vujudga kelgan (amal qilishi tugagan) taqdirda, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni qayta hisob-kitob qilish ushbu huquq vujudga kelgan (amal qilishi tugagan) oydan e'tiboran amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi soliq to'lovchilarga davlat soliq xizmati organi tomonidan **har yili 1-maydan kechiktirmay** topshiriladi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni soliq davri uchun to'lash hisobot yilining **15-oktabriga qadar** amalga oshiriladi.

7.4. "Davlat daromadiga o'tkazilgan mol-mulkkar hisobini yuritish" dasturiy mahsulining mohiyati va ahamiyati

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining 2012-yil 11-fevraldagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatida amaliyotga joriy etilgan dasturiy mahsulning ma'lumotlar bazasini shakllantirish va ulardan foydalanishni tartibga solish hamda interaktiv Davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha reglamentlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 64-sonli buyrug'iga asosan ishlab chiqilgan.

Davlat soliq qo'mitasining 2005-yil 16-sentabrdagi 185-sonli buyrug'i bilan amaliyotga joriy qilingan "Davlat daromadiga o'tkaziladigan mol-mulkkar hisobini yuritish" dasturiy mahsul ma'lumotlar bazasini shakllantirib borish tartibini belgilaydi.

Dasturiy mahsulning elektron ma'lumotlar bazasi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009-yil 15-iyuldagi 200-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Davlat daromadiga o'tkaziladigan mol-mulkni olib qo'yish, sotish yoki yo'q qilib tashlash tartibi to'g'risida"gi nizom talablari ijrosi yuzasidan amalga oshirilgan ishlar asosida shakllantirilib boriladi.

Ushbu nizomga ko'ra quyidagilar davlat daromadiga o'tkaziladi:

➤ jinoiy ishlar bo'yicha sud qarorlari asosida mol-mulkning jinoyat buyumlari va qurollari, shuningdek, ashyoviy dalillarga oid qismiga;

➤ ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlar bo'yicha sud qarorlari asosida mol-mulkning huquqbuzarlik buyumlari va qurollari, shuningdek, ashyoviy dalillarga oid qismiga;

➤ jinoyat ishlari bo'yicha sud qarorlari asosida surishtiruv, dastlabki tergov yoki sud davomida mulkiy undiruvlarni ta'minlash maqsadida band qilib qo'yilgan mol-mulkning davlatga yetkazilgan zararini qoplashga yo'naltiriladigan qismiga;

➤ ishni to'xtatishda tergov organlarining qarorlari asosida mol-mulkning jinoyat buyumlari va qurollari, shuningdek, ashyoviy dalillarga oid qismiga;

➤ bojxona organlari qarorlari asosida eksport qilish taqiqlangan buyumlar va mahsulotlarning O'zbekiston Respublikasidan olib chiqib ketilayotgan qismiga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kelinayotgan, uning hududi orqali tashilayotgan (xalqaro tranzitdan tashqari), aktsiz markasi bilan markalanmagan saqlanayotgan tamaki mahsulotlari va alkogolli ichimliklarga;

➤ soliq organlari qarorlari asosida aktsiz markasi bilan markalanmagan saqlanayotgan, sotilayotgan, noqonuniy ishlab chiqarilayotgan tamaki mahsulotlari va alkogolli ichimliklarga;

➤ O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining Bojxona va soliq sohalarida qonunchilik ijrosini nazorat qilish bo'yicha boshqarma hamda uning joylardagi bo'linmalari qarorlari asosida aktsiz markasi bilan markalanmagan saqlanayotgan, sotilayotgan, noqonuniy ishlab chiqarilayotgan tamaki mahsulotlari va alkogolli ichimliklarga tatbiq etiladi.

Davlat daromadiga tovarlarni musodara qilish va olib qo'yish quyidagi organlarga vakolat berilgan:

- O'zbekiston Respublikasi Milliy xavfsizlik xizmati;
- Davlat bojxona organlari;
- Davlat soliq xizmati organlari;
- O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining Bojxona va soliq sohalarida qonunchilik ijrosini nazorat qilish bo'yicha boshqarmasi;
- O'zbekiston Respublikasi Davlat tabiatni muhofaza qilish qo'mitasining Davlat biologiya nazorati organlari.

Ushbu dasturiy majmua uch pog'onada:

- Davlat soliq inspeksiyalari;
- Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar;
- Toshkent shahar Davlat soliq boshqarmalari bo'yicha hisobotlarni yuritishga mo'ljallangan. Ushbu ma'lumotlar, asosan, ikki bosqichda shakllanadi:

Birinchi bosqichda hududiy soliq organlarida ma'lumotlar bazasi shakllantiriladi. Amalga oshirilgan ishlar to'g'risida DSI, DSB va DSQ darajasida hisobotlar tayyorlanadi.

Ikkinchi bosqichda DSBlar tomonidan tumanlar bo'yicha taqdim etilgan hisobotlarni o'tgan davr bilan taqqoslab, taqqoslash natijasida olingan mol-mulklar qiymati, baholangan va ekspertizadan o'tkazilgan mol-mulklar qiymati, DSI

tomonidan olingan tovarlarning egasiga qaytarilishi, sudga berilishi, DSI qo'lida qolgan tovarlar miqdori sud tomonidan egasiga qaytarilishi, yo'q qilinishi, davlat daromadiga o'tkazilishi, bir oy davomida sotilmagan tovarlarning narxi tushirilishi, sotilgan tovarlar va sotilgan tovarlardan tushgan mablag'larning tegishli tartibda taqsimlanishi va sotilmasdan turgan tovarlar to'g'risida tahliliy ma'lumotlar tayyorlash.

DSBlar tomonidan taqdim etilgan hisobotlar bilan birga ushbu hisobot o'tgan yil (oylik, choraklik, 6 oylik, 9 oylik va yillik)ning shu davriga nisbatan solishtirilib, solishtirish natijasida joylardagi sud ijrochilariga hisobot davrida ijroga kelgan mol-mulklar qiymati, sud qarori asosida mol-mulklarning egalariga qaytarilishi, yo'q qilinishi, tegishli idoralarga tekinga bergan mol-mulklar qiymati, sotilgan va sotuvdan tushgan mablag'larning tegishli tartibda taqsimlanishi hamda oy oxiriga har bir organ bo'yicha sotilmasdan turgan mol-mulklar qiymati kamayishi yoki ortib borishini ko'rish imkoniyati yaratiladi.

Eng kam oylik ish haqining ikki yuz baravariga teng va undan ortiq qiymatdagi mol-mulkn olib qo'yish va uni davlat daromadiga o'tkazishning yagona hisobini prokuratura organlari O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori tomonidan belgilangan tartibda yuritadilar.

O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari tomonidan olib qo'yilgan va qonun hujjatlarida belgilangan tartibda davlat daromadiga o'tkazilgan tovarlar va boshqa boyliklar quyidagicha taqsimlanadi:

82 foizi – tegishli mahalliy budjetga;

10 foizi – O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlarining maxsus hisob raqamiga;

8 foizi – Sudlar va adliya organlarini rivojlantirish jamg'armasining hisob raqamiga.

Musodara qilingan tovarlar arzonlashtirilgan maxsus savdo do'konlarida sotiladi. Savdo tashkilotlari o'zining mol-mulkn qabul qilib olish va sotish bilan bog'liq xarajatlarini qoplash uchun shartnomada belgilangan, biroq sotilgan mol-mulq qiymatining **10 foizidan** ortiq bo'lmagan sotilgan mol-mulq savdo chegirmasini o'z foydasiga ushlab qoladi.

Dasturiy mahsulning ma'lumotlar bazasiga dastlabki kiritiladigan ma'lumotlar tarkibi va mazmuni

“Davlat daromadiga o'tkaziladigan mol-mulklar hisobini yuritish” dasturiy mahsulining elektron ma'lumotlar bazasiga mas'ul xodim tomonidan dastlab quyidagi:

- navbatchi qism 2-shakl kitobidan tekshirish dalolatnomasi qayd qilingan sana va raqami;
- huquqbuzarlikni sodir etgan shaxsning familiyasi, ismi, sharifi, yashash manzili, pasportiga oid ma'lumotlar va STIR;
- mas'ul xodimlar tomonidan huquqbuzardan mol-mulkn olib qo'ygan joy hamda vaqtinchalik saqlash to'g'risidagi yuk xati raqami (bozorda, do'konda, ruxsat etilmagan joyda);

– tekshirish natijasiga asosan daliliy ashyo sifatida olingan mol-mulkka oid ma'lumotlar kiritiladi.

Qayd etilgan ma'lumotlar tekshiruvni o'tkazgan DSI (BSMFFNQ hududiy bo'limlari) mas'ul xodimlari Navbatchi qism 2-shakl kitobidan tekshirish dalolatnomasi va unga ilova qilingan hujjatlar bilan birga «Davlat daromadiga o'tkaziladigan tovar-moddiy boyliklar to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobga olish» varaqasini 2-ilovaga (20-M-shakl) muvofiq tegishli satrlarini to'liq to'ldirgan holda ro'yxatdan o'tkazadi va hujjatlar nusxalarini belgilangan tartibda dasturiy mahsulni yurituvchi DSI mas'ul xodimiga uning shaxsiy imzosi orqali tasdiqlab taqdim etadi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilari kimlar?
2. Jismoniy shaxslarning qanday mol-mulkklari soliq solish obyekti va bazasi hisoblanadi?
3. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq stavkasi 2019-yilda necha foiz qilib belgilangan?
4. Jismoniy shaxslar mol-mulkini baholash bo'yicha inventarizatsiya qiymati bo'lmasa, soliq undirish qanday tartibda amalga oshiriladi?
5. Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq summasi qaysi davlat organi tomonidan hisoblab chiqariladi?
6. Jismoniy shaxslarning mol-mulk solig'ini budjetga to'lash tartibi?
7. Fuqarolarning uy-joyga doir mulk huquqini ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organlarda o'z vaqtida rasmiylashtirmaslikka qanday javobgarlik belgilangan?
8. «Davlat daromadiga o'tkazilgan mol-mulkkar hisobini yuritish» dasturiy mahsulidan foydalanish texnologiyasi qanday?

8-bob. JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN YER SOLIG'I

8.1. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i to'lovchilari, soliq obyekti va bazasi

Soliq kodeksiga ko'ra, o'z mulki, egaligi, foydalanishi yoki ijara huquqi asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar, shuningdek, yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari yer solig'ining to'lovchilari hisoblanishadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan ijara berilgan yer uchastkalari uchun to'lanadigan ijara haqi yer solig'iga tenglashtiriladi. Yer uchastkalarini ijara olgan jismoniy shaxslarga yer solig'ini to'lovchilar uchun belgilangan imtiyozlar, soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisob-kitoblarni taqdim etish va soliqni to'lash tartibi tatbiq etiladi.

Jismoniy shaxslarning quyidagi yer uchastkalari soliq solinadigan obyekt hisoblanadi:

- dehqon xo'jaligini yuritish uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari;
- yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari;
- jamoa bog'dorchiligi, uzumchiligi va polizchiligini yuritish uchun berilgan yer uchastkalari;
- xizmat yuzasidan qonun hujjatlariga muvofiq berilgan chek yerlar;
- meros bo'yicha, hadya qilinishi yoki sotib olinishi natijasida uy-joy, dala hovli bilan birgalikda egalik qilish huquqi ham o'tgan yer uchastkalari;
- qonun hujjatlarida belgilangan tartibda mulk qilib olingan yer uchastkalari;
- tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun doimiy foydalanish yoki ijara berilgan yer uchastkalari.

Soliq kodeksiga ko'ra, ko'chmas mulkka ega bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yer uchastkalarining maydoniga doir ma'lumotnomalari soliq solinadigan baza hisoblanadi.

Ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish obyekti bo'lmaydi, tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun doimiy foydalanishga yoki ijara berilgan yer uchastkalari bundan mustasno.

Jamoa bog'dorchiligi, uzumchiligi va polizchiligini yuritish uchun fuqarolarga berilgan, shuningdek, yakka tartibdagi garajlar egallagan yer uchastkalarining maydonlari bo'yicha soliq solinadigan baza ushbu yer uchastkalarini bergan tashkilotlar boshqaruv organlarining ma'lumotlari bo'yicha aniqlanadi.

Xizmat yuzasidan berilgan chek yerlarning maydonlari bo'yicha soliq solinadigan baza o'z xodimlariga yer uchastkalari bergan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning ma'lumotlari bo'yicha aniqlanadi.

8.2. Yer solig'i stavkalari va soliqlardan imtiyozlar

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezident Qarori bilan belgilanadi va soliq to'lovchilarga Moliya vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va uning quyi organlari tomonidan belgilangan tartibda xabar qilinadi.

Yer solig'i stavkalari 2019-yil uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 16-ilovasiga muvofiq tasdiqlanib, 2019-yildagi stavkalar 2018-yilda amal qilgan yer solig'i stavkalariga nisbatan o'rtacha 1,2 baravarga indeksatsiya qilindi.

Qarorning 16-ilovasi 7 va 8-jadvalida keltirilgan stavkalariga yer uchastkalari joylashgan joyidan kelib chiqib, quyidagi koeffitsiyentlar qo'llaniladi: Toshkent shahri atrofida 20 km radiusda – 1,30, Qoraqalpog'iston Respublikasi poytaxti va viloyat markazlari atrofida 15 km radiusda – 1,20, tuman markazlari atrofida 10 km radiusda – 1,15 va boshqa shaharlar atrofida 5 km radiusda – 1,10.

Yer solig'ini hisoblashda soliq stavkalari Toshkent shahrida 5 ta zona bo'yicha qo'llaniladi.

20-jadval

Toshkent shahrida 2019-yil uchun jismoniy shaxslarga yer solig'i stavkalari⁴⁷

Zona	Jismoniy shaxslarga yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun taqdim etilgan yer uchastkalari uchun yer solig'ining bazaviy stavkalari, 1 kv.m.ga so'mda
1.	902,5
2.	766,1
3.	629,6
4.	493,2
5.	356,8

Soliq stavkalarining indeksatsiya qilinishi natijasida budget tushumlari salmog'ida resurs soliqlari ulushining o'sishi ta'minlanib, budgetga qo'shimcha mablag' tushishiga erishish mumkin.

Yer uchastkalarigacha bo'lgan masofa avtomobil yo'llari bo'yicha shaharlar va tuman markazlarining ma'muriy chegaralaridan boshlab belgilanadi. Agar yer uchastkasi ikki shahar yaqinida joylashgan bo'lsa, shaharning yuqoriroq funksional vazifasiga muvofiq keladigan koeffitsiyent qo'llaniladi.

Dehqon xo'jaliklaridan undiriladigan yer solig'ini hisoblab chiqarish chog'ida PQ-4086-sonli Qarorining 16-ilovasi 8-jadvalida keltirilgan stavkalariga, yer sifatiga bog'liq holda, quyidagi koeffitsiyentlar qo'llaniladi: tuproq boniteti 40 ballgacha bo'lsa – 0,75, 41 dan 70 ballgacha bo'lsa – 1,0 va 70 balldan ortiq bo'lsa – 1,25.

O'rmon xo'jaliklarida mollarni o'tlatish uchun foydalanilmaydigan yaylov yerlar uchun yer solig'iboshqa yerlar uchun stavkalar bo'yicha to'lanadi.

Shahar va qo'rg'onlarning ma'muriy chegaralarida joylashgan kon va karyerlar band etgan yerlar uchun soliq PQ-4086-sonli Qarorning 5 va 6-jadvalida tegishli zonalar uchun keltirilgan stavkalariga 0,1 koeffitsiyentini qo'llagan holda to'lanadi.

Jamoaviy va shaxsiy garajlar band etgan yer uchastkalari uchun jismoniy shaxslardan soliq yakka tartibdagi uy-joy quriladigan yerlar uchun tasdiqlangan stavkalar bo'yicha undiriladi.

Jismoniy shaxslarga yer uchastkalaridan hujjatlasiz yoxud yer uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarda ko'rsatilganidan kattaroq hajmda foydalanish yer solig'isummasi ikki baravari miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi⁴⁸.

Davlat hokimiyati organlari tomonidan ajratilgan yer uchastkalari maydoni yer berish to'g'risida davlat hokimiyati organlarining qarori, yerga egalik qilish yoki undan foydalanish huquqi uchun davlat dalolatnomasi, yerni ijaraga olish shartnomasi, yer uchastkasiga bo'lgan huquqlarni ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi guvohnoma va yer uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlaydigan boshqa hujjatlarga ko'ra belgilanadi.

Yer uchastkasiga nisbatan mulk, egalik qilish yoki undan foydalanish huquqini tasdiqlaydigan hujjatlar mavjud bo'lmasa, soliq butun maydon uchun yuqorida ko'rsatilgan oshirish koeffitsiyentlarini qo'llagan holda to'lanadi.

Tadbirkorlik faoliyatida foydalaniladigan yer uchastkalari uchun yoxud uylar, dala hovli imoratlari, yakka tartibdagi garajlar va boshqa imoratlar, inshootlar, joylar yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilganda, jismoniy shaxslardan yer solig'iyuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash uchun belgilangan stavkalar bo'yicha undiriladi hamda ularga Soliq kodeksining 290-moddasida nazarda tutilgan imtiyozlar tatbiq etilmaydi, quyidagilar bundan mustasno:

Jismoniy shaxs yoki oilaviy korxonada yer uchastkasidan unda joylashgan uyda istiqomat qilish bilan bir vaqtda tovarlar ishlab chiqarish (ishlar bajarish, xizmatlar ko'rsatish) uchun foydalangan taqdirda, yer solig'i jismoniy shaxslar uchun belgilangan stavka bo'yicha to'lanadi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini hisoblashda belgilangan normativ doirasidagi yer uchastkalari uchun 5 va 6-jadvalda keltirilgan bazaviy stavkalar bo'yicha, belgilangan normativlardan yuqori yer uchastkalariga esa bazaviy stavkalariga 1,5 ko'paytiruvchi koeffitsiyent qo'llaniladi.

Bunda jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini hisoblash maqsadida yer uchastkalarining quyidagi normativlari qo'llaniladi:

– Toshkent shahri, Nukus shahri va viloyatlar bo'ysunuvidagi shaharlar bo'yicha – 0,06 gektar;

⁴⁷ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 16-ilovasi.

⁴⁸ O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budget siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

– boshqa aholi punktlari bo'yicha (dehqon xo'jaliklaridan tashqari) – 0,1 gektar⁴⁹.

Yer solig'ibo'yicha imtiyozlarni olish huquqiga ega bo'lgan jismoniy shaxslar yer uchastkasi joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organlariga ushbu imtiyozlarga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarni mustaqil ravishda taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 10-oktabrdagi PQ-3318-sonli Qarori bilan tasdiqlangan "Fermer, dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalari faoliyatini yanada rivojlantirish, ularning ekin maydonlaridan samarali foydalanishni tashkil etish bo'yicha chora-tadbirlar Dasturi"ning 3-bandiga muvofiq, yakka tartibda uy-joy qurish va uy-joyni obodonlashtirish uchun berilgan yer uchastkalarining tomorqa qismiga qishloq xo'jaligi ekinlari ekilmagan yoki uni obodonlashtirilmagan hollarda qonun hujjatlarida belgilangan tartibda uch barobar miqdorda yer solig'ito'lanishi munosabati bilan Soliq kodeksining 291-moddasiga qo'shimcha kiritildi⁵⁰.

Soliq kodeksiga ko'ra, quyidagi jismoniy shaxslar yer solig'idan ozod qilinadilar:

1) "O'zbekiston Qahramoni", "Sovet Ittifoqi Qahramoni", "Mehnat Qahramoni" unvonlariga sazovor bo'lgan, uchala darajadagi "Shuhrat" ordeni bilan taqdirlangan fuqarolar. Mazkur imtiyoz "O'zbekiston Qahramoni" unvoni berilganligi to'g'risidagi guvohnoma, "Sovet Ittifoqi Qahramoni" va "Mehnat Qahramoni" daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo'limining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek, doirasi qonun hujjatlari bilan belgilanuvchi ularga tenglashtirilgan shaxslar. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo'limining yoxud boshqa vakolatli organning ma'lumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (qatnashchilarga) esa nogironning (qatnashchining) imtiyozlarga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnoma asosida beriladi;

3) I va II guruh nogironlari. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

4) yolg'iz pensionerlar. Yolg'iz yoki voyaga yetmagan bolalari bilan yoxud nogiron bolasi bilan alohida uyda birga yashovchi pensionerlar yolg'iz pensionerlar deb tushuniladi. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining ma'lumotnomasi, shuningdek, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

5) boquvchisini yo'qotgan ko'p bolali oilalar. Ota-onasidan biri yoki ota-onasi vafot etgan hamda oilada o'n olti yoshga to'lmagan beshta va undan ortiq bolalari bo'lgan oilalar soliq solish maqsadida boquvchisini yo'qotgan ko'p bolali oilalardir. Mazkur imtiyoz O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan

⁴⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori.

⁵⁰ O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 29-dekabrda "Soliq va budjet siyosatining 2018-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RBQ-454-sonli Qonuni.

tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

6) Chernobil AESdagi avariya oqibatlarini tugatishda ishtirok etganlik uchun imtiyozlar oladigan fuqarolar, shu jumladan, vaqtincha yuborilgan yoki xizmat safariga yuborilgan fuqarolar. Mazkur imtiyoz tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi, nogironning maxsus guvohnomasi, Chernobil AESdagi avariya oqibatlarini tugatish ishtirokchisining guvohnomasi, shuningdek, vakolatli organlar tomonidan berilgan va imtiyozlar berish uchun asos bo'ladigan boshqa hujjatlar asosida beriladi;

Jismoniy shaxslarga yer solig'i bo'yicha majburiyatlar yer uchastkalari ajratilgan vaqtdan boshlab (yer uchastkasi berilgan oyning keyingi oyidan boshlab) yuzaga kelishini nazarda tutuvchi tartibni belgilash maqsadida Soliq kodeksining 290-moddasiga jismoniy shaxslarga yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun taqdim etilgan yer uchastkalari bo'yicha yer uchastkasi berilgan oyning keyingi oyidan e'tiboran 2-yil muddatga beriladigan imtiyozni bekor qilish bilan bog'liq tegishli o'zgartirishlar kiritildi⁵¹.

Yuqoridagi imtiyozlar soliq to'lovchining tanlashi bo'yicha faqat bitta yer uchastkasiga berilishi mumkin.

Yuqorida ko'rsatilgan imtiyozlar yer uchastkalari yakka tartibda uy-joy qurilishi va shaxsiy yordamchi xo'jalik (dehqon xo'jaligi) yuritish uchun qonun hujjatlarida nazarda tutilgan me'yorlar doirasida taqdim etilgan jismoniy shaxslargagina tatbiq etiladi.

Yer solig'ito'lanmaydigan yer uchastkalarining maydonlari yer uchastkasiga huquqni tasdiqlaydigan hujjatlarga binoan qabul qilinadi.

Imtiyoz huquqi yer solig'ini to'lashdan ozod etilgan shaxslar yashaydigan va birgalikda xo'jalik yuritadigan butun oilaga tatbiq etiladi.

Jismoniy shaxslarning soliq solinmaydigan yer uchastkalari jumlasiga quyidagi yerlar kiradi:

1) bog'dorchilik, uzumchilik yoki polizchilik shirkatlarining umumiy foydalanishdagi (kirish yo'llari, sug'orish ariqlari, kollektorlar va umumiy foydalanishdagi boshqa yerlar) hamda jamoa garajlarining yerlari;

2) muhofaza etiladigan tabiiy hududlarning yerlari, bundan xo'jalik faoliyati yuritilayotgan yerlar mustasno. Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarning yerlari jumlasiga davlat qo'riqxonalarning, kompleks (landshaft) buyurtma qo'riqxonalarning, tabiat bog'larining, davlat tabiat yodgorliklarining, buyurtma qo'riqxonalarning (ovchilik xo'jaliklarida tashkil etiladigan buyurtma qo'riqxonalari bundan mustasno), tabiiy pitomniklarning yer uchastkalari kiradi;

3) sog'lomlashtirish ahamiyatiga molik yerlar (xo'jalik faoliyati yuritilayotgan yerlar bundan mustasno) – tegishli muassasalar va tashkilotlarga belgilangan tartibda doimiy foydalanishga berilgan, profilaktika va davolash ishlarini tashkil etish uchun qulay tabiiy shifobaxsh omillarga ega bo'lgan yer uchastkalari;

⁵¹ O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 29-dekabrda "Soliq va budjet siyosatining 2018-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RBQ-454-sonli Qonuni.

4) rekreatsiya ahamiyatiga molik yerlar (xo'jalik faoliyati yuritilayotgan yerlar bundan mustasno) — aholining ommaviy dam olishi va turizmini tashkil etish uchun tegishli muassasalar hamda tashkilotlarga berilgan yerlar;

5) tarixiy-madaniy ahamiyatga molik yerlar (xo'jalik faoliyati yuritilayotgan yerlar bundan mustasno) — tegishli muassasalar va tashkilotlarga doimiy foydalanishga berilgan tarixiy-madaniy qo'riqxonalar, xotira bog'lari, sag'analar, arxeologiya yodgorliklari, tarix va madaniyat yodgorliklari egallagan yerlar;

6) suv fondi yerlari. Suv fondi yerlari jumlasiga suv havzalari (daryolar, ko'llar, suv omborlari va shu kabilar), gidrotexnika va boshqa suv xo'jaligi inshootlari egallagan yerlar, shuningdek, suv xo'jaligi ehtiyojlari uchun yuridik shaxslarga belgilangan tartibda berilgan suv havzalari hamda boshqa suv obyektlari sohillari bo'ylab ajratilgan mintaqa yerlari kiradi;

7) elektr uzatish liniyalari, ularning podstansiyalari va inshootlari egallagan yerlar;

8) umumdavlat aloqa liniyalari (havo va kabelli aloqa liniyalari, tirgakli liniyalar va radiofikatsiyalar, yerosti kabelli liniyalari, ularni bildiruvchi signalli va harakatsiz belgilar, radiorele aloqa liniyalari, kabelli telefon kanalizatsiyalari, yer ustidagi va yer ostidagi xizmat ko'rsatilmaydigan kuchaytirgich punktlari, taqsimlagich shkaflar, yerga ulash konturi qutilari hamda boshqa aloqa inshootlari) egallagan yerlar;

9) madaniyat, ta'lim va sog'liqni saqlash obyektlari egallagan yerlar;

10) umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari egallagan yerlar;

11) umumiy foydalanishdagi temiryo'llar, shu jumladan, tuproq ko'tarmasi, sun'iy inshootlar, liniya-yo'l binolari, temiryo'l aloqasi hamda elektr ta'minoti qurilmalari, inshootlar va yo'l qurilmalaridan iborat temiryo'llar stansiyalari hamda saralash joylari, shuningdek, belgilangan tartibda temiryo'l transporti korxonalari, muassasalari va tashkilotlariga doimiy yoki vaqtinchalik foydalanishga berilgan ihota daraxtzorlari egallagan yerlar;

12) shahar elektr transporti yo'llari va metropoliten liniyalari, shu jumladan, jamoat transporti bekatlari va metropoliten stansiyalari hamda ularning inshootlari egallagan yerlar;

13) sport va jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish majmualari, onalar va bolalarning dam olish hamda sog'lomlashtirish joylari, dam olish uylari hamda o'quv-mashq bazalari egallagan yerlar;

14) aholi punktlarining suv ta'minoti va kanalizatsiya inshootlari: magistral suv quvurlari, vodoprovod tarmoqlari, kanalizatsiya kollektorlari va ularning inshootlari, nasos stansiyalari, suv olish va tozalash inshootlari, vodoprovod va kanalizatsiya tarmoqlaridagi kuzatish quduqlari va dyukerlari, suv bosimi hosil qiladigan minoralar hamda shunga o'xshash inshootlar egallagan yerlar;

15) magistral neft va gaz quvurlari, shu jumladan, kompressor, nasos stansiyalari, yong'inga qarshi va avariya qarshi stansiyalar, truboprovodlarni katodli himoyalash stansiyalari ularni tarmoqqa ulash uzellari bilan, truboprovodlarni tozalash qurilmalari hamda shunga o'xshash inshootlar egallagan yerlar;

16) magistral issiqlik trassalari, shu jumladan, nasos (ko'paytiruvchi, kamaytiruvchi, aralashtiruvchi, drenaj) stansiyalari, issiq suv ta'minotining issiqlikni hisobga olish va nazorat qilish asboblari, isitkichlari, sirkulyatsiya nasoslari hamda shunga o'xshash inshootlar egallagan yerlar;

17) samolyotlarning uchish-qo'nish maydonlari, yerda boshqarish yo'lkalari va to'xtash joylari, fuqaro aviatsiyasi aeroportlarining radionavigatsiya va elektr-yoritish uskunalari egallagan yerlar;

18) O'zbekiston Respublikasining Investitsiya dasturiga kiritilgan obyektlar qurilishi uchun ajratilgan yerlar, normativ qurilish muddati davrida;

19) konservatsiyaga qo'yilishi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari qabul qilingan obyektlar egallagan yerlar, ularning konservatsiyasi davrida;

20) gidrometeorologiya va gidrogeologiya stansiyalari hamda postlari egallagan yerlar;

21) yuridik shaxs balansida bo'lgan va xo'jalik faoliyatida foydalanilmaydigan fuqaro muhofazasi hamda safarbarlik ahamiyatiga molik alohida joylashgan obyektlar egallagan yerlar;

22) ihota o'rmon daraxtzorlari egallagan yerlar. Ihota o'rmon daraxtzorlari jumlasiga quyidagilar kiradi: o'rmonlarning daryolar, ko'llar, suv omborlari va boshqa suv obyektlari sohillari bo'ylab o'tgan taqiqlangan mintaqalari; o'rmonlarning ovlanadigan qimmatli baliqlar uvildiriq sohadigan joylarni muhofaza qiluvchi taqiqlangan mintaqalari; eroziyadan saqlaydigan o'rmonlar; o'rmonlarning temiryo'llar va avtomobil yo'llari yoqalab o'tgan ihota mintaqalari; cho'l va yarim cho'l zonalaridagi o'rmonlar; shahar o'rmonlari va o'rmon-bog'lari; shaharlar, boshqa aholi punktlari va sanoat markazlarining ko'kalamzorlashtirilgan zonalari atrofidagi o'rmonlar; suv ta'minoti manbalarini sanitariya jihatidan muhofaza qilish zonalaridagi o'rmonlar; kurort tabiiy hududlarni sanitariya jihatidan muhofaza qilish tegrasidagi o'rmonlar; alohida qimmatga ega bo'lgan o'rmonlar; ilmiy yoki tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan o'rmonlar;

23) qishloq xo'jaligi maqsadlari uchun yangi o'zlashtirilayotgan yerlar, ularni o'zlashtirish ishlari bajariladigan davrda va ular o'zlashtirilgan vaqtdan e'tiboran besh yil mobaynida;

24) melioratsiya ishlari amalga oshirilayotgan mavjud sug'oriladigan yerlar, ishlar boshlanganidan e'tiboran besh yil muddatga;

25) yangi barpo etilayotgan bog'lar, tokzorlar va tutzorlar egallagan yerlar, daraxtlarning qator oralaridan qishloq xo'jaligi ekinlarini ekish uchun foydalanilishidan qat'i nazar uch yil muddatga. Kuzda o'tkazilgan yangi ko'chatlar uchun beriladigan imtiyoz muddatini hisoblab chiqarish keyingi yilning 1-yanvaridan e'tiboran boshlanadi, bahorda o'tkazilgan ko'chatlar uchun esa joriy soliq davrining 1-yanvaridan e'tiboran boshlanadi;

26) ilmiy tashkilotlarning qishloq xo'jaligi ahamiyatiga molik va o'rmon fondidagi yerlari, qishloq xo'jaligi va o'rmon xo'jaligi sohasidagi ilmiy-tadqiqot tashkilotlari hamda o'quv yurtlariga qarashli tajriba, eksperimental va o'quv-tajriba xo'jaliklarining bevosita ilmiy hamda o'quv maqsadlari uchun foydalaniladigan

yerlari. Ushbu bandga muvofiq ilmiy tajribalar, eksperimental ishlar, yangi navlarning seleksiyasi o'tkazilishi uchun hamda mavzulari tasdiqlangan boshqa ilmiy va o'quv maqsadlari uchun foydalaniladigan ekinlar hamda daraxtzorlar egallagan yer uchastkalari soliq to'lashdan ozod qilinadi.

8.3. Yer solig'ini hisoblab chiqarish tartibi va budjetga to'lash muddatlari

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini davlat soliq organlarining xodimlari hisoblab chiqaradi. Davlat soliq xizmati organlari yer uchastkalari mulkdorlari, yer egalari yoki yerdan foydalanuvchilar yoxud ijarachilar bo'lgan jismoniy shaxslarning muntazam hisobini yuritadilar.

Yer solig'isummasi va uni to'lash muddatlari ko'rsatilgan to'lov xabarnomasi jismoniy shaxslarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan har yili 1-maydan kechiktirmay topshiriladi.

Yer uchastkalarining maydoni o'zgarganda va yil davomida imtiyoz huquqi paydo bo'lganda yoki bekor qilinganda, Davlat soliq organlari bir oy davomida soliqni qayta hisob-kitob qilishlari va soliq to'lovchiga to'lash muddatlari o'zgariganini hisobga olgan holda yangi yoki qo'shimcha to'lov xabarnomasini taqdim etishlari shart.

Jismoniy shaxslarga shahar va qo'rg'onlarda yakka tartibda uy-joy qurish uchun berilgan yer uchastkalarining maydonlari yakka tartibdagi uy-joylarni hisobga olish va nazorat qilish shahar yoki tuman boshqarmasi yoxud ishlab chiqarish uy-joy inspeksiyasining mavjud materiallari bo'yicha hisobga olinib, har yili naturada aniqlashtiriladi.

Jismoniy shaxslarga qishloq joylarda shaxsiy yordamchi xo'jalik (dehqon xo'jaligi) yuritish uchun berilgan yer uchastkalari tomorqa yerlardan va jamoat yerlarida qo'shimcha ajratilgan yer uchastkalaridan iborat bo'lishi mumkin. Bunday holda tomorqa yerlar maydoni yer kadastr ma'lumotlari bo'yicha qabul qilinib, yuz bergan o'zgarishlar har yili naturada aniqlashtiriladi. Jamoat yerlarida qo'shimcha ajratilgan yer uchastkalari maydoni xo'jaliklarning ma'lumotlari bo'yicha hisobga olinib, har yili aniqlashtiriladi.

Ko'p xonadonli turar joylarda yashaydigan jismoniy shaxslardan yer solig'i undirilmaydi. Xonadondan yoki ko'p xonadonli turar joylarning bir qismidan odamlarning yashashi bilan bog'liq bo'lmagan maqsadlarda foydalanilganda, belgilangan tartibda xonadonning umumiy maydonidan kelib chiqib, yer solig'ining tegishli hissasi undiriladi.

Egalik qilish huquqi meros bo'yicha turar joy, noturar imorat va inshootlar, bog' uychasi o'tishi bilan birga o'tgan yer uchastkalari uchun yer solig'i merosxo'rlardan meros qoldiruvchining soliq majburiyatlarini hisobga olgan holda undiriladi.

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i bir yilda bir marotaba hisobot yilining 15-oktabridan kechiktirmay to'lanadi. To'langan soliq summasi belgilangan tartibda mahalliy budjetga tushadi.

Yil davomida ajratilgan yer uchastkalari uchun soliq yer uchastkasi ajratilgan o'ning keyingi oyidan boshlab to'lanadi. Masalan, vakolatli hokimiyat organining

15-oktabrdagi qarori bilan korxonaga yer ajratilsa, u yer solig'ini 1-noyabrdan boshlab to'laydi.

Yer solig'ito'lovchi jismoniy shaxslar Davlat soliq xizmati organlarining qarorlari va ular mansabdor shaxslarining harakatlari ustidan davlat soliq xizmatining yuqori organlari yoki sudga shikoyat qilish huquqiga egadirlar. Davlat soliq xizmati organlari soliqning to'g'ri hisoblab chiqarilishi va o'z vaqtida to'lanishi ustidan belgilangan qonun hujjatlariga muvofiq nazoratni amalga oshiradilar.

8.4. "Yer fondi va yer solig'ito'lovchilari hisobini yuritish" dasturiy mahsulining mohiyati va ahamiyati

"Yer fondi va yer solig'ito'lovchilari hisobini yuritish" dasturiy mahsulining Yer resurslari va davlat kadastr moduliga quyidagi ma'lumotlar kiritiladi:

– har bir xo'jalik, korxon, tashkilotlar bo'yicha yer maydonlari yer turlariga qarab alohida-alohida kiritilib, umumiy maydon aks ettiriladi;

– har bir xo'jalik bo'yicha alohida, yer turlari bo'yicha 1,0 ga yer maydoni uchun normativ qiymat bahosi verguldan keyin bir xonali raqam bilan kiritiladi.

"Yer fondi va yer solig'i to'lovchilari hisobini yuritish" dasturiy mahsulining DSI moduliga quyidagi ma'lumotlar kiritiladi:

– yagona yer solig'i bo'yicha soliq hisoboti shakllarining 1-shakli **"O'zi ishlab chiqargan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash to'g'risidagi ma'lumot"**;

– yagona yer solig'idan imtiyozga ega bo'lgan qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarining imtiyoz muddatlari.

Ma'lumotlarni kiritish tartibi va muddati

"Yer fondi va yer solig'ito'lovchilari hisobini yuritish" dasturiy mahsulining Yer resurslari va davlat kadastr moduliga quyidagi ma'lumotlar kiritiladi:

Dasturiy mahsul tegishli parol bilan ishga tushirilgandan keyin oynada asosiy ma'lumotlar bazasi namoyon bo'ladi, bunda har bir xo'jalik, korxon, tashkilotlar bo'yicha yer maydonlari yer turlariga qarab alohida keltirilib, umumiy maydon aks ettiriladi, bu ma'lumotlar operator tomonidan kiritiladi.

Korxon INN, OKONX va SOOGU, manzili, telefon raqami tuman Davlat soliq inspeksiyalari ma'lumotlar bazasidan elektron pochta orqali olinadi.

Istalangan korxonani INN bo'yicha izlanadi, "Rejim" tugmasi orqali korxonalarining bosh harflari bo'yicha saralab ajratib qo'yiladi.

Dasturiy mahsuldan ko'zlangan asosiy maqsad "Solig'ito'lovchi jismoniy shaxslarni axborot-hisobga olish" (ORACLE) dasturiy majmuasidan shaxsiy hisobvaraqa bilan ishlash bo'linmasi ajratilib, alohida **fiz_ks.exe** moduliga aylantiriladi va ushbu dastur modulini faqatgina shaxsiy hisobvaraqa bilan ishlovchi, ya'ni 09-16-shakllar hujjatlarini kirituvchi xodimga maxsus kodli parol orqali ma'lumotlarni kiritishga ruxsat beriladi.

Jismoniy shaxslarning shaxsiy varaqalarini yuritish dasturiy mahsulotiga kiritilganda, yuqorida:

– ShHV;

Oynaning yuqori qismida Penya tugmasi tanlangan sanaga penya hisoblab, shu kunga saldo qatorini hosil qilish uchun ishlaydi.

Вакт оралиғида	Цилиги тилиғилық «атари...»	Толдурлағи үлүғи «олағи»	Инспектор	Х/р	Изоқ
01.01.2006-01.02.2006		41.414.24	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.02.2006-01.03.2006		42.162.11	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.03.2006-01.04.2006		42.903.93	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.04.2006-01.05.2006		43.798.86	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.05.2006-01.06.2006		44.725.60	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.06.2006-01.07.2006		45.772.20	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.07.2006-26.06.20...	0.00	46.640.45	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
26.06.2006-01.07.2006		46.956.26	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.07.2006-01.08.2006		48.044.73	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.08.2006-01.09.2006		48.296.63	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.09.2006-01.10.2006		50.938.88	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.10.2006-01.11.2006		52.007.85	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		
01.11.2006-01.12.2006		53.442.03	КОРИЕВ АДХАМЖОН...		

Print tugmachasi oynadagi shaxsiy varaqaning nusxasini fayl yoki printerga chiqarishga imkoniyat yaratadi.

Опер. Бура келме	Операция номери	Туғил күнү	Хисоблағи	Кайтарылган	Туғил күнү	Кайтарылган	Баланс	Орттақ туғил күнү	Утпа	Вакт оралиғи	Утпа туғил күнү
01.01.2006	01.01.2006	01.01.2006	332430				332430		*12124		
01.04.2006	01.04.2006	01.04.2006	332430				332430		74727	01.01.2006-01.02.2006	
01.06.2006	01.06.2006	01.06.2006	332430				332430		4122200	01.05.2006-01.03.2006	
01.08.2006	01.08.2006	01.08.2006	332430				332430		84231	01.03.2006-01.04.2006	
01.10.2006	01.10.2006	01.10.2006	332430				332430		89624	01.04.2006-01.03.2006	
01.12.2006	01.12.2006	01.12.2006	332430				332430		129429	01.03.2006-01.06.2006	
01.01.2007	01.01.2007	01.01.2007	332430				332430		137624	01.04.2006-01.07.2006	
01.03.2007	01.03.2007	01.03.2007	2828920				2828920		*129620	01.01.2006-30.01.2006	
01.06.2007	01.06.2007	01.06.2007	332430				332430		7628	01.01.2006-01.01.2006	
01.08.2007	01.08.2007	01.08.2007	332430				332430		124120	01.06.2006-01.06.2006	
01.10.2007	01.10.2007	01.10.2007	332430				332430		4402000	01.06.2006-01.10.2006	
01.12.2007	01.12.2007	01.12.2007	332430				332430		1488274	01.10.2006-01.11.2006	
01.04.2008	01.04.2008	01.04.2008	332430				332430		129429	01.11.2006-01.12.2006	

Saldo tugmasi yil boshiga boqimanda va penya yoki ortiqcha to'lov summasini kiritish yoxud bor ma'lumotni to'g'rilash uchun imkoniyat yaratadi.

Keyingi yilga Saldo tugmasi yil oxiriga yaratilgan saldo summasini keyingi yilga o'tkazish yoki yangilashga imkoniyat yaratadi.

Chiqish tugmasi shaxsiy varaqa oynasini berkitishga olib keladi.

Yuqori menyuning Raschyotlar tugmasi orqali tanlangan soliq turi, tanlangan mahalla va tanlangan fuqaroga hisoblangan soliq summasini oyma-oy ko'rish mumkin.

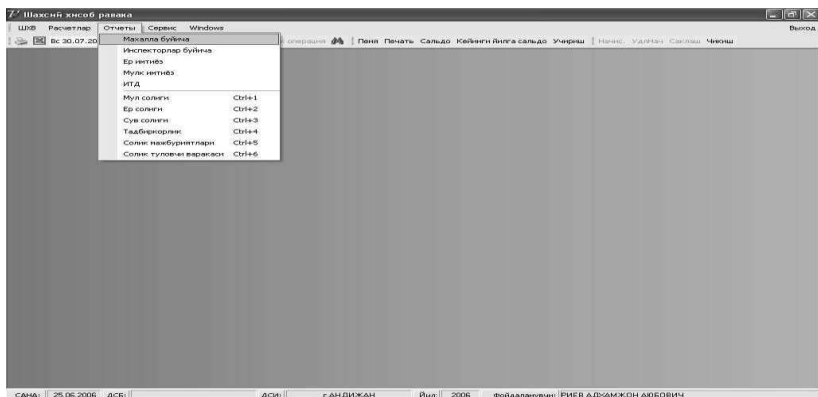
Йил	Ой	Операция номери	Туғил күнү	Салиқ тури	Ш-Б	№	Салма
2006	01	1	01.01.2006		Y	N	9,400.00
2006	02	2	01.02.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	03	3	01.03.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	04	4	01.04.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	05	5	01.05.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	06	6	01.06.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	07	7	01.07.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	08	8	01.08.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	09	9	01.09.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	10	10	01.10.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	11	11	01.11.2006	38	Y	N	9,400.00
2006	12	12	01.12.2006	38	Y	N	9,400.00

Bir martalik operatsiyalar orqali tanlangan soliq turi, tanlangan mahalla va tanlangan ko'chadan tanlangan fuqaroga bir martali operatsiya bajarish imkoniyatiga ega bo'lish mumkin.

Bu oynada shaxsiy varaqaga qo‘shimcha soliq yoki penya hisoblash, soliq yoki penyani kechish amallarini bajarish mumkin. Hisoblangan yoki kechilgan summani Nachislenie yoki Udal.nachislenie tugmasi bosish bilan shaxsiy varaqaga kirish mumkin. F2 tugmasi orqali yangi satr ochiladi.

Shaxsiy varaqalar dasturiy mahsulida kengaytirilgan hisobotlar chiqarish imkoniyati yaratilgan:

- Mahallalar bo‘yicha hisobotida qo‘shimcha soliq turlari hamda ko‘chalar va fuqarolar qirqimida hisobot chiqarish imkoniyati mavjud;
- inspektorlar qirqimida kengaytirilgan hisobot;
- yer va mulk imtiyozlari hisobotlari;
- YaTMF bilan shug‘ullanuvchi fuqarolar haqida ma’lumotlar.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘ining to‘lovchilari kimlar?
2. Jismoniy shaxslarning qanday yerlari soliq solish obyekti bo‘la oladi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘i stavkalari qanday belgilanadi?
4. Jismoniy shaxslar berilgan yerlardan foydalanmagan holatda qanday tartibda ulardan soliq undiriladi?
5. Jismoniy shaxslarga tadbirkorlik faoliyati uchun berilgan yer uchastkalaridan qanday tartibda soliq undiriladi?
6. Qanday toifadagi fuqarolar yer solig‘idan ozod etiladi?
7. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig‘ qaysi davlat organi tomonidan hisoblab chiqariladi?
8. Yer solig‘ibo‘yicha to‘lov xabarnomalari soliq to‘lovchilarga qaysi muddatgacha yetkaziladi?
9. Yer solig‘iqaysi muddatda mahalliy budjetga to‘lanadi?

9-bob. AYRIM TOIFADAGI JISMONIY SHAXSLARGA SOLIQ SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

9.1. Jismoniy shaxslar tomonidan davlat bojini to'lash tartibi

Davlat boji yuridik ahamiyatga molik harakatlarni amalga oshirganlik yoki bunday harakatlar uchun vakolatli muassasalar yoki mansabdor shaxslar tomonidan hujjatlar berganlik uchun olinadigan majburiy to'lovdir.

Davlat bojining stavkalari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Yuridik ahamiyatga molik harakatlar amalga oshirilishi yoki hujjatlar berilishi xususida vakolatli muassasalar yoki mansabdor shaxslarga murojaat qilayotgan jismoniy shaxslar davlat boji to'lovchisi hisoblanadi.

Davlat boji quyidagilardan undiriladi:

1) sudlarga beriladigan da'vo arizalaridan, organlarning va ular mansabdor shaxslarining harakatlari (qarorlari) ustidan berilgan shikoyatlardan, alohida tartibda yuritiladigan ishlarga doir arizalardan, sudlarning qarorlari ustidan beriladigan apellyatsiya, kassatsiya shikoyatlaridan va arizalaridan, hakamlik sudining protest keltirish to'g'risidagi shikoyatlar va arizalardan, hakamlik sudining hal qiluv qarorlarini bekor qilish to'g'risidagi arizalardan, hakamlik sudining qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risidagi arizalardan, shuningdek, sudlar tomonidan hujjatlarning nusxalarini berganlik uchun;

2) da'vo arizalaridan, tashkilotlarni va fuqarolarni bankrot deb topish to'g'risidagi arizalardan, nizo predmetiga nisbatan mustaqil talablarni bildirgan uchinchi shaxs sifatida ishga kirishish to'g'risidagi arizalardan, yuridik ahamiyatga ega bo'lgan faktlarni aniqlash to'g'risidagi arizalardan, xo'jalik sudining qarorlari, ish yuritishni tugatish to'g'risidagi ajrimi ustidan berilgan, da'voni ko'rmasdan qoldirish to'g'risidagi, sud jarimalarini solish to'g'risidagi apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlaridan, hakamlik sudining qarorlarini bekor qilish to'g'risidagi, hakamlik sudining qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risidagi arizalardan, xo'jalik sudining hakamlik sudi qarorlarini bekor qilish to'g'risidagi, shuningdek, hakamlik sudining hal qiluv qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasini berish to'g'risidagi va ijro varaqasini berishni rad etish to'g'risidagi ishlar bo'yicha ajrimlari ustidan berilgan apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlaridan;

3) notariuslar va O'zbekiston Respublikasining konsullari tomonidan notarial harakatlarni amalga oshirganlik uchun;

4) fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etganlik uchun, shuningdek, fuqarolarga fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etilganligi to'g'risida takroriy guvohnoma berganlik uchun hamda fuqarolik holati dalolatnomalari yozuviga o'zgartishlar, qo'shimchalar, tuzatishlar kiritilishi va uning qayta tiklanishi munosabati bilan guvohnoma berganlik uchun;

5) chet eldan O'zbekiston Respublikasiga kelish huquqini beruvchi hujjatlarni, O'zbekiston Respublikasiga taklif qilish to'g'risida hujjatlarni berganlik uchun; yashash guvohnomasini berganlik yoki uning muddatini uzaytirganlik uchun; respublika hududiga kelish va respublika hududidan chet elga chiqish huquqini

beradigan chet el pasportiga yoki uning o'rmini bosuvchi hujjatga viza berganlik uchun, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi fuqaroligiga qabul qilish va O'zbekiston Respublikasi fuqaroligidan chiqish to'g'risida beriladigan arizalardan;

6) O'zbekiston Respublikasining fuqarosi pasportini yoki uning o'rmini bosuvchi hujjatlarni, O'zbekiston Respublikasi fuqarolariga chet elga chiqish huquqi uchun hujjatlar berganlik uchun;

7) O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini turar joyga qayd etganlik va ro'yxatdan chiqarganlik, turgan joyi bo'yicha hisobga olganlik uchun, shuningdek, chet davlatlar fuqarolarini hamda fuqaroligi bo'lmagan shaxslarni turar joyga qayd etganlik va ro'yxatdan chiqarganlik uchun;

8) yuridik shaxslarni va yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazganlik uchun;

9) faoliyatning ayrim turlarini amalga oshirishga litsenziya berganlik uchun;

10) ov qilish huquqiga ega ekanligi to'g'risida ruxsatnoma berganlik uchun.

Umumiy yurisdiksiya sudlarida davlat bojini to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) da'vogarlar – ish haqini undirib olish to'g'risidagi da'volar va mehnat huquqlari munosabatlaridan kelib chiqadigan boshqa talablar yuzasidan;

2) da'vogarlar – mualliflik huquqlari va turdosh huquqlardan, shuningdek, ixtiro, foydali model, sanoat namunasi, tovar belgisi, xizmat ko'rsatish belgisi va tovar kelib chiqqan joy nomiga, seleksiya yutug'iga bo'lgan huquqdan kelib chiqadigan da'volar yuzasidan;

3) da'vogarlar – alimentlar undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

4) da'vogarlar – mehnatda mayib bo'lganligi yoki sog'lig'ining boshqacha tarzda shikastlanganligi, shuningdek, boquvchisi vafot etganligi tufayli yetkazilgan zararining o'rmini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

5) da'vogarlar – noqonuniy hukm etish, jinoiy javobgarlikka tortish, ma'muriy jazo berish tufayli jismoniy shaxsga yetkazilgan zararining o'rmini qoplash bilan bog'liq nizolar yuzasidan;

6) da'vogarlar – jinoyat tufayli yetkazilgan moddiy zararining o'rmini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

7) jinoyat tufayli yetkazilgan moddiy zararining undirib olinishi to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi nizolashilayotgan jinoyat ishlari bo'yicha apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlari bilan murojaat qilgan shaxslar;

8) nikohni bekor qilish to'g'risidagi mol-mulkn bo'lish bilan bog'liq bo'lmagan ishlar bo'yicha apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlari bilan murojaat qilgan shaxslar;

9) yuridik va jismoniy shaxslar – jinoyat ishlari va alimentlarni undirishga doir fuqarolik ishlari bilan bog'liq hujjatlarni ularga berganlik uchun;

10) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda boshqa shaxslarning qonun bilan muhofaza qilinadigan huquqlari hamda manfaatlarining himoya qilinishini so'rab sudga ariza bilan murojaat etgan yuridik va jismoniy shaxslar;

11) yuridik va jismoniy shaxslar:

sudning ishni tugatish yoki uni ko'ymasdan qoldirish to'g'risidagi ajrimini bekor qilish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

sudning hal qiluv qarori ijrosini kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib ijro etish, ijro etish usuli va tartibini o'zgartirish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

da'voni ta'minlash yoki da'voni ta'minlashning bir turini boshqasi bilan almashtirish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

sudning yangi ochilgan holatlar bo'yicha hal qiluv qarorini, ajrimini yoki qarorini qayta ko'rib chiqish to'g'risidagi ariza bo'yicha;

sud tomonidan belgilangan jarimani bekor qilish yoki kamaytirish to'g'risidagi, sudning hal qiluv qarori ijrosini o'zgartirish to'g'risidagi, o'tkazib yuborilgan muddatni tiklash to'g'risidagi ariza bo'yicha;

12) yuridik va jismoniy shaxslar – sud ijrochisining harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyatlar yuzasidan, sudning jarimani bekor qilish yoki kamaytirishni rad etish to'g'risidagi ajrimi ustidan xususiy shikoyatlar hamda sud ajrimi ustidan boshqa xususiy shikoyatlar yuzasidan;

13) tadbirkorlik subyektlari tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzadigan davlat organlari hamda boshqa organlarning qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga murojaat qilganda;

14) iste'molchilar – o'z huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilishi bilan bog'liq da'volar yuzasidan; tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) xavfsiz bo'lishi va sifati ustidan nazoratni amalga oshiruvchi davlat organlari; iste'molchilarning jamoat birlashmalari – iste'molchilarning (iste'molchilar nomuayyan doirasining) manfaatlarini ko'zlab qo'zg'atilgan da'volar yuzasidan;

15) da'vogarlar – o'rmon daraxtlarini o'zboshimchalik bilan kesish hamda o'rmondan foydalanish, o'rmonni qo'riqlash va muhofaza qilishning tartibi va shartlarini boshqacha tarzda buzish tufayli o'rmon fondiga yetkazilgan zararni undirish to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

16) davlat organlari – o'zboshimchalik bilan qurilgan imoratlarni buzish to'g'risidagi da'volar yuzasidan, shuningdek, jismoniy shaxslarga tegishli bo'lgan, tarixiy, badiiy qimmatga yoki jamiyat uchun boshqa qimmatga ega bo'lgan mol-mulkni jismoniy shaxslar bu mol-mulkka xo'jasizlarcha munosabatda bo'lgan hollarda jismoniy shaxslardan davlat mulkiga olib qo'yish to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

17) O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasi va uning hududiy boshqarmalari – palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar bo'yicha, shuningdek, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar yuzasidan;

18) nodavlat notijorat tashkilotlari – o'z huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzayotgan davlat organlarining g'ayriqonuniy qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilganda;

19) nogironlarning jamoat birlashmalari, shuningdek, ularning muassasalari, o'quv-ishlab chiqarish korxonalari va birlashmalari – barcha da'volar yuzasidan;

20) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari – majburiy badallarni kiritish va kommunal xizmatlar haqini to'lash bo'yicha qarzni undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

21) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari, shuningdek, fuqarolar – tuzilgan shartnomalar shartlari aholiga uy-joy-kommunal xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalar tomonidan bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi tufayli yetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

22) tumanlar, shaharlar (shaharlar tarkibiga kiruvchi tumanlar) hokimliklari – kommunal xizmatlar ko'rsatuvchilar yoki xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarining kommunal xizmatlar haqini to'lash va majburiy badallarni kiritish bo'yicha qarzni undirish to'g'risidagi taqdimnomasiga muvofiq kiritiladigan da'volar yuzasidan;

23) O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining tuman (shahar) bo'limlari – zarar yetkazuvchidan quyidagi summalarini undirib olish to'g'risidagi regress da'volar bo'yicha;

jabrlanuvchiga yoki uning oila a'zolariga to'langan pensiyalar va nafaqalar summalarini;

benzinga, avtomototransport vositalarini ta'mirlashga, ularga texnik xizmat ko'rsatish va ehtiyot qismlar olishga, nogironlarni avtomototransport vositalarini haydashga o'rgatishga ketadigan xarajatlarni qoplash summalarini, shuningdek, noto'g'ri to'langan pensiyalar va nafaqalarning summalarini undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

24) O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi hamda uning joylardagi organlari – ko'chish joyiga bormagan yoki ko'chib borgan joylarini o'zboshimchalik bilan tark etgan ko'chirib keltiriluvchilarga nisbatan ko'chish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarning o'rnini qoplash to'g'risida taqdim etilgan da'volar yuzasidan;

25) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi va uning joylardagi organlari – atrof-muhitni ifloslantirganlik, tabiatdan o'zboshimchalik bilan foydalanganlik va tabiiy resurslardan foydalanish hamda ularni muhofaza qilishning tartibi va shartlarini boshqacha tarzda buzganlik tufayli tabiiy obyektlarga va komplekslarga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

26) O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi hamda uning joylardagi organlari – suv to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik tufayli davlatga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash uchun mablag'larni davlat daromadiga undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

27) sug'urta faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish organlari – majburiy sug'urta operatsiyalari bilan bog'liq ishlar yuzasidan;

28) qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solish bo'yicha vakolatli davlat organi – investorlarning, shuningdek, davlatning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishga doir da'volar yuzasidan;

29) davlat soliq xizmati organlari, moliya hamda bojxona organlari – barcha ishlar va hujjatlar yuzasidan, shuningdek, alohida yuritiladigan ishlar bo'yicha sudga arizalar berganlik uchun;

30) ichki ishlar organlari – alimentlar va boshqa to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlayotgan shaxslarni qidirish uchun qilingan xarajatlarni undirish to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

31) prokuratura organlari – davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

32) adliya organlari – davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

33) undiruvchi yoki sud ijrochisi – qarzdorni yoki uning mol-mulkini qidirish bo'yicha xarajatlarning o'rnini qarzdor tomonidan qoplash to'g'risidagi ishlar yuzasidan;

34) O'zbekiston Respublikasining Intellektual mulk agentligi – intellektual mulk obyektlariga nisbatan huquq egalarning huquqlarini himoya qilishni ko'zlab qilinadigan da'volar yuzasidan;

35) O'zbekiston Fermerlar kengashi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va tumanlar fermerlar kengashlari – fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar yuzasidan, shuningdek, davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar yuzasidan;

36) O'zbekiston Respublikasining Xususiyashtirish, monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi hamda uning hududiy organlari – qo'mita vakolatlariga muvofiq sudlarga beriladigan da'volar va arizalar yuzasidan;

37) mulkdorlar – xususiy mulk huquqini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilganligi to'g'risida davlat organlari va boshqa organlarning, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilish haqidagi ishlar yuzasidan;

38) yakka tartibdagi quruvchi bilan tuzilgan shartnomaga ko'ra qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish chog'ida buyurtmachining vazifasi qonun hujjatlariga muvofiq qaysi yuridik shaxsning zimmasiga yuklatilgan bo'lsa, o'sha yuridik shaxs – qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish masalalari yuzasidan yakka tartibdagi quruvchilar bilan nizolarni hal etish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

39) qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish uchun imtiyozli kreditlar berish qonun hujjatlariga muvofiq qaysi tijorat banklarining zimmasiga yuklatilgan bo'lsa, o'sha tijorat banklari – qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurish uchun berilgan imtiyozli ipoteka kreditlari yuzasidan qarz oluvchilarning kreditorlik qarzlarini undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

40) xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi aktsiyadorlik jamiyatlari – ularning huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilganligi to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

41) tadbirkorlik subyektlari – hakamlik sudining hal qiluv qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risida ariza berganda.

Iqtisodiy sudlarda davlat bojini to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) qishloq xo'jaligi tovarlari ishlab chiqaruvchilar – tayyorlov va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar shartnoma majburiyatlarini bajarmaganligi bilan bog'liq da'volar bo'yicha;

2) tadbirkorlik subyektlari – tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzadigan davlat organlari hamda boshqa organlarning qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga murojaat qilganda;

3) arizachi va javobgar – qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda moliya-xo'jalik faoliyatini amalga oshirmayotgan va (yoki) o'z ustav fondini (ustav kapitalini) shakllantirmagan korxonalarni tugatishga doir ishlar bo'yicha;

4) da'vog'arlar – o'rmon daraxtlarini o'zboshimchalik bilan kesish hamda o'rmondan foydalanish, o'rmonni qo'riqlash va muhofaza qilish tartibi va shartlarini boshqacha tarzda buzish tufayli o'rmon fondiga yetkazilgan zararni undirish to'g'risidagi, o'rmon xo'jaligi daromadi summalarini (shu jumladan, o'rmon daraxtlarini o'sib turgan joyida sotish qoidalarini buzganlik uchun zarar va neustoykani, shuningdek, o'zboshimchalik bilan o'rmon daraxtlarini kesganlik, pichan o'rganlik va mollarni o'tlatganlik uchun jarimalarni) undirish to'g'risidagi ishlar bo'yicha;

5) O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasi va uning hududiy boshqarmalari – palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar yuzasidan, shuningdek, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan palata a'zolarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar bo'yicha;

6) nodavlat notijorat tashkilotlari – o'z huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzadigan davlat organlarining g'ayriqonuniy qarorlari, ular mansabdor shaxslarining g'ayriqonuniy harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilganda;

7) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari – majburiy badallarni to'lash va kommunal xizmatlar to'lovi bo'yicha qarzlarni undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

8) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari – tuzilgan shartnomalar shartlari aholiga uy-joy-kommunal xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalar tomonidan bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi tufayli hetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

9) tumanlar, shaharlar (shahar tarkibiga kiruvchi tumanlar) hokimliklari – kommunal xizmatlar ko'rsatuvchilar yoki xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarining kommunal xizmatlar haqini to'lash va majburiy badallarni to'lash bo'yicha qarzni undirish to'g'risidagi taqdimnomasiga muvofiq kiritiladigan da'volar yuzasidan;

10) nogironlarning jamoat birlashmalari, shuningdek, ularning muassasalari, o'quv-ishlab chiqarish korxonalari va birlashmalari – barcha da'volar bo'yicha;

11) O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining hududiy tuzilmalari – «Fuqarolarning davlat pensiya ta'minoti to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq pensiyalarni to'lashga ketgan mablag'larni tashkilotlardan undirib olish bo'yicha da'volar, shu jumladan, regress da'volar yuzasidan;

12) da'vogarlar va javobgarlar – sug'urta faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish organlari – majburiy sug'urta operatsiyalari bilan bog'liq barcha ishlar bo'yicha;

13) "O'zagrosug'urta" aksiyadorlik jamiyati, uning direksiyasi va joylardagi bo'linmalari – qishloq xo'jaligi korxonalarini tomonidan bank kreditlarini to'lamaslik xavfini hamda qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtirish, shuningdek, fyuchers kontraktlar bo'yicha ishlarni amalga oshirish uchun oldindan beriladigan mablag'larning qaytarilishini sug'urta qilish shartnomalari bo'yicha to'langan sug'urta to'lovlari uchun qishloq xo'jaligi korxonalaridan qarzni undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

14) O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi, uning joylardagi organlari – suv to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik tufayli davlatga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash uchun mablag'larni davlat daromadiga undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

15) tuman qishloq va suv xo'jaligi bo'limlari – qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarining manfaatlarini ko'zlab berilgan da'volar bo'yicha;

16) O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi va uning joylardagi organlari – atrof-muhitni ifloslantirganlik, tabiatdan o'zboshimchalik bilan foydalanish va tabiiy resurslardan foydalanish hamda ularni muhofaza qilishning tartib va shartlarini boshqacha tarzda buzganlik tufayli tabiiy obyektlarga va komplekslarga yetkazilgan zararining o'rnini qoplash to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

17) O'zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi hamda uning joylardagi organlari – standartlarni, texnik shartlarni joriy etish va ularga rioya etilishi hamda mahsulotlar sifati ustidan davlat nazoratini amalga oshiruvchi organlar yoki shunday vakolatga ega bo'lgan boshqa organlar jo'natishni man etgan mahsulotlarni yetkazib bergan yuridik shaxslardan budjet daromadiga jarimalar undirish to'g'risidagi da'volar bo'yicha;

18) O'zbekiston Respublikasining Xususiy lashtirish, monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi hamda uning hududiy organlari – qo'mita vakolatlariga muvofiq sudlarga beriladigan da'volar va arizalar yuzasidan;

19) qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solish bo'yicha vakolatli davlat organi – investorlarning, qimmatli qog'ozlar egalarining hamda davlatning huquq va manfaatlarini himoya qilish maqsadidagi da'volar bo'yicha;

20) davlat soliq xizmati organlari, moliya hamda bojxona organlari – barcha ishlar va hujjatlar bo'yicha, shuningdek, alohida yuritiladigan ishlar bo'yicha sudga arizalar berganlik uchun;

21) prokuratura organlari – davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

22) adliya organlari – davlatning, yuridik va jismoniy shaxslarning manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar hamda berilgan arizalar yuzasidan;

23) undiruvchi yoki sud ijrochisi – qonunda nazarda tutilgan taqdirda, qarzdorni yoki uning mol-mulkini qidirish bo'yicha xarajatlarning o'rnini qarzdor tomonidan qoplash to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

24) yuridik va jismoniy shaxslar – sud ijrochisining harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyatlari bo'yicha;

25) xalqaro va chet el hukumat moliya tashkilotlari tomonidan hukumatlararo kelishuvlar asosida berilgan kreditlar bo'yicha asosiy qarzdor sifatida qatnashuvchi davlat organlari va tashkilotlari – subzayom oluvchilardan paydo bo'lgan qarzdorliklarni undirish to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

26) davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) yetkazib berish shartnomalari bo'yicha sotib oluvchi hisoblangan davlat organlari va tashkilotlari – yetkazib beruvchilar (pudratchilar) tomonidan shartnoma majburiyatlarining bajarilmaganligi bilan bog'liq da'volar yuzasidan;

27) O'zbekiston Respublikasining Intellektual mulk agentligi – intellektual mulk obyektlariga nisbatan huquq egalari huquqlarini himoya qilishni ko'zlab qilinadigan da'volar yuzasidan;

28) O'zbekiston Fermerlar kengashi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va tumanlar fermerlar kengashlari – fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan da'volar yuzasidan, shuningdek, davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan fermer xo'jaliklarining manfaatlarini ko'zlab qilingan shikoyatlar yuzasidan;

29) mulkdorlar – xususiy mulk huquqini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilganligi to'g'risida davlat organlari va boshqa organlarning, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilish haqidagi ishlar yuzasidan;

30) arizachi va javobgar – huquqiy ta'sir choralari qo'llash to'g'risidagi ishlar bo'yicha;

31) xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi aksiyadorlik jamiyatlari – ularning huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilganligi to'g'risidagi da'volar yuzasidan;

32) tadbirkorlik subyektlari – hakamlik sudining hal qiluv qarorlarini majburiy ijro etish uchun ijro varaqasi berish to'g'risida ariza berganda.

Notarial harakatlar amalga oshirilganda, davlat bojini to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) shaxslar – davlat pensiyalari va nafaqalarini olish uchun zarur bo'lgan, shuningdek, vasiylik qilish va farzandlikka olish to'g'risidagi ishlar yuzasidan hujjatlarining ko'chirma nusxalari to'g'riligini ularga tasdiqlab berganlik uchun;

2) shaxslar – mol-mulkini davlat foydasiga, shuningdek, yuridik shaxslar foydasiga hadya qilish to'g'risidagi vasiyatnomalari va shartnomalarini tasdiqlaganlik uchun;

3) davlat soliq xizmati organlari va moliya organlari – ularga davlatning merosga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnomalarni (guvohnomalarning dublikatini) berganlik, shuningdek, ushbu guvohnomalarni (guvohnomalarning dublikatini) olish uchun zarur bo'lgan barcha hujjatlar uchun;

4) nogironlarning jamoat birlashmalari, ularning muassasalari, o'quv-ishlab chiqarish korxonalari va birlashmalari – barcha notarial harakatlar bo'yicha;

5) shaxslar – ularga quyidagilar uchun merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun:

Vatanni himoya qilish chog'ida, boshqa davlat yoki jamoat vazifalarini bajarayotganligi munosabati bilan yoxud inson hayotini qutqarish, davlat mulkini va huquq-tartibotni muhofaza qilish bo'yicha fuqarolik burchini ado etish munosabati bilan halok bo'lgan shaxslarning mol-mulki uchun;

uy-joy (kvartira) uchun yoki uy-joy-qurilish kooperatividagi pay uchun, agar ular meros qoldiruvchining vafot etish kunigacha birga yashagan, turar joyda qayd etilgan bo'lsa va meros qoldiruvchining vafotidan keyin ham shu uy-joyda (kvartirada) yashayotgan bo'lsa;

banklardagi omonatlar, shaxsiy va mulkiy sug'urta shartnomalari bo'yicha sug'urta summalari, davlat zayom obligatsiyalari uchun, ish haqi summalari uchun;

fan, adabiyot va san'at asarlari, ixtiro, seleksiya yutug'i, foydali model, sanoat namunasi, integral mikrosxemalar topologiyasi muallifining mulkiy huquqlari, shuningdek, ijrochining ijroga doir mulkiy huquqlari uchun;

fan, adabiyot va san'at asarlari, ixtiro, seleksiya yutug'i, foydali model, sanoat namunasi, integral mikrosxemalar topologiyasini yaratish va ulardan foydalanish, shuningdek, ijrolarni yaratish hamda ulardan foydalanish haqi summalari uchun.

6) shaxslar – pensiyalar va nafaqalar olish uchun ishonchnomani tasdiqlatganlik uchun;

7) onalar – ko'p bolalik uchun ularga ordenlar va medallar berilganligi haqidagi ishlar bo'yicha hujjatlar ko'chirma nusxalarining to'g'riligini tasdiqlab berganlik uchun;

8) maktab-internatlar – farzandlarining maktab-internatdagi ta'minoti uchun ota-onalardan qarzlarni undirish to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun;

9) moliya organlari – farzandlarining O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining ixtisoslashtirilgan maktablaridagi ta'minoti uchun ota-onalardan qarzlarni undirish to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun;

10) ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisa tufayli vafot etish va halok bo'lish hodisasiga korxonalar va tashkilotlar hisobidan sug'urta qilingan jismoniy shaxslarning merosxo'rlari – sug'urta puliga vorislik huquqini tasdiqlovchi guvohnoma berganlik uchun;

11) surunkali ruhiy kasallikka chalingan, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda vasiylik belgilangan shaxslar – mol-mulkka vorislik qilishlari to'g'risida guvohnoma olganliklari uchun;

12) O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi hamda uning joylardagi organlari – xodimlarni tashkiliy yo'sinda ishga qabul qilish tartibida tuziladigan mehnat shartnomalarini tasdiqlaganlik uchun;

13) 1941-1945-yillardagi urush nogironlari, 1941-1945-yillardagi urush frontlarida yaralangan shaxslar va 1941-1945-yillardagi urush frontlarida halok bo'lgan yoki bedarak yo'qolgan shaxslarning oila a'zolari, 1941-1945-yillardagi urush qatnashchilari hamda Vatanni himoya qilishda va Sovet Armiyasida o'z xizmat burchini o'tayotganda yaralangan shaxslar, Afg'oniston Respublikasida baynalmilal burchini o'tagan shaxslar, shuningdek, 1986-1987-yillarda Chernobil AESining zaharlangan mintaqasi doirasida avariya oqibatlarini tugatishda ishtirok etgan shaxslar, 1986-yilda Chernobil AESidagi avariya munosabati bilan zaharlangan mintaqadan ko'chirilgan (shu jumladan, o'z ixtiyori bilan chiqib ketgan) shaxslar, agar ular vafot etgan bo'lsa, ularning oila a'zolari – imtiyozlar berilishi uchun zarur bo'lgan hujjatlar ko'chirma nusxalarining to'g'riligini tasdiqlatganligi uchun;

14) O'zbekiston Respublikasining intellektual mulk agentligi – mualliflik huquqi va turdosh huquqlar bo'yicha to'lanishi kerak bo'lgan mukofotning undirilishi to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun;

15) shaxslar – ularga yo'lovchilarning majburiy sug'urtasi yuzasidan sug'urta summalariga hamda fuqarolarga qarashli mol-mulkning majburiy sug'urtasi yuzasidan sug'urta to'voni summalari bo'yicha merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun;

16) fermer xo'jaligida faoliyatni davom ettirayotgan merosxo'rlar – ularga fermer xo'jaligining mulki bo'yicha merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun;

17) yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaligida faoliyatni davom ettirayotgan merosxo'rlar – ularga dehqon xo'jaligi mol-mulki bo'yicha merosga bo'lgan huquqi to'g'risida guvohnoma berganlik uchun;

18) xususiy uy-joy mulkdorlarining shirkatlari, kommunal-foydalanish tashkilotlari – majburiy badallarni to'lash va kommunal xizmatlar to'lovi bo'yicha qarzlarni undirish to'g'risidagi ijro yozuvlarini amalga oshirganlik uchun.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etishda davlat boji to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) xalq ta'limi organlari, balog'atga yetmaganlar ishlari bo'yicha komissiyalar – yetim bolalarni va ota-onalar qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni bolalar muassasalariga va o'quv yurtlariga yuborish uchun tug'ilganlik to'g'risida takroriy guvohnomalar berganlik uchun;

2) jismoniy shaxslar – tug'ilish, o'lim qayd etilganligi uchun, ularga farzandlikka olingan, otalik belgilangan, jinsi o'zgartirilgan hollarida, shuningdek, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish chog'ida yo'l qo'yilgan xatolar munosabati bilan tug'ilganlik to'g'risidagi hujjatlar yozuvlari o'zgartirilgan, to'ldirilgan va tuzatilgan taqdirda guvohnomalar berganlik uchun;

3) jismoniy shaxslar – ularga belgilangan tartibda bedarak yo'qolgan deb yoki ruhiy holatining buzilganligi (ruhiy kasalligi yoki aqli zaifligi) sababli muomalaga layoqatsiz deb topilgan shaxslar yoxud qilgan jinoyatlari uchun uch yildan kam

bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum etishga hukm qilingan shaxslar bilan nikohni bekor qilish to'g'risida sudning hal qiluv qarori asosida guvohnomalar berganlik uchun;

4) jismoniy shaxslar – ularga reabilitatsiya qilingan qarindoshlarining vafot etganligi to'g'risidagi takroriy guvohnomalar berganlik yoki ilgari berilgan guvohnomalarni almashtirganlik uchun;

5) tabiiy ofatlar natijasida jabrlangan jismoniy shaxslar – ularga takroriy guvohnomalar berganlik uchun.

Xorijga chiqish uchun hujjatlarni rasmiylashtirishda va O'zbekiston Respublikasi fuqarosi pasportini berishda O'zbekiston Respublikasi fuqarolari davlat bojini to'lashdan quyidagi hollarda ozod qilinadi:

1) diplomatik pasport berganlik uchun;

2) quyidagi hollarda xorijga chiqish uchun ruxsatnoma berganlik uchun: yaqin qarindoshlari vafot etgan yoki ular dafn etilgan joylarni ziyorat qilgan taqdirda;

fuqarolik, oilaviy va jinoyat ishlari bo'yicha huquqiy yordam ko'rsatish to'g'risidagi shartnomalarga (bitimlarga) binoan ular chet el sudlariga fuqarolik va jinoyat ishlari yuzasidan taraflar, guvohlar va ekspertlar sifatida chaqirilganda;

3) o'n olti yoshga to'lmagan O'zbekiston Respublikasi fuqarosi guvohnomasini berganlik uchun;

4) to'liq davlat ta'minotida bo'lganlar – O'zbekiston Respublikasi fuqarosi pasportini berganlik uchun.

Konsullik yig'irlari quyidagi hollarda undirilmaydi:

1) O'zbekiston Respublikasining konsullik yig'irlarini undirishdan voz kechish to'g'risidagi xalqaro shartnomasi mavjud bo'lsa;

2) O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini repatriatsiya qilish ishlari bo'yicha;

3) chet el diplomatik pasportlariga o'zarolik asosida viza qo'yganlik uchun;

4) mehnat staji, fuqarolarning ijtimoiy ta'minoti to'g'risidagi, alimentlar undirish to'g'risidagi ishlarga doir hujjatlarni so'rab olganlik va legallashtirganlik uchun;

5) chet davlatlarning belgilangan tartibda akkreditatsiyadan yoki ro'yxatdan o'tkazilgan doimiy vakolatxonalari, xalqaro hukumatlararo tashkilotlarning va chet davlatlar hukumat tashkilotlarining vakolatxonalari, xalqaro va xorijiy nodavlat notijorat tashkilotlarining vakolatxonalari hamda filiallari xodimlaridan (ularning oila a'zolaridan);

6) belgilangan tartibda akkreditatsiyadan o'tkazilgan matbuot vakillaridan (ularning oila a'zolaridan);

7) insonparvarlik yordamini kuzatib keluvchi chet davlatlarning fuqarolaridan;

8) o'n olti yoshga to'lmagan bolalardan;

9) O'zbekiston Respublikasining Prezidenti, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalari va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, shuningdek, budjet tashkilotlari taklifiga binoan O'zbekiston Respublikasiga keluvchi chet davlatlar fuqarolaridan, agar kontrakt shartlariga ko'ra viza olish bilan bog'liq xarajatlar qabul qiluvchi tarafga yuklatilgan bo'lsa.

Boshqa harakatlarni amalga oshirganda davlat bojini to'lashdan ozod qilish hollari

Fuqarolarni turar joyga qayd etganlik va ro'yxatdan chiqarganlik yoxud turgan joyi bo'yicha hisobga olganlik uchun davlat boji to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

– qariyalar va nogironlarning internat-uylarida yashovchi qariyalar va nogironlar;

– maktab-internatlar, akademik litseylar va kasb-hunar kollejarining to'liq davlat ta'minotida bo'lgan va yotoqxonalarda yashovchi o'quvchilari.

Dehqon xo'jaliklarini, davlat korxonalari negizida tuzilayotgan aksiyadorlik jamiyatlarini, O'zbekiston Respublikasida ro'yxatga olingan nodavlat notijorat tashkilotlarining alohida bo'linmalarini (vakolatxonalari va filiallarini), shuningdek, xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarini davlat ro'yxatidan o'tkazganlik uchun davlat boji undirilmaydi.

Davlat boji to'lovlarini va tushumlarini hisobga olish

Davlat boji naqd pulsiz o'tkazilganligiga doir to'lov topshiriqnomalari, davlat bojini to'lash uchun pul qabul qilib olinganligi to'g'risidagi kvitansiya davlat bojini undiradigan davlat organlarida qoladigan tegishli materiallarga qo'shib qo'yiladi.

Notarial harakatlarni ro'yxatdan o'tkazish reyestrda kiritilgan davlat boji summasi, davlat boji to'langanligi haqidagi hujjatning sanasi va raqami ko'rsatiladi.

To'lovchilar davlat bojini to'lashdan ozod etilgan hollarda, tegishli hujjatlarga (reyestrarga, daftarlarga va shu kabilarga) tasdiqlovchi hujjatlarning nusxalari ilova qilingan holda belgi qo'yiladi.

Davlat boji tushumlarini hisobga olish davlat bojini undiradigan davlat organlari va tashkilotlari tomonidan tegishli davlat organlari bilan kelishilgan holda, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Davlat boji tushumlari bo'yicha hisobot davlat bojini undiruvchi davlat organlari va tashkilotlari tomonidan o'zlari joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organlariga yilning har choragida, hisobot choragidan keyingi o'ning 10-kunidan kechiktirmasdan taqdim etiladi.

Davlat boji quyidagi hollarda to'liq yoki qisman qaytarilishi kerak:

1) davlat boji qonun hujjatlarida talab qilinganidan ortiqcha miqdorda to'langanida;

2) sud arizani (shikoyatni) qabul qilishni rad etganida, shuningdek, davlat notarial idoralari notarial harakatlarni amalga oshirishni rad etganda;

3) arizasi (shikoyat) harakatsiz qoldirilganligi munosabati bilan da'vogarga qaytarib berilganda;

4) agar ish sudga taalluqli bo'lmasa, ishni yuritish tugatilganda;

5) ariza ko'rmasdan qoldirilganda, agar u muomalaga layoqatsiz shaxs tomonidan berilgan bo'lsa;

6) ishda qatnashgan shaxs vafot etganida, agar nizoli huquqiy munosabat huquqiy vorislikka yo'l qo'ymasa;

7) da'vogar nizoni sudga qadar hal etish (pretenziya bildirish) tartibiga rioya etmaganida, agar bu hol qonunda ushbu toifadagi nizolar uchun yoki taraflarning shartnomasida nazarda tutilgan hamda bunday hal etish imkoniyati boy berilgan bo'lsa;

8) voyaga yetmagan bolalari bo'lmagan er-xotinning nikohi o'zaro rozilik asosida bekor qilinganligini qayd etish uchun davlat boji to'langanda, agar er-xotinning yarashishi yoki ulardan birining sudga kelmaganligi tufayli nikohni bekor qilish amalga oshirilmagan bo'lsa;

9) agar ishda qatnashayotgan yuridik shaxs tugatilgan bo'lsa;

10) sud buyrug'i chiqarish to'g'risidagi arizani qabul qilish rad etilganda;

11) O'zbekiston Respublikasi fuqarolariga chet elga chiqish huquqi uchun hujjat berish rad etilganda.

Davlat boji O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan boshqa hollarda ham to'liq yoki qisman qaytarilishi mumkin.

Davlat boji summalarini qaytarish to'lovchining yozma arizasiga binoan yoki sudning hal qiluv qarorlari asosida amalga oshiriladi. Davlat boji summasini qaytarish uchun arizachi davlat bojini undirgan tegishli davlat organi yoki tashkilotga murojaat qilishi kerak. Davlat bojini undirgan davlat organi yoki tashkilotning rahbari uni qaytarish qonuniyligini tasdiqlagan taqdirda, davlat organi yoki tashkilot va davlat bojining boshqa oluvchilari ilgari o'z hisobvaraqlariga o'tkazilgan davlat boji summalarining tegishli qismlarini qonun hujjatlariga muvofiq qaytaradilar. O'z navbatida, davlat organi yoki tashkilot qaytarilishi lozim bo'lgan, ilgari davlat budjeti daromadiga o'tkazilgan davlat boji summasining bir qismini qaytarish to'g'risida davlat soliq xizmati organiga yozma shaklda xabar yuboradi.

9.2. Yuridik shaxslarni tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarini soliqqa tortish tartibi

Dehqon xo'jaligi oilaviy mayda tovar xo'jaligi bo'lib, oila a'zolarining shaxsiy mehnati asosida, meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilish uchun oila boshlig'iga berilgan tomorqa yer uchastkasida qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtiradi va realizatsiya qiladi⁵².

Dehqon xo'jaligidagi faoliyat tadbirkorlik faoliyati jumlasiga kiradi hamda dehqon xo'jaligi a'zolarining istagiga ko'ra yuridik shaxs tashkil etgan holda va yuridik shaxs tashkil etmasdan amalga oshirilishi mumkin.

Dehqon xo'jaligi o'z faoliyatida yollanma mehnatdan doimiy asosda foydalanishi mumkin emas.

Dehqon xo'jaligi a'zolari jumlasiga birgalikda yashayotgan va dehqon xo'jaligini birgalikda yuritayotgan oila boshlig'i, uning xotini (eri), bolalari, shu jumladan, farzandlikka olingan bolalari, tarbiyaga olgan bolalari, ota-onalari, mehnatga qobiliyatli yoshga yetgan boshqa qarindoshlari kiradi.

Dehqon xo'jaligi yuritish uchun yer uchastkalari imoratlar va inshootlar qurish huquqisiz beriladi. Mazkur qoida yakka tartibda uy-joy qurish uchun meros qilib

⁵² O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 30-aprelda qabul qilingan «Dehqon xo'jaligi to'g'risida»gi Qonuni. 1-modda.

qoldiriladigan umrbod egalik qilishga ilgari berilgan yoki beriladigan yer uchastkalariga tatbiq etilmaydi.

Yuridik shaxs tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari Soliq kodeksida **jismoniy shaxslar** – soliq to'lovchilar uchun nazarda tutilgan tartibda soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlari to'laydi.

Yuridik shaxs tashkil etmagan holda dehqon xo'jaliklari quyidagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'laydi:

1) jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i;

2) suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq;

3) jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq;

4) bojxona to'lovlari;

5) davlat boji;

6) avtotransport vositalarini olganlik yoki vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaligi a'zolari yuqorida nazarda tutilgan soliqlar va majburiy to'lovlarni to'lash bilan bir qatorda belgilangan tartibda budgetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga sug'urta badallari to'laydi.

Yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaligi a'zolari qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtirish, o'zlari yetishtirgan mahsulotni qayta ishlash va realizatsiya qilish bilan bog'liq bo'lmagan faoliyat bilan shug'ullangan taqdirda, ular yakka tartibdagi tadbirkorlar sifatida ro'yxatdan o'tishlari hamda Soliq kodeksida belgilangan tartibda soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashlari shart.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi yuridik shaxs tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga davlat soliq xizmati organlari tomonidan soliq davridan keyingi yilning 1-fevralidan kechiktirmay topshiriladi.

Yuridik shaxs tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari tomonidan suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash yiliga bir marta, soliq davridan keyingi yilning 1 mayigacha amalga oshiriladi.

Yuridik shaxs tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarining a'zolari sug'urta badallarini ixtiyoriylik asosida yiliga eng kam ish haqining to'rt yarim baravaridan kam bo'lmagan miqdorda to'laydi. Belgilangan miqdordagi sug'urta badallarining to'lanishi dehqon xo'jaligi a'zosining mehnat stajini hisoblab chiqarishda bir yil deb hisobga olinadi.

Yuridik shaxs tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarining a'zolari uchun sug'urta badalining miqdori uning belgilangan miqdorining kamida 50 foizini tashkil etishi kerak. Mazkur imtiyozlar pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi. Kalendar yil davomida imtiyozga bo'lgan huquq vujudga kelgan yoki bekor bo'lgan taqdirda, sug'urta badallarini qayta hisob-kitob qilish ushbu huquq vujudga kelgan yoki bekor bo'lgan oйдan e'tiboran amalga oshiriladi.

Yuridik shaxs tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarining a'zolari hisobot yilining 1-oktabrigacha sug'urta badallarini to'laydilar. Bunda sug'urta badallarining miqdori to'lov kuniga belgilangan eng kam ish haqi miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

9.3. Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga soliq solish tartibi

Jismoniy shaxslar konsert-tomosha faoliyatini qonun hujjatlarida belgilangan tartibda beriladigan litsenziya asosida amalga oshiradi.

Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun litsenziya oladigan jismoniy shaxslar belgilangan stavka bo'yicha davlat boji to'laydi.

Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun davlat boji to'lovchi jismoniy shaxslar mazkur faoliyat turi bo'yicha qat'iy belgilangan soliq to'lashdan ozod etiladi.

Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar zimmasida quyidagilarni to'lash majburiyati saqlanib qoladi:

bojxona to'lovlari;

avtotransport vositalarini olganlik yoki vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im.

Agar konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun davlat boji to'lovchi jismoniy shaxslar soliq solinadigan mol-mulk yoki yer uchastkasiga ega bo'lsalar, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq yoki jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash majburiyati ularning zimmasida saqlanib qoladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2001-yil 29-iyundagi "Konsert-tomosha faoliyati sohasida soliq solishni va audio, videokassetalarni tarqatishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 285-sonli Qaroriga asosan 2001-yil 1-iyuldan boshlab:

– konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun litsenziya oluvchi yuridik va jismoniy shaxslar "O'zbeknavo" estrada birlashmasi tomonidan belgilanadigan reyting guruhiga ko'ra tabaqalashtirilgan miqdorlarda davlat boji to'laydilar hamda budgetga davlat soliqlari va mahalliy soliqlar to'lashdan ozod etiladilar;

– faoliyatini boshlayotgan ijodiy jamoalar va ijrochilar tomonidan konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun litsenziya olishda ular tomonidan boj davlat ro'yxatidan o'tkazilgan paytdan boshlab birinchi yilda boshlang'ich stavka bo'yicha to'lanadi;

– konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun litsenziya berish to'g'risidagi arizalar ko'rib chiqilganligi uchun yig'imlar summasi, to'liq miqdorda "O'zbeknavo" estrada birlashmasi mintaqaviy bo'limlarining talab qilib olinadigan depozit hisob raqamlariga o'tkaziladi, litsenziya berilganligi uchun davlat boji to'liq miqdorda "O'zbeknavo" estrada birlashmasi ustavida nazarda tutilgan tadbirlarni amalga oshirish uchun Milliy estrada san'atini rivojlantirish va muvofiqlashtirish Kengashi huzuridagi Estrada san'atini rivojlantirish jamg'armasiga o'tkaziladi;

– jismoniy shaxslar belgilangan tartibda berilgan litsenziyasiz konsert-tomosha faoliyatini amalga oshirishga haqli emas.

Faoliyatni litsenziyasiz va konsert-tomosha guvohnomasisiz amalga oshirgan shaxslarga nisbatan qonun hujjatlarida belgilangan jazo choralarini qo'llaniladi.

Konsert-tomosha tadbirlari bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar faoliyat turlariga litsenziya olish uchun quyidagi hujjatlarni taqdim etadi:

➤ litsenziya berish to'g'risida ariza;

➤ litsenziya berish to'g'risidagi ariza ko'rib chiqilganligi uchun yig'im to'langanligini tasdiqlovchi hujjat (kvitansiya nusxasi);

➤ 4x6 sm. o'lchamli 2 ta fotosurat;

➤ ijrochilarning musiqa ma'lumotiga ega ekanligini, davlat mukofotlari, mukofotlar, sovrinlar va hokazolar olganligini tasdiqlovchi hujjatlar (guvohnomalar, attestatlar, diplomlar)ning notarial tasdiqlangan nusxalari. Istisno hollarda (alohida qobiliyat va iste'dod yaqqol mavjud bo'lganda) Milliy estrada san'atini rivojlantirish va muvofiqlashtirish Kengashi huzuridagi Ijodiy ko'maklashuvchi vakillar guruhining qarori bo'yicha musiqa ma'lumoti mavjudligi to'g'risidagi hujjatlarning nusxalari taqdim etilmasdan litsenziya berishga hujjatlar qabul qilinishi mumkin;

➤ litsenziya talabgori tomonidan tuzilgan ijrochilar repertuari to'g'risida ma'lumotnoma;

➤ litsenziyalovchi organ, Milliy estrada san'atini rivojlantirish va muvofiqlashtirish Kengashi huzuridagi Ijodiy ko'maklashuvchi vakillar guruhi asosli ravishda talab qilishi mumkin bo'lgan yoki litsenziya talabgori litsenziya talabgorining malakasi to'g'risida yorqinroq tasavvur tug'dirish maqsadida mustaqil ravishda o'zi qo'shimcha ravishda taqdim etish istagini bildirgan boshqa hujjatlar.

Davlat boji miqdorlari (choraklar bo'yicha bo'lib-bo'lib to'langanda - davlat bojining tegishli qismi) to'lov kunidagi eng kam oylik ish haqi miqdoridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

9.4. Advokatlar hay'atlari, advokatlik firmalari, advokatlik byurolari va advokatlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

Advokatlar hay'atlari, advokatlik firmalari va advokatlik byurolari nodavlat notijorat tashkilotlari sifatida faoliyatning advokatlar tomonidan yuridik yordam (xizmat) ko'rsatish bilan bog'liq qismi bo'yicha soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar to'lashdan ozod etiladilar, quyidagilar bundan mustasno:

✓ bojxona to'lovlari;

✓ yagona ijtimoiy to'lov;

✓ avtotransport vositalarini olganlik va (yoki) vaqtinchalik olib kirganlik uchun Respublika yo'l jamg'armasiga yig'im;

✓ to'lov manbayida ushlab qolinadigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar.

Advokatlar hay'atlari, advokatlik firmalari va advokatlik byurolari (advokatlar tomonidan yuridik yordam ko'rsatish bilan bog'liq bo'lmagan) tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirgan taqdirda, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar Soliq kodeksida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar uchun nazarda tutilgan tartibda to'lanadi.

Advokatlarning daromadlariga soliq solish tartibi

Advokatlarning daromadlariga soliq solish tartibi. Advokatlarning daromadlariga soliq solish tartibi. Advokatlarning daromadlariga soliq solish tartibi.

Advokatning daromadlari jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i obyektidir.

Advokatning daromadi advokat tomonidan yuridik yordam (xizmat) ko'rsatganlik uchun olingan summa bilan advokatlarning hay'atlari, advokatlik firmalari va advokatlik byurolarini saqlab turish uchun o'tkazilgan mablag'lar summasi o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi.

Soliq solinadigan baza advokat daromadidan advokat gonorarida hisobga olinadigan yagona ijtimoiy to'lov chegirib tashlangan holda aniqlanadi.

Advokatlarning daromadlariga soliq solish Soliq kodeksining 184-188-moddalariga muvofiq soliq agentlari – advokatlarning hay'atlari, advokatlik firmalari va advokatlik byurolari tomonidan amalga oshiriladi.

9.5. Jismoniy shaxslar to'laydigan mahalliy yig'imlar.

Tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'im

Soliq kodeksining 23-moddasiga ko'ra, ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im mahalliy soliq va boshqa majburiy to'lovlar tarkibiga kiradi va u mahalliy budget daromadlaridan biri hisoblanadi.

Yig'im joriy qilingan tovarlar savdosini va xizmatlar ko'rsatishni belgilangan tartibda amalga oshirayotgan yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar, agar qonun hujjatlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'im to'lovchilardir.

Tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish uchun yig'im obyektidir.

Yig'imni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi.

Tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'im yig'im stavkalarining qonun hujjatlarida belgilangan oylik miqdori doirasida hisoblab chiqariladi.

Tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'imning aniq stavkasi mahalliy davlat hokimiyatining vakillik organlari tomonidan belgilanadi va qonun hujjatlarida belgilangan eng yuqori stavkalardan ortiq bo'lishi mumkin emas.

Tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'im har oyda hisobot oyidan keyingi oying 25-kunidan kechiktirmasdan to'lanadi.

Tovarlarning ayrim turlari bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlar ko'rsatish huquqi uchun yig'im bo'yicha hisob-kitob faoliyat amalga

oshirilayotgan joydagi davlat soliq xizmati organlariga:

– yil davomida tegishli ruxsat guvohnomasini (mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organining qarorini) olgan soliq to'lovchilar tomonidan ruxsat guvohnomasini (mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organining qarori) berilgan kundan e'tiboran o'n kundan kechiktirmasdan;

– faoliyat yuritayotgan soliq to'lovchilar tomonidan har yili hisobot yilining 15-yanvarigacha taqdim etiladi.

Eng kam ish haqining miqdori o'zgartirish taqdirda, soliq to'lovchilar aniqlashtirilgan hisob-kitobni navbatdagi to'lov muddatidan kechiktirmay taqdim etishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarorining 21-ilovasiga muvofiq, 2019-yilning 1-yanvaridan boshlab mahalliy yig'imlarning eng yuqori stavkalari quyidagicha belgilandi:

21-jadval

Mahalliy yig'imlarning eng yuqori STAVKALARI⁵³

Soliqlar va yig'imlarning turlari	Eng yuqori stavkalar (har oy uchun so'mda)			
	Toshkent shahri	Nukus sh. va viloyat bo'ysunuvdagi shaharlar	boshqa shaharlar	boshqa aholi punkt lari
Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish huquqi uchun yig'im:				
Alkogolli mahsulotlar, shu jumladan, umumiy ovqatlanish korxonalari tomonidan alkogolli mahsulotlarning realizatsiya qilinishi	1 216 400	1 013 700	810 900	608 200
Qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlardan yasalgan buyumlar	810 900	709 600	608 200	405 500

*) Ko'rsatib o'tilgan stavkalar miqdorlari O'zbekiston Respublikasining butun hududida yagona hisoblanadi.

**) Yig'im mablag'larni keyinchalik budget hamda O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari Agentligining maxsus hisobvaraqlari o'rtasida taqsimlash bilan yagona hisobvaraqqa, Toshkent shahrida esa – budget, O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari Agentligi hamda Savdo, xizmat ko'rsatish sohasi va xalq iste'mol mollari ishlab chiqarish departamentining hisob raqamiga belgilangan qonunchilik asosida kelib tushadi.

Mahalliy yig'imning o'z vaqtida to'lanishi, qonun hujjatlariga rioya qilinishi uchun javobgarlik yig'imni to'lovchilar zimmasiga yuklanadi.

Davlat soliq xizmati organlari esa o'zlariga berilgan vakolat doirasida qonun

⁵³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda PQ-4086-sonli Qarori 21-ilovasi.

hujjatlariga muvofiq yig'imni to'lovchilarning budget oldidagi majburiyatlari bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Jismoniy shaxslardan tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha olinadigan qat'iy belgilangan soliqning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
2. Yuridik shaxslarni tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklarini soliqqa tortish tartibi qanday belgilangan?
3. Konsert-tomosha faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslar qaysi tartibda soliqqa tortiladi?
4. Konsert-tomosha faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga ega jismoniy shaxslar zimmasida qaysi to'lovlarni to'lash majburiyati saqlanib qolingan?
5. Konsert-tomosha faoliyatini amalga oshirayotgan jismoniy shaxslar belgilangan majburiy to'lovlarni to'lash bilan bir qatorda yana qaysi to'lovlarni to'laydilar?
6. Advokatlarning daromadlariga soliq solish tartibi qanday belgilangan?
7. Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'imning to'lovchilari kimlar?
8. Ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im qancha miqdorda undiriladi?

10-bob. JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISHNING XORIJ AMALIYOTI

10.1. Zamonaviy soliq tizimida soliqqa tortish shakllari va usullari

Zamonaviy soliq tizimi soliqqa tortish shakllari va usullarining benihoya nozikligi va qo'llaniladigan soliqlarning o'ta xilma-xilligi bilan tavsiflanadi. Rivojlangan mamlakatlarning barchasi va rivojlanayotgan mamlakatlarning ko'pchiligi uchun ushbu tizimning tamoyillari va xususiyatlari umumiydir, lekin ularning bu tamoyillar va xususiyatlarning soliq siyosatlarida qo'llanishlarida jiddiy farqlar bor.

Soliqlar o'ziga xos belgilari yoki elementlariga qarab tavsiflanadi. Har qanday soliq turi quyidagi: manba, obyekt, subyekt, ega, olish shakli (bevosita va bilvosita), soliq stavkasi kabi muhim elementlarga ega bo'ladi.

Barcha turdagi soliqlarning manbasi o'tmishdagi, hozirgi va kutilayotgan daromad hisoblanadi. Haqiqatan ham daromad, mulk mavjud bo'lmasa yoki daromad olish huquqi bo'lmasa, hech qanday soliq to'lana olmaydi. Shunga ko'ra, soliq obyektlari farqlanadi. Soliq obyektlari deganda, soliqqa tortilishi shart bo'lgan narsalar yoki harakatlar: daromad, mulk yoki bitimlarning xilma-xil turlari tushuniladi.

Qonunga muvofiq, soliq to'lash javobgarligi zimmasiga yuklatiladigan shaxs soliq subyekt, pirovard natijada o'z hisobidan soliq to'lashni amalga oshirgan shaxs esa soliq egasi hisoblanadi. Masalan, bilvosita soliqlarni budgetga o'tkazishga subyekt (yoki soliq to'lovchi) javobgar bo'ladi, tovarlarning narxiga kiritiladigan soliqni o'z hisobidan qoplaydigan iste'molchilar esa ushbu soliqlarning haqiqiy egalari bo'ladi.

Milliy daromad taqsimlanishi va qayta taqsimlanishi jarayonida olingan daromadlar har qanday shakldagi soliqlarning iqtisodiy manbasi bo'ladi va binobarin, soliqqa tortish uchun mamlakat milliy daromadining miqdori (ko'proq yoki kamroq davom etadigan vaqt mobaynida) absolyut (mutlaq) darajadagi eng yuqori miqdor bo'ladi. Bu esa davlat budgetiga daromadlarni yo'naltirishning to'g'ri shaklidan, ya'ni hosil qilingan milliy daromadni tashkil etadigan birlamchi daromadlarni - ishchilar va xizmatchilarning ish haqlarini, tadbirkorlarning foydalari, foiz va yer rentasini soliqqa tortishdan foydalanganida ayon bo'ladi.

Bundan tashqari davlat birlamchi daromad oluvchilar (mehnatkashlar, tadbirkorlar va yer egalari), iste'mol qiladigan tovarlar va xizmatlarning narxlariga ustamalar joriy etish yo'li bilan daromadlarni olib qo'yishning bilvosita shaklidan ham foydalanishi mumkin. Iste'molchilar tovarlar va xizmatlarni sotib olar ekanlar, ushbu tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish sarf-xarajatlarini qoplabgina va tadbirkorning oladigan foydasini to'labgina qolmay, o'z daromadlarining bir qismini davlat xazinasiga ham beradilar.

Daromadlarni olib qo'yish usuliga qarab, soliqqa tortishning birinchi shakli **bevosita** soliqqa tortish deb, ikkinchi shakli esa **bilvosita** soliqqa tortish deb nomlanadi.

Bevosita soliqlarning keyingi tasniflanishi obyekt elementi bo'yicha amalga oshirilishi mumkin, bilvosita soliqlarning keyingi tasniflanishi esa subyekt elementi bo'yicha amalga oshirilishi mumkin. Bundan tashqari soliqlar soliq stavkasini belgilash, soliq undirish usuli, buysonuv darajasi va maqsadli yo'nalishi bo'yicha farqlanadi.

Soliq stavkasi soliqqa tortiladigan obyekt birligi uchun davlat tomonidan belgilab qo'yilgan to'lov me'yorida. Soliq stavkalari qat'i qiymatlar yoki foizlarda belgilanadi. Qat'i stavkalar ba'zi bilvosita soliqlar, aksizlar, bojxona bojlari, jon boshiga solinadigan soliq va hokazo soliqlarga xos bo'ladi va soliq solish obyektining har bir birligidan undiriladigan birmuncha pul miqdorida ifodalanadi.

Foiz stavkalari daromad soliqlari, hadyalar va meroslardan olinadigan soliqlar, bilvosita soliqlar va boshqa soliqlarni hisoblab chiqishda qo'llaniladi va daromad kattaligiga (miqdoriga), mulk qiymatiga va shu kabilarga nisbatan foizlarda ifodalangan soliq ulushi bo'ladi.

Amalda proporsional, progressiv va regressiv foiz stavkalari bo'ladi. Proporsional (mutanosib) stavkalar qo'llanilganda, soliq ulushi daromad, mulk va shu kabilarning kattaligidan (miqdoran) qat'i nazar, o'zgarmay qoladi. Progressiv yoki regressiv soliq stavkalari qo'llanilganda esa soliq ulushi soliq obyekt kattaligi o'zgargan sayin tegishli ravishda oshadi yoki kamayadi.

Rivojlangan mamlakatlarda soliq undirishning to'rtta usuli: kadastr, o'zi hisoblab yozish (deklaratsiya), ma'muriy va bo'nak (yoki soliqni "manbaning o'zidan" ushlab qolish) usullari qo'llaniladi.

Kadastr usuli kadastrlarni – soliqqa tortilishi lozim bo'lgan barcha obyektlar (yer, imorat, fuqaro va hokazolar) ro'yxatga olinadigan yoki qayta ro'yxatga olinadigan kadastrlarni vaqti-vaqti bilan tuziluvchi ro'yxatlarni qo'llashga asoslanadi. Kadastr usuli muntazam ravishda kadastrlar tuzish uchun davlatning katta sarf-xarajat qilishini taqozo etadi va shu boisdan g'oyat cheklangan darajada qo'llaniladi.

O'zi hisoblab yozish usuli daromad soliqlarini undirish uchun qo'llaniladigan soliqqa tortishning, ayniqsa, keng tarqalgan usulidir. Bu usul qo'llanilganda, soliq to'lovchilar mustaqil ravishda (soliq organlariga maxsus bayonnoma taqdim etish yo'li bilan) o'z daromadlarini hisoblab chiqadilar, barcha belgilangan chegirishlar va imtiyozlarni amalga oshirib, to'lanishi lozim bo'lgan soliq miqdorini belgilaydilar. Soliq organlari olingan deklaratsiyalarni tekshirib chiqadilar va xazinaga soliqni to'lash to'g'risida ko'rsatma beradilar. Shuni ta'kidlash kerakki, o'zi hisoblab yozish asosida soliqqa tortiladigan soliq to'lovchilar o'zlari deklaratsiyalarida taqdim etadigan ma'lumotlarining to'g'riligi va to'liqligi uchun to'la javobgar bo'ladilar.

Ba'zi mamlakatlarda **soliq undirishning ma'muriy usuli qo'llaniladi**, bu usulni qo'llaganda, soliq sohasi ma'murlarining o'zlari soliqqa tortiladigan daromad

miqdorini ba'zi bilvosita belgilar (mijozlar soni, bozor holati va hokazolar) asosida belgilaydilar.

Soliqqa tortishning bo'nak (yoki oldindan undirish) usulida belgilangan soliq miqdori ushbu daromadni oluvchining foydasiga o'tkazilishi lozim bo'lgan daromaddan ushlab qolinadi. Daromadni oluvchi (daromadning egasi) emas, balki daromadni to'lovchi shaxs, ya'ni tadbirkor, bank, kompaniya va shu kabilar soliq to'lanishi yuzasidan xazina oldida asosiy javobgar bo'lishi, shu usulning o'ziga xos xususiyatidir. Soliqqa tortishning bunday usuli mehnatkashlarning ish haqlari, gonorarlar (qalam haqlari) hamda turli xizmatlar va ishlarni bajarganlik uchun beriladigan mukofotlarni to'lashda, shuningdek, ba'zi dividend-daromadlar, foizlar, litsenziya to'lovlari va shu kabilarni to'lashda qo'llaniladi.

Daromadni to'lashda bo'nak tarzida ushlab qolingani soliqlar keyinchalik tegishli fuqaro va kompaniyalar jami daromad solig'ini to'layotganlarida inobatga olinadi. Bu usul soliq undirishga davlatning sarf-xarajatlari nuqtayi-nazaridan, ayniqsa, samaralidir, chunki soliq to'lovchilarni hisobga olishni taqozo etmaydi va soliqlarning to'g'ri va o'z vaqtida to'lanishini nazorat qilishni ancha osonlashtiradi. Shu sababli soliqlarni undirishning bo'nak usuli keyingi yillarda jahondagi turli mamlakatlarda tobora keng tarqalib bormoqda.

Bevosita soliqlar soliqqa tortish obyektiga qarab, daromad solig'i va mulk solig'iga ajratiladi. Daromad soliqlari tizimi, odatda, aholidan undiriladigan umumiy daromad solig'i, daromadning ayrim turlaridan olinadigan (umumiy daromad solig'iga kiradigan yoki unga qo'shimcha tarzida bo'ladigan) qator maxsus soliqlar va korporatsiyalar oladigan foydaga solinadigan soliqni o'z ichiga oladi.

Mazkur mamlakat hududida doimiy ravishda yashaydigan barcha jismoniy shaxslarga solinadigan aholidan olinadigan umumiy daromad solig'i ushbu tizimning negizini tashkil etadi. Aholidan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarishda muayyan soliq to'lovchi shaxs ahvolining ba'zi xususiyatlari: bolalari, qariyalari borligi; o'z uyi yoki ijaraga olingan uyda yashashi; soliq to'lovchining sog'lig'i va hokazolar e'tiborga olinadi. Bundan tashqari bu soliq soliqqa tortilmaydigan minimumga ega va daromad ko'paygan sayin oshib boradigan progressiv stavkalar bo'yicha undiriladi.

Daromadlarning ayrim turlariga solinadigan soliqlar proporsional yoki progressiv foiz stavkalari bo'yicha undiriladi va aholidan olinadigan umumiy soliqqa kirishi yoki kirmasligidan qat'i nazar ushbu soliqqa qo'shimcha deb qaraladi. O'z tuzilmasiga ko'ra, bunday soliqlar tizimi ish haqi, tadbirkorlar oladigan foyda, ssuda kapitali foizi va yer rentasi kabi jamiyatning milliy daromadini tashkil etadigan daromad turlariga to'g'ri keladi.

Ish haqi, kapital daromadlari (dividendlar, foizlar) va ba'zida muntazam tusdagi ayrim boshqa daromadlar (mualliflik huquqlari va litsenziyalarga oid to'lovlar, ijaraga oid to'lovlar va shu kabilar) borasida aksariyat mamlakatlarda soliqni bu usulida ushlab qolish qo'llaniladi, bu esa odatda "manbaning o'zida" deb

nomlanadigan maxsus soliqlar tarzida rasmiylashtiriladi. Taqsimlanmagan foyda ulkan miqdorlarini to'plab borgan aksiyadorlik kompaniyalari kabi tadbirkorlik faoliyati yangi shaklining keng tarqalganligi munosabati bilan Birinchi jahon urushi arafasida korporatsiyalar foydasidan olinadigan soliq joriy qilingan bo'lib, u ba'zida ustama foydadan olinadigan soliq bilan to'ldiriladi edi. Bu soliqning ahamiyati Ikkinchi jahon urushidan keyin ancha oshdi va hozirgi paytda u rivojlangan mamlakatlar budjetlarining daromadlarida katta ulushni tashkil etmoqda.

Bundan tashqari qator mamlakatlarda kapital o'sishi solig'i joriy qilingan bo'lib, bu soliqqa (qo'yilgan kapitaldan foizlar va dividendlar tarzida olinadigan muntazam daromadlardan farqli o'laroq) sotib olingan yer uchastkalari, kompaniyalarning aksiyalari paketlarini qayta sotish, valuta bitimlarini amalga oshirish va shu kabilardan olinadigan nomuntazam daromadlar tortiladi.

Rivojlangan mamlakatlar daromad soliqlari tizimlari o'ta darajada murakkab va chalkashdir, shuningdek, korporatsiyalarni soliqqa tortish qoidalari, ayniqsa, murakkabligi bilan ajralib turadi, ular ko'pdan ko'p istisnolar, siyovlar, chegirmalar, imtiyozlarni o'z ichiga oladi.

Yollanma xodimlardan ijtimoiy sug'urta bo'yicha olinadigan majburiy badallarni ham aholidan undiriladigan daromad soliqlari sirasiga kiritish lozim, bunday badallar turli mamlakatlarda ishlab topiladigan pul miqdorining 6,0-10,0 %i darajasida undiriladi.

Mol-mulkdan olinadigan soliqlar davlat soliqlari umumiy hajmida kam o'rin tutadi va ko'pchilik mamlakatlarda mahalliy soliqlar toifasiga kiritiladi.

Ushbu soliqlar orasida ko'chmas mulk solig'i asosiy soliq hisoblanadi, bu soliqqa yer uchastkalari va imoratlar tortiladi. Bu soliq stavkalari yuqori bo'lmaydi va odatda, mulk qiymatining 1,0-3,0 %ini tashkil etadi. Ba'zi mamlakatlarda, shuningdek, mulkning umumiy summasiga solinadigan soliq ham bo'ladi, unga faqat yirik mulk tortiladi, chunki ushbu soliq borasida soliq solinmaydigan yuqori darajali minimum ko'zda tutilgan. Soliq solinadigan mulk tarkibiga yer uchastkalari va imoratlardan tashqari kompaniyalarning aksiyalari, individual (yakka) tadbirkorlarning aktivlari va tovar zaxiralari, uchinchi shaxslar qarzdorligi va shu kabilarni ham kiritiladi. Soliq stavkalari 1,0-2,0 %ni tashkil etadi.

Meroslar va hadyalardan olinadigan soliq mol-mulkka solinadigan soliqning o'ziga xos turidir (ba'zi mamlakatlarda meroslar va hadyalardan olinadigan alohida soliq mavjud). Bu soliq o'z shakliga ko'ra bilvosita soliqlarga yaqin, chunki u bevosita soliqlar kabi muntazam tusda bo'lmaydi va mol-mulkning ayni o'zidan emas, balki mol-mulknini topshirish harakatidan (tekinga begonalashtirish bitimidan) undiriladi, bu esa soliq stavkalarida ham aks etadi, ular mol-mulk summasi oshgan sayigina emas, balki hadya qiluvchi bilan oluvchi o'rtasidagi qarindoshlik darajasi pasaygan sayin ham, ya'ni bitim shart-sharoitlari o'zgarishiga qarab oshib boradi. Shunday bo'lsa-da, meroslar va hadyalardan olinadigan soliq, shubhasiz, mol-mulkdan olinadigan bevosita soliqdir, chunki u haqiqiy mavjud mol-mulkning bir qismini davlatning foydasiga to'g'ridan-to'g'ri olib qo'yilishi hisoblanadi.

Bu soliq stavkalari progressiv stavka bo'lib, ular hadyalar va meroslar yirik summalariga nisbatan 50,0 %gacha yetishi mumkin. Lekin ko'pdan ko'p turli xil siyovlar va imtiyozlar tufayli yirik mulkdorlar bu soliqni to'lashdan bemaol qutulib bo'yin tovlamoqdalar va Buyuk Britaniya hamda AQShda mazkur soliq tushumlari davlat budjeti daromadlarining atigi 2,0-3,0 %ini tashkil etmoqda.

Ayrim mamlakatlarda hamon saqlanib qolayotgan hunarmandchilik va uy egaligi soliqlari ham mol-mulk soliqlari jumlasiga kiradi. Bunday soliqlarni hisoblab chiqishda ishchilar, dastgohlar, deraza, eshiklar soni va shu kabilarni asos qilib olinadi.

Fransiya va Yaponiyada bevosita soliqning eng ibtidoiy shakli - jon boshiga solinadigan soliq hozirgacha qo'llanib kelinmoqda (bu soliq juda qadimiy davlatlarning hukmdorlari o'z aholisiga nisbatan qo'llagan yig'imdan bevosita kelib chiqqan). Bu soliq qancha miqdorda daromad olishi va mol-mulki bor yoki yo'qligidan qat'i nazar har bir yashovchidan qat'i stavkalar bo'yicha undiriladi.

Bilvosita soliqlar tovar va xizmatlar narxlariga pirovard natijada iste'molchi tomonidan to'lanadigan ustamadir. Shunday qilib, bilvosita soliqlarni o'z daromadlarini tovar yoki xizmatlar sotib olish maqsadlariga sarflaydigan shaxslariga to'laydilar. Bir qarashdan har qanday shaxs tegishli tovar va xizmatlar xarididan o'zini tiyib, bilvosita soliqlardan xoli bo'lishi mumkindek tuyuladi. Lekin hayotda soliqdan bu tariqa qutulib bo'lmaydi, chunki amalda keng iste'mol tovarlari va xizmatlar jami hajmi bilvosita soliqqa tortiladi. Bilvosita soliqlarning bo'xona bojlari, aksizlar hamda tovar va xizmatlar iste'moliga solinadigan boshqa soliqlar, bitimlarga solinadigan soliqlar, korxonalarining ijtimoiy sugurta jang'armalariga to'laydigan badallari kabi to'rt turi bo'ladi.

Hisoblab chiqarish usuli bo'yicha bo'jlar advalor (tovarning narxiga nisbatan foizlarda olinadi) va spetsifik (o'ziga xos) bo'jlar (tovar birligi - litr, sentner va shu kabilardan qattiq stavkada olinadi)ga ajratiladi.

O'tmishda bo'xona bojlari, asosan, fiskal maqsadlarda, ya'ni davlat xazinasini uchun daromadlar manbasi sifatida qo'llanilgan edi. Ularning iqtisodiy vazifalari orasida: proteksiya vazifasi - milliy ishlab chiqarishni mamlakatga xorijiy tovarlar oqimi kelishidan himoya qilish; preferensiya vazifasi - muayyan mamlakatlar va hududlardan import tovarlar kiritilishini rag'batlantirish; statistik vazifa - tashqi savdo aylanishini aniqroq hisobga olib borish; barobarlashtirish vazifasi - Import tovarlar va mahalliy ishlab chiqarishdagi tovarlar narxlarini barobarlashtirish uchun mo'ljallangan va hokazo vazifalarni ajratish mumkin.

Asosiy iste'mol tovarlari (spirtli ichimliklar, pivo, tamaki mahsulotlari, yengil avtomobil va hokazolar)ning narxlariga ustama bo'lgan aksizlar bilvosita soliq solishning asosiy shaklidir. Mazkur mamlakatning hududidagi tovar va xizmatlar sotuviga qo'shimcha ravishda solinadigan universal aksiz solig'idan farqli o'laroq, bunday aksizlar individual (yakka) aksizlar deb nomlanadi.

Qo'shilgan qiymat soligi shaklidagi universal aksiz G'arbiy Yevropadagi deyarli barcha mamlakatlarda amal qiladi. AQSh va ba'zi boshqa

mamlakatlarda bu aksiz sotuvlar yalpi miqdoridan olinadigan soliq shaklida qo'llaniladi.

Qo'shilgan qiymat solig'ini undirish tartibi shuni ko'zda tutadiki, tovar yoki xizmatni ishlab chiqarish va taqsimlashning toki pirovard iste'molchiga yetib borguncha hap bir bosqichida soliq belgilangan stavkalar bo'yicha (tovar yoki xizmatning narxiga nisbatan 10,0-15,0 % darajasida) hisoblab chiqiladi. Ayni chog'da tovar yoki xizmat harakatining avvalgi bosqichlarida to'lashga hisoblab chiqarilgan soliq miqdori har bir keyingi bosqichda to'lanadigan soliq miqdoridan chegirilishi lozim. Shunday qilib, har bir bosqichda tovar yoki xizmat qiymatining shu bosqichda "qo'shilgan" qismigina real soliqqa tortiladi, bu esa soliqning nomidayoq aks ettirilgan. Natijada soliqning butun og'irligi pirovard iste'molchiga yuklatiladi.

G'arbdagi ko'plab mamlakatlarda energetika inqirozi sharoitida elektr energiya tariflariga, benzin, dizel yonilg'isi narxlariga ustamalar shaklida uchdiriladigan energiya va yoqilg'i aksizlari keng tarqalgan.

Bitimlarga solinadigan soliqlar – belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilishi lozim bo'lgan bitimlardan undiriladigan boj turi bo'lgan bilvosita soliqlarning alohida shaklidir.

Davlat solig'i (davlat yig'imi) bitim solig'ining, ayniqsa, keng tarqalgan turidir, u mol-mulkni topshirish to'g'risidagi dalolatnomalar, qarz majburiyatlari, mulkka egalik qilish yoki homiylik qilishga oid ishonchnomalar, tilxatlar, kvitansiyalar va hokazolarni ro'yxatdan o'tkazishga solinadi.

Qator mamlakatlarda maxsus transfert soliqlari ham bor, ular aksiya va obligatsiyalarni sotish, yer mulkini sotish kabi alohida turdagi bitimlarga solinadi.

Ijtimoiy sug'urta badallari ko'pgina mamlakatlarda majburiy tusga ega va yollanma mehnat qiluvchi shaxslardan ham, tadbirkorlardan ham undiriladi. Ba'zi mamlakatlarda, shuningdek, erkin kasbdagi odamlar (advokat, shifokor, me'mor, artist va boshqalar) to'lashlari uchun ham badallar belgilangan.

Tadbirkorlar to'laydigan ijtimoiy sug'urta badallari ish haqi fondiga nisbatan foizlarda belgilanadi. Ba'zi mamlakatlarda stavkalar miqdori 15,0 dan 24,0 %gacha yetadi, bu esa shubhasiz, ushbu mamlakatlarda inflatsiya sur'ati tezlashishi va narxlar oshib borishiga sabab bo'ladigan omillardan biridir.

Rezidentlik mezonini shuni ko'zda tutadiki, mazkur mamlakatning barcha rezidentlari shu mamlakatda uning hududida ham, undan tashqarida ham o'zlari oladigan daromadlarining mutlaqo barchasi bo'yicha soliqqa tortilishlari lozim, norezidentlar esa mazkur mamlakatdagi manbalardan oladigan daromadlari bo'yicha soliqqa tortiladilar.

Hududiylik mezonini, aksincha, shuni belgilaydiki, mazkur mamlakatda shu mamlakatning hududida olinadigan daromadlargina soliqqa tortilishi lozim, shunga muvofiq xorijda topiladigan yoki olinadigan har qanday daromadlar mazkur mamlakatda soliqlardan ozod qilinadi.

Shunday qilib, birinchi mezon soliq to'lovchining milliy hududda bo'lishi xususiyatini e'tiborga oladi, ikkinchi mezon daromad manbayining milliy mansubligiga asoslanadi.

Ushbu mezonlarning har qaysisi ham barcha mamlakatlarda bir xilda qo'llanilgan taqdirda, umuman, xalqaro ikkiyoqlama soliqqa tortishning, ya'ni bir obyektning o'zini (daromad, mol-mulk, bitim va shu kabilarni) bir davrning o'zida ikkita, ehtimolki, ikkitadan ham ko'p mamlakatda bir xil turdagi soliqqa tortishning har qanday imkonini yo'qqa chiqargan bo'lar edi.

Iqtisodiyotlarida chet el kapitallari katta o'rin tutadigan mamlakatlarga hududiylik mezonini yoqlab chiqish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli sanoati rivojlangan mamlakatlar boshqa mamlakatlar bilan o'z soliq munosabatlarini rezidentlik mezonini asosida yuritishni afzal ko'radi, rivojlanayotgan mamlakatlar esa o'zlarining xorijiy kompaniyalar va xususiy shaxslarni hududiylik mezonini asosida soliqqa tortish huquqlarini himoya qiladi.

Aksariyat mamlakatlar ushbu ikki mezonning turli tarzlarda qo'shilishini amaliyotda qo'llab kelmoqdalar, AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va boshqa mamlakatlar rezidentlik mezonini o'zlariga asos qilib oladi. Bu mezon zaruratga qarab va mazkur mamlakatning muayyan manfaatlaridan kelib chiqqan holda daromadlarni "manbaning o'zida" soliqqa tortish tizimi (ya'ni hududiylik mezonini) bilan to'ldiriladi. Ayni chog'da esa ba'zi rivojlanayotgan mamlakatlar (asosan, Lotin Amerikasi mamlakatlari) o'z soliq yurisdiksiyalarini ko'proq hududiylik mezonini qo'llash negizida belgilab kelmoqda. Hududiylik mezoniga (yuridik shaxslarga nisbatan) Fransiya, Shveysariya kabi mamlakatlarning soliq amaliyotida ham muhim ahamiyat berib kelimoqda.

10.2. Jahon soliq modellari va ularning tahlili

Soliq tizimi hududiy tuzilmalarning tegishli budjetlari va budjetdan tashqari jamg'armalariga soliq subyektlaridan soliq va yig'imlar undirib olishdek yagona vazifasini bajaradigan, yaxlit bir butun etib birlashtirilgan bir xil elementlar yig'indisiga aytiladi.

Har qanday davlatning soliq tizimini soliq subyektlaridan (soliq to'lovchilardan) tegishli organlar undirib oladigan qonun qabul qilingan soliqlar va yig'imlarning majmui deb qarash mumkin.

Rivojlangan mamlakatlar iqtisodini erkin tadbirkorlik bilan davlat tomonidan iqtisodni boshqarilishi "birlashib ketgan" tarzda deb tavsiflash mumkin.

Davlatni asosiy boshqarish quroli bo'lib, soliq va moliya siyosati orqali tadbirkorlikka ta'sir etish tushuniladi.

Rivojlangan mamlakatlar soliq tizimini ko'p o'xshashlik jihatlari bor, lekin shunga qaramasdan ular farq qiladi, ularni quyidagi turlarga bo'lishimiz mumkin:

- Amerika soliq modeli;
- Yaponiya soliq modeli;
- Yevropa soliq modeli;
- "Noandozaviy" soliq modeli.

Barcha modellarning umumiy belgilari sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

– rivojlangan qonunchilik bazasi, vijudga keladigan munozara, vazifalar va vaziyatlarni hal etishning huquqiy va iqtisodiy vositalari, mexanizmlari va usullari;

– soliq idoralarning soliq to'lovchilari oldida ishonchga va yuksak obro'ga ega ekanligi, yuqori ish haqi, axborot bazasining yuqoriligi, jamoatchilik va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorligi;

– vazirliklar va idoralar vazifalarining aniq chegaralab qo'yilganligi va ular ishida bir-birini takrorlashning yo'qligi;

– hukumatning vakili bo'lgan va uning nomidan ish olib boradigan soliq agentining (inspektorning) katta ahamiyatga va obro'ga egaligi;

– kadrlarni tahlil etish, o'rganish, oldindan belgilash, o'qitish, soliq to'lovchilar bilan aloqalar bo'yicha institutlarning mavjudligi, ayniqsa, axborot bilan almashinishi sohasida moliya organlari soliq idoralari va bank tizimi bilan chambarchas bog'langanligi.

Shu bilan birga bu modellarning har birida ularning tafovutlarini belgilab beradigan o'ziga xos belgilari mavjud, bular quyidagilardan iborat:

Amerika soliq modeli:

– soliq tizimining soliq to'lovchilar tushunishi uchun murakkabligi;

– soliq tizimida juda katta boshqaruv va ijro apparatining mavjudligi;

– soliq organlari markazlashuvining yo'qligi, federal, shtat va shahar tizimlarining mustaqilligi;

– naqd pul bilan ishlaydigan kichik biznes subyektlari daromadlarini nazorat qilishning yetarli usullarini yo'qligi;

– noqonuniy daromad manbalari to'g'risida xabar beruvchi ko'ngilli "Axborotchilar" keng tarmog'ining mavjudligi.

Yaponiya soliq modeli:

– Moliya vazirligi nazorat ostida yagona, ancha qat'i markazlashgan moliyaviy, soliq, bank, bojxona tizimlari;

– yuksak vatanparvarlik ruhining mavjudligi;

– pastdan to yuqorigacha bo'lgan boshqaruv apparati o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda subordinatsiya tamoyiliga qat'i rioya qilinishi.

Yevropa soliq modeli:

– Yevropadagi mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy birlashishga doimiy intilish;

– soliq faoliyatidagi birxillik;

– yagona andozalar, yondashuvlar, talqin, deklaratsiyalar, ish yuritish tamoyillari.

"Noandozaviy" (moslashmagan) soliq modeli, odatda, kichik hududli davlatlar, erkin iqtisodiy hududga ega bo'lgan davlatlar va qator boshqa davlatlar (Kipr, Lyuksemburg)da amal qiladi.

Zamonaviy soliq tizimi soliqqa tortish shakllari va usullarining benihoya nozikligi va qo'llaniladigan soliqlarning o'ta xilma-xilligi bilan tavsiflanadi (ayrim mamlakatlar doirasida ularning 100 ga yaqin ko'rinishlari mavjud). Rivojlangan mamlakatlarning barchasi va rivojlanayotgan mamlakatlarning ko'pchiligi uchun ushbu tizimning tamoyillari va xususiyatlari umumiydir,

lekin ularning bu tamoyillar va xususiyatlarini soliq siyosatlarida qo'llanishlarida jiddiy farqlar bor.

Davlat budjeti mablag'lari davlatning jamiyat oldidagi muhim vazifalarini amalga oshirishning moliyaviy manbai hisoblanadi. Demak, har bir davlat iqtisodiyoti taraqqiy etishi bevosita amalga oshirilayotgan budget-soliq siyosati hamda soliq tizimining tuzilishi bilan bog'liqdir. Soliq tizimi ming yillik tarixga egadir. Bu tizimni yer yuzida davlatning ilk ko'rinishlari paydo bo'lishi bilan bog'lanadi. Bu jarayon yillar davomida turli davlatda turli ko'rinishlar va turlicha siyosat asosida ijro etib kelinmoqda.

10.3. Amerika Qo'shma Shtatlarida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish tartibi

AQSh soliq tizimi quyidagi uch darajadan iborat: birinchisi – yuqori daraja, bunda federal budjetga tushadigan federal soliqlar yig'iladi; ikkinchisi – o'rta daraja, unda shtatlarning qonunlari joriy etadigan va shtatlarning budjetlariga tushadigan soliqlar, yig'imlar yig'iladi; uchinchi daraja – quyi daraja, bunda mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari joriy etadigan, mahalliy budjetlarga tushadigan soliqar yig'iladi.

22-jadval

AQSh soliqlari		
Federal soliqlar	Shtatlar soliqlari	Mahalliy soliqlar
Aholidan olinadigan daromad solig'i	Aholidan olinadigan daromad solig'i	Aholidan olinadigan daromad solig'i
Korporatsiyalar foydasiga solinadigan soliq	Korporatsiyalar foydasiga solinadigan soliq	Korporatsiyalar foydasiga solinadigan soliq
Ijtimoiy sug'urtaga solinadigan soliq	Meros va hadyaga solinadigan soliq	Meros va hadyaga solinadigan soliq
Aksizlar	Aksizlar	Aksizlar
Meros va hadyaga solinadigan soliqlar	Sotuvlardan olinadigan soliq	Sotuvlardan olinadigan soliq
Bojxona bojlari	Mol-mulkka solinadigan soliqlar	Mol-mulkka solinadigan soliqlar
	Avtotransport egalaridan olinadigan soliq	Ekologiya soliqlari

Budjet mablag'larini shakllantirish va harakatlantirish Amerika davlati iqtisodiy siyosatini amalga oshirishda markaziy o'rinda turadi. AQShning moliya tizimida federal hukumatning budget mexanizmi asosiy rol o'ynaydi. Eng yirik va barqaror tushumlarni ta'minlab beradigan soliqlar federal budjetga yuboriladi. Daromadlar va xarajatlarning taxminan 70,0 %i federal budjet hissasiga to'g'ri keladi.

Shuni hisobga olish kerakki, bozor munosabatlari juda rivojlangan, tadbirkorlik erkin bo'lishiga qaramay, AQShda davlat tomonidan tartibga solish xo'jalik mexanizmining ajralmas tarkibiy qismiga aylanib qolgan. Soliq

siyosati va xususiy tadbirkorlikka moliyaviy ta'sir ko'rsatish davlat tomonidan tartibga solishning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Iqtisodiyotni tartibga solishga federal ma'murlardan tashqari mahalliy boshqaruv organlari ham faol jalb etiladi. Ular katta miqdorda moliyaviy resurs vositalariga (birinchi navbatda, mahalliy soliqlarga) ega. Shu bilan birga oxirgi 15-20-yil ichida AQShda mahalliy boshqaruv organlari moliyasining hajmi o'sib borayotganligi, ularning moliya tizimi orqali safarbar etiladigan mablag'lar umumiy fondidagi salmog'i oshib borayotganligi kuzatilmoqda. Ayni vaqtda xarajatlarning kattagina qismi mahalliy moliya zimmasidadir. Ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmaning bir qator tarmoqlarida shtatlar va mahalliy hokimiyat organlarining moliyasi pul resurslarining asosiy manbayiga aylanib bormoqda. Chunonchi, ijtimoiy ta'minot, ta'lim, sog'liqni saqlash, yo'l qurilishini davlat tomonidan moliyaviy ta'minlash, politsiya apparatini saqlab turishda ularning salmog'i 70,0-90,0 %ni tashkil etadi; atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslarni saqlashda, fuqaro va uy-joy qurilishida - 40,0 %ga yaqinni tashkil etadi.

AQShda mahalliy boshqaruv organlarining moliyaviy resurslariga shtatlar, munitsipalitetlar, taunshiplar (qishloq joylardagi posyolkalar), maktablar va maxsus distriktlar (okruglar) moliyasi kiradi. Mahalliy moliya tizimining bo'g'inlari mahalliy budjetlar, shuningdek, maxsus fondlar mahalliy boshqaruv organlariga qarashli korxonalarining moliyasidan iborat. Mamlakatda 83 mingdan ortiqroq mahalliy boshqaruv organlari mavjud bo'lib, ular o'z moliyaviy bazasiga ega.

Federal hukumat sof iqtisodiy choralar (soliqqa tortish, kreditlash, investitsiyalash) yordamida xo'jalik faoliyatining jamiyat ehtiyojlarini hammadan ko'proq qanoatlantiradigan variantlarini tanlab olishga undaydi.

Soliqlar va yig'imlar tizimi fiskal funksiyani bajarishdan tashqari ijtimoiy ishlab chiqarish, uning tuzilmasi va dinamikasi, joylashishi, fan-texnika taraqqiyotining jadallashuviga iqtisodiy ta'sir ko'rsatish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Soliqlar yordamida amaliy faollikni, binobarin, tadbirkorlik faoliyatining u yoki bu tarmoqlarini rivojlantirish, rag'batlantirish yoki, aksincha, chegaralash mumkin. Xususiy korxonalarining ishlab chiqarish va mablag' aylanmasi chiqimlarini kamaytirish, jahon bozorida milliy korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun shart-sharoit yaratish mumkin. Soliqlar yordamida iqtisodiy himoya siyosatini olib borish yoki tovar bozoriga erkinlikni ta'minlash mumkin. Soliqlar davlat budjeti va mahalliy budjetlar daromadlarining asosiy qismini tashkil etadi, xarajatlar qismi orqali iqtisodiyotga moliyaviy ta'sir ko'rsatish imkonini beradi.

AQSh federal soliqlari

Jismoniy shaxslar daromad solig'i. Aholidan olinadigan federal daromad solig'i federal budjet daromadlarining asosiy qismini – salkam yarimini tashkil etadi. Bu soliq jismoniy shaxslardan, yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan yakkarta tartibdagi tadbirkor va korxonalaridan undiriladi. Soliq to'lovlari guruhlariga

(er-xotinlar, yolg'izlar, bevalar va hokazolarga) bo'linadi. Soliq to'lovlari qaysi guruhga mansubligi qarab muayyan chegirmalar berilishiga haqli bo'ladi. Soliqqa alohida odam yoki oila tortilishi mumkin. Oila soliqqa tortilganida oila a'zolari bir yilda olgan daromadlarining hamma turlari jamlanadi.

Rezidentlar barcha daromadlaridan, nerezidentlar esa AQShda olgan daromadlaridan kelib chiqib, soliq to'laydilar. AQShda doimiy turar joyi bo'lgan yoki bu mamlakatda yiliga olti oy va bundan ham ko'p vaqt bo'ladigan shaxs rezident hisoblanadi.

Soliqqa tortiladigan daromadni hisoblab chiqarish tizimi g'oyat murakkab va kengdir. Shartli tarzda har bir soliq to'lovchi tomonidan daromatlarni hisoblab chiqarish quyidagi uch bosqichda amalga oshiriladi:

Jami daromad: ish haqi, maosh turlari, nafaqalar, alimentlar, qimmatbaho qog'ozlardan keladigan daromadlar, taqdirlovlar, bonuslar, renta, royalti, sovrin, mukofotlar, fermer daromadi, ijtimoiy nafaqa, stipendiya, ko'chmas mulkdan keladigan daromad va hokazolalar hisoblab chiqariladi.

Tuzatishlar kiritilgan jami daromad aniqlanadi: jami daromaddan ruxsat etilgan quyidagi imtiyozlar chegiriladi: savdo va ishlab chiqarish sarf-xarajatlari, qimmatli qog'ozlar sotuvidan ko'rilgan zarar, yollanmasdan ishlaydigan shaxslarning nafaqa badallari, to'langan alimentlar, bo'nak tarzida to'langan soliq to'lovlari; tibbiy sug'urta fondiga to'langan to'lovlar (25,0 %igacha).

Soliqqa tortiladigan daromad miqdori tuzatish kiritilgan jami daromaddan quyidagi tasniflangan yoki standart chegirmalarni chiqarib tashlash natijasida kelib chiqadi: soliqqa tortilmaydigan minimum va soliq to'lovchining qaramog'idagi boqimandaga ko'zda tutilgan soliqqa tortilmaydigan minimum, standart chegirma (yolg'iz shaxs uchun – 2000 dollar, er-xotin uchun – 5000 dollar, oila boshlig'i uchun – 4700 dollar), qariya va nogironlar uchun qo'shimcha chegirma, yangi turar joyga ko'chib borish sarf-xarajatlari, tabiiy ofatlar natijasida ko'rilgan zarar, tibbiyot sarf-xarajatlari, kasb faoliyatiga oid sarf-xarajatlar.

23-jadval

Daromad solig'i stavkalari

Oila boshlig'ining daromadi, dollar	Stavka, %
35 150 gacha	15,0
35 151 - 90800	28,0
90 801 - 147 050	31,0
147051 - 288350	36,0
288 350 dan ko'p	39,6

Federal muqobil minimal soliq imtiyozlarni hisobga olganda, odatiy daromad solig'i muqobil minimal soliqdan pastroq bo'lgan taqdirda odatiy daromad solig'ining o'rniga undirilishi mumkin. Muqobil minimal soliq bazasini hisoblab chiqarish uchun odatiy daromad solig'i bazasidan ba'zi chegirishlar amalga oshiriladi va muayyan sarflar qo'shiladi. Masalan, davolanish sarf-xarajatlarini daromadning 7,5 %i miqdorida emas, balki daromadning 10,0 %igacha miqdorida chegirish mumkin. Soliq stavkasi 24,0 %ni tashkil etadi. Standart chegiruvlar qilinmaydi, standart chegiruvlar o'rniga birgalikda baholanuvchi er-xotining yoxud

eri o'lgan xotinga yo xotini o'lgan erga 40 ming dollar, yolgiz soliq to'lovchiga 30 ming dollar, alohida baholanadigan er va xotinning har biriga 20 ming dollar chegiriladi, agar soliq solinadigan muqobil minimal daromad tegishli ravishda 150 ming, 125 ming va 75 ming dollardan yuqori bo'lmasa (aks holda chegiruv oshuvning 25 %i miqdorida, toki nolga tenglashishigacha kamaytiriladi, bunga esa daromad tegishli ravishda 310 ming, 245 ming va 155 ming dollar bo'lganida erishiladi).

Soliq to'lovchilar daromad olingan yildan keyingi yilning 15-martigacha, ayrim hollarda esa 31-iyuligacha deklaratsiya topshirib, uzil-kesil soliq to'laydilar. Yil davomida soliqlar manbaning o'zida ushlab qolinishi yoki oldindan baholanadigan daromad bo'yicha yil choraklarida xuddi korporatsiyalarnikidek muddatlarda bo'nak to'lovlari amalga oshirilishi yo'li bilan to'lanadi.

AQSh shtat soliqlari. Har bir shtatning (federal tizimdan alohida) o'z soliq tizimi bor. Shtatlar korporatsiyalar va fuqarolardan daromad solig'i undiradi. Chunonchi, shtat o'z hududida muayyan kompaniyaning binolari joylashgan yoki xizmatchilari ishlayotgan bo'lsa, kompaniya daromadlaridan soliq undirish huquqiga ega bo'ladi. Biroq kompaniya shtat hududida binoga ham, xizmatchilarga ham ega bo'lmasligi mumkin, lekin savdo qilishi va foyda olishi mumkin. Bunday hollarda shtatlarning kompaniyalarni soliqqa tortishi qonuniyligi masalasi dolzarb bo'lib qoladi.

Mol-mulk(shtat) solig'ini yuridik va jismoniy shaxslar to'laydilar. Yuridik va jismoniy shaxslar mol-mulkiga solinadigan soliq ko'pchilik shtatlarda undiriladi. Soliq stavkalari shtatlar bo'yicha farqlanadi. Ko'chmas mulkni baholash bilan shugullanadigan soliq idorasi xizmatchilari soliq baholovchilari, deb nomlanadi. Mol-mulk solig'i tushumlari hokimiyat tuzilmalarining barcha darajadagi soliq tushumlarining salkam 9,0 %ini tashkil etadi. AQShda mol-mulk soliqlari shtat va munitsipalitet darajasida undiriladi. Bu soliqqa asosan, ko'chmas mulk va xo'jalik uskunalari tortiladi, foyda ko'rmaydigan tashkilotlarga tegishli bo'lgan va ular tomonidan tijorat maqsadlarida foydalanilmaydigan mol-mulk bundan mustasno. Shuningdek, federal hukumat, shtatlar hukumatlari va mahalliy hokimiyat organlarining mol-mulki ham soliqqa tortilmaydi. 13 ta shtatda nomoddiy aktivlar: aksiyalar, qarz majburiyatlari va shu kabilar soliqqa tortiladi. Fuqarolarga tegishli bo'lgan shaxsiy ko'chmas mulk va ishlab chiqarish vositalari ham soliqqa tortiladi. Yuridik hamda jismoniy shaxslarning soliqqa tortiladigan mol-mulkiga 0,5 dan 5,0 %gacha miqdorda belgilangan. Bundan tashqari munitsipalitet darajasida ham soliq undiriladi. Barcha mol-mulk soliqlari har qanday darajada daromad solig'iga tortiladigan daromadni hisoblab chiqarishda chegiriladi.

Kapitaldan soliq. Shtat darajasidagi kapital solig'ini yuridik va jismoniy shaxslar daromadining 0,75 %i miqdorida to'laydilar.

Mahalliy soliqlar va yig'imlar. Sotuvlardan olinadigan mahalliy soliq shtatdagi sotuvlardan olinadigan soliqqa qo'shimcha bo'ladi. Bu soliqdan keladigan daromadlar shtatda yig'iladi, keyin esa hududiy daromad olingan mahalliy o'zini o'zi boshqarish organiga qaytariladi. Bundan tashqari, mahalliy organlar

shtatlar qonun hujjatlari ruxsat etgan taqdirda, sotuvlarning har xil turlaridan olinadigan o'z soliqlarini joriy etishga huquqlidirlar. Bunday holda mahalliy soliqlar stavkalari shtat soliqlarining stavkalaridan pastroq bo'ladi va 2,0 %dan oshmaydi.

Shaharda olinadigan boshqa mahalliy soliqlar jumlasiga mehmonxonada xizmat ko'rsatganlik uchun olinadigan soliqni (mehmonxona uchun to'lanadigan haqning 5,0 %i); kommunal xizmatlar solig'ini (telefon, gaz, elektr uchun to'lanadigan haqning 3,0 %i), bitim solig'ini (ko'chmas mulk sotilganida va sotib olinganida har ming dollar hisobidan 2 dollar 50 sent to'lanadi) kiritish mumkin.

Mahalliy hokimiyat organlari oziq-ovqat mahsulotlari, spirtli ichimliklar, tamaki mahsulotlari sotish, restoranlarga ega bo'lish huquqi litsenziyasini beradi. Avtomobillar, mototsikllardan foydalanish, uy hayvonlarini saqlash huquqi uchun litsenziya beriladi. Litsenziya yig'imlari mahalliy soliqlar tizimiga kiradi.

AQShda mahalliy soliqlar mustaqil rol o'ynaydi va Yevropadagi bir qator mamlakatlardagidan farqli o'laroq, mahalliy budjetlar daromad qismining asosi bo'lib xizmat qiladi. Hatto, AQSh poytaxti Vashington shahri ham Kolumbiya federativ okrugi sifatida shtat ustunliklariga ega bo'lsa-da, o'z xarajatlarini boryo'g'i 80,0 % miqdorida qoplaydi. Qolgan xarajatlar federal subsidiyalar bilan qoplanadi. Nyu-Yorkda subsidiyalar shahar budjetining uchdan bir qismiga yaqinini qoplaydi.

Ko'rinib turganidek, aynan federal hukumatning subsidiyalari, subvensiyalari va dotatsiyalari shaharlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga faol ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Eslatib o'tamiz, mahalliy soliqlar tizimi ham ko'proq davlat qonunlari bilan joriy etiladi.

AQShda mahalliy soliqlar tarkibi va stavkalarini tahlil qilish, ularni to'rt asosiy guruh bo'yicha tasniflash imkonini beradi.

Birinchi guruhga faqat muayyan hududda yig'ib olinadigan soliqlar kiradi. Bular jumlasiga bevosita va bilvosita soliqlar kiradi. Bevosita soliqlardan asosiylari mol-mulk solig'i, kasb-hunar solig'i, yer solig'i, meros va sovg'alardan olinadigan mahalliy soliqlardir. Bilvosita soliqqa tortish g'oyat xilma-xildir. Bu soliqlar sotishdan olinadigan soliqdan ham, o'ziga xos aksizlardan ham iborat.

Ikkinchi guruh umumdavlat soliqlariga ustamalarni o'z ichiga oladi. Ular mahalliy budjetga ma'lum foiz miqdorida ajratiladi. O'zining moliyaviy mohiyati jihatidan bu ustamalar mahalliy soliqlardan faqat moliyaviy resurslarni safarbar etish shakli bilan ajralib turadi.

Uchinchi guruh transport vositalari, tomoshalar, mehmonxonalardan olinadigan soliqlar, kommunal yig'imlar va boshqalardan iborat. AQShda iste'mol soliqlari orasida avtomashinalarni ro'yhatdan o'tkazganlik uchun soliq, avtomobilni saqlash joyiga qo'yanlik uchun soliq hamda yonilg'i aksizini ko'rsatish mumkin.

To'rtinchi guruh ham mavjud bo'lib, ular mahalliy boshqaruv organlari siyosatini belgilab beradi. Bular jumlasiga, eng avvalo, atrof-muhitni himoya qilishga qaratilgan ekologiya solig'i kiradi. Masalan, Nyu-Yorkda suv havzalarini neftdan tozalaganlik uchun soliq bor. Faoliyati natijasida "xatarli" chiqindilar paydo bo'ladigan korporatsiyalarga solinadigan soliq mavjud. Ikkinchi marta foydalanilmaydigan suyuqlik solinadigan idishlarni ishlab chiqaradigan kompaniyalarga maxsus soliqlar solinadi.

Markaziy budgetga undiriladigan soliqlarning ustunlik qilishi va mahalliy soliqlarning tobelik mavqenida bo'lishi barcha mamlakatlar uchun xosdir. Lekin ayni vaqtda urbanizatsiya shahar budgetlarining daromadlari jadal sur'atlar bilan o'sib borishiga olib kelmoqda.

10.4. Yaponiya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari

Bevosita va bilvosita soliq 1940-yillardan so'ng rivojlanishni boshladi. 67 foizni egallagan bevosita soliqlarning 64 foizini daromad solig'i egallardi. Yaponiyadagi soliq tizimini islohotiga AQSh faylasuf-professori Karls Shouping tavsiyalari katta ta'sir o'tkazdi. Shundan so'ng Yaponiya soliq tizimining rivojlanish bosqichlarini quyidagilarga ajratish mumkin:

- 1945-49-y.y. – Iqtisodiy tartibsizlik davri.
- 1950-59-y.y. – Iqtisodiy tiklanish va barqarorlik davri.
- 1960-69-y.y. – Iqtisodiy rivojlanish davri.
- 1970-y.dan hozirgacha. – Xalq farovonligini yaxshilash davri.

Yaponiya soliqlari

Yaponiyada davlat va mahalliy soliqlar mavjud. Mamlakatda 3045 ta shahar, shaharchalar, tumanlarni birlashtiruvchi 47 prefektura bo'lib, ularning har biri o'zining mustaqil budgetiga ega. Moliya resurslarining 64,2 foizi mahalliy mablag'lar sifatiga sarflanib, 35,8 foizi esa umumdavlat funksiyalarining amalga oshirilishini ta'minlaydi. Yaponiyada soliqlar umumdavlat va mahalliy soliqlarga bo'linadi.

24-jadval

Yaponiya soliqlari

Davlat soliqlari		Mahalliy soliqlar	
Bevosita soliqlar	Bilvosita soliqlar	Prefektura	Munitsipal
Korporatsiyalar foydasiga soliq	Iste'mol solig'i	Prefekturada yashash uchun soliq	Yashash uchun soliq
Jismoniy shaxslar daromadlariga soliq	Gerb yig'imlari	Ommaviy tomosha tadbirlari o'tkazish uchun soliq	Shaharlarni obodonlashtirish uchun soliq
Meros va hadya solig'i		Ko'chmas mulk solig'i	Mol-mulk solig'i
Yer solig'i		Avtotransport vositalari uchun soliq	Yer egaligi uchun soliq
Ko'chmas mulk solig'i		Tabiiy resurslardan foydalanaganlik uchun soliq	

Mamlakat budgeti va prefekturalar budgetlarining daromad qismi faqat soliqlarga asoslanmaydi. Qator boshqa mamlakatlarga qaraganda Yaponiyada soliqsiz tushumlarining hissasi ancha yuqoridir. Binobarin, soliqlar davlat budgetiga 83,8 foiz va soliqsiz mablag'lar 16,2 foizni tashkil etadi, mahalliy boshqaruv idoralari soliqsiz tushumlarining chorak qismiga ega (25,3 %), bunga ijara haqi, yer uchashtalari va boshqa munitsipal ko'chmas mulkni sotish, pensiyalar, jarimalar, obligatsiyalarni sotish, lotoreyalardan keladigan daromadlar, qarzlar va shu kabilar kiradi.

Daromadlarning xuddi shu moddalariga avvalgi yil qoldig'i kiritiladi. AQSh va Yevropaning soliq tizimi kabi Yaponiya soliqlarining ko'pligi bilan xarakterlanadi. Ularni hududiy boshqaruvning har bir idorasi undirish huquqiga ega. Biroq mamlakatning barcha soliqlari qonuniy hujjatlarda qayd qilingan. Daromad solig'ining har bir turi qonun bilan to'g'rilanadi. Mahalliy soliqlar haqidagi qonun ularning turlari va normativ stavkalarini belgilaydi, qolganlarini mahalliy parlament belgilaydi. Mamlakatda jami 25 ta davlat va 30 ta mahalliy soliqlar bor. Ularni 3 ta asosiy guruh bo'yicha tasniflash mumkin:

Birinchi guruh yuridik shaxslardan bo'lgani kabi, jismoniy shaxslardan ham undiriladigan daromad soliqlaridir. **Ikkinchi guruhga** mulk soliqlari kiradi. **Uchinchi guruhga** bevosita va bilvosita iste'mol soliqlari kiradi.

Budget asosini bevosita soliqlar tashkil etib, huquqiy va jismoniy shaxslar daromad solig'i davlatga eng yuqori daromad keltiradi. U butun soliq tushumlarining 56,4 foiziga teng.

Daromad solig'ining kelib chiqishi Birlashgan Qirollik tomonidan 1799-yildan kiritildi. Yaponiyada 1887-yildan boshlab amal qila boshladi.

Jismoniy shaxslarning daromad solig'i. Jismoniy shaxslar 4 ta stavka: 10 %, 20 %, 30 %, 37 % bo'lgan progressiv shkala bo'yicha daromad solig'ini to'laydilar.

Bundan tashqari, uchta stavka 5, 10 va 15% bo'yicha prefektura daromad solig'i mavjud. Har bir kishi daromad miqdoridan qat'i nazar yiliga 3200 yen hisobidan soliq to'laydi.

25-jadval

Jismoniy shaxslar daromad solig'i stavkalari

Soliqqa tortiladigan jami daromadlar summasi	Soliq stavka %	Chegirma summasi
1000 – 3299 ming iyenagacha	10 %	0 iyena
3300 – 8999 ming iyenagacha	20 %	330 ming iyena
9000 – 17999 ming iyenagacha	30 %	12000 ming iyena
18000 ming iyenadan yuqori	37 %	24000 ming iyena

Bir qarashda daromad soliqlari g'oyat yuqori ko'rinadi, lekin shuni nazarda tutish kerakki, soliqqa tortishda soliq solinmaydigan minimum ham qo'llaniladi. Ko'p bolali fuqarolar qo'shimcha soliq imtiyozlariga ega.

Tokiolik har bir kishining o'rtaacha yillik daromadi oxirgi yillarda 7100-7500 ming iyanani tashkil etadi. Yaponiyaning boshqa prefekturalarida u, odatda, bir qadar past. Maoshi o'rtaacha bo'lgan kishi daromadlarining 30 foizdan ko'prog'i daromad solig'idan ozod qilinishi mumkin.

Jismoniy shaxslar uchun daromad solig'iga nisbatan soliqqa tortiladigan eng kam miqdorni hisoblash tizimi quyidagi jadvalda berilgan:

26-jadval

Yaponiyada jismoniy shaxslar uchun daromad solig'i bo'yicha soliqqa tortiladigan eng kam miqdorini hisoblash tartibi

Soliq to'lovchi	Milliy budjet	Mahalliy budjet
Bitta odam uchun	1075 ming iyena	1032 ming iyena
Er-xotin	1928 ming iyena	1738 ming iyena
3 ta a'zosi bo'lgan oila	2484 ming iyena	2230 ming iyena
4 ta a'zosi bo'lgan oila	3198 ming iyena	2801 ming iyena

Daromad solig'ni hisoblash uchun, soliq to'lovchining turli manbalardan olgan daromadlari qo'shiladi va so'ngra daromadning umumiy summasidan turli chegirmalar (ijtimoiy sug'urta badallari, hayot sug'urtasi va nafaqa fondi, tibbiy xizmatlarga ketadigan xarajatlarni hamda nogironlar, qariyalar, bevalar uchun maxsus chegirmalar) inobatga olingan holda soliqqa tortilmaydigan eng kam miqdor chegirib qolinadi. Yaponiyada 4 kishidan iborat bo'lgan oila uchun soliqqa tortilmaydigan eng kam daromad qiymati AQSh, Germaniya, Angliya, Fransiya kabi mamlakatlarga nisbatan ancha yuqoridir.

Mol-mulk solig'i. Soliqlarning ikkinchi guruhiga mol-mulk soliqlari kirib, ularni Rossiyadan farqli o'laroq, yuridik va jismoniy shaxslar bir xil stavka bo'yicha to'laydilar. Odatda, bu mol-mulk qiymatidan 1,4 foizga teng bo'lib, uch yilda bir marta qayta baholanadi. Soliq solish obyektiga ko'chmas mulk, bank depozitlari bo'yicha foizlar kiradi. Soliqlar, shuningdek, mulkning bir egadan boshqasiga o'tayotgan paytda, ya'ni mulkni xarid qilish va sotish paytida ham to'lanadi.

Meros solig'i. Meros solig'i milliy soliq turiga kirib, boyliklarni qayta taqsimlash hisobiga undiriladi. Soliq to'lovchilar mulkni meros yoki vasiyat orqali oladigan shaxslar hisoblanadi. Soliq obyektini olinadigan mulkning yalpi qiymati hisoblanadi. Soliqdan ozod qilish asoslari: 50 mln. (10 mln. - qonun bilan o'rnatilgan merosxo'rlar soni hisobga olinadi. Soliq stavksi progressiv (10 % - 50 %)da undiriladi. Soliqqa tortish tizimi meroslik boshlanishidan 10 oy ichida amalga oshiriladi.

Sovg'a solig'i. Sovg'a solig'i milliy soliq turiga kirib mol-mulkni sovg'a qilish hisobiga undiriladi. Soliq obyektini olinadigan mulkning qiymati hisoblanadi. Soliq stavkasi progressiv (10 %-50 %) da undiriladi. Soliqqa tortish tizimi va to'lash muddati kelgusi yilning 1-fevralidan-15-mayigacha.

Iste'mol soliqlari. Yaponiyaning iste'mol soliqlari orasida 30 foizli stavka bo'yicha undiriladigan savdo-sotiq solig'i hisoblanadi. Avtomobil egalari solinadigan soliqlar, mexmonxona xizmatlari, restoranlarda ovqatlanish, issiq manbalarda cho'milish va hokazolar uchun aksiyalar budjetga ancha katta tushumlarning tushishini ta'minlaydi. Ba'zan soliq ko'rsatilayotgan xizmat uchun muayyan summani oshirish paytida yuzaga keladi. Masalan, restorandagi tushlik qiymati 7,5 iyenagacha bo'lganda, unga soliq solinmaydi. Agar u qimmatroq bo'lsa, unda narxga 3 % li soliq qo'shiladi.

10.5. Buyuk Britaniya soliq tizimida jismoniy shaxslarni soliqqa tortish mexanizmi

Soliqqa tortishning ilmiy nazariyasi ilk bor G'arbda – Buyuk Britaniyada paydo bo'lgan. Bu davr 17-asrda jamiyatda soliqlarning roli va ahamiyati to'g'risidagi bahslardan boshlangan. Soliq nazariyasini rivojlanishiga eng katta hissa qo'shgan inson – Adam Smit. Uning fikricha: «Soliq to'lovchi uchun bu quldorlik emas, ammo ozodlikdir».

Buyuk Britaniyaning soliq tizimi ikki bosqichlidir: markaziy soliqlari va mahalliy soliqlardan iborat. Ushbu soliq tizimi quyidagi soliq turlarini o'z ichiga oladi.

Markaziy soliqlar soliq tushumlarining 90,0 %dan ko'prog'ini beradi.

27-jadval

Buyuk Britaniya soliqlari

Markaziy soliqlar	Mahalliy soliqlar
1. Aholidan olinadigan daromad solig'i	1. Mol-mulk solig'i (yer, uy, do'kon, fabrika, zavod va shu kabilardan olinadigan soliq)
2. Korporatsiyalardan olinadigan daromad solig'i (korporatsiyaviy soliq)	
3. Neftdan olinadigan daromadga solinadigan soliq	
4. Merosdan olinadigan soliq	
5. Qo'shilgan qiymat solig'i	
6. Aksizlar	
7. Bojlar	
8. Davlat yig'imlari va hokazo	

Britaniya parlamenti qonun chiqaruvchilik hokimiyatiga ega va hukumat tomonidan tasdiqlanadigan soliq haqidagi qonun hujjatlariga har yili tuzatishlar kiritishga vakolatlidir. Soliq haqidagi qonun hujjatlarini qo'llash masalalarini tartibga solib borish huquqi maxsus Kengash, vazirliklar va ichki daromadlar boshqarmasiga beriladi. Ushbu organlarning vakolatlarini parlament aniq belgilab qo'ygan.

Soliq xizmatini tashkil etish ikkita departament: Ichki Daromadlar Boshqarmasi (IDB) hamda Boj va Aksizlar Boshqarmasi (BAB)ga yuklatilgan. Rasman IDB hukumat muassasasi hisoblanadi va yuridik hamda jismoniy shaxslardan soliqlar undirish ustidan nazorat qilish uning bosh vazifasidir. Bilvosita soliqlar tizimi BAB tasarrufidir.

Buyuk Britaniya soliqlari

Hozirgi soliq tizimida soliqlar beshta guruhlardan iborat:

- Bevosita soliqlar 10 %-40 % gacha (daromad solig'i, merosga solinadigan soliq);
- bilvosita soliqlar (qo'shilgan qiymat solig'i eng yirik daromad manbayidir);
- mahalliy soliqlar;

• korporatsiyalar daromadiga soliq; kichik biznes uchun – 24 %, korporatsiyalarga -33 %li stavka qo'llaniladi.

• boshqa soliqlar.

Buyuk Britaniya budjeti daromadlarining asosiy ko'rsatkichlari quyidagicha bo'lgan.

Shaxsiy daromad solig'i. Shaxsiy daromad solig'ini Buyuk Britaniyaning barcha aholisi to'laydi, bu soliq 6-apreldan kelgusi yilning 5-apreligacha olingan jami daromaddan undiriladi. Qonun hujjatlariga muvofiq, soliq to'lovchilar rezidentlar va nerezidentlarga ajratiladilar. Rezidentlarning daromadlari daromadni olish manbalaridan qat'i nazar soliqqa tortiladi. Nerezident mazkur mamlakatning hududida olingan daromadlaridagina soliq to'laydi.

Buyuk Britaniyada qabul qilingan daromad solig'ini tashkil etish shakli boshqa mamlakatlarnikidan birmuncha farq qiladi. U daromadni (maosh, dividendlar, renta va hokazo) manbayiga qarab, qismlarga (shedullar, grafiklar) ajratishni taklif qiladi. Har bir shedul alohida tartibda soliqqa tortiladi. Mana shunday alohida-alohida soliqqa tortish «daromadni manbaning o'zida soliqqa tortish» maqsadini ko'zlaydi.

Buyuk Britaniyada oltita shedul (grafik) amal qiladi, shu bilan birga, ularning ayrimlari o'ziga xos xususiyatlarga ega:

A shedulasi – mol-mulkdan keladigan daromad (masalan, ijaraga beriladigan uy (kvartira) uchun kvartira haqi);

V shedulasi – o'rmon massivlaridan olinadigan daromadlar;

S shedulasi – davlat obligatsiyalari bo'yicha olinadigan daromadlar;

D shedulasi asosiy grafik bo'lib, juda ko'p har xil daromadlarni o'z ichiga oladi, shu sababli u olti qismga bo'lingan:

• savdodan yoki amaliy operatsiyalardan (biznesdan) olinadigan daromadlar, masalan, do'kon egasining foydasi;

• professional xizmatlar ko'rsatish natijasida olingan daromadlar;

• soliqqa tortilishi kerak bo'lgan foizlar va alimenterlar;

• chet eldagi qimmatli qog'ozlardan olinadigan daromadlar;

• chet eldagi mol-mulkdan olinadigan daromadlar;

• boshqa daromadlar.

E shedulasi daromadlari uch guruhga bo'linadi:

• turli idoralar va turli lavozimlardan;

• kompaniyalar to'laydigan nafaqalardan;

• ijtimoiy sug'urtalash vazirligi to'laydigan va soliqqa tortilishi kerak bo'lgan nafaqalardan iborat.

F shedulasi – Buyuk Britaniya kompaniyalari to'laydigan dividendlar va boshqa to'lovlar.

Daromad solig'i soliqqa tortiladigan, belgilangan chegirma va imtiyozlar chiqarib tashlangan umumiy yillik daromaddan ushlanadi. Shu bilan birga, u ishlab topilgan va investitsiyaviy daromadga bo'linadi.

Ish haqidan olinadigan daromad solig'i manbayining o'zida ushlab qolinadi. Shu bilan birga, faqat ish haqidan keladigan daromad hisobiga yashaydigan

yollanma mehnat kishisining soliq deklaratsiyasini to'ldirishi zarur bo'lmay qoladi. Qolgan hollarda daromadlar qonun bilan belgalab qo'yilgan muddatlarda soliq to'lovchi tomonidan taqdim etiladigan deklaratsiya asosida soliqqa tortiladi.

Britaniyadagi daromadni soliqqa tortishning hozirgi usuli asosan 1965 va 1973-yillardagi islohotlar natijasida vujudga kelgan. 1965-yilga qadar daromad solig'ini jismoniy va yuridik shaxslar, shu jumladan, korporatsiyalar ham to'lar edi. Korporatsiyalar oladigan foydaga alohida soliq joriy etilishi bilan uning amal qilish doirasi qisqarib, fuqarolarning shaxsiy daromadlari, shu jumladan, yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanadigan yoki tadbirkorlik shirkatining sherigi sifatida ish olib boradigan fuqarolarning daromadlaridan iborat bo'lib qoldi. 1973-yilgi islohotlar natijasida daromadlarni soliqqa tortishga yanada jiddiyoq o'zgartirishlar kiritildi. Bu islohot natijasida ishlab topilgan va investitsiyaviy daromadlar yagona stavkalar shkalasi bo'yicha soliqqa tortiladigan bo'ldi. Bu esa, soliq undirish texnikasini soddalashtiribgina qolmay, hozirgi vaqtda chegirmalar va imtiyozlarni hisoblash uchun xizmat qilayotgan shedullar (grafiklarning) vazifasini ham tubdan o'zgartirib yubordi.

Imtiyozlar orasida shaxsiy chegirma eng universal va eng muhim imtiyozdir. Daromad manbayidan qat'i nazar hamma soliq to'lovchilar bu imtiyozni olish huquqiga ega. Shu bilan birga, qoida tariqasida oila boshlig'i soliqqa tortilgan vaqtda hisobga olinadigan qo'shimcha oilaviy chegirma ham muhimdir. Shaxsiy va oilaviy chegirmalar miqdori har qaysi moliyaviy yilda chakana narxlar indeksi o'sishini hisobga olgan holda o'z-o'zidan qayta ko'rib chiqiladi.

Daromad solig'i miqdorini belgilash uchun quyidagi soliq imtiyozlari chegiriladi:

– shaxsiy chegirma (oilasi borligi yoki yoshiga qarab, 2000 funtdan 5035 funtgacha);

– turli imtiyozlar (masalan, to'liqsiz oilalar yoki uy xizmatchisining yordamiga muhtoj bo'lganlarga);

– xizmat turi tufayli ko'chib yurishlar bilan bog'liq bo'lgan sarf-xarajatlari, avtomobilga xizmat ko'rsatish sarf-xarajatlari.

Nafaqalar, milliy sertifikatlar bo'yicha foizlar, stipendiya va boshqa to'lovlar soliqqa tortilmaydi. Daromad solig'i yalpi yillik daromadni e'tiborga olgan holda hisoblab chiqiladi. Soliq to'g'risida hisobot berish deklaratsiya topshirish orqali amalga oshiriladi.

Ijtimoiy sug'urtalash ehtiyojlariga undirilib, nafaqalar to'lashga sarflanadigan badallarni bevosita soliqlar jumlasiga kiritish mumkin. Bu badallar to'rt toifaning biri bo'yicha to'lanadi. Birinchi (asosiy) toifa jumlasiga yollanma mehnat kishilari va ularning ish beruvchilari kiradi. Ikkinchi toifaga «o'z ishi bilan band» deb atalganlar (ya'ni yollanma-munosabatlariga kirmagan shaxslar) mansubdir. Uchinchi toifada ishlamayotgan yoki dastlabki ikki toifaga kiritilishi mumkin bo'lmagan fuqarolar tomonidan badallar ixtiyoriy ravishda o'tkaziladi. Nihoyat, to'rtinchi toifani, agar daromadi muayyan summadan ortiq

bo'lsa, ikkinchi toifa bo'yicha badal to'laydigan (o'z ishi bilan band bo'lgan) shaxslar tashkil etadi.

Merosdan olinadigan soliq. Buyuk Britaniyada aholidan undiriladigan bevosita soliqlar orasida merosdan olinadigan soliq ham alohida ahamiyatga ega. Bu soliq meros olinganidan e'tiboran 7-yil o'tgach, shu yillar davomida xadya etuvchi hayot bo'lgan taqdirda, amal qila boshlaydi. Soliq stavkasi 200 ming funt sterlingdan oshadigan mol-mulk summasining 40,0 %i darajasida belgilanadi. Soliq imtiyozlari va chegirmalari tizimi amal qiladi, ular 20,0 dan 80,0 %gacha bo'lishi mumkin.

Ko'chmas mulk solig'i. Buyuk Britaniyada mahalliy budjetlarga keladigan tushumlar manbasi bo'lgan mahalliy soliqlar ham bor. Bular, asosan, yuridik va jismoniy shaxslarning ko'chmas mulkiga solinadigan soliqlardir. Renta to'lovlari soliq asosi bo'ladi. U ko'chmas mulk egalari yoki uni ijaraga oluvchilardan undiriladi. Ushbu soliqni to'lovchilari jumlasiga uy-joyi ijaraga oluvchilar va kvartira haqi to'lovchilari kiradi. Ko'chmas mulk qiymati, odatda, 10-yilda bir marta baholanadi va ushbu mulkni ijaraga berishdan taxmin qilingan yillik daromad summasidan iborat bo'ladi. Soliqqa tortish stavkasi munitsipalitet tomonidan moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojga qarab belgilanadi. Shu sababli stavka Buyuk Britaniyaning grafliklari va shaharlari bo'yicha sezilarli darajada farqlanadi.

28-jadval

Ko'chmas mulk solig'i stavkalari	
Ko'chmas mulk qiymati, funt sterling	Stavka, %
1-125000 gacha	0
125001-250000	1
250001-500001	3
500001 dan yuqori	4

1990-yil aprelda Angliya va Uelsda (shundan bir yil avval esa Shotlandiyada) jon boshidan soliq undirishga o'tildi. Bu soliq 18 yoshga yetgan deyarli barcha fuqarolarni qamrab oldi. U mahalliy hokimiyat organlari tomonidan qat'i summada mustaqil belgilangan va ularni xarajat qilish darajasi bilan bevosita bog'liq edi. Biroq tajriba muvaffaqiyatsiz bo'lib chiqdi va 1993-yil aprel oyida jon boshidan olinadigan soliq o'rniga yangi munitsipal soliq belgilandi. Bu soliq mol-mulkning bozor qiymati hamda har qaysi oiladagi katta yoshli a'zolar soniga bog'liq qilib qo'yilib, qator oilalar toifasiga chegirmalar berildi. Mol-mulk sakkizta baholash toifalaridan biri bo'yicha tasniflanadi va tabaqalashtirilgan stavkalar bo'yicha soliqqa tortiladi.

Munitsipalitet mahalliy ehtiyojlar uchun boshqa soliqlarni ham belgilashi mumkin. Mahalliy soliqlar ro'yxati turli grafliklarda bir-biridan g'oyat farqlanadi.

Budjet daromad qismining asosiy manbasi, umumdavlat soliqlaridir, Grafliklar va shaharlarning budjetlariga umumdavlat soliqlardan ajratmalar 70,0 dan 90,0 % gacha boradi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. AQShda qanday federal va shtat soliqlar undiriladi?
2. AQShda jismoniy shaxslardan qanday soliqlar undiriladi?
3. AQSh davlat budjeti qanday tashkil etilgan?
4. AQShda yuridik shaxslardan qanday soliqlar undiriladi?
5. Yaponiyada qanday davlat va mahalliy soliqlar undiriladi?
6. Yaponiyada soliqlar qanday turkumlanadi?
7. Yaponiyada iste'mol solig'i qanday tartibda undiriladi?
8. Jismoniy shaxslarning daromad solig'i qanday tartibda undiriladi?
9. Buyuk Britaniyada qanday davlat va mahalliy soliqlar undiriladi?
10. Buyuk Britaniyada qo'shilgan qiymat solig'i qanday stavkada to'lanadi?
11. Buyuk Britaniyada yuridik shaxslardan qanday soliqlar undiriladi?
12. Buyuk Britaniyada merosdan soliq qanday tartibda undiriladi?

11-bob. UCHASTKA SOLIQ INSPEKTORINING ISHINI TASHKIL QILISH

11.1. Uchastka soliq inspektori ish faoliyatining huquqiy asosalari

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining 2014-yil 7-fevraldagi "Davlat soliq xizmati organlarining uchastka soliq inspektorlari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida"gi 47-sonli buyrug'iga asosan "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlarining uchastka soliq inspektori to'g'risida"gi nizom tasdiqlandi.

"O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektori to'g'risida"gi Nizom (keyingi o'rinlarda - Nizom), O'zbekiston Respublikasining "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonuni, Soliq kodeksi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 8-yanvardagi "Respublika soliq organlari tizimini yanada modernizatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1257-sonli Qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 12-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi faoliyatini tashkil etish masalalari to'g'risida"gi 14-sonli, 2000-yil 5-maydagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish to'g'risida"gi 180-son va 2010-yil 21-maydagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 98-sonli Qarorlariga muvofiq ishlab chiqilgan.

"Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonunning 9-moddasiga asosan soliq to'lovchilar, soliq solish obyektlari hamda soliq solish bilan bog'liq obyektlar to'liq va o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash maqsadida davlat soliq xizmati organlarida uchastka soliq inspektorlari lavozimi tashkil etilgan va ular o'zlariga birlashtirilgan uchastkada jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq, jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ihamda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchilar, shuningdek, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarni hisobga olish yuzasidan tegishli ishlarni bajaradilar hamda soliqning o'z vaqtida to'lanishini nazorat qiladilar.

Uchastka soliq inspektori o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasining «Davlat soliq xizmati to'g'risida»gi Qonuni, Soliq kodeksi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon, qaror va farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlari, soliqqa tortish masalasini tartibga soluvchi boshqa normativ-huquqiy hujjatlar hamda mazkur Nizomga amal qiladi.

Uchastka deganda, O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi Qonuni va Vazirlar Mahkamasining 2013-yil 10-iyuldagi 196-son Qarori bilan tasdiqlangan "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarini mahalliy davlat hokimiyati organlarida hisobga olish to'g'risida"gi nizomga asosan tashkil etilgan mahalla (qishloq) fuqarolar yig'ini hududida joylashgan jismoniy shaxslar egaligidagi mol-mulk obyektlari, yer uchastkalari, faoliyatida suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchi jismoniy shaxslar hamda yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat soliq xizmati organlarida hisobga olish, ularga soliq hisoblash hamda soliqning to'lanishini doimiy nazorat qilib borishda

bir uchastka soliq inspektoriga birlashtiriladigan ish hajmi va soliq to'lovchilar sonidan iborat bo'lgan hudud tushuniladi.

O'ziga birlashtirilgan uchastkada zimmasiga yuklatilgan vazifalarning to'liq bajarilishini ta'minlagan, aholi o'rtasida soliq to'g'risidagi qonunlarni targ'ibot va tashviqot qilish ishlarini namunali tashkil etgan, soliq to'lovchilarning hurmatiga sazovor bo'lib faoliyat yuritayotgan uchastka soliq inspektorlari boshqa uchastkaga o'tkazilmaydi. Shuningdek, birlashtirilgan hududni almashtirish hududiy davlat soliq boshqarmalarining Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi bilan kelishilgandan so'ng amalga oshiriladi.

Uchastka soliq inspektorini "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonunning 9-moddasi va mazkur Nizomda belgilangan asosiy vazifalaridan boshqa ishlarga jalb qilish taqiqlanadi.

Uchastka soliq inspektori lavozimidan ozod etilganda yoki boshqa lavozimga o'tkazilganda, unga birlashtirilgan uchastkada soliq solish obyektlarini hisobga olish, soliq hisoblash hamda soliqning belgilangan muddatlarda budgetga to'lanishi ustidan nazorat qilish lavozimga yangi tayinlangan uchastka soliq inspektori tomonidan amalga oshiriladi yoki lavozimi bo'sh (vakant) qolgan davrda "Uchastka soliq inspektorlari faoliyatini nazorat qilish va yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish" shubasi yoki "Jismoniy shaxslarga soliq solish" bo'limi boshlig'i zimmasiga yuklatiladi.

Uchastka soliq inspektori ishdan bo'shaganligi yoki boshqa lavozimga o'tkazilganligi to'g'risida davlat soliq inspeksiylarining Kadrlar bo'limlari belgilangan tartibda "Kadrlarga oid ma'lumotlar bazasi" dasturiy mahsuliga tegishli o'zgartirishlar kiritiladi.

11.2. Uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari va huquqlari

Uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari:

– o'ziga birlashtirilgan hududdagi soliq to'lovchilar, soliq solish obyektlari hamda soliq solish bilan bog'liq obyektlar, xususan, mol-mulk va yer solig'iobyektlari, suv resurslaridan foydalanganlik uchun solig'ini to'lovchilar va tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarning to'liq hamda o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash;

– soliq hisoblanishi va budgetga o'z vaqtida to'liq to'lanishini ta'minlash va nazorat qilish borasida zarur tadbirlarni amalga oshirish;

– aholi o'rtasida soliq qonunchiligini targ'ibot-tashviqot qilish, soliq to'lovchilarning huquq va majburiyatlari borasida tushuntirish ishlarini olib borishdan iborat.

Bu vazifalarni amalga oshirishda uchastka soliq inspektori amaldagi qonunchilik doirasida qishloq fuqarolar yig'inlari va mahalla faollarini jalb qilgan holda televideniye, radio va boshqa ommaviy axborot vositalaridan foydalanadi.

Uchastka soliq inspektori tegishli davlat soliq organi buyrug'iga asosan o'ziga birlashtirilgan uchastka bo'yicha:

– O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksida belgilangan tartib va muddatlarda vakolatli organlar taqdim etgan ma'lumotlarni davlat soliq inspeksiya-sida mavjud

ma'lumotlar bilan solishtirish asosida haqqoniyligini ta'minlaydi, aniqlangan kamchiliklar hamda ularni bartaraf etish choralarini ko'radi, aniqlashtirilgan ma'lumotlar va o'zgarishlarni Davlat soliq qo'mitasining 2012-yil 15-sentabrdagi 350-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "Davlat soliq xizmati organlarida soliq to'lovchilarning shaxsiy kartochkalarini yuritish" tartibining 17 va 18-ilovalarida belgilangan 09 va 09 a shakllarda (keyingi o'rinlarda -09-shakl) shaxsiy kartochkalarni yuritishga mas'ul bo'linmaga jismoniy shaxslarga tegishli mol-mulk va yer solig'iobyektlarini, suv solig'i to'lovchi jismoniy shaxslar (yuridik shaxs tashkil emagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari)ni dasturiy mahsulda hisobga olish, soliq qonunchiligida belgilangan tartib va stavkalarda soliq hisoblash uchun taqdim etadi;

– yangidan qurilgan uy-joylarga bo'lgan huquq tuman (shahar) yer tuzish va ko'chmas mulk kadastri davlat korxonasi (keyingi o'rinlarda «Yermulkkadastr» xizmatlari)da belgilangan tartibda davlat ro'yxatidan o'tkazilmagan taqdirda, ularga mol-mulkning shartli qiymatining ikki baravari miqdoridan kelib chiqqan holda soliq hisoblab, 09-shakl ma'lumotini tegishli bo'limga taqdim etadi;

– "Yermulkkadastr" xizmatlari tomonidan belgilab beriladigan inventarizatsiya qiymati mavjud bo'lmagan taqdirda, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni shartli qiymatning bir baravari miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqaradi;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1995-yil 29-dekabrda 478-sonli Qarori bilan tasdiqlangan "Jismoniy shaxslarning mulki bo'lgan binolar va inshootlarni baholash, qayta baholash to'g'risida"gi nizomning 3-bandiga muvofiq zarur hollarda "Yermulkkadastr" xizmatlariga jismoniy shaxslarning baholangan mulki qiymatini qayta baholash yuzasidan so'rovnomani kiritadi;

– O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 160-moddasi 2-qismiga muvofiq fuqarolarga uy-joylarga doir mulk huquqlarini ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organlarda o'z vaqtida rasmiylashtirmaganligi uchun ma'muriy jarima solish uchun Davlat soliq qo'mitasining 2012-yil 16-yanvardagi 08-640-sonli xati orqali hududlarga amalda foydalanish uchun yuborilgan "O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risida"gi kodeksining 159¹-moddasi va 160-moddasining ikkinchi qismini amalda qo'llash bo'yicha Uslubiy ko'rsatmalar asosida bayonnoma tuzib, tegishli choralar ko'rish uchun davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga belgilangan tartibda kiritadi;

– Soliq kodeksining 263, 277 va 293-moddalariga asosan soliq to'lovchilarning shaxsiy kartochkalarida hisoblangan soliq summalarini asosida soliq to'lovchilarga Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 7-dekabrda 375-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan shaklda to'lov xabarnomasi yetkazilishini ta'minlaydi hamda soliq to'lovchilarga to'lov xabarnomalarini topshirganligi to'g'risida tasdiqlovchi imzosi bilan uning koreshogini o'zida saqlaydi;

– o'ziga birlashtirilgan uchastkada davlat ro'yxatidan o'tmasdan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarni aniqlaydi hamda O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi

talablaridan kelib chiqqan holda, Davlat soliq qo'mitasining 2010-yil 11-martda 59-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarining buzilishiga doir ma'muriy ishlarni ko'rib chiqishni tashkil etish to'g'risida"gi Yo'riqnoma asosida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnomanini tuzib, tegishli choralar ko'rish uchun davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga belgilangan tartibda kiritadi (o'z uchastkasida aniqlangan qonunbuzilishlarga ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnomanini tuzish uchun alohida buyruq talab qilinmaydi);

– yakka tartibdagi tadbirkorlarga qat'iy belgilangan soliq va sug'urta badali hisoblaydi va belgilangan shaklda shaxsiy kartochkalarni yuritishga mas'ul bo'linmaga topshiradi, shaxsiy kartochkalarda hisoblangan soliq summalarini asosida soliq to'lovchilarga to'lov xabarnomasini yetkazadi;

– yakka tartibdagi tadbirkorlardan suv resurslaridan foydalanilganlik uchun soliqning o'tgan soliq davri uchun hisob-kitobini va joriy to'lovlar miqdorini hisoblab chiqarish uchun suvdan foydalanish yoki suv iste'moli mo'ljallanayotgan soliq solinadigan bazadan (foydalaniladigan suv hajmidan) kelib chiqqan holda joriy soliq davrida hisoblangan suv resurslaridan foydalanilganlik uchun soliq summasi to'g'risidagi ma'lumotnomani Soliq kodeksida belgilangan muddatlarda taqdim etilishini nazorat qiladi hamda joriy to'lovlarni shaxsiy kartochkalarni yuritishga mas'ul bo'linmaga dasturiy mahsulda hisobga olish, soliq qonunchiligida belgilangan tartib va stavkalarda soliq hisoblash uchun taqdim etadi;

– yuridik shaxs tashkil etmagan oilaviy tadbirkorlik subyekti tomonidan tadbirkorlik faoliyati bir nechta obyektlarda alohida amalga oshirilgan taqdirda, har bir obyekt uchun qat'iy belgilangan soliq hisoblanishini ta'minlaydi;

– oilaviy tadbirkorlik subyekti nomidan ish ko'radigan yakka tartibdagi tadbirkorning turmush o'rtog'i, ota-onasi va farzandlari oila a'zosi sifatida birgalikda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishini nazoratga oladi;

– davlat soliq inspeksiyasi tegishli bo'linmasidan faoliyatini vaqtincha yoki butunlay to'xtatgan yakka tartibdagi tadbirkorlarning ro'yxatini olib, Davlat soliq qo'mitasining 2012-yil 29-iyundagi "Faoliyatini vaqtincha to'xtatgan yakka tartibdagi tadbirkorlarning keyingi holati yuzasidan nazoratni amalga oshirish tartibi to'g'risida"gi Uslubiy qo'llanmaga asosan ular haqiqatda faoliyatini to'xtatganligi yoki noqonuniy ravishda davom ettirayotganligi yuzasidan kuzatuv dalolatnomasini tuzadi va faoliyatini rasman to'xtatgan holda haqiqatda faoliyat yuritayotgan yakka tartibdagi tadbirkorlarning faoliyatiga chek qo'yish bo'yicha rahbariyatga bildirgi kiritadi;

– yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyati qonuniyligini hamda soliq va majburiy to'lovlarni to'liq to'layotganligini nazorat qiladi;

– asosiy bo'lmagan ish joyidan, jumladan, o'z mol-mulkini ijaraga berib daromad topayotgan fuqarolarni, shuningdek, fuqarolar o'rtasida binoni, inshootni yoki ularning bir qismini, turar joyni ijaraga berish shartnomasi tuzmasdan yoki notarial tasdiqlamasdan ijaraga berish holatlarini aniqlash va tegishli chora ko'rish maqsadida, huquqni muhofaza qiluvchi va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlikdagi tadbirlarni amalga oshiradi;

– O‘zbekiston Respublikasi Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksining 159¹-moddasiga muvofiq fuqarolar o‘rtasida binoni, inshootni yoki ularning bir qismini, turar joyni ijaraga berish shartnomasining mavjud emasligi yoxud ijaraga berish shartnomasining majburiy notarial tasdiqlanishiga rioya qilmagan jismoniy shaxslarga Davlat soliq qo‘mitasining 2012-yil 16-yanvardagi 08-640-sonli xati orqali hududlarga amalda foydalanish uchun yuborilgan “O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi 159¹-moddasi va 160-moddasining ikkinchi qismini amalda qo‘llash bo‘yicha uslubiy ko‘rsatmalar” asosida ma‘muriy bayonnoma tuzib, tegishli choralar ko‘rish uchun davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga belgilangan tartibda kiritadi;

– soliq imtiyozni huquqiga ega fuqarolar davlat soliq inspeksiyasiga taqdim etgan imtiyoz huquqini tasdiqlovchi hujjatlar asosida Soliq kodeksida belgilangan tartibda imtiyozni hisobga oladi, tegishli ma‘lumotlarni dasturiy mahsul bazasiga kiritish uchun shaxsiy kartochkalarni yuritishga mas‘ul bo‘limga topshirib, dasturiy mahsul bazasidan olingan ma‘lumot asosida imtiyozning boshlanish va tugash muddatlari nazoratini olib boradi;

– davlat soliq xizmati organining Soliq bo‘yicha qarzlarni majburiy undirish bo‘limi tomonidan tayyorlangan soliq qarzini uzish to‘g‘risidagi talabnomalarni soliq qarzi mavjud jismoniy shaxslarga belgilangan tartibda yetkazadi, soliq qarzini uzish to‘g‘risidagi talabnoma muddatida bajarilmagan hollarda, undiruvni qarzdorning mol-mulkiga qaratish to‘g‘risidagi da‘vo arizasiga ilova qilinadigan tegishli hujjatlarni (to‘lov xabarnomasi, qarzdor fuqaroning yashash joyidan ma‘lumotnoma, soliq qarzi to‘g‘risida solishtirish dalolatnomasi va h.k.) yig‘ib, Davlat soliq qo‘mitasining 2010-yil 17-maydagi “Jismoniy shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq qarzini majburiy undirishga qaratish bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlarni yanada kuchaytirish to‘g‘risida”gi 34-F-sonli Farmoyishi talablari asosida Soliq bo‘yicha qarzlarni majburiy undirish bo‘limiga taqdim etadi;

– amaldagi qonunchilikda belgilangan hollarda vakolatli idoralar tomonidan jismoniy shaxslarning haqiqatda foydalanayotgan yer maydonlarini o‘lchab chiqish ishlarida ishtirok etadi va natijasi yuzasidan yil boshida hisoblangan yer solig‘ini qayta hisob-kitob qiladi;

– tuman (shahar) “Yermulkadastr” xizmatlari tomonidan tasdiqlangan ma‘lumotlar asosida jismoniy shaxslar yer uchastkalaridan hujjatlarsiz yoxud yer uchastkasiga bo‘lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarda ko‘rsatilganidan kattaroq hajmda foydalanilayotgan holatlar yuzasidan Soliq kodeksining 121-moddasi talablaridan kelib chiqqan holda jarima solish uchun hujjatlarni rasmiylashtiradi;

– yangidan davlat ro‘yxatidan o‘tgan yuridik shaxsning O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 24-maydagi PQ-357-sonli qarori bilan tasdiqlangan “Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro‘yxatiga olish va hisobga qo‘yishning xabardor qilish tartibi to‘g‘risida”gi nizomning 6-ilovasidagi “Yuridik shaxsni davlat ro‘yxatidan o‘tkazish to‘g‘risida”gi guvohnomasida ko‘rsatilgan pochta manzilida haqiqatda joylashganligini kuzatadi va bu haqda davlat soliq inspeksiyasi rahbariga yozma ravishda axborot kiritadi;

– birlashtirilgan hududda davlat soliq organlari tomonidan o‘tkaziladigan nazorat

tadbirlari va tekshirishlarda belgilangan tartibda qatnashadi;

– soliq qonunchiligi bo‘yicha murojaat bilan kelgan fuqarolarni qabul qiladi, tushuntirishlar beradi va fuqarolarni qabul qilish kitobini 1-ilovaga muvofiq shaklda yuritadi;

– davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatining yozma topshirig‘iga asosan fuqarolarning murojaatlarini o‘z vakolati doirasida o‘rganadi;

– davlat soliq inspeksiyasi bilan qonunda belgilangan tartibda tuzilgan shartnomaga binoan javobgarligidagi tovar-moddiy boyliklar, qat‘i hisobdagi blankalar, jihozlarning saqlanishini ta‘minlash, hisobini yuritishda moddiy javobgar shaxs hisoblanadi.

Uchastka soliq inspektorining huquqlari

Uchastka soliq inspektori o‘z faoliyatini amalga oshirishda O‘zbekiston Respublikasining “Davlat soliq xizmati to‘g‘risida”gi Qonuni, Soliq kodeksi, Mehnat kodeksi va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar hamda mazkur Nizomda belgilangan huquqlardan foydalanadi.

Uchastka soliq inspektori quyidagi huquqlarga ega:

– o‘z vakolati doirasiga kirgan masalalarda inspeksiyaning Jismoniy shaxslarga soliq solish bo‘limi faoliyatini tartibga solish yuzasidan ichki idoraviy hujjatlarni takomillashtirish bo‘yicha takliflar kiritish;

– qonunchilikda belgilangan tartibda vazifa (topshiriq)larni o‘z vaqtida va sifatli bajarilgani uchun, lavozim maoshiga ustama, mukofotlar va boshqa turdagi moddiy rag‘batlantirish, mehnat ta‘tili hamda moddiy yordam olish.

11.3. Uchastka soliq inspektori faoliyatini tashkil qilish

Uchastka soliq inspektori o‘z faoliyatida bevosita davlat soliq inspeksiya sinfi Jismoniy shaxslarga soliq solish bo‘limi hamda Uchastka soliq inspektorlari faoliyatini nazorat qilish va yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish shu‘basi boshliqlariga bo‘ysunadi.

Har bir uchastka soliq inspektori o‘ziga birlashtirilgan hududni belgilovchi, davlat soliq inspeksiya sinfi boshlig‘i buyrug‘i bilan tasdiqlangan hujjatga va “Uchastka pasporti”ga ega bo‘lishi shart.

“Uchastka pasporti” har yili yangilab boriladi va unda:

- birlashtirilgan uchastkaning joylashgan joyi xaritasi;
- soliq tayanch punkti joylashgan manzili va unda o‘rnatilgan telefon raqami;
- mahalla (qishloq) fuqarolar yig‘ini va undagi ko‘cha (qishloq)lar nomi;
- har bir mahalla (qishloq) fuqarolar yig‘ini va ko‘cha (qishloq)lar kesimida yuridik va jismoniy shaxslarga tegishli bo‘lgan ko‘chmas mulk obyektlari va yer uchastkalari maydoni, ularning umumiy inventarizatsiya qiymati;
- har bir imtiyoz turi bo‘yicha soliq imtiyozidan foydalanayotgan jismoniy shaxslar soni, ularning umumiy inventarizatsiya qiymati va yer uchastkasi maydoni;
- yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo‘jaliklari soni, ularning yer uchastkasi maydoni va soliq davrida bir gektar sug‘oriladigan yerlarni sug‘orish uchun sarflanadigan suvning butun xo‘jalik

bo'yicha o'rtacha hajmi;

➤ yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslar soni (faoliyat turi bo'yicha);

➤ asosiy bo'lmagan ish joyidan, jumladan o'z mol-mulkini ijaraga berib daromad topayotgan fuqarolar soni;

➤ hisoblangan soliqlar, imtiyoz summasi va undirilishi lozim bo'lgan soliq summasi hamda uchastkaga bog'liq bo'lgan boshqa ma'lumotlar bo'lishi shart.

Soliq to'lovchilarning turli masalalar bilan davlat soliq xizmati organiga kelib-ketishlaridagi noqulayliklarga barham berish maqsadida, ularning amaldagi soliq qonunchiligi bo'yicha murojaatlariga tegishli tushuntirishlar berilishi uchastka soliq inspektorlariga birlashtirilgan aholi punktlarining uzoqligi va joylashishidan kelib chiqqan holda, Toshkent va Nukus shaharlari, viloyatlar markazlari hamda viloyatga bo'ysunuvchi yirik shaharlarda tashkil etilgan soliq tayanch punktlarida amalga oshiriladi.

Uchastka soliq inspektori mazkur Nizom va lavozim yo'riqnomasida zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarishga, uchastkasi bo'yicha soliq obyektlari va subyektlari, hisoblangan va to'langan soliqlar nazoratini har hafta yakuni bilan dasturiy mahsuldan chiqariladigan hisobot ma'lumotlari asosida olib borishga, dasturiy mahsulda ko'zda tutilmagan hisobotlarni yuqori turuvchi davlat soliq xizmati organi tomonidan belgilanadigan shaklda yuritishga shaxsan javobgardir.

Uchastka soliq inspektorining ish tartibi davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i tomonidan tasdiqlanadi. Ish tartibi mahalliy sharoitdan kelib chiqqan holda va soliq to'lovchilarga qulaylik yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi talablariga muvofiq tarzda tashkil etiladi.

Uchastka soliq inspektori o'z vazifalarini bajarishda qishloq va mahalla fuqarolar yig'inlari va ichki ishlar organlarining profilaktika inspektorlari bilan hamkorlik qiladi, aholi o'rtasida tushuntirish ishlarini olib borishda qatnashadi, fuqarolar yig'inlarida bo'ladigan yig'ilishlarda ishtirok etadi, amaldagi qonunchilikda belgilangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlayotgan shaxslar bilan tushuntirish ishlarini olib boradi.

Vakolatli idoralardan soliq solish obyektlari va subyektlari to'g'risida olingan ma'lumotlar, imtiyoz huquqi bo'yicha fuqarolar tomonidan davlat soliq inspeksiyasiga taqdim etilgan tegishli hujjatlar hamda birlashtirilgan hududda aniqlangan qonunbuzarlik holatlari bo'yicha uchastka soliq inspektori tomonidan yozilgan bildirgilar kanselyariyada ro'yxatga olinishi va tegishli bo'limda alohida jildlarga tikib borilishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-iyundagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3802-sonli Qaroriga asosan 2018-yil 1-oktabrdan:

davlat soliq xizmati organlari xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida o'tkazilgan xronometraj natijalariga ko'ra, oxirgi hisobot davri uchun tovar (ish, xizmat)lar realizatsiyasidan kamaytirib ko'rsatilgan tushum va xodimlar soni qayta hisob-kitob qilingan soliqlarni hisoblashni amalga oshirish haqida talabnoma

yuboradi, kamaytirib ko'rsatish takroran aniqlanganda, ushbu harakatlar soliq to'lashdan bo'yin tovlash sifatida malakalanadi;

uchinchi shaxslar tomonidan soliq to'lovchi-jismoniy shaxs uchun to'langan soliq summasi soliq to'lovchining soliq solinadigan daromadi hisoblanmaydi;

davlat soliq xizmati organlari soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni hisoblash uchun asos bo'ladigan ko'zdan kechirish dalolatnomasini tuzish orqali soliq to'lovchilarning pasportlashtirilishini yuritadi.

Soliq solish obyektlari va subyektlarini hisobga olish va soliqqa tortish tartibi

Soliq solish obyektlari va subyektlarini hisobga olish, soliq hisoblash va soliqlar to'lanishini tashkil etish Soliq kodeksi hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Uchastka soliq inspektori Soliq kodeksiga muvofiq vakolatli organlardan olingan ma'lumotlardagi mol-mulk va yer solig'iobyektlari, suv solig'i to'lovchilar va yakka tartibda tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslarga dasturiy mahsulda shaxsiy kartochka to'liq ochilganligini ma'lumotlar bazasidan tegishli ro'yxatni chiqargan holda, doimiy solishtirish orqali nazorat qilib boradi. Mas'ul bo'linma tomonidan shaxsiy kartochka ochilmaganligi holatlari aniqlanganda, davlat soliq inspeksiyasi boshlig'iga tegishli chora ko'rish va kamchilikni bartaraf etish to'g'risida bildirgi kiritadi.

Aholidan to'lovlarni qabul qilish tartibi

Uchastka soliq inspektorlari jismoniy shaxslar tomonidan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni "Tijorat banklarida kassa ishini tashkil etish, inkassatsiya va qimmatliklarni tashishga doir Yo'riqnama" (ro'yxat raqami-1831, 2008-yil 27-iyun) talablari asosida belgilangan maxsus to'lov blankasidan foydalangan holda hamda qonun hujjatlarida ruxsat etilgan boshqa tartibda o'z vaqtida va to'liq hajmda to'lanishi ustidan nazoratni amalga oshiradilar.

Uchastka soliq inspektorining moddiy-texnik ta'minoti

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 12-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi faoliyatini tashkil etish masalalari to'g'risida"gi 14-sonli qaroriga muvofiq, uchastka soliq inspektorlariga birlashtirilgan uchastka hududida ajratilgan xizmat xonasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan barcha zarur jihozlar, ko'rgazmali stend, uslubiy qo'llanmalar, kitoblar, daftarlar va blankalar hamda kompyuter, printer hamda boshqa zarur zamonaviy texnika vositalari bilan ta'minlanadi.

Uchastka soliq inspektori aholi o'rtasida davlat soliq xizmati organi nomidan vazifasini bajarishda doimiy tarzda qishloq, mahalla va ko'chalarda, noqulay iqlim sharoitida yurishi, olis masofalarga qatnashini hisobga olgan holda, oylik transport xarajatlari davlat soliq inspeksiyasi tomonidan har oylik ish haqiga ustama sifatida qo'shib to'lanadi va kiyim-boshlari har yili Davlat soliq qo'mitasi tomonidan markazlashgan tartibda ajratiladi.

11.4. Uchastka soliq inspektorining ish faoliyatini nazorat qilish, lavozimiga tayinlanadigan xodimga qo'yiladigan talablar va rag'batlantirish tartibi

Uchastka soliq inspektori zimmasiga yuklatilgan asosiy vazifalar doirasida amalga oshirgan kundalik ishlari va boshqa qo'shimcha ravishda bajarilgan rahbariyat topshiriqlarining qisqacha umumiy hisobotini 2-ilovadagi shaklda qayd etib boradi (7-ilova).

Davlat soliq inspeksiyasi rahbarlari uchastka soliq inspektorining hisobot davrida amalga oshirgan ishlari, qat'i hisobdagi blankalarning ishlatishi borasidagi faoliyati taftishdan o'tkazilishini nazorat qiladilar.

Uchastka soliq inspektorlarining faoliyati ularning zimmasiga yuklatilgan vazifalar belgilangan tartibda va muddatlarda bajarilishi yuzasidan Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 23-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektorlarining faoliyatini baholash tartibini tasdiqlash to'g'risida"gi 14-sonli buyrug'i asosida baholab boriladi, lozim bo'lgan hollarda davlat soliq inspeksiyasi boshlig'ining buyrug'i asosida taftishdan o'tkaziladi.

Uchastka soliq inspektori boshqa hududga rotatsiya qilinganda, egallab turgan lavozimidan ozod etilganda, boshqa lavozimga o'tkazilganda yoki xizmat vazifasini bajarishda qo'pol xato va kamchiliklarga yo'l qo'ygan hollarda ularning faoliyati davlat soliq inspeksiyasi boshlig'ining buyrug'iga asosan taftishdan o'tkaziladi.

Uchastka soliq inspektori bilan tuzilgan mehnat shartnomasi bekor qilinganda yoki boshqa lavozimga o'tkazilganda, 3 va 3^A-ilovalardagi shaklda topshirish-qabul qilish dalolatnomasi tuziladi (8-ilova).

Uchastka soliq inspektori lavozimiga tayinlanadigan xodimga qo'yiladigan talablar

Uchastka soliq inspektori lavozimiga davlat soliq xizmati tizimida ishlayotgan, soliq sohasida kamida bir yillik mehnat stajiga ega, iqtisod yoki huquq sohasi bo'yicha oliy ta'lim muassasalarini yoxud Davlat soliq qo'mitasining Soliq kollejaridan birini tamomlagan, yuqori malakali, fuqarolar bilan ishlash va soliqlar mohiyatini tushuntirish qobiliyatiga ega mutaxassislar qabul qilinadi.

Uchastka soliq inspektori lavozimiga muqaddam zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajara olmaganligi yoki boshqa salbiy xatti-harakatlari tufayli lavozimi pasaytirilgan xodimlarni tayinlash taqiqlanadi.

Uchastka soliq inspektori o'z funksional vazifalarini bajarishda aholi o'rtasida Davlat soliq qo'mitasi tomonidan ta'minlangan maxsus kiyim-boshda bo'lishi shart.

Uchastka soliq inspektorini rag'batlantirish

Uchastka soliq inspektorlarini rag'batlantirish Davlat soliq qo'mitasining 2004-yil 12-maydagi "O'zbekiston Respublikasi Soliq xizmati tizimi xodimlarining kasbiy mehnatini mukofotlash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi 140-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan nizom asosida amalga oshiriladi.

O'ziga biriktirilgan uchastkasida hisoblangan soliqlarni muddatidan oldin budjetga to'lanishini ta'minlagan, qo'shimcha manbalarni aniqlashda boshqa

uchastka soliq inspektorlariga o'rnak ko'rsatgan, aholi o'rtasida soliq to'g'risidagi qonunlarni targ'ibot va tashviqot qilish ishlarini namunali tashkil etib, soliq to'lovchilarning hurmat va ishonchiga sazovor bo'lgan, baholash mezonlari bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga erishgan uchastka soliq inspektorlarining oylik ish haqiga "Budjet muassasalari va tashkilotlari xodimlarini moddiy rag'batlantirish maxsus jamg'armasi to'g'risida"gi nizomning (ro'yxat raqami 177, 1995-yil 20-sentabr) 3.2-bandiga muvofiq budjet mablag'larining moddiy rag'batlantirish jamg'armasi hisobidan lavozim maoshining 50 foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda, lozim bo'lgan hollarda soliq organlarini rivojlantirish jamg'armasi hisobidan ustama to'lanadi.

Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 23-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektorlarining faoliyatini baholash tartibini tasdiqlash to'g'risida"gi 14-sonli buyrug'iga asosan, uchastka soliq inspektorlari har oy yakuni bilan davlat soliq inspeksiyasi va har chorak yakuni bilan hududiy davlat soliq boshqarmasi tomonidan rag'batlantirib boriladi, shuningdek, eng yuqori ko'rsatkichga erishgan namunali uchastka soliq inspektorlari Davlat soliq qo'mitasi tomonidan yiliga bir marotaba alohida rag'batlantiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-iyundagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3802-sonli Qaroriga asosan davlat soliq xizmati organlari faoliyati samaradorligini baholashning quyidagi asosiy mezonlari belgilab berildi:

- davlat soliq xizmati organlari ishining sifatini qoniqarli baholaydigan soliq to'lovchilar, shuningdek, ularning harakatlari va qarorlari ustidan shikoyatlarning soni;
- kameral nazorat natijasi bo'yicha undirilgan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning umumiy summasi;
- xronometraj va ko'zdan kechirish natijalari bo'yicha aniqlangan davlat budjeti daromadlarini oshirish zaxiralari summasi va ularni undirish darajasi;
- pasportlari tuzilgan soliq to'lovchilarning soni;
- hisoblangan soliq va boshqa majburiy to'lovlar undirilishining to'liqligi va soliq qarzdorligining pasayish darajasi;
- davlat soliq xizmati organlari bilan o'zaro munosabatlarda «shaxsiy kabinet»dan foydalanish darajasi;
- elektron hisobvara-fakturalarni hisobga olish va onlayn nazorat-kassa mashinalarini avtomatlashtirilgan monitoring qilish bo'yicha dasturiy mahsulotlarni qo'llayotgan soliq to'lovchilar qamrab olinishi kerak.

Davlat soliq xizmati organlari xodimlari O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining Moddiy yordam, ijtimoiy himoya, soliq organlarini rivojlantirish va ko'zda tutilmagan xarajatlar maxsus jamg'armasi hisobidan quyidagi summalarning 10 foiziga qadar miqdorda mukofotlanishi belgilandi:

- ✓ kameral nazorat natijasi bo'yicha undirilgan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar;
- ✓ bir oy mobaynida xronometraj va pasportlashtirish natijasi bo'yicha aniqlangan, soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliq;
- ✓ soliq tekshiruvlari natijasi bo'yicha undirilgan soliqlar.

Maxsus jamg'armaga soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun moliyaviy sanksiyalar va ma'muriy huquqbuzarlik uchun jarimalar summasidan ajratmalar miqdori 25 foizdan 40 foizga oshirildi va qo'shimcha tushadigan mablag'lar xodimlarni shaxsiy mukofotlashga maqsadli yo'naltirilmoqda.

2018-yil 1-avgustdan mahalliy budjetlarning daromad bazasini kengaytirish zaxiralari aniqlash faoliyatini moddiy rag'batlantirishni oshirish va korrupsiya holatlarining oldini olish maqsadida Yagona tarif setkasi bo'yicha mehnatga haq to'lashning tasdiqlangan razryadlariga muvofiq davlat soliq xizmati organlari xodimlarining lavozim maoshini belgilashda tarif koeffitsiyenti 1,7 baravarga oshirilgan miqdorda qo'llanilishi belgilandi.

11.5. Soliq tayanch punktining tashkiliy va huquqiy asoslari

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining 2014-yil 7-fevraldagi "Soliq tayanch punktlari faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 46-sonli buyrug'iga asosan Soliq tayanch punktining namunaviy nizomi tasdiqlandi.

Nizom O'zbekiston Respublikasining "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonuni, Soliq kodeksi va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 8-yanvardagi "Respublika soliq organlari tizimini yanada modernizatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1257-sonli, Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 12-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi faoliyatini tashkil etish masalalari to'g'risida"gi 14-sonli, 2000-yil 13-martdagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini tashkil etishni takomillashtirish to'g'risida"gi 87-sonli, 2000-yil 5-maydagi «Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish to'g'risida»gi 180-sonli qarorlariga muvofiq ishlab chiqilgan va soliq tayanch punkti maqomi, ish tartibi hamda vazifalarini belgilaydi.

Soliq tayanch punkti davlat soliq inspeksiyasining hududiy quyi bo'g'ini bo'lib, soliq to'lovchilar hamda soliq solish obyektlarining to'liq va o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash, birlashtirilgan uchastkada mol-mulk, yer va suv solig'i to'lovchi, shuningdek, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarni hisobga olish, soliqlarni o'z vaqtida to'lanishini nazorat qilish va bu boradagi qonunbuzilish holatlarining oldini olish maqsadida tuziladi.

Soliq tayanch punkti aholi yashash joylarida, mahalliy davlat hokimiyati organlari qaroriga asosan ajratilgan binoda davlat soliq boshqarmasining buyrug'i bilan tashkil etiladi. Davlat soliq inspeksiyasiga yaqin bo'lgan hududlarda soliq tayanch punkti tashkil etilishi shart emas.

Soliq tayanch punktiga birlashtirilgan hududlar va uchastka soliq inspektorlari soni davlat soliq inspeksiyasi buyrug'i bilan tasdiqlanadi.

Bunda qishloq (mahalla, ovul) fuqarolar yig'inlari yaxlit hududlarini ikkita soliq tayanch punktiga bo'lib birlashtirilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliq tayanch punktiga birlashtirilgan xodimlar o'z faoliyatini «O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektori to'g'risida»gi nizomga muvofiq amalga oshiradilar. Ularning xizmat vazifalari taqsimoti davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i tomonidan tasdiqlanadi.

11.6. Soliq tayanch punktining asosiy vazifalari va funksiyalari

Soliq tayanch punktining asosiy vazifalari quyidagilar hisoblanadi:

➤ soliq tayanch punktiga birlashtirilgan hududdagi soliq to'lovchilar, soliq solish obyektlari hamda soliq solish bilan bog'liq obyektlarni to'liq va o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlash hamda soliq to'lovchilar tomonidan soliqlar va majburiy to'lovlar belgilangan muddatlarda to'lanishi ustidan nazorat qilish;

➤ aholi o'rtasida soliq qonunchiligini targ'ibot-tashviqot qilish, soliq to'lovchilarning huquq va majburiyatlari borasida tushuntirish ishlarini olib borish;

➤ soliq qonunchiligi buzilishining oldini olish borasida ichki ishlar organlarining profilaktika inspektorlari, fuqarolar yig'inlari va mahalla vakillari bilan doimiy hamkorlikda ish olib borish;

➤ davlat ro'yxatidan o'tmasdan xufiyona tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan, uy-joyga doir mulk huquqini ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organlarda o'z vaqtida rasmiylashtirmagan fuqarolarni aniqlash va tegishli choralarni ko'rish;

➤ hududda nazorat ishlarini amalga oshirayotgan soliq inspektorlari faoliyatini muvofiqlashtirish;

➤ soliq tayanch punktida soliq to'lovchilar uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, ko'rgazmali stendlar, normativ-huquqiy hujjatlar, e'lonlar taxtasi bilan jihozlash.

Soliq tayanch punkti zimmasidagi vazifalarni hal qilish uchun uchastka soliq inspektori quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- o'ziga birlashtirilgan hududdagi soliq to'lovchilarning haqiqiy manzili, rahbar va hisobchilari to'g'risidagi hamda boshqa tegishli ma'lumotlarni to'plab boradi, shuningdek, boshqa tumanda ro'yxatdan o'tib ushbu hududda faoliyat ko'rsatayotgan shaxslarni aniqlab, ular ro'yxatdan o'tgan davlat soliq inspeksiyasiga ma'lumot yuboradi;

- davlat ro'yxatidan o'tgandan keyin soliq to'lashdan bo'yin tovlagan holda faoliyat yuritayotgan shaxslarni aniqlaydi;

- davlat ro'yxatidan o'tmasdan faoliyat yuritayotgan shaxslarni aniqlaydi;

- soliq hisobotlari va deklaratsiyalarini topshirmayotgan shaxslarga ogohlantirish va chaqiruv qog'ozi taqdim qiladi;

- jismoniy shaxslar tomonidan ixtiyoriy ravishda to'lash muddati o'tgan soliqlar, ma'muriy va moliyaviy jarimalarni majburiy undirish maqsadida sudlarga murojaat qilish yuzasidan davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga yozma taklif kiritadi;

- birlashtirilgan hududda joylashgan barcha savdo nuqtalarining dislokatsiya sxemasini ishlab chiqadi;

- soliq qonunchiligi buzilishining oldini olish borasida muntazam ravishda profilaktika inspektorlari, fuqarolar yig'inlari va mahalla vakillari bilan hamkorlikda tadbirlar, suhbatlar o'tkazadi;

- amaldagi qonunchilikka muvofiq zimmasiga yuklatiladigan boshqa funksiyalarni bajaradi.

11.7. Soliq tayanch punkti faoliyatini boshqarish va ta'minoti

Soliq tayanch punkti faoliyatini boshqarishda davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i buyrug'i asosida ushbu soliq tayanch punktiga biriktirilgan uchastka soliq inspektorlaridan biri rahbar etib tayinlanadi va u rahbarlik qiladi.

Soliq tayanch punktida bir nafar uchastka soliq inspektori faoliyat ko'rsatgan hollarda, shu uchastka soliq inspektorining o'zi javobgar shaxs hisoblanadi.

Soliq tayanch punkti rahbari:

soliq tayanch punkti zimmasiga yuklatilgan vazifalar bajarilishini tashkillashtiradi, biriktirilgan xodimlarga bevosita rahbarlik qiladi;

biriktirilgan xodimlar tomonidan mehnat intizomiga rioya etilishini nazorat qiladi. Ularning xatti-harakatlarida qonunbuzilishlarga yo'l qo'yilganligi aniqlanganda, davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga yozma ravishda xabar beradi;

soliq to'lovchilarni hisobga olish borasidagi ishlar, aniqlangan xufiyona iqtisodiyot yuritish holatlari to'g'risida davlat soliq inspeksiyasi rahbariyatiga xabar beradi;

biriktirilgan hududda joylashgan soliq to'lovchilar faoliyatini nazoratini samarali tashkil etish maqsadida davlat soliq inspeksiyasi bo'linmalari bilan muntazam ravishda ma'lumot almashuvini tashkil qiladi;

biriktirilgan hududda joylashgan yuridik va jismoniy shaxslarning ro'yxatdan o'tgan joyidan qat'i nazar aniq manzili, rahbarlari va buxgalterlari to'g'risidagi hamda boshqa tegishli ma'lumotlar to'planishini ta'minlaydi va nazorat qiladi;

soliq to'lovchilarga soliq qonunchiligini targ'ib qilish va tushuntirishlar berish borasidagi tadbirlarni tashkillashtiradi;

boshqa nazorat organlari va tashkilotlar bilan vakolati doirasida hamkorlikda ish olib borishni tashkil qiladi;

soliq tayanch punktiga biriktirilgan har bir xodimdan qilingan ishlar to'g'risida kunlik hisobot oladi va davlat soliq inspeksiyasiga xabar berib beradi;

biriktirilgan hududda soliq nazorati ishlarini olib borayotgan boshqa funksional bo'limlarning xodimlariga ko'maklashadi.

Soliq tayanch punktiga biriktirilgan uchastka soliq inspektorlari o'z zimmalariga yuklatilgan vazifalarni bajarishda O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchilik hujjatlari hamda «O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektori to'g'risida»gi nizomda belgilab qo'yilgan huquq va vakolatlardan foydalanadilar.

Soliq tayanch punktiga biriktiriladigan xodimga qo'yiladigan talablar

Soliq tayanch punktiga biriktirilgan xodim:

- Davlat soliq qo'mitasining Soliq kollejlari tamomlagan hamda davlat soliq xizmati organlarida muayyan muddatdan buyon ishlab kelayotgan tajribali, yuqori malaka va muomala madaniyatiga ega, fuqarolar bilan ishlash va ularga soliqlar mohiyatini tushuntirish;

- soliq qonunchiligini chuqur o'zlashtirgan, aholiga soliqlar mohiyatini tushuntirish borasida targ'ibot va tashviqot ishlarini namunalik tashkil qilish qobiliyatiga ega mutaxassis bo'lishi lozim.

Soliq tayanch punktiga biriktirilgan xodimning javobgarligi:

Soliq tayanch punktiga biriktirilgan xodim:

a) o'z xizmat vazifasini bajarmagan;

b) amaldagi qonunchilikka zid harakat qilgan;

d) mehnat intizomini buzgan;

e) nizom talablarini bajarmagan, yetarli darajada bajarmagan va buzganda qonunchilikda belgilangan tartibda javobgar bo'ladi.

Soliq tayanch punktining ta'minoti

Soliq tayanch punkti uchun ajratilgan xonalar:

- soliq tayanch punktiga biriktirilgan soliq xizmati xodimlari uchun normal ish sharoiti yaratish uchun zarur sharoitlarga ega bo'lishi;

- soliq to'lovchilarni, jumladan, ularning bir necha nafarini birga qabul qilish, suhbatlar o'tkazish uchun zarur inventarlar bilan jihozlanishi;

- soliq to'lovchilar uchun soliq qonunchiligiga tegishli normativ-huquqiy hujjatlar, yo'riqnomalar bilan ta'minlanishi;

- kompyuter va aloqa vositalari (USB-modem) bilan ta'minlanishi;

- mahalliy va markaziy matbuot nashrlariga obuna qilinishi;

- kompyuter va boshqa qiymatliklarning saqlanishini ta'minlash maqsadida deraza va eshiklariga temir panjara o'rnatilgan bo'lishi;

- qo'riqlash uskunasini o'rnatilgan bo'lishi;

- yong'in xavfsizligi moslamalari bilan jihozlanishi;

- tibbiy aptechka bilan ta'minlanishi;

- soliq tayanch punktiga biriktirilgan hudud (uchastka) xaritasi bilan jihozlanishi;

- xona peshtoqiga soliq tayanch punkti rekvizitlari ko'rsatilgan yozuv taxtasi ilingan bo'lishi lozim.

Soliq tayanch punkti quyidagi tartibda:

- belgilangan me'yorlarda aloqa vositalari, transport, kompyuter texnikasi, printer, qat'i hisobda turuvchi blankalar va boshqa zaruriy ish jihozlari bilan markazlashgan tartibda Davlat soliq qo'mitasi tomonidan;

- temir shkaf (seyf), ish stoli, stullar, hujjatlar uchun shkaf, soliq to'lovchilarni undirish ishlarini olib borishda foydalanish uchun maxsus sumka va ish qog'ozlari bilan davlat soliq boshqarmasi tomonidan;

- telefon apparati, o't o'chiruvchi moslama, kantselyariya mollari va boshqa jihozlari bilan davlat soliq inspeksiyasi tomonidan ta'minlanadi.

Soliq tayanch punktlari ish jarayonida talab etiladigan boshqa inventar va qo'shimcha jihozlari, ratsiya, transport vositalari bilan ham zaruriyatdan kelib chiqib, belgilangan tartibda ta'minlanishi mumkin.

Hududiy davlat soliq inspeksiyalaridagi Axborot tizimlari shu'basini (administrator) tomonidan har bir soliq tayanch punktidagi kompyuter "USB-modem" orqali Internetga va qo'mita ma'lumotlar bazasiga bog'lab beriladi hamda ushbu jihozlari doimiy texnik ko'rikdan o'tkazib boriladi.

Ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash maqsadida, barcha uchastka soliq

inspektorlari elektron raqamli kalitlar bilan bepul ta'minlanadi.

Soliq tayanch punkti xonalari va jihozlar saqlanishi uchun javobgarlik

Soliq tayanch punkti xonalari va ulardagi jihozlarning saqlanishi uchun javobgarlik birlashtirilgan xodimlarga moddiy javobgarlik shartnomasi asosida yuklatiladi. Xona va jihozlarga yetkazilgan zarar belgilangan tartibda moddiy javobgar xodim tomonidan qoplanadi.

Birlashtirilgan xodim ishdan bo'shagan yoki boshqa ishga o'tkazilganda unga tegishli bo'lgan jihozlar qabul qilish-topshirish dalolatnomasi asosida qabul qilinadi.

Soliq tayanch punkti hududiy davlat soliq boshqarmasining buyrug'i bilan tugatiladi.

11.8. Uchastka soliq inspektori faoliyatini baholashning asosiy yo'nalishlari va ularni amalga oshirish tartibi

Uchastka soliq inspektorlarining faoliyati ularning zimmasiga yuklatilgan vazifalar belgilangan tartibda va muddatlarda bajarilishi yuzasidan Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 23-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektorlarining faoliyatini baholash tartibini tasdiqlash to'g'risida"gi 14-sonli buyrug'i asosida baholab boriladi, lozim bo'lgan hollarda davlat soliq inspeksiya boshlig'ining buyrug'i asosida taftishdan o'tkaziladi.

Davlat soliq organlarining uchastka inspektorlari tomonidan hisobot davrida amalga oshirilgan ishlar natijalarini baholash ikki yo'nalish bo'yicha va 13 mezonlar asosida amalga oshirilib, har bir mezonlar bo'yicha yuqori ko'rsatkichga erishilgan jami 100 ball to'planadi.

Shuga muvofiq:

- hisobot choragida 81 va undan yuqori ball to'plagan uchastka soliq inspektorining faoliyati "namunali" deb baholanadi;
- hisobot choragi 50 balldan 80 ballgacha to'plagan uchastka soliq inspektorining faoliyati "qoniqarli" deb baholanadi;
- hisobot choragi 50 balldan kam ball to'plagan uchastka soliq inspektorining faoliyati "qoniqarsiz" deb baholanadi.

Respublikada eng past ko'rsatkichga yo'l qo'ygan uchastka soliq inspektorining javobgarligi har oy yakuni bilan davlat soliq boshqarmalari Kengashi va davlat soliq inspeksiya boshlig'ining umumiy yig'ilishida, har chorak yakuni bilan Davlat soliq qo'mitasi Hay'atining yig'ilishida ko'rib chiqiladi.

Uchastka soliq inspektorlari faoliyatini baholash quyidagi ikki yo'nalishda:

- "Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisobga olish" hamda "Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer solig'i ob'ektlarini hisobga olish" dasturiy mahsullarining elektron axborotlar bazasi va joylardan olinadigan BL-pochta ma'lumotlari tahlili asosida;
- Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 10-yanvardagi 01-F-sonli farmoyishiga asosan DSQ va DSB larda tuzilgan Ishchi guruhlar tomonidan o'tkazilgan

o'rganishlar natijalari asosida amalga oshiriladi.

Har bir yo'nalishda belgilangan ko'rsatkichlar bo'yicha uchastka soliq inspektorlarining faoliyati baholanadi va quyidagi mezonlar asosida tahlil qilinadi.

Dasturiy mahsulning elektron axborotlar bazasi va joylardan olinadigan

BL-pochta ma'lumotlar tahlili asosida:

a) "Davyergeodezkadastr" Davlat qo'mitasining hududiy bo'limlari taqdim etgan ma'lumotlar asosida aniqlangan soliq obyektlari bo'yicha:

- yer maydoni dasturiy mahsul bazasiga kiritilishi va hisoblangan yer solig'i shaxsiy kartočkaga o'tkazilishi holati;
- mulkning inventarizasiya qiymati dasturiy mahsul bazasiga kiritilishi va hisoblangan mol-mulk solig'i shaxsiy kartočkaga o'tkazilishi holati.

Ushbu ko'rsatkichning to'liq bajarilishini ta'minlash uchun uchastka soliq inspektorlari O'zbekiston Respublikasining "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonuniga asosan o'zlariga birlashtirilgan uchastkada vakolati doirasida Soliq kodeksida nazarda tutilgan mol-mulk solig'i va yer solig'i to'lovchi jismoniy shaxslarni hamda soliq solish obyektlarini, shuningdek, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan jismoniy shaxslarni to'liq hisobga olish lozim.

Ularni hisobga olish uchun belgilangan talablardan kelib chiqqan holda, kadastr idoralaridan har yili 1-fevralgacha obyektning 1-yanvar holatiga ko'ra yer uchastkasi maydoni, mol-mulkning inventarizasiya qiymati va uning mulkdori to'g'risidagi ma'lumotni olishlari shart.

Shuningdek, uchastka soliq inspektorlari kadastr idoralaridan olingan ma'lumotlar asosida 09-shakl ma'lumotlarini to'ldirib, belgilangan tartibda "Jismoniy shaxslarning soliq majburiyatlarini hisoga olish" dasturiy mahsuliga kiritilishini ta'minlaydi.

Bunda jismoniy shaxslarning mol-mulkini baholash bo'yicha vakolatli organ tomonidan aniqlangan soliq solish obyektining bahosi mavjud bo'lmagan taqdirda, mol-mulkning qonun hujjatlari bilan belgilanadigan shartli qiymati soliq solinadigan baza sifatida dasturiy mahsulga kiritiladi.

Shu bilan birga, jismoniy shaxslarga tegishli soliq solinadigan obyektlar dasturiy mahsul elektron bazasiga to'liq kiritilgandan so'ng, belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda to'liq hisoblanganligi va shaxsiy kartočkalariga kiritilganligini nazorat qiladilar.

Bunda, uchastka soliq inspektorlari Soliq kodeksining 176-moddasida mol-mulk solig'i bo'yicha nazarda tutilgan soliq stavkasini qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari, xususan, soliq solish obyektlari jismoniy shaxslar tomonidan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalanilgan yoxud ular yuridik shaxsga yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilgan taqdirda, shuningdek, jismoniy shaxslarning mulkida bo'lgan yashash uchun mo'ljallanmagan joylar bo'yicha jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq yuridik shaxslar uchun belgilangan stavka bo'yicha hisoblanishini inobatga olish lozim.

Shu kabi Soliq kodeksining 291-moddasida yer solig'ibo'yicha nazarda tutilgan soliq stavkasini qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari, xususan, tadbirkorlik

faoliyatida foydalaniladigan yoxud uylar, dala hovli imoratlari, garajlar va boshqa inshootlar, joylar yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilganda, yer uchastkalari uchun jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'iyuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash uchun belgilangan stavkalar bo'yicha undirilishi hamda ularga kodeksining 290-moddasida nazarda tutilgan imtiyozlar tatbiq etilmasligi inobatga olinishi shart.

Qayd qilish lozimki, mol-mulk va yer soliqlari bo'yicha hisoblangan soliq summaları shaxsiy kartochkalarda to'lash muddatida (15-oktabr) ko'rsatilishini inobatga olib, uchastka soliq inspektorlarining faoliyatini baholashda yer maydoni va mulkning inventarizatsiya qiymati dasturiy mahsul bazasiga kiritilganligiga asosiy e'tibor qaratilgan.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda kadastr idoralari taqdim etgan ma'lumotlar asosida soliq obyektleri bo'yicha yer maydoni va mulk qiymati dasturga to'liq kiritilishi hamda hisoblangan yer solig'iva mol-mulk solig'i summaları shaxsiy kartochkalarga o'tkazilishi ta'minlangan taqdirda, uchastka soliq inspektorining faoliyati har bir soliq turi uchun 5 balldan, jami 10 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

b) jismoniy shaxslarga soliq davri uchun hisoblangan soliq summaları belgilangan muddatida (hisobot yilining 15-oktabriga qadar) undirilish holati.

Qayd qilish lozimki, uchastka soliq inspektorlari jismoniy shaxslarga soliq davri uchun hisoblangan mol-mulk va yer soliqlari summaları to'lov muddatlariga qadar to'liq undirilishini ta'minlash bilan bir qatorda, ularning har oyda bir maromda budjedga kelib tushishini nazorat qilib borishlari shart.

Uchastka soliq inspektorlari o'ziga birlashtirilgan uchastkada vakolati doirasida fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organi va boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda aholi o'rtasida soliqlarni o'z vaqtida mahalliy budjetga to'lash lozimligi va ulardan kelib tushgan mablag'lar o'zi istiqomat qilayotgan hududning rivojlantirilishiga sarflanishi to'g'risida qonun hujjatlarining mazmuni va mohiyatini targ'ibot va tashviqot qilish ishlarini tashkil etishlari kerak.

Shuningdek, mahalliy ommaviy axborot vositalari orqali soliqlarni muntazam o'z vaqtida to'lab kelayotgan namunaviy soliq to'lovchilar va aksincha to'lash imkoniyati (aksincha, rahbar va mansabdor shaxslar) bo'la turib, yirik soliq qarzi mavjud bo'lgan jismoniy shaxslar to'g'risida ma'lumotlar e'lon qilinishiga e'tibor berilishi lozim.

Shu maqsadda har bir uchastka soliq inspektori mol-mulk va yer soliqlari tushumi bo'yicha oylik rejalar bilan ta'minlangan bo'lishi kerak.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda jismoniy shaxslarga soliq davri uchun hisoblangan soliqlarning belgilangan muddatlarda to'liq undirilishi ta'minlanganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati 10 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

d) soliq to'lovchi jismoniy shaxslardan undirilgan soliq summalarining tegishlicha:

- Yer solig'i shaxsiy kartochkalariga;
- Mol-mulk solig'i shaxsiy kartochkalariga kiritilishi holati.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslardan undirilgan mol-mulk va yer soliqlari to'lovlarini ularning shaxsiy kartochkalariga o'z vaqtida va to'g'ri kiritilishini

ta'minlash uchun, Soliq kodeksining 78-moddasi talablaridan kelib chiqqan holda, aholidan soliq to'lovlari uchun naqd pul yoki plastik kartochka asosida to'lov terminallari orqali mablag'lar qabul qiladigan tijorat banklaridan soliq to'lovchi jismoniy shaxslarning STIRlarini qo'yib berilishini talab qilishi kerak.

Aks holda, O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 175-moddasiga asosan soliq to'lovchilarning identifikatsiya raqamlarini qo'llanish tartibini buzganligi uchun aybdor shaxslariga nisbatan ma'muriy jazo qo'llashga sabab bo'ladi.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda soliq to'lovchi jismoniy shaxslardan undirilgan soliq summaları tegishlicha shaxsiy kartochkalariga to'liq kiritilishi ta'minlanganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati har bir soliq bo'yicha 4 balldan, jami 8 ball, aksincha, 0 ball bilan baholanadi.

e) "Report" moduli orqali dasturiy mahsulda aniqlangan xato va kamchiliklarni bartaraf qilish holati.

Davlat soliq qo'mitasi tomonidan o'tkazilayotgan tekshirishlarda uchastka soliq inspektorlarining faoliyatida aniqlanayotgan bir qator doimiy xarakterga ega bo'lgan kamchiliklarni uchastka soliq inspektorlarining o'zlari aniqlashi hamda ularni o'z vaqtida bartaraf etib borishi maqsadida, dasturiy mahsulda mavjud xato va kamchiliklarni shakllantirish imkoniyatini berish maqsadida, dasturiy mahsulda xato va kamchiliklarni aniqlash uchun "Report" moduli ishlab chiqilgan.

Uchastka soliq inspektorining faoliyati u "Report" moduli orqali dasturiy mahsulda aniqlangan xato va kamchiliklarni to'liq bartaraf qilgan bo'lsa, 5 ball, qisman bartaraf qilgan (50 foizdan yuqori) bo'lsa, 3 ball va bartaraf qilmagan (50 foizdan past) bo'lsa, 0 ball bilan baholanadi.

f) birlashtirilgan hududdagi yakka tartibdagi tadbirkorlarning dasturiy mahsulda hisobga olinishi hamda ularga belgilangan tartibda qat'iy belgilangan soliq, sug'urta badali hisoblanishi va shaxsiy kartochkalarga o'tkazilishi holati.

Mazkur tadbirlarni amalga oshirish uchun, birinchi navbatda, tuman (shahar) hokimliklari huzuridagi Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish inspeksiyasi bilan belgilangan tartibda har oyda tuziladigan solishtirma dalolatnoma asosida har bir uchastka soliq inspektori o'ziga birlashtirilgan hududda istiqomat qiluvchi yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishi uchun davlat ro'yxatidan o'tgan jismoniy shaxslarni dasturiy mahsulga kiritilishini ta'minlashi (ushbu ishlar boshqa xodimga yuklatilgan bo'lsa nazorat qilishi) lozim.

Yakka tartibdagi tadbirkorga uning davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risidagi guvohnomasida ko'rsatilgan faoliyatini amalga oshirish manzili va turi hamda soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda, belgilangan tartibda qat'iy belgilangan soliq va sug'urta badali hisoblanib, shaxsiy kartochkalarga o'tkazilishini ta'minlashi kerak.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda birlashtirilgan hududdagi yakka tartibdagi tadbirkorlar dasturiy mahsulda to'liq hisobga olingan hamda ularga belgilangan soliq va sug'urta badali to'liq hisoblanib, shaxsiy kartochkalarga o'tkazilishi ta'minlanganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati har bir soliq turi bo'yicha 3 balldan, jami 6 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

g) yakka tartibdagi tadbirkorlardan undirilgan soliq summalarining shaxsiy kartochkalarga kiritilishi holati.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda yakka tartibdagi tadbirkorlardan undirilgan qat'iy belgilangan soliq va sug'urta badallari tegishli shaxsiy kartochkalarga to'liq kiritilishi ta'minlanganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati har bir soliq turi bo'yicha 3 ball, jami 6 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

h) belgilangan hududda mulkini ijaraga berib daromad olgan jismoniy shaxslarning daromadini deklaratsiya asosida soliqqa tortish holati.

Jismoniy shaxslarning deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlariga mulkiy daromadlari kiradi (agar bu daromadlarga to'lov manbayida soliq solinadigan bo'lsa).

Jismoniy shaxslar daromadlarini deklaratsiya asosida soliqqa tortishda asosiy yo'nalishlardan biri mulkini ijaraga berishdan olgan daromadlari hisoblanganda, uchastka soliq inspektorlari tomonidan o'z hududida bu borada targ'ibot va tashviqot ishlari yetarli darajada tashkil etilmasligi hamda o'zini-o'zi boshqarish organi va boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik lozim darajada ta'minlanmasligi, jismoniy shaxslarning mulkini ijaraga berish orqali olayotgan daromadlarga soliq solinmasdan qolishiga sabab bo'ladi.

Uchastka soliq inspektorlari o'z hududida Soliq kodeksining 189-moddasida belgilangan deklaratsiya asosida soliq solinadigan mulkini (transport, turar va noturar joy, marosimlarni o'tkazish uchun beriladigan buyumlar va boshqalar) ijaraga berib daromad olayotgan fuqarolar to'g'risida ma'lumotlar to'plash ishlarini jadallashtirishi hamda ularning daromadlarini deklaratsiya asosida soliqqa tortilishini to'liq ta'minlashi lozim.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda belgilangan hududda mulkni ijaraga berib, daromad olgan va deklaratsiya asosida soliqqa tortilgan jismoniy shaxslar soni o'tgan yilning mos davriga nisbatan oshgan taqdirda, uchastka soliq inspektorining faoliyati 5 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

i) jismoniy shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq qarzi hisobot choragi boshiga nisbatan qisqartirilishi holati.

Soliq kodeksining 22-moddasiga muvofiq belgilangan muddatlarda to'lanmagan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar soliq qarzi deb e'tirof etilgan. Ushbu qoida talabidan kelib chiqib, soliq qarzi faqat uchastka soliq inspektorlari o'zining funksional vazifalarini lozim darajada bajarmaganliklari, aholi o'rtasida targ'ibot va tashviqot ishlarini amalga oshirmaganliklari natijasida hosil bo'ladi.

Uchastka soliq inspektorining faoliyati jismoniy shaxslarning shaxsiy kartochkalaridagi soliq qarzi hisobot choragi boshiga nisbatan 10 foizgacha qisqartirilganda, 3 ball, 51 foizdan 80 foizgacha qisqartirilganda, 6 ball, 81 foizdan 100 foizgacha to'liq qisqartirilganda, 10 ball bilan baholanadi.

Davlat soliq qo'mitasining 2011-yil 10-yanvardagi 01-F-sonli farmoyishiga asosan DSQ va DSBlarda tuzilgan Ishchi guruhlarini tomonidan o'tkazilgan o'rganishlar natijalari asosida:

a) vakolatli davlat organlarining hujjatlari asosida soliq imtiyozlariga ega bo'lgan soliq to'lovchi jismoniy shaxslar va soliq solish obyektlari to'g'risidagi

ma'lumotlarning dasturiy mahsulga kiritilishi holati.

Soliq kodeksining 275 va 294-moddalariga asosan mol-mulk solig'i va yer solig'idan imtiyozga ega bo'lgan jismoniy shaxslar hisobini yuritish uchun vakolatli organlar tomonidan berilgan va imtiyozlar berish uchun asos bo'ladigan boshqa hujjatlarda ko'rsatilgan jismoniy shaxslar va ularning imtiyozi to'g'risidagi ma'lumotlar dasturiy mahsulga kiritiladi.

Bunda Soliq kodeksining 275-moddasida belgilangan imtiyozlar mulkdorning tanlashiga binoan faqat bir mol-mulk obyektiga taalluqli ekanligiga, shuningdek, bu holatda nazarda tutilgan imtiyozlar jismoniy shaxslar tomonidan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalaniladigan yoxud yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilganligiga e'tibor qaratilishi lozim.

Dasturiy mahsuldan kiritilgan imtiyozlar to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobotlar shaklida chiqarib olib, har bir turi bo'yicha imtiyozlarning vakolatli organlardan olingan ma'lumotlarga to'g'ri kelishi, ularga berilgan imtiyozlarning muddatlari mavjudligi, ayniqsa, pensiya yoshiga yetgan fuqarolarning pensiyaga chiqqanligi va aksincha, pensiya yoshiga yetmagan fuqarolarning nafaqaxo'r sifatida imtiyozlarning berilishi kabi kamchiliklarga yo'l qo'ymaslik maqsadida, kamida oyiga bir marotaba dasturiy mahsulni inventarizatsiya qilish lozim.

Vakolatli davlat organlarining hujjatlari asosida imtiyozga ega bo'lgan yer solig'ini to'lovchi jismoniy shaxsga tegishli soliq solish obyekti hamda mol-mulk solig'i to'lovchi jismoniy shaxsga tegishli soliq solish obyekti va uning inventarizatsiya qiymati dasturga to'liq kiritilishi ta'minlanganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati har bir soliq turi bo'yicha 5 ball, jami 10 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

b) soliq to'lovchilarga yer va mol-mulk soliqlarini to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomalarini topshirish holati.

Uchastka soliq inspektorlari o'ziga birlashtirilgan hududdagi jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer uchastkalariga hisoblangan soliqlarni to'lashi to'g'risidagi muddatlari ko'rsatilgan to'lov xabarnomalarini soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga har yili 1 maydan kechiktirmay topshirishlari lozim.

Bunda uchastka soliq inspektorlari yil mobaynida yer uchastkasi maydoni o'zgargan va imtiyozlarga bo'lgan huquqlar vujudga kelgan (bekor qilingan) jismoniy shaxslarni doimiy nazoratga olish lozim. Chunki, mazkur o'zgarishlardan keyin bir oy ichida yer solig'ini qayta hisob-kitob qilishlari hamda soliq to'lovchiga yer solig'isummasi va uni to'lash muddatlari ko'rsatilgan yangi yoki qo'shimcha to'lov xabarnomasini taqdim etishlari kerak.

Shu kabi uchastka soliq inspektorlari tomonidan mol-mulkka bo'lgan mulk huquqi kalendari yil mobaynida bir mulkdordan boshqasiga o'tgan taqdirda, hisob-kitob to'g'ri yuritilishi uchun dasturiy mahsulda o'z vaqtida o'zgartirish kiritish lozim. Shundan so'ng jismoniy shaxslarning mulkiga solinadigan soliq avvalgi mulkdordan mol-mulk solig'i summasi va ushbu soliqdan u mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini yo'qotgan o'ning boshlanishiga qadar bo'lgan qarzlarni undirib olish hamda yangi mulkdorga esa unda mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi to'g'risida to'lov xabarnomasi taqdim etilishi

shart.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda soliq to'lovchilarga yer va mol-mulk soliqlarini to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomalarini har yili 1-maydan kechiktirmay to'liq topshirganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati 10 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

d) biriktirilgan uchastkadagi soliq to'lovchilarining dasturiy mahsuldagi ortiqcha to'lovlari holati.

Soliq kodeksining 56-moddasiga asosan soliqlarning budgetga to'langan hamda to'lash uchun hisoblangan summalar o'rtasidagi ijobiy farq ortiqcha to'langan soliq summasi deb e'tirof etiladi.

Ortiqcha to'langan summa soliq qarzi quyidagi ketma-ketlik uzish hisobiga olinishi kerak:

- soliqlarning mazkur turi bo'yicha penya va jarimalarni uzish hisobiga;
- boshqa turdagi soliqlar bo'yicha qarzni uzish hisobiga;
- boshqa turdagi soliqlar bo'yicha penya va jarimalarni uzish hisobiga;
- mazkur soliq bo'yicha kelgusi to'lovlar hisobiga;
- boshqa turdagi soliqlar bo'yicha kelgusi to'lovlar hisobiga;

Ortiqcha to'langan soliq summasi boshqa soliq to'lovchining soliq qarzini uzish hisobiga olinishi mumkin emas.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda biriktirilgan uchastka bo'yicha dasturiy mahsulda ortiqcha to'lov summaları real holatga keltirilganda, uchastka soliq inspektorining faoliyati 6 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

e) dasturiy mahsuldan chop etilib, bildirgi asosida uchastka soliq inspektorlariga taqdim etilgan soliq qarzini uzish to'g'risidagi ogohlantirish talabnomalari qarzdorlarining topshirilishi holati.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyatları bajarilishini ta'minlash choralari jumlasiga soliq to'lovchiga davlat soliq xizmati organi tomonidan uning majburiyatini bajarish zarurligi hamda soliq qarzini majburiy undirish yuzasidan ko'riladigan choralar to'g'risida yuborilgan talabnomasi kiradi.

Shu sababli Soliq kodeksining 60-moddasiga muvofiq, uchastka soliq inspektorlari tomonidan soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnoma shakli dasturiy mahsuldan chop etilib, uni to'lovchi yoki uning vakiliga bu talabnomani soliq to'lovchi olganligi va talabnoma olingan sanani tasdiqlovchi usulda topshiriladi.

DSQning 2010-yil 12-maydagi 34-F-sonli Farmoyishining 1-ilovasidagi "Jismoniy shaxslar va yakka tartidagi tadbirkorlarning soliq qarzini majburiy undirishga qaratishda joylarda har bir bo'linma tomonidan bajaradigan ishlar harakat rejası"da belgilangan talablarga qattiq rioya qilishlari shart.

Bunda DSIning Soliq qarzini majburiy undirishga qaratish bo'limi dasturiy mahsul orqali soliq qarzi mavjud har bir yakka tartibdagi tadbirkor va jismoniy shaxsga 3 kun muddatda ogohlantirish talabnomalarini tayyorlab, hududlar kesimida ro'yxatini tuzib, tegishli uchastka soliq inspektorlariga taqdim etish maqsadida bildirgi bilan DSI boshlig'i (o'rinbosari)ga kiritadi.

Ushbu tayyorlangan ogohlantirish talabnomalari DSI boshlig'i (o'rinbosari) munosabat belgisi orqali Soliq qarzini majburiy undirishga qaratish bo'limi

tomonidan uchastka soliq inspektorlariga ro'yxati va shaxsiy imzosi orqali topshirilgandan keyin, ikki kun muddatda shaxsan yoki pochta xizmati orqali buyurtma xat bilan qarzdorlarga yetkazilishi ta'minlanadi.

Uchastka soliq inspektorlari soliq qarzini uzish to'g'risidagi ogohlantirish talabnomalarini qarzdor yakka tartibdagi va jismoniy shaxsga yetkazgan kundan boshlab bir kun muddatda Soliq qarzini majburiy undirishga qaratish bo'limiga ogohlantirish talabnomasining fuqaro olganligini tasdiqlovchi nusxasi yoki pochta orqali buyurtma xat bilan topshirilganligi to'g'risidagi kvitansiyanı taqdim etadi. Shu bilan birga, sudga da'vo arizasini tayyorlash uchun belgilangan muddatda o'ziga biriktirilgan uchastka bo'yicha ariza (da'vo arisasi) ilova qilinadigan tegishli hujjatlarni (to'lov xabarnomasi koreshogi, qarzdor fuqaroning yashash joyidan ma'lumotnoma, soliq qarzi to'g'risida solishtirish dalolatnomasini) yig'ib, Soliq qarzini majburiy undirishga qaratish bo'limiga berilishini ta'minlaydi.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda dasturiy mahsuldan chop etilib, bildirgi asosida uchastka soliq inspektorlariga taqdim etilgan soliq qarzini uzish to'g'risidagi ogohlantirish talabnomalari qarzdorlarga to'liq topshirilgan taqdirda uchastka soliq inspektorining faoliyati 8 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

f) davlat ro'yxatidan o'tmasdan noqonuniy faoliyat yuritayotgan jismoniy shaxslarni aniqlash va ularning noqonuniy faoliyatiga barham berish holati.

Uchastka soliq inspektorlari tomonidan o'ziga biriktirilgan hududda noqonuniy yakka tartibda mehnat faoliyati bilan shug'ullanayotgan fuqarolar, davlat ro'yxatidan o'tmasdan daromad topayotgan, xufiyona yo'l bilan alkogolli mahsulotlar, o'simlik yog'i ishlab chiqarish va boshqa yashirish xarakterida mehnat faoliyati bilan shug'ullanayotgan, noqonuniy ravishda yer maydonlarini egallab olgan shaxslarni va boshqa qonunbuzarlik holatlari aniqlanishi va ularning noqonuniy faoliyatiga barham berish choralari ko'rilishi lozim.

Ushbu ko'rsatilgan tartibda davlat ro'yxatidan o'tmasdan noqonuniy faoliyat yuritayotganligi aniqlangan jismoniy shaxslar soni o'tgan yilning mos davriga nisbatan oshgan bo'lsa, uchastka soliq inspektorining faoliyati 3 ball, aksincha 0 ball bilan baholanadi.

Mustaqil nazorat qilish uchun savollar

1. Uchastka soliq inspektorining asosiy vazifalari nimalardan iborat?
2. Uchastka soliq inspektori faoliyatini tashkil qilish tartibini gapirib bering.
3. Soliq obyektlari va subyektlarini hisobga olish va soliqqa tortish tartibini gapirib bering.
4. Uchastka soliq inspektorining huquqlari nimalardan iborat?
5. Soliq tayanch punktlarini tashkil etish va uchastka soliq inspektori ish hajmini belgilash mezonlari nimalardan iborat?
6. Uchastka soliq inspektorining ish faoliyatini nazorat qilish va lavozimiga tayinlanadigan xodimga qo'yiladigan talablar nimalardan iborat?
7. Soliq tayanch punktining asosiy vazifalari va funksiyalari.
8. Uchastka soliq inspektori faoliyatini baholash tartibi qanday belgilangan?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. O'zbekiston Respublikasi Qonunlari, Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2012. – 40 b.
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi. – T.: Adolat, 2014-y. – 692 b.
3. O'zbekiston Respublikasining 1997-yil 29-avgustdagi “Davlat soliq xizmati to'g'risida”gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 30-apreldagi “Dehqon xo'jaligi to'g'risida”gi Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 30-apreldagi “Fermer xo'jaligi to'g'risida”gi Qonuni.
6. O'zbekiston Respublikasining 2000-yil 14-dekabrda “Budget tizimi to'g'risida”gi Qonuni.
7. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-mayda yangi tahrir ostida tasdiqlangan “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida”gi Qonuni.
8. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 26-apreldagi “Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida” Qonuni.
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 20-avgustdagi “Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish uchun ro'yxatdan o'tkazish tartibotlari tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida”gi 357-sonli Qarori.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004-yil 2-sentabrda “Tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish, hisobga qo'yish tartibi to'g'risida”gi 413-sonli Qarori.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 24-mayda “Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatiga olish va hisobga qo'yishning xabardor qilish tartibini joriy etish to'g'risida”gi 357-sonli Qarori.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2008-yil 28-noyabrda “Iqtisodiyotning real sektori korxonalarini qo'llab-quvvatlash, ularni barqaror ishlashini ta'minlash va eksport salohiyatini oshirish chora-tadbirlari dasturi to'g'risida”gi 4058-sonli Farmoni.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 20-yanvarda “Ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani yanada rivojlantirish yuzasidan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 1041-sonli Qarori.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 26-yanvarda “Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni kengaytirish va ichki bozorni to'ldirish yuzasidan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 1047-sonli Qarori.
15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 28-yanvarda “Mahalliy nooziq-ovqat iste'mol tovarlari ishlab chiqarish kengaytirilishini rag'batlantirish borasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 1050-sonli Qarori.
16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 29-yanvarda “Uy-joy fondini foydalanishga tayyor holda topshirish shartlarida rekonstruksiya qilish va

ta'mirlash bo'yicha pudrat ishlarini kengaytirishni rag'batlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 1051-sonli Qarori.

17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2008-yil 19-noyabrda “Iqtisodiy nochor korxonalarini tijorat banklariga sotish tartibini tasdiqlash to'g'risida”gi 4010-sonli Farmoyishi.

18. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2008-yil 29-dekabrda “O'zbekiston Respublikasining 2009-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida”gi 1024-sonli Qarori.

19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 22-dekabrda “O'zbekiston Respublikasining 2010-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida”gi 1245-sonli Qarori.

20. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 24-dekabrda “O'zbekiston Respublikasining 2011-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida”gi 1449-sonli Qarori.

21. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 30-dekabrda “O'zbekiston Respublikasining 2012-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida”gi 1675-sonli Qarori.

22. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 8-yanvarda “Respublika soliq organlari tizimini yanada modernizatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 1257-sonli Qarori.

23. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 19-aprelda “Bank plastik kartochkalaridan foydalangan holda hisob-kitob tizimini rivojlantirishni rag'batlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 1325-sonli Qarori.

24. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 26-aprelda “Dehqon bozorlari va savdo komplekslari faoliyatini tashkil qilishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 1326-sonli Qarori.

25. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2010-yil 21-mayda “Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida”gi 98-sonli Qarori.

26. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 28-iyulda “Ta'lim muassasalarining bitiruvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish borasida qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida”gi 4232-sonli Farmoni.

27. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 4-aprelda “Tadbirkorlik subyektlarini tekshirishlarni yanada qisqartirish va ular faoliyatini nazorat qilishni tashkil etish tizimini takomillashtirish borasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 4296-sonli Farmoni.

28. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 24-avgustda “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 4354-sonli Farmoni.

29. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 25-avgustda “Byurokratik to'siqlarni bartaraf etish va tadbirkorlik faoliyati erkinligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 1604-sonli Qarori.

30. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 7-fevraldagi "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili» davlat dasturi to'g'risida"gi 1474-sonli Qarori.

31. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 12-maydagi "Tadbirkorlik subyektlarini tashkil etish va davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 1529-sonli Qarori.

32. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2011-yil 7-yanvardagi "Xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 6-sonli Qarori.

33. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 28-martdagi "Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatiga olish va hisobga qo'yishning xabardor qilish tartibi to'g'risidagi nizomga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 1513-sonli Qarori.

34. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 11-martdagi "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga kredit berishni ko'paytirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 1501-sonli Qarori.

35. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 23-martdagi "Iste'mol tovarlari importini tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 1507-sonli Qarori

36. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2010-yil 21-maydagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 98-sonli Qarori.

37. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2011-yil 17-noyabrda "Fiskal xotiraga ega bo'lgan nazorat-kassa mashinalarining qo'llanishini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 306-sonli Qarori

38. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 28-noyabrda "Sog'liqni saqlash tizimini isloh qilishni yanada chuqurlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1652-sonli Qarori

39. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 30-dekabrda "Ommaviy axborot vositalarini yanada rivojlantirish uchun qo'shimcha soliq imtiyozlari va afzalliklar berish to'g'risida"gi 1672-sonli Qarori

40. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 25-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2013-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi 1887-sonli Qarori.

41. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-maydagi "2012-2016-yillarda O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish Dasturi to'g'risida"gi 1754-sonli Qarori.

42. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 17-aprelda "2013-2016-yillarda qishloq joylarda xizmat ko'rsatish va servis sohasini jadal rivojlantirish yuzasidan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 1957-sonli Qarori.

43. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 16-iyulda "Statistik, soliq, moliyaviy hisobotlarni, litsenziyalanadigan faoliyat turlarini va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan qisqartirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 4453-sonli Farmoni.

44. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 20-iyulda

"Ishbilarmonlik muxitini yanada tubdan yaxshilash va tadbirkorlikka yanada keng erkinlik berish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 4455-sonli Farmoni.

45. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 25-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2014-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi 2099-sonli Qarori.

46. O'zbekiston Respublikasining 2013-yil 25-dekabrda "Soliq va budjet siyosatining 2014-yilga mo'ljallangan asosiy yonalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 359-sonli Qonuni.

47. O'zbekiston Respublikasining 2013-yil 26-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksini tasdiqlash to'g'risida"gi 360-sonli Qonuni.

48. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 7-aprelda "O'zbekiston Respublikasida investitsiya iqlimi va ishbiarmonlik muhitini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 4609-sonli Farmoni.

49. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 15-aprelda "Tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish va davlat xizmatlarini ko'rsatish bilan bog'liq tartibotlarni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2164-sonli Qarori

50. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 4-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2015-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi 2270-sonli Qarori.

51. O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 4-dekabrda "Soliq va budjet siyosatining 2015-yilga mo'ljallangan asosiy yonalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 379-sonli Qonuni.

52. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014-yil 9-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ayrim Farmonlariga o'zgartirish kiritish to'g'risida"gi 4677-sonli Farmoni.

53. O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 11-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 381-sonli Qonuni.

54. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 24-aprelda "Aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 4720-sonli Farmoni.

55. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 15-mayda "Xususiy mulk, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 4725-sonli Farmoni.

56. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 31-iyulda "Xususiy tadbirkorlar tomonidan xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash to'g'risida"gi 219-sonli Qarori.

57. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 13-avgustda

“O‘zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini yanada tartibga solish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2388-sonli Qarori.

58. O‘zbekiston Respublikasining 2015-yil 20-avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga xususiy mulkni, tadbirkorlik subyektlarini ishonchli himoya qilishni yanada kuchaytirishga, ularni jadal rivojlantirish yo‘lidagi to‘siqlarni bartaraf etishga qaratilgan o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi 391-sonli Qonuni.

59. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 21-dekabrda “Aksiyadorlik jamiyatlariga xorijiy investorlarni jalb qilish borasidagi qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2454-sonli Qarori.

60. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 22-dekabrda “O‘zbekiston Respublikasining 2016-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to‘g‘risida”gi PQ-2455-sonli Qarori.

61. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 29-dekabrda “2016-2020-yillarda qishloq xo‘jaligini yanada isloh qilish va rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2460-sonli Qarori.

62. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 18-fevralda “Respublika oziq-ovqat sanoati boshqaruvini tashkil etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2492-sonli Qarori.

63. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 12-aprelda “Meva-sabzavot, kartoshka va poliz mahsulotlarini xarid qilish va ulardan foydalanish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2520-sonli Qarori.

64. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 19-sentabrda “Meva-sabzavot, uzum va poliz mahsulotlarini eksport qilishni rag‘batlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2603-sonli Qarori.

65. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 5-oktabrda “Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta‘minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-4848 Farmoni.

66. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 26-oktabrda “Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini faollashtirish va kengaytirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-4853 -sonli Farmoni.

67. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda “O‘zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-4861-sonli Farmoni.

68. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda “2017 - 2019-yillarda to‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari dasturi to‘g‘risida”gi PQ-2687-sonli Qarori.

69. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 26-dekabrda “O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi O‘RQ-416-sonli Qonuni.

70. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 27-dekabrda “Soliq va budjet siyosatining 2017-yilga mo‘ljallangan asosiy yo‘nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartirish

va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi O‘RQ-417-sonli Qonuni.

71. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 22-yanvarda “2017-2020-yillarda shaharlarda arzon ko‘p kvartirali uylarni qurish va rekonstruksiya qilish dasturini amalga oshirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2660-sonli Qarori.

72. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 27-dekabrda “O‘zbekiston Respublikasining 2017-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to‘g‘risida”gi PQ-2699-sonli Qarori.

73. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 29-dekabrda “Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta‘minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar qabul qilinganligi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi O‘RQ-418-sonli Qonuni.

74. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 31-yanvarda “Kichik va xususiy tadbirkorlikni mikroreditlash tizimini yanada kengaytirish va soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2746-sonli Qarori.

75. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-fevralda “Tadbirkorlik subyektlariga davlat xizmatlarini ko‘rsatish mexanizmlarini takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2750-sonli Qarori.

76. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevralda “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli Farmoni.

77. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-fevralda “Pul muomalasini yanada takomillashtirish va bank plastik kartalaridan foydalangan holda hisob-kitoblarni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2777-sonli Qarori.

78. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-martda “Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2833-sonli Qarori.

79. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-martda “Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Xorazm viloyatida tadbirkorlik faoliyatini olib borish uchun qo‘shimcha qulay sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2843-sonli Qarori.

80. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-martda “Tadbirkorlik subyektlari va keng aholi qatlamiga mikroreditlar ajratish tizimini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2844-sonli Qarori.

81. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 24-mayda “Bandlik sohasida davlat siyosatini yanada takomillashtirish va mehnat organlari faoliyati samaradorligini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5052-sonli Farmoni.

82. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyulda “Soliq ma‘muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarning yig‘iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5116-sonli Farmoni.

83. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-avgustdagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3168-sonli Qarori.

84. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 10-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5147-sonli Farmoni.

85. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 28-avgustdagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 677-sonli Qarori.

86. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 27-iyuldagi "Davlat soliq xizmati organlarining mansabdor shaxslariga yangi maxsus kiyim-bosh va farqlovchi belgilarni joriy qilish to'g'risida"gi 545-sonli Qarori.

87. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 29-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2018-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi PQ-3454-sonli Qarori.

88. O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 29-dekabrda "Soliq va budjet siyosatining 2018-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-454-sonli Qonuni.

89. O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 30-dekabrda "Soliq ma'muriyatchiligi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-455-sonli Qonuni.

90. O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 3-yanvardagi "Ayrim davlat organlari faoliyati takomillashtirilishi, shuningdek, fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini himoya qilish kafolatlarini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar qabul qilinishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-456-sonli Qonuni.

91. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 22-yanvardagi "2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalari va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida"gi PF-5308-sonli Farmoni.

92. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 11-aprelda "Tadbirkorlik faoliyati sohasidagi litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini yanada qisqartirish va soddalashtirish, shuningdek, biznes yuritish shart-sharoitlarini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5409-sonli Farmoni.

93. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-iyundagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3802-sonli Qarori.

94. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5468-sonli Farmoni.

95. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-iyuldagi "Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3856-sonli Qarori.

96. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 27-iyuldagi "Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 5490-sonli Farmoni.

97. O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 24-dekabrda "Soliq va budjet siyosatining 2019-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-508-sonli Qonuni.

98. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2019-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari hamda 2020-2021-yillarga budjet mo'ljallari to'g'risida"gi PQ-4086-sonli Qarori.

99. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 15-martda "Tadbirkorlik faoliyatini himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish va prokuratura organlari faoliyatini optimallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5690-sonli Qarori.

II. Normativ hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004-yil 2-sentabrda 413-sonli qarori asosida ishlab chiqilgan "Tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi yuridik shaxs bo'lmagan yakka tartibdagi tadbirkorlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish, hisobga qo'yish va import operatsiyalari subyektlarining hisobga olish kartalarini berish tartibi to'g'risida"gi nizom.

2. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2005-yil 6-oktabrda 1515-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi MV, DSQ va MBBning 2005-yil 29 avgustda 76, 2005-47, 267-B-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Ish beruvchilar tomonidan fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga majburiy badallarni qo'shish va to'lash tartibi to'g'risida"gi nizom.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2006-yil 11-yanvarda 4-sonli qarori asosida ishlab chiqilgan "Kasanachilik to'g'risida" nizom.

4. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2007-yil 3-sentabrda 1712-son bilan ro'yxatga olingan "Nazorat qiluvchi organlar tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyatini tekshirishlarni tashkillashtirish tartibi to'g'risida"gi nizom.

5. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2009-yil 3-sentabrda 412-2-son bilan ro'yxatga olingan, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat bojxona qo'mitasi tomonidan 2009-yil 5-avgustda tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi hududiga jismoniy shaxslar tomonidan aksiz solig'i solinmay olib kiriladigan tovarlarning miqdoriy cheklangan normalari".

6. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2009-yil 10-fevralda 1901-son bilan ro'yxatga olingan Moliya vazirligi, Iqtisodiyot vazirligi, Davlat soliq qo'mitasining 2009-yil 28-yanvarda 11, 64, 2009-6-son qarori asosida ishlab

chiqilgan “Dividend tarzidagi daromadlarni soliq solishdan ozod etish to‘g‘risida”gi nizom.

7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009-yil 29-iyuldagi 216-son qarori asosida ishlab chiqilgan “Yuridik shaxs tashkil etmasdan oilaviy tadbirkorlikni va hunarmandchilik faoliyatini amalga oshirish tartibi to‘g‘risida”gi nizom.

8. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2010-yil 4-iyunda 2111-son bilan ro‘yxatga olingan O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo‘mitasining 2010-yil 3-maydagi 37, 2010-20-sonli qarori asosida ishlab chiqilgan “O‘zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi fuqarolarning shaxsiy jamg‘arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda yo‘naltiriladigan mablag‘larga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha imtiyozni qo‘llash tartibi to‘g‘risida”gi nizom.

9. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2010-yil 27-mayda 2107-son bilan ro‘yxatga olingan O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo‘mitasining 2010-yil 24-martdagi 24, 2010-15-sonli qarori asosida ishlab chiqilgan “O‘zbekiston Respublikasi oliy o‘quv yurtlarida ta‘lim olish uchun yo‘naltiriladigan mablag‘larga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha imtiyozni qo‘llash tartibi to‘g‘risida”gi nizom.

10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasining 2011-yil 26-martdagi 86-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan “Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini kameral nazoratdan o‘tkazish va ular asosida aniqlangan kamchiliklar belgilangan muddatda bartaraf etilmagan holatlar bo‘yicha soliq tekshiruvlarini tashkil etish to‘g‘risida”gi nizom.

11. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasining 2011-yil 23-yanvardagi 14-sonli buyrug‘iga asosan ishlab chiqilgan “O‘zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari uchastka soliq inspektorlarining faoliyatini baholash” tartibi.

12. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2013-yil 31-mayda 2463-son bilan ro‘yxatga olingan O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo‘mitasining 2013-yil 26-apreldagi 41, 2013-24-sonli qarori asosida ishlab chiqilgan “Davlat ro‘yxatidan o‘tmasdan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslardan qat‘iy belgilangan soliqni undirish tartibi to‘g‘risida”gi nizom.

13. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasining 2014-yil 7-fevraldagi “Soliq tayanch punktlari faoliyatini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi 46-sonli buyrug‘i asosida ishlab chiqilgan Soliq tayanch punktining namunaviy nizomi.

14. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasining 2014-yil 7-fevraldagi 47-sonli buyrug‘i asosida ishlab chiqilgan “O‘zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlarining uchastka soliq inspektori to‘g‘risida”gi nizom.

15. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 31-iyuldagi 219-sonli Qarori asosida ishlab chiqilgan “Xususiy tadbirkorlar tomonidan xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi nizom.

16. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo‘mitasining 2018-yil 7-martdagi “Davlat ro‘yxatidan o‘tmasdan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi jismoniy shaxslardan qat‘iy belgilangan soliqni undirish tartibi to‘g‘risidagi nizomga o‘zgartirishlar kiritish haqida”gi 53 va 25-sonli Qarori.

17. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 6-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash davlat jamg‘armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2017-yil 8-sentabrdagi 704-sonli qaroriga kiritilayotgan o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi 273-sonli Qarori.

18. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 22-oktabrdagi “Xususiy tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil etmasdan shug‘ullanishi mumkin bo‘lgan faoliyat turlari ro‘yxatini tasdiqlash to‘g‘risida” 2011-yil 7-yanvardagi 6-sonli qaroriga o‘zgartirish kiritish to‘g‘risida”gi 850-sonli Qarori.

III. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2017-yil 15-yanvar.

2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 488 b.

3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 32 b.

4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 32 b.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yilda amalga oshirilgan asosiy ishlar yakuni va O‘zbekiston Respublikasini 2018-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Oliy Majlisga murojaatnomasi. – T.: Xalq so‘zi gazetasi. 2017-yil 22-dekabr.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yilda amalga oshirilgan asosiy ishlar yakuni va O‘zbekiston Respublikasini 2019-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2018-yil 28-dekabr.

IV. O‘zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.A. Karimov asarlari

1. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O‘zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo‘llari va choralari. – T.: O‘zbekiston, 2009. – 56 b.

2. Karimov I.A. Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir. – T.: O‘zbekiston, 2010. – 80 b.

3. Karimov I.A. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 18-yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma‘ruzasi. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2010-yil 9-dekabr.

4. Karimov I.A. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2010-yil 13-noyabr.

5. Karimov I.A. Barcha reja va dasturlarimiz Vatanimiz taraqqiyotini yuksaltirish, xalqimiz farovonligini oshirishga xizmat qiladi. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2011-yil 22-yanvar.

6. Karimov I.A. O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – T.: O‘zbekiston, 2011. – 440 b.

7. Karimov I.A. Bizning yo‘limiz – demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va modernizatsiya jarayonlarini izchil davom ettirish yo‘lidir. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2011-yil 9-dekabr.

8. Karimov I.A. 2012-yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko‘taradigan yil bo‘ladi. – T.: O‘zbekiston, 2012-yil.

9. Karimov I.A. Bosh maqsadimiz keng ko‘lamli islohotlar va modernizatsiya yo‘lini qat‘iat bilan davom ettirish. – T.: O‘zbekiston, 2013-yil.

10. Karimov I.A. 2015-yilda Iqtisodiyotimizda tub tarkibiy o‘zgarishlarni amalga oshirish, modernizatsiya va diversifikatsiya jarayonlarini izchil davom ettirish hisobidan xususiy mulk va xususiy tadbirkorlikka keng yo‘l ochib berish – ustuvor vazifamizdir. – T.: O‘zbekiston, 2015. – 36 b.

11. Karimov I.A. Bosh maqsadimiz – mavjud qiyinchiliklarga qaramasdan, olib borayotgan islohotlarni, iqtisodiyotimizda tarkibiy o‘zgarishlarni izchil davom ettirish, xususiy mulkchilik, kichik biznes va tadbirkorlikka yanada keng yo‘l ochib berish hisobidan oldinga yurishdir. – T.: “Xalq so‘zi” gazetasi. 2016-yil 16-yanvar.

V. Asosiy darsliklar va o‘quv qo‘llanmalar

1. Abduraxmonov O. Xorijiy mamlakatlarda soliq tizimlari. O‘quv qo‘llanma. – T.: TDIU nashr., 2003.

2. Александров И. Налоги и налогообложение. Учебник. 7-е.изд., перераб. и доп. – М.: Дашков и К., 2007. – 314 стр.

3. Vahobov A., Jo‘rayev A. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik. – T.:Sharq, 2009. – 448 b.

4. Гадов Э. и др. Упрощённая система налогообложения. Учебно-практическое пособие. – Т.: Norma, 2011. – 324 стр.

5. Gadoyev E., Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. O‘quv qo‘llanma, – T.: EL PRESS, 2011. – 240 b.

6. Gadoyev E. va boshqalar. Foyda solig‘i. O‘quv qo‘llanma. – T.: Norma, 2011. – 408 bet.

7. Gadoyev E. va boshqalar. Bilvosita soliqlar: QQS, Aksiz solig‘i. O‘quv qo‘llanma. – T.: Norma, 2011. – 328 bet.

8. Гадов Э. Налог на доходы физических лиц. Учебное пособие. – T.: Norma, 2011. – 312 стр.

9. Gadoyev E., Kuziyeva N. O‘zbekistonning jahon bozorlarida raqobatbardoshligini oshirish va ishlab chiqarishni modernizatsiyalashda soliq imtiyozlari va preferensiyalarning roli va ahamiyati. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. – T.: EL PRESS, 2012. – 204 b.

10. Gadoyev E., Kuziyeva N. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. – T.: O‘zbekiston, 2012. – 336 b.

11. Gadoyev E., Kuziyeva N., Ashurova N., O‘rmonov J. Yuridik shaxslarni soliqqa tortish. Darslik, – T.: Iqtisod-moliya, 2017. – 616 b.

12. Gadoyev E., Kuziyeva N., Ashurova N. Soliq siyosati strategiyasi. O‘quv qo‘llanma. – T.: EL PRESS, 2013-y. – 272 b.

13. Гончаренко Л. Налоги с физических лиц. Учебник. – М.: INFRA-M, 2007. – 304 стр.

14. Djurayeva K. Soliq tizimida dasturiy mahsullar. 2-qism. “Soliq inspektorining avtomatlashtirilgan ish joyi – yuridik shaxslar” dasturiy majmuasi. O‘quv qo‘llanma. – T.: EL PRESS, 2013. – 141 b.

15. Jo‘rayev A., Toshmatov Sh. va boshq. Soliqlar va soliqqa tortish. O‘quv qo‘llanma. – T.: NORMA, 2009. – 184 b.

16. Zavalishina I. Soliqlar nazariyasi va amaliyoti. O‘quv qo‘llanma. – T.: Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 2005-y.

17. Zaynalov J. Soliqlar va soliqqa tortish. – S.: Samarqand kooperativ instituti, 2002. – 366 b.

18. Latipov A. Yerdan foydalanish va soliqqa tortish: O‘quv qo‘llanma. – T.: Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 2005-y.

19. Миляков Н. Налоги и налогообложение. Учебник. 7-е изд., перераб. и доп. – М.: INFRA-M, 2008. – 520 стр.

20. Налоги и налогообложение. Учебник. / Под ред. И. Майбурова. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: YuNITI-DANA, 2008. – 511 стр.

21. Незамайнин В., Юрзинова И. Налогообложение юридических и физических лиц. Учебник: 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экзамен, 2004. – 464 стр.

22. Перов А. Налоги и налогообложение. Учебное пособие. – М.: Yurayt, 2012. – 899 стр.

23. Пансков В. Налоги и налогообложение: теория и практика. Учебник. – М.: Yurayt, 2012. – 680 стр.

24. Селезнева Н. Налоговый менеджмент. Учебное пособие. – М. 2007 г.

25. Shamsutdinov F., Shamsutdinova Sh. “Chet mamlakatlar soliq tizimi” darslik. – T.: 2011-y. – 508 b.

26. Юткина Т. Налоги и налогообложение. Учебное пособие. – М.: Infra – M, 2001. – 240 стр.

27. Yahyoyev Q. Soliqqa tortish nazariyasi va amaliyoti. Darslik. – T.: Moliya, 2003-y.

VI. Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Алиев Б., Абдулгалимов А. Теоретические основы налогообложения. Учебное пособие. / Под.ред. А.З.Дадалиева. – М.: Yuniti – DANA, 2004. –159 стр.

2. Вискваркина М. Упрощённая система налогообложения. Универсальный справочник. – М., 2007 г.

3. Gadoyev. E. Uzbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan

ma'ruzalarini o'rganish bo'yicha o'quv-uslubiy qullanma. – T.: EL PRESS, 2011-y. – 256 b.

4. Дернберг Р. Международное налогообложение. Учебник. Пер с англ. – М., 2002 г.

5. Jo'rayev A. Davlat budjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo'llari. Monografiya. – T.: Fan, 2004-y. – 243 b.

6. Malikov T. Soliqlar va soliqqa tortishning dolzarb masalalari. Monografiya. – T.: Akademiya, 2002-y.

7. Mirzayev T. va boshqalar. Soliqlar va soliqqa tortish. O'quv qo'llanma. – T.: Mehnat, 2003-y.

8. Майбуров И. Налоговая политика. Теория и практика. Учебник. – М.: ЮНИТИ, 2010. – 519 с.

9. Кислов Д. Малый бизнес, учёт и налоги. Учебное пособие. – М.: Nalog-Info, 2007 г. – 96 стр.

10. Полисюк Г. Упрощённая система налогообложения учёта и отчётности малых предприятий. Учебное пособие. – М.: Pamotip, 2004 г.

11. Toshmatov Sh. Korxonalarni rivojlantirishda soliqlar roli. Monografiya. – T.: Fan va texnologiya, 2008. – 204 b.

12. Toshmatov SH. Kichik biznes subyektlarini soliqqa tortishning nazariy asoslari. – T.: Moliya, 2012. – 205 b.

13. Toshmatov SH., Ro'ziyev G., Xoshimoto F., Bobojonov D., Xotamov K. Soliq tekshiruvi usullari. O'quv qo'llanma. – T.: Yangi asr avlodi, 2011.

14. Tagaev A., Xoshimoto F., Ro'ziyev G., Xotamov K. Soliq nazorati. O'quv qo'llanma. – T.: Yangi asr avlodi, 2010.

15. Тарасова В. Налоги и налогообложение. Учебник. – М.: KNORUS, 2012. – 488 стр.

16. Toshmurodova B. Soliqlar vositasida iqtisodiyotni boshqarish. Monografiya. – T.: Yangi asr avlodi, 2002-y.

17. O'rmonov J. Xorijiy mamlakatlar soliq tizimi. – T.: Dizain print. 2007. – 202 b.

18. O'rmonov J. Kichik biznes subyektlarini soliqqa tortishni takomillashtirishning dolzarb masalalari. – T.: EL-Press, 2011. – 132 b.

19. Xaydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O'quv qo'llanma. – T.: Akademiya, 2003-y. – 214 b.

20. Xodiyev B., Bekmurodov A., G'ofurov U., Tuxliyev B. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimovning "Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari" nomli asarini o'rganish bo'yicha o'quv qo'llanma. – T.: Iqtisodiyot, 2009. – 120 b.

21. Xodiyev B., Bekmurodov A., G'ofurov U., O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimovning «Mamlakatimizni modernizatsiya qilish va kuchli fuqarolik jamiyati barpo etish – ustuvor maqsadimizdir» hamda «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va halqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma'ruzalarini o'rganish bo'yicha o'quv-uslubiy majmua. – T.: Iqtisodiyot, 2010. – 340 b.

22. Xomma A., Tangirqulov A., Toshmatov Sh., Norqo'ziyev I., Roziqov N. Soliq qarzi va uni undirish. O'quv qo'llanma. – T.: Soliq akademiyasi, 2010. – 114 b.

23. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyotining Mustaqillik yillaridagi (1990-2010-yillar) asosiy tendentsiya va ko'rsatkichlari hamda 2011-2015 yillarga mo'ljallangan prognozlar. Statistik to'plam. – T.: O'zbekiston, 2011. – 136 b.

24. O'zbekiston Soliq tizimi mustaqillik yillarida. Rasmiy nashr. O'quv qo'llanma. – T.: Sharq, 2011. – 150 b.

VII. Internet saytlari

1. <http://www.soliq.uz/> – O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi rasmiy sayti.

2. <http://www.mf.uz/> – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti.

3. <http://www.stat.uz/> – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy sayti.

4. <http://www.oxs.uz/> – O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi rasmiy sayti.

5. <http://www.norma.uz/> – Informatsion huquqiy tizim dasturi.

6. <http://www.lex.uz/> – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Huquqiy axborot bilan ta'minlash markazi rasmiy sayti.

7. <http://www.ziyonet.uz/> – Ахборот таълим тармоғи.

8. <http://www.nalog.ru/> – Rossiya Federatsiyasi Federal soliq xizmati rasmiy sayti.

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ 0 3

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Hisoblangan daromad summasi	Yagona ijtimoiy to'lov			Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	ShJBPHga hisoblangan majburiy (ixtiyoriy) badallar summasi
			Jami	Umumbelgilangan stavka bo'yicha	Imtiyozli stavka bo'yicha		
1	2	3	4	5	6	7	8
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisoblanmaydigan to'lov turlari (Hisob-kitobga 2-ilovaning 010-satri)	030	x	x	x	x		x
Soliq solinadigan baza	040	x			x		x
Yagona ijtimoiy to'lov, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va ShJBPHga badallar stavkasi, foiz	050	x	x				
Hisobot davrida to'lanishi lozim bo'lgan yagona ijtimoiy to'lov, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va ShJBPHga badallar summasi (040-satr x 050-satr)	060	x					
Hisobot davri uchun qo'shimcha hisoblangan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi (Hisob-kitobga 3-ilovani 070-satri)	070	x	x	x	x		x
ShJBPHga ixtiyoriy to'langan badal summasi	080	x	x	x	x	x	
Jami hisobot davrida to'lanishi lozim bo'lgan yagona ijtimoiy to'lov, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va ShJBPHga badallar summasi (060-satr + 070-satr + 080-satr)	090	x					

Izoh:

* 0111-satrdagi tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lganda chet ellik xodimlarga to'lanadigan daromadlar, biroq O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlarni berish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish shartnomasiga doir xarajatlar umumiy summasining 90 foizidan kam bo'lmagan miqdorda ko'rsatiladi.

Rahbar

_____ (imzo)

Bosh buxgalter

_____ (imzo)

M.O' (muhr mavjud bo'lgan taqdirda)

241

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ 0 4

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy hisob-kitobiga 1-ilova

Yagona ijtimoiy to'lov hisoblanmaydigan to'lov turlari

To'lov turlari	Satr kodi	Summa
Yagona ijtimoiy to'lov hisoblanmaydigan to'lov turlari, jami (020-satr + 030-satr)	010	
O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga muvofiq yagona ijtimoiy to'lov hisoblanmaydigan to'lov turlari - jami (0201 - 0204-satrlar yig'indisi)	020	
shu jumladan,:		
mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha shikast yetganligi bilan bog'liq zararning o'rini qoplash uchun qonun hujjatlarida belgilangan miqdorlardan ortiqcha olingan summalari	0201	
grant mablag'lari hisobiga olingan mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar: davlatlar, davlatlarning hukumatlari, xalqaro va chet el hukumatga qarashli tashkilotlar tomonidan berilgan grant mablag'lari; O'zbekiston Respublikasi Hukumati tomonidan belgilanadigan ro'yxatga kiritilgan xalqaro va chet el nohukumat tashkilotlari tomonidan berilgan grant mablag'lari; O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari doirasida berilgan grant mablag'lari	0202	
aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruv xodimlari sifatida jalb qilingan chet ellik xodimlarining mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlari	0203	
paxta yig'im-terimi bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilingan jismoniy shaxslar tomonidan bu ishlarni bajarish uchun olingan daromadlar	0204	
Normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq yagona ijtimoiy to'lov hisoblanmaydigan to'lov turlari (0301 - 03...-satrlar yig'indisi)	030	
shu jumladan,:		
	0301	
	03...	

Izoh: 0301-satr va keyingi satrlar soliq to'lovchilar tomonidan normativ-huquqiy hujjatlarning tegishli bandini, sanasini, raqamini va nomini ko'rsatgan holda to'ldiriladi.

Rahbar

_____ (imzo)

Bosh hisobchi

_____ (imzo)

M.O' (muhr mavjud bo'lgan taqdirda)

242

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy hisob-kitobiga 2-ilovala

Jismoniy shaxslarning soliq solishdan ozod etilgan daromadlari YOYILMASI

(so'm)

Ko'rsatkich nomi	Satr kodi	Imtiyozlar qo'llanilgan jismoniy shaxslar soni	Daromad summasi
Imtiyozlar summasi - jami (02-satr + 04-satr + 05-satr)	01	x	
shu jumladan,:		x	x
a) O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga muvofiq - jami (03-satr + 04-satr):	02		
- O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 179-moddasi bo'yicha (bandi va imtiyoz mazmuni ko'rsatiladi) (031 - 03...-satrlar yig'indisi)	03		
shu jumladan,:		x	x
	031		
25) davlat pensiyalari	032		
	033		
30) yosh oila a'zolari tomonidan yakka tartibda uy-joyni qurish, rekonstruksiya qilish va sotib olish uchun yoki ko'p kvartirali uydagi kvartirani rekonstruksiya qilish va sotib olish uchun olingan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltirilgan jismoniy shaxslarning soliq solinadigan ish haqi va boshqa daromadlari summalari	034		
30) «Qishloq qurilish bank» aksiyadorlik tijorat bankining, O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki va «Ipoteka bank» ATIB kreditlari hisobiga qishloq joylarida namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy quruvchi shaxslar, shuningdek, ularning mazkur kreditlar bo'yicha birgalikdagi qarz oluvchi bo'lgan oila a'zolari tomonidan olingan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltirilgan jismoniy shaxslarning soliq solinadigan ish haqi va boshqa daromadlari summalari	035		
31) O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun (o'zining o'qishi yoki yigirma olti yoshga to'lmagan farzandlarining o'qishi uchun) yo'naltiriladigan fuqarolarning soliq solinadigan ish haqi va boshqa daromad summalari	036		
31) O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda yo'naltiriladigan fuqarolar ish haqi va boshqa daromadlari summalari*	037		
	03		
	...		
O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 180-moddasi bo'yicha (bandi va imtiyoz mazmuni ko'rsatiladi) (041 - 04...- satrlar yig'indisi)	04		
shu jumladan,:		x	x
	041		
	042		
	04		
	...		
b) boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq - jami: (normativ-huquqiy hujjatning nomi, sanasi, raqami, shuningdek, imtiyoz bandi va uning mazmuni ko'rsatiladi) (051 - 05...-satrlar yig'indisi)	05		

Ko'rsatkich nomi	Satr kodi	Imtiyozlar qo'llanilgan jismoniy shaxslar soni	Daromad summasi
shu jumladan,:		x	x
	051		
	052		
...	05...		
O'zbekiston Respublikasi norezidentlariga qo'llanilgan soliq imtiyozlari		x	x
Imtiyozlar summasi - jami (0610-satr + 0620-satr)	0600		
shu jumladan,:		x	x
a) O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga muvofiq - jami (0610-satr + 06...-satrlar):	0610		
	0611		
	0612		
	06...		
b) boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq - jami: (normativ-huquqiy hujjatning nomi, sanasi, raqami, shuningdek, imtiyoz bandi va uning mazmuni ko'rsatiladi) (0620-satr + 06...-satrlar yig'indisi)	0620		
	0621		
	0622		
	06...		

*) jamg'arib boriladigan majburiy pensiya badallari bundan mustasno.

Rahbar _____
(imzo)

Bosh hisobchi _____
(imzo)

M.O' (muhr mavjud bo'lgan taqdirda)

Izoh:

1. Ushbu rasshifrovka yil boshidan o'sib boruvchi tartibda to'ldiriladi.
2. Daromad solig'i stavkasini pasaytirish bo'yicha imtiyozni qo'llash uchun daromad summasining imtiyozli qismi ko'rsatiladi.

STIR   varaqa 0 7

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy hisob-kitobiga 3–ilova

Mol-mulkni ijaraga beruvchi jismoniy shaxslar uchun belgilangan ijara to'lovining eng kam miqdori MA'LUMOTNOMA-HISOB-KITOB

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Jami	Mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar				mikroavtobuslar, avtobuslar va yuk avtomobillari (dona)
			turar joy (kv.metr)	noturar joy (kv.metr)	yengil avtomobillar (dona)		
I	2	3	4	5	6	7	
Ijaraga berilavotgan mol-mulk o'lchov birligi	010	x					
Oylik ijara to'lovi stavksilarining eng kam miqdori, so'mda.*	020	x					
Hisobot ovi uchun ijara to'lovining eng kam miqdori	030						
Hisobot oyida mol-mulkni ijaraga beruvchi jismoniy shaxslarga to'langan daromadlari	040						
Hisobot ovi uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining qo'shimcha hisoblangan summasi (030-satr - 040-satr)*12foiz	050		x	x	x	x	
Avvalgi hisobot davri uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining qo'shimcha hisoblangan summasi (avvalgi Ma'lumotnoma-hisob-kitobning 070-satri)	060		x	x	x	x	
Hisobot davri uchun jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i qo'shimcha hisoblangan summasi (050-satr + 060-satr)	070		x	x	x	x	

*Izoh: Ushbu lovani jismoniy shaxslardan mol-mulkni ijaraga olgan yuridik shaxslar tomonidan to'ldiriladi.
) Qonunchilikda belgilangan ijara to'lovining eng kam stavkasi ko'rsatiladi.

Rahbar

Bosh buxgalter

M.O*: (muhir mavjud bo'lganda)

245

STIR   varaqa 0 8

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy Hisob-kitobiga 4–ilova

O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar tomonidan O'zbekiston Respublikasidagi daromadlar manbaidan olingan daromadlar to'g'risida MA'LUMOT

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Jami	shu jumladan:		
			mehnat va fuqarolik-huquqiy tushdagi shartnomalar hamda boshqa daromadlar summalari	4	5
I	2	3	4	5	
Hisoblangan daromadlarining umumiy summasi	010				
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisoblanmaydigan to'lov turilari (Hisob-kitobga 2-lovaning 0600-satri)	020			x	
Soliq solinadigan baza (010-satr - 020-satr)	030				
Daromad solig'i stavkasi, foiz	040	x			
Daromad solig'i bo'yicha hisoblangan va hisobot davrida to'lanishi lozim bo'lgan summa (030-satr x 040-satr)	050				

Izoh: 010-satrida hisoblangan daromadlar summasi yil boshidan o'sib boruvchi tartibda to'ldiriladi.

Rahbar

Bosh buxgalter

M.O*: (muhir mavjud bo'lganda)

246

STTR

varaq 0 9

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy Hisob-kitobiga 5-ilovala

Har bir jismoniy shaxs kesimida hisoblangan mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar, mazkur daromadlar bo'yicha hisoblangan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvarag'lariga to'lab berilgan badallar to'g'risida

MA'LUMOT

T/r	Jismoniy shaxsning F.I.O.	Lavozimi	STTR	JShShIR	Jami hisoblangan mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar	Jami hisoblangan soliq summasi	Daromad solig'i davrida hisoblangan soliq summasi	Hisobot o'yida to'langan mablag'lar summasi	shundan majburiy badal	ixtiyoriy badal	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
JAMI											

Izohlar:

6 va 8-ustunlar yil boshidan o'sib boruvchi yakun bilan to'ldiriladi.

10-ustun Xalq banki tizimi bilan bog'langan bo'lib, unda hisobot o'yida ShJBP'ga haqiqatda to'langan badallar summasi ko'rsatiladi.

Rahbar

_____ (imzo)

Bosh buxgalter

_____ (imzo)

M.O*: (muhir mavjud bo'lgan taqdirda)

247

STTR

varaq 1 0

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va yagona ijtimoiy Hisob-kitobiga 6-ilovala

Har bir jismoniy shaxs kesimida hisoblangan mulkiy daromadlar va mazkur daromadlar bo'yicha to'lov manbayida ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'g'risida

MA'LUMOT

T/r	Jismoniy shaxsning F.I.O.	STTR	Jami jismoniy shaxslarga to'langan mulkiy daromadlar	Jami jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i shundan, hisobot o'yida to'lab berilgan mulkiy daromadlar	Jami to'lov manbayida ushlab qolingan soliq summasi	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i shundan, hisobot o'yida ushlab qolingan soliq
1	2	3	4	5	6	7
JAMI						

Izohlar:

4 va 6-ustunlar yil boshidan o'sib boruvchi yakun bilan to'ldiriladi.

5-ustunda ko'rsatilgan daromad bo'yicha Soliq kodeksining 184-moddasiga asosan to'lov manbayida daromad solig'i ushlab qolinmagan bo'lsa 7-ustunga «0» qo'yiladi.

Rahbar

_____ (imzo)

Bosh buxgalter

_____ (imzo)

M.O*: (muhir mavjud bo'lgan taqdirda)

248

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaq

0	3
---	---

**20_____yilda mol-mulknii ijaraga berishdan olinishi taxmin
qilinayotgan daromadlar va jismoniy shaxslardan
olinadigan daromad solig'i summasi**

	Mol-mulknii ijaraga berishdan olinadigan daromadlar			Jami daromadlar summasi (2-ustun + 3-ustun + 4- ustun)	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i (5-ustun x soliq stavkasi)
	uy-joyni va yashash uchun mo'ljallanmagan joylarni* (Deklaratsiya 1-ilovasi 001-satrlining tegishli oyi uchun summasi ko'rsatiladi)	avtomobil transportini* (Deklaratsiya 2-ilovasi 001-satrlining tegishli oyi uchun summasi ko'rsatiladi)	boshqa mol-mulknii*		
1	2	3	4	5	6
Yanvar					
Fevral					
Mart					
April					
May					
Iyun					
Iyul					
Avgust					
Sentabr					
Oktabr					
Novabr					
Dekabr					
Jami					

*) *Shartnoma nusxalari ilova qilinadi.*

Ushbu varaqda ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchiligi va to'liqligini tasdiqlayman:

Imzo _____ Sana _____ (kun) _____ (oy) _____ (yil)

Izoh. Ushbu jadvalda yuridik shaxsga mol-mulknii ijaraga berishdan olinadigan daromadlar ko'rsatilmaydi.

251

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaq

0	4
---	---

Jismoniy shaxslarga mol-mulknii ijaraga
berishdan olingan jismoniy shaxsning
daromadlari to'g'risidagi dastlabki tarzdagi
deklaratsiyaga 1-ilova

**Uy-joyni va yashash uchun mo'ljallanmagan joylarni ijaraga berishdan
olinadigan soliq solinadigan daromadlarning
HISOB-KITOB**

T/r	Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Yan- var	Fev- ral	Mart	Apr- rel	May	Iyun	Iyul	Av- gust	Sen- tyabr	Oktya- br	Nov- br	Deka- br
	Uy-joyni va yashash uchun mo'ljallanmagan joylarni ijaraga berishdan olinadigan soliq solinadigan daromadlar-jami (020+030+...-satrlar yig'indisi)	001												
I.	shu jumladan, shartnomalar kesimida:		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	№ _____ (shartnoma raqami va sanasi ko'rsatiladi)	011	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	Ijaraga berilgan joyning umumiy maydoni (kv.metr):		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	uy-joyning	012												
	yashash uchun mo'ljallanmagan joyning	013												
	1 kv.metr uchun ijara to'lovining eng kam miqdori, so'm:		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	uy-joyning	014												
	yashash uchun mo'ljallanmagan joyning	015												
	Ijara to'lovining eng kam miqdori dan kelib chiqib hisoblangan daromad, so'm -jami (017-satr + 018-satr)	016												
	uy-joy bo'yicha (012-satr x 014-satr)	017												
	yashash uchun mo'ljallanmagan joy bo'yicha (013-satr x 015-satr)	018												
	Shartnoma bo'yicha olinadigan daromad, so'm	019												
	Soliq hisoblash maqsadida aniqlangan daromad*, so'm	020												

252

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaq

--	--	--	--

I BO'LIM

1. Asosiy ish joyidan olingan daromadlar

T/r	Mehnat daftarchasi yuritiladigan asosiy ish joyi	Ishlagan davri	Hisoblangan daromad summasi	Budjetga ushlab qolingani jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi
1.				
2.				
3.				
	Jami			

Asosiy ish joyidan olingan To'langan daromadlar va ushlab qolingani jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summalari to'g'risidagi ma'lumotnoma ilova qilinadi.

2. Asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan daromadlar

T/r	Ish joyi	Ishlagan davri*	Hisoblangan daromad summasi	Budjetga ushlab qolingani jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi
1.				
2.				
3.				
	Jami			

Asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan To'langan daromadlar va ushlab qolingani jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summalari to'g'risidagi ma'lumotnomalar ilova qilinadi.

*) Asosiy ish joyi bo'lmagan taqdirda to'ldiriladi.

259

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaq

--	--	--	--

3. Fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik va ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi ko'rimshida olingan daromadlar

T/r	Mualliflik huquqi obyektlari	Mualliflik haqi sifatida olingan daromad summasi	Mualliflik haqi sifatida olingan daromadlarni olish bilan bog'liq xarajatlar	Ijodiy faoliyat bo'yicha soliqqa tortiladigan daromad summasi	Mualliflik haqi ko'rimshidagi daromaddan budjetga ushlangani jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi
1.					
2.					
3.					
	Jami				

Ijodiy faoliyatni amalga oshirganlik bilan bog'liq, haqiqatda qilingan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlar daromaddan chegiriladi, biroq olingan jami daromad summasining 30 foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda.

Ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq xarajatlarga quyidagilar kiradi:

fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish va ulardan foydalanish uchun zarur materiallarni olishga doir xarajatlar;
faqat fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish, nashr qilish, ijro etish yoki ulardan boshqacha tarzda foydalanish maqsadida foydalaniladigan bino va mol-mulk ijarasiga doir xarajatlar.

4. Grant ko'rimshida olingan daromadlar.

T/r	Grant bergan yuridik shaxsning nomi	Olingan grant summasi	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining hisoblangan summasi
1.			
2.			
3.			
	Jami		

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi vakolat bergan fan va texnologiyalarni rivojlantirishni muvofiqlashtirish organining xulosasi ilova qilinadi.

260

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ

1	3
---	---

5. Mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar.

1	Mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar			5	6	7
	2	3	4			
Yuridik va jismoniy shaxslarga						
Jami						

*) Shartnomalarning nusxalari ilova qilinadi.

Yuridik va jismoniy shaxslarga:

uy-joylarni va yashash uchun mo'ljallanmagan joylarni ijaraga berganda - 2-ustunda Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya 1-ilovasi 001-satirining yillik summasi ko'rsatiladi;
avtomobil transportini ijaraga berganda - 3-ustunda Jismoniy shaxsning jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya 2-ilovasi 001-satirining yillik summasi ko'rsatiladi.

6. Foizlar, dividendlar va boshqa mulkiy daromadlar.

T/r	Daromad nomi	Daromad summasi	Budjetga ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi
1.	Foizlar		
2.	Dividendlar		
3.	Jismoniy shaxslarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar	261	

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ

1	4
---	---

T/r	Daromad nomi	Daromad summasi	Budjetga ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi
4.	Sanoat mulki, obyektlariga, seleksiya yutuq'iga berilgan patent (hisenziva) egasi bo'lgan jismoniy shaxsning patentdan boshqa shaxs foydasiga voz kechiganda yoki hisenzivaya shartnomasi tuzganda olgan daromadi		
5.	Royalati		
6.	Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar to'lagandan keyin quyidagilar ixtiyorida qoladigan foyda summasi: - xususiy korxonada mulkdori - fermer xo'jaligi boshlig'i - oilaviy korxonada ishirokchisi		
	Jami		

7. Boshqa soliq so'linadigan daromadlar (ushbu Bo'limning 1 - 6-bandlarida ko'rsatilganlari bundan mustasno)

T/r	Daromad turlari	Daromad summasi	Soliq so'linadigan daromad summasi	Ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi
1.				
2.				
3.				
	Jami			

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ

1	5
---	---

8. Xorijiy davlatlarda yoki xorijiy davlatlardan olingan daromadlar

T/r	Daromad olingan mamlakatning nomi (daromad to'lash manbasining nomi va manzili)	Daromadlar olingan sana	Olingan daromad summasi			Xorijiy davlatda to'langan (ushlab qolingan) jismoniy shaxslarning daromadlaridan olinadigan soliq summasi		
			valu-tada	valuta kursi	so'mda	valu-tada	valuta kursi	so'mda
1.								
2.								
3.								
	Jami							

Ikkiyoqlama soliq solishni bartaraf qilish maqsadida xorijiy davlatda jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning to'langanligini tasdiqlovchi hujjatlarni taqdim etaman.

9. Moddiy yordam summasi _____ so'mni tashkil qildi.

10. Sovg'alar summasi _____ so'mni tashkil qildi.

263

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ

1	6
---	---

II BO'LIM

12. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadigan daromadni aniqlash maqsadida ma'lum qilamanki, O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga muvofiq jami yillik daromaddan quyidagi chegirimalarni qilish huquqiga egaman:

a) _____ so'm summada daromad olingan har bir oy uchun eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida.

Eng kam ish haqining to'rt baravari miqdorida chegirma uchun asos:

Hujjatning nomi										
seriyasi				raqami						
fononidan berilgan.										
berilgan sanasi										

b) ko'rsatilgan moddiy yordam bo'yicha _____ so'm miqdorida;

v) sovg'alar bo'yicha so'm miqdorida;

g) mualliflik haqi ko'rinishida daromad olish uchun amalga oshirilgan xarajatlar bo'yicha _____ so'm miqdorida;

d) mehnat shartnomasi bekor qilinganda to'lanadigan, eng kam ish haqining o'n ikki baravari miqdori doirasidagi ishdan bo'shatish nafaqasi bo'yicha _____ so'm;

ye) O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziyaga ega bo'lgan yuridik shaxslarga hayotni uzoq muddatli sug'urta qilish bo'yicha sug'urta mukofotlari to'lovi uchun yo'naltiriladigan ish haqi va boshqa daromadlarining summalari _____ so'm;

j) yuridik shaxslar muassislarining (ishtirokchilarining) ixtiyoriy tugatilyotgan tadbirkorlik subyektiga - yuridik shaxsga uning majburiyatlarini bajarish uchun yo'naltiriladigan daromadlari summalari _____ so'm;

264

STIR

varaq

1
7

- z) yakka tartibda uy-joyni qurish, rekonstruksiya qilish va sotib olish uchun yoki ko'p kvartirali uydagi kvartirani rekonstruksiya qilish va sotib olish uchun olingan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltirilgan mablag'lar _____ so'm;
- i) qishloq joylarda namunaviy loyihalar bo'yicha yakka tartibda uy-joy qurishni ushbu maqsadlar uchun kreditlar berish qonun hujjatlariga muvofiq zimmasiga yuklatilgan banklarning kreditlari hisobidan amalga oshirayotgan quruvchi shaxslar, shuningdek, ularning mazkur kreditlar bo'yicha birgalikdagi qarz oluvchi bo'lgan oila a'zolari tomonidan olingan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni qoplash uchun yo'naltirilgan mablag'lar _____ so'm;
- k) O'zbekiston Respublikasi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun (o'zining o'qishi yoki yigirma olti yoshga to'lmagan farzandlarining o'qishi uchun) yo'naltirilgan mablag'lar _____ so'm;
- l) O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga ixtiyoriy ravishda yo'naltiriladigan mablag'lar _____ so'm;
- m) jismoniy shaxslardan tekis (shu jumladan, hadya shartnomasi bo'yicha) olingan ulushlar, paylar va aksiyalar tarzidagi daromadlar bo'yicha, agar mazkur ulushlar, paylar va aksiyalarni berish yaqin qarindoshlar o'rtasida amalga oshirilsa, _____ so'm;
- n) paxta yig'im-terimi bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilinadigan jismoniy shaxslarning bu ishlarni bajarish uchun olingan daromadlari _____ so'm;
- o) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa daromadlar bo'yicha _____ so'm.

13*. Ilgari O'zbekiston Respublikasida jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya taqdim etilgan edi (oxirgi yil va soliq organi ko'rsatiladi)

_____ taqdim etilgan.

14*. O'zbekiston Respublikasida soliqqa tortish masalasini ko'rayotganda inobatga olinishi lozim bo'lgan qo'shimcha ma'lumotlar

*) mazkur bandlar faqatgina chet el jismoniy shaxslar tomonidan to'ldiriladi.

265

STIR

varaq

1
8

III BO'LIM

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi HISOB-KITABI

T/r	Ko'rsatkichlar	Soliq to'lovchi tomonidan to'ldiriladi	Soliq organi tomonidan to'ldiriladi
1.	Jami daromadning umumiy summasi		
2.	Jami daromaddan chegirmalarning umumiy summasi		
3.	Soliq solinadigan baza		
4.	Hisoblab chiqarilgan jismoniy shaxslarning daromad solig'i umumiy summasi - jami, shu jumladan, <i>budgetga</i> <i>ShJ/BPHga</i>		
5.	Yil davomida to'langan (ushlangan) jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining umumiy summasi - jami, shu jumladan, <i>budgetga</i> <i>ShJ/BPHga</i>		
6.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi: budgetga qo'shimcha to'lanadigan budgetdan qaytariladigan		

266

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

vарақ

											2	3
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---	---

	Shartnoma bo'yicha olinadigan daromad, so'm	019											
	Soliq hisoblash maqsadida aniqlangan daromad*, so'm	020											
2.	№ _____ (shartnoma raqami va sanasi ko'rsatiladi)	021	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	Ijaraga berilgan transport vositalarining soni: yengil avtomobillarining	022	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	mikroavtobuslar, avtobuslar va yuk avtomobillarining	023											
	1 avtotransport vositasi uchun ijaraga to'lovining eng kam miqdori, so'm:		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	yengil avtomobilning	024											
	mikroavtobus, avtobus va yuk avtomobilining	025											
	Ijaraga to'lovining eng kam miqdoridan kelib chiqib hisoblangan daromad, so'm -jami: (027-satr + 028-satr)	026											
	Yengil avtomobil va yuk avtomobil bo'yicha (022-satr x 024-satr)	027											
	mikroavtobuslar, avtobuslar va yuk avtomobillari bo'yicha (023-satr x 025-satr)	028											
	Shartnoma bo'yicha olinadigan daromad, so'm	029											
	Soliq hisoblash maqsadida aniqlangan daromad*, so'm	030											
....	va hokazo	....											

*) Agar ijaraga to'lovining eng kam miqdoridan kelib chiqib hisoblangan daromad summasi shartnoma bo'yicha olingan daromad summasidan ortadigan bo'lsa, u holda ushbu saurada ijara to'lovining eng kam miqdoridan kelib chiqib hisoblangan daromad summasi ko'rsatiladi;

Agar ijaraga to'lovining eng kam miqdoridan kelib chiqib hisoblangan daromad summasi shartnoma bo'yicha olingan daromad summasidan ortmasa, u holda ushbu saurada shartnoma bo'yicha olingan daromad summasi ko'rsatiladi.

271

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

vарақ

											2	4
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---	---

_____ Davlat soliq inspeksiyasiga

**O'zbekiston Respublikasi hududida doimiy
yashash joyi bo'lmagan chet ellik jismoniy shaxsni
jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'idan
(to'liq yoki qisman) ozod qilish to'g'risida
ARIZA**

1. Ariza beruvchining to'liq ismi, otasining ismi va familiyasi

2. Rezidentlik mamlakati:

3. Ariza beruvchining rezidentlik mamlakatdagi soliq raqami:

4. Ariza beruvchining rezidentlik mamlakatdagi manzili:

5. Ariza beruvchining (yoxud uning vakolatli shaxsining) O'zbekiston Respublikasidagi manzili:

6. O'zbekiston Respublikasi va

o'rtasida

(davlat nomi)

(kuchga kirgan sana, Bitimning to'liq nomi)

xalqaro shartnoma qoidalariga muvofiq,

272

STIR

varaқ

_____ yildagi _____ sonli shartnoma (boshqa hujjat) bo'yicha
(_____ yildagi _____ sonli (qo'shimcha kelishuv) bo'yicha)

_____ (summa raqam bilan) _____ (to'lov valutası)

_____ (summa yozuv bilan)

summadagi _____ daromadni
(daromad turi ko'rsatiladi)

_____ (daromad to'lovchi)

_____ soliq agentining to'liq nomi)

Soliq agentining soliq to'lovchining identifikatsiya raqami: _____

Soliq agentining joylashgan yeri: _____

jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini ushlamagan holda, uni qisman ushlab qolgan holda *(keraksizining ustiga chiziladi)* to'lab berishi masalasini ko'rib chiqishingizni so'rayman.

Ushbu bilan quyidagilarni tasdiqlayman:

- amalda daromad oluvchi ekanligimni;
- ushbu arizada taqdim etilgan axborot ishonchli va to'liq ekanligini;

273

STIR

varaқ

- ishonchsiz va to'liq bo'lmagan ma'lumotlarni ko'rsatish mazkur arizani ko'rib chiqishni rad etish uchun asos bo'lishi menga ma'lum.

Norezident - chet ellik jismoniy shaxsning (uning vakolati shaxsining familiyasi, ismi, otasining ismi

_____ (familiyasi, ismi, otasining ismi)

_____ (imzo)

«__» _____ 20__ y.

O'zbekiston Respublikasi soliq organining belgisi

Mazkur arizada ko'rsatilgan ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi va

_____ (davlat nomi)

o'rtasidagi

_____ (kuchga kirgan sana, Bitimning to'liq nomi)

Bitim qoidalariga muvofiq ekanligi va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha ariza beruvchidan undirilishi lozim bo'lgan, to'lov manbayida ushlab qolinadigan summa

a) _____ da to'liq hajmda to'lanishi
(soliq to'lanadigan mamlakat)

yoki qisman ozod qilingan taqdirda

b) O'zbekiston Respublikasida to'lanishi lozim bo'lgan summa

_____ (to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi va ozod qilinadigan summa ko'rsatiladi)

STIR

varaқ 2 7

tashkil etishi tasdiqlanadi.

Davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i

(familiyasi, ismi, otasining ismi)

(imzo)

«__» _____ 20__ y.

M.O'.

Izoh

1) Ariza uch nusxada to'ldiriladi. Soliq organi arizada keltirilgan ma'lumotlar ushbu davlat bilan tuzilgan Bitimga mos kelishini tekshirib, tegishli belgi qo'ygan holda arizaning ikki nusxasini arizachiga qaytarib beradi. Arizachi mazkur arizaning bir nusxasini O'zbekiston Respublikasidagi unga daromad to'lovchi korxonaga, tashkilot, muassasaga taqdim etadi. Shunga asosan daromad to'lovchi korxonaga, tashkilot, muassasa ushbu fuqarodan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini ushlamaydi yoki qisman ushlaydi.

2) Mazkur arizadagi barcha mablag'lar to'lov amalga oshirilgan valutada ko'rsatiladi.

3) Ariza nafaqat arizachi tomonidan balki uning vakolatli shaxsi tomonidan ham topshirilishi mumkin. Bunda, ariza topshirish uchun vakolatli shaxs tegishli hujjatlarni taqdim etishi lozim.

4) Ushbu ariza daromad to'langunga qadar taqdim etiladi va O'zbekiston Respublikasi ikkiyoqlama soliqqa tortilishiga yo'l qo'ymaslik uchun xalqaro shartnoma tuzgan mamlakatdagi xorijiy jismoniy shaxsning doimiy joylashgan yerini (rezidentligini) tasdiqlovchi hujjat berilgan moliya yili mobaynida haqiqiy bo'ladi.

To'lanishi ariza berilgan yildan keyingi moliya yiliga o'tadigan daromadlarga ariza taqdim etilgan taqdirda, xorijiy jismoniy shaxsning doimiy joylashgan yerini (rezidentligini) tasdiqlovchi hujjarga ariza taqdim etilgan moliya yilining dekabr oyidan erta bo'lmagan sana qo'yilgan bo'lishi lozim.

275

STIR

varaқ 2 8

_____ davlat soliq inspeksiyasiga

Norezidentning O'zbekiston Respublikasi hududida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan soliq agenti tomonidan to'lov manbayida ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini qaytarish to'g'risida ARIZA

1. Ariza beruvchining to'liq ismi, otasining ismi, familiyasi

2. Rezidentlik mamlakati:

3. Ariza beruvchining rezidentlik mamlakatdagi soliq raqami:

4. Ariza beruvchining rezidentlik mamlakatdagi manzili:

5. Ariza beruvchining (uning vakolatli shaxsining) O'zbekiston Respublikasidagi manzili:

6. O'zbekiston Respublikasi va

_____ (davlat nomi)

276

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ

	2								9
--	---	--	--	--	--	--	--	--	---

o'rtasidagi _____
(kuchga kirgan sana, Bitimning to'liq nomi)

Bitim qoidalariga muvofiq ravishda _____ tomonidan
(daromad to'lovchi soliq agentining to'liq nomi)

Soliq agentining soliq to'lovchining identifikatsiya raqami: _____

soliq agentining yuridik manzili (yashash joyi manzili): _____

_____ yildagi _____-sonli shartnoma (boshqa hujjat) bo'yicha

(_____ yildagi _____-sonli qo'shimcha kelishuv bo'yicha

to'lov manbayida

_____ *(daromad turi ko'rsatiladi)*

daromadidan ushlab qoling'an jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini qaytarish masalasini ko'rib chiqishingizni so'rayman.

7. Daromad to'langan (o'tkazilgan) sana(lar) _____

8. Jismoniy shaxsning jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i ushlangunga qadar daromad summasi(lari):

_____ *(summa raqam bilan)*

_____ *(to'lov valyuti)*

(summa yozuv bilan)

9. Budjetga to'langan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi(lari):

(summa raqam bilan)

277

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

varaқ

	3								0
--	---	--	--	--	--	--	--	--	---

_____ *(summa yozuv bilan)*

10. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'langanligini tasdiqlovchi to'lov hujjatining raqami va sanasi:

11. Budjetdan qaytarilishi so'ralayotgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi:

(summa raqam bilan)

(summa yozuv bilan)

12. Qaytariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini quyidagi bank hisobvarag'iga o'tkazib berishingizni so'rayman:

(bankning nomi, yuridik manzili, bank MFOsi)

Ushbu bilan quyidagilarni tasdiqlayman:

- amalda daromad oluvchi ekanligimni;

- ushbu arizada taqdim etilgan axborot ishonchli va to'liq ekanligimni;

- ishonchsiz va to'liq bo'lmagan ma'lumotlarni ko'rsatish mazkur arizani ko'rib chiqishni rad etish uchun asos bo'lishi menga ma'lum.

Norezident - chet ellik jismoniy

shaxsning (uning vakolatlari shaxsining)

familiyasi, ismi, otasining ismi

_____ *(familiyasi, ismi, otasining ismi)*

_____ *(imzo)*

«__» «__» _____ 20__ y.

O'zbekiston Respublikasi soliq organining belgisi

278

STIR varaq 3 1

Mazkur arizada ko'rsatilgan ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi va

o'rtasidagi

*(davlat nomi)**(kuchiga kirgan sana, Bitimning to'liq nomi)*

Bitim qoidalariga muvofiq ekanligi va

(summa raqam va yozar bilan)

budjetdan qaytarilishi lozim ekanligi tasdiqlamadi.

Davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i

*(familiyasi, ismi, otasining ismi)**(imzo)*

«___» _____ 20__ y.

Izoh

- 1) Ushbu arizadagi summalarning barchasi milliy valuta - "so'm" da ko'rsatiladi, 8-band bundan mustasno.
- 2) Ariza ikki nusxada tuziladi. O'zbekiston Respublikasida daromad to'langan joydagi davlat soliq xizmati organiga taqdim etiladi. Soliq organi arizada keltirilgan ma'lumotlar ushbu davlat bilan tuzilgan Bitimga mos kelishini tekshirib, tegishli belgi qo'ygan holda arizaning bir nusxasini ariza beruvchiga qaytarib beradi.
- 3) Ariza nafaqat ariza beruvchi tomonidan, balki u tomonidan vakolat berilgan shaxs tomonidan ham topshiriltishi mumkin. Bunda, ariza topshirish uchun vakolat berilgan shaxs tegishli hujjatlarni taqdim etishi lozim.

279

STIR varaq 3 2

**Chet el jismoniy shaxsining mol-mulkni
realizatsiya qilishdan olingan daromadlari bo'yicha
jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i
HISOB-KITABI**

Mol-mulkni sotib oluvchi (yuridik shaxs - O'zbekiston Respublikasi no rezidenti, jismoniy shaxs - O'zbekiston Respublikasi no rezidenti, yoki rezidenti) to'g'risida ma'lumotlar

Mol-mulkni sotuvchi (chet ellik jismoniy shaxs) to'g'risida ma'lumotlar

1. Yuridik shaxsning to'liq nomi (jismoniy shaxsning F.I.O.)

2. Yuridik shaxsning joylashgan yeri yoki pochta manzili (jismoniy shaxsning yashashi joyi)

3. Telefon

kod

raqam

kod

raqam

4. Oldi-sotdi predmeti bo'lgan mol-mulk to'g'risida ma'lumot

Ushbu Hisob-kitob

vara qda tuzilgan, unga ilova qilingan tasdiqlovchi hujjatlar yoki ularning ko'chirma nusxalari

vara qda

(mol-mulk joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organi)

ga taqdim etiladi.

280

Chet el jismoniy shaxsining mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlari bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisob-kitobini to'ldirish

TARTIBI

1. Chet el jismoniy shaxsining mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlari bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i hisob-kitobi (keyingi o'rinlarda Hisob-kitob deb yuritiladi) aksiyadorlik jamiyatlari – O'zbekiston Respublikasi rezidentlari aksiyalari, yuridik shaxslarning – O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining ustav kapitalidagi ulushlari (paylari) va O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan ko'chmas mulk (keyingi o'rinlarda mol-mulk deb yuritiladi) bir chet ellik jismoniy shaxs tomonidan boshqa jismoniy shaxsga – O'zbekiston Respublikasi rezidentiga yoki norezidentiga, yuridik shaxsga – O'zbekiston Respublikasi norezidentiga realizatsiya qilingan taqdirda to'ldiriladi, bundan aksiyalar O'zbekiston Respublikasi qimmatli qog'ozlarining birja bozori va uyushgan birjadan tashqari bozorida realizatsiya qilingan hollari mustasno.

2. Hisob-kitobda mol-mulkni sotib oluvchi (chet el yuridik shaxsi yoki jismoniy shaxsi – O'zbekiston Respublikasi norezidenti yoki rezidenti) va mol-mulkni sotuvchi (chet el jismoniy shaxsi) to'g'risidagi quyidagi ma'lumotlar ko'rsatilishi kerak:

- 1) yuridik shaxsning to'liq nomi (jismoniy shaxsning F.I.O.);
  - 2) yuridik shaxsning joylashgan yeri yoki pochta manzili (jismoniy shaxsning yashash joyi);
  - 3) telefon kodi va raqami;
  - 4) oldi-sotdi predmeti bo'lgan mol-mulk to'g'risida ma'lumot;
  - 5) Hisob-kitob tuzilgan varaqlar soni;
  - 6) tasdiqlovchi hujjatlar yoki ularning ko'chirma nusxa varaqlarining soni;
  - 7) mol-mulk joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organining nomi.
3. Jadval shaklini to'ldirishda quyidagi ma'lumotlarni ko'rsatish lozim:

1-ustunda – realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi;
 2-ustunda – mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati;
 3-ustunda – mol-mulkni realizatsiya qilish valutasining turi;
 4-ustunda – mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada mol-mulkni olish qiymati. Mol-mulkni olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmaganda 4-11-ustunlar to'ldirilmaydi;

5-ustunda – mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan mol-mulkni olish valutasining turi;

6-ustunda – O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi yoki pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi aniqlanadigan mol-mulkni olish sanasi.

Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) bir xil valutada ifodalangan bo'lsa, u holda 6-ustun to'ldirilmaydi.

Masalan, «A» norezidenti «V» norezidentining (chet el jismoniy shaxsining) «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 10,0 ming AQSh dollariga sotib olmoqda.

«V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 8,0 ming AQSh dollari summasiga tasdiqlanmoqda.

Jadval shaklida quyidagilar ko'rsatiladi:

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati		
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)
	summa	valuta turi	summa	valuta turi	
1	2	3	4	5	6
Ustav kapitaldagi ulush	10 000	AQSh dollari	8 000	AQSh dollari	

Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) bir xil valutada ifodalangan bo'lsa, lekin mol-mulk realizatsiya qilinguniga qadar valuta denominatsiya qilingan bo'lsa, u holda 6-ustunda mol-mulkni olish sanasi ko'rsatiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 50,0 ming turk lirasiga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 10 000,0 ming turk lirasiga summasiga tasdiqlanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki turk lirasining (TRY) so'mga nisbatan (UZS) kursini quyidagicha belgilagan:

2000-yilning 17-oktabriga (ulushni olish sanasiga) – 1 000 TRY = 0,45 UZS;

2014-yilning 4-martiga (ulushni realizatsiya qilish sanasiga) – 1 TRY = 1006,33 UZS.

Jadval shaklida quyidagilar ko'rsatiladi:

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati		
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)
	summa	valuta turi	summa	valuta turi	
1	2	3	4	5	6
Ustav kapitaldagi ulush	50 000	turk lirasini	10 000 000	turk lirasini	17/10/2000

7-ustunda – 5-ustunda ko'rsatilgan valutaning O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi;

8-ustunda – 3-ustunda ko'rsatilgan valutaning O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi;

9-ustunda – 5-ustunda ko'rsatilgan valutaning mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi;

10-ustunda – 3-ustunda ko'rsatilgan valutaning mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi.

1) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun):

a) so'mda yoki O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilangan bir xil chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlarga «1» qiymat qo'yiladi, 9 va 10-ustunlar esa to'ldirilmaydi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 10,0 ming AQSh dollariga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 8,0 ming AQSh dollari summasiga tasdiqlanmoqda.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	10 000	AQSh dollari	8 000	AQSh dollari		1	1		

b) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan bir xil chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9 va 10-ustunlarga esa «1» qiymat qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XXX» AJdagi aksiyalarini 25,0 ming hind rupiyasiga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda aksiyalarning olish qiymati 15,0 ming hind rupiyasi summasiga tasdiqlanmoqda.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	25 000	hind rupiyasi	15 000	hind rupiyasi				1	1

v) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilangan har xil (turli xil) chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlarda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi kursi qo'yiladi, 9 va 10-ustunlar esa to'ldirilmaydi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 9,0 ming yevroga (EUR) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 10,0 ming AQSh dollari (USD) summasiga tasdiqlanmoqda. 2000-yilning 31-oktabriga (ulushni olish sanasiga) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining kursi quyidagicha belgilangan:

1 USD = 307,25 UZS; 1 EUR = 258,40 UZS.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	9 000	yevro	10 000	AQSh dollari	31/10/2000	307,25	258,4		

g) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining kursi belgilanmagan har xil (turli xil) chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9 va 10-ustunlarda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga (USD) nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XXX» AJdagi aksiyalarini 5,0 ming qozoq tangasiga (KZT) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda aksiyalarning olish qiymati 15,0 ming mongol tugriki (MNT) summasiga tasdiqlanmoqda.

2006-yilning 4-mayiga (aksiyalarni olish sanasiga):

Mongoliya Markaziy banki tomonidan (www.mongolbank.mn ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 1189 MNT;

Qozog'iston Milliy banki tomonidan (www.nationalbank.kz ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 124,40 KZT.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,000841 (1/1189), 10-ustunda esa 0,008039 (1/124,40) ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	5 000	qozoq tangasi	15 000	mongol tugriki	04/05/2006			0,000841	0,008039

2) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) AQSh dollarida, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi, 10-ustunda esa «1» qiymat qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 12,0 ming AQSh dollariga (USD) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 15,0 ming hind rupiyasi (INR) summasiga tasdiqlanmoqda.

2005-yilning 16-iyuniga (ulushni olish sanasiga) Hindiston Zaxira banki tomonidan (www.rbi.org.in ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 43,60 INR.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,022936 (1/43,60), 10-ustunda esa «1» ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkn realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkn olish qiymati						
			mol-mulkn sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkn olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkn olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkn olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	12 000	AQSh dollari	15 000	hind rupiyasi	16/06/2005			0,022936	1

3) Agar mol-mulkn realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida, mol-mulkn olish qiymati (5-ustun) esa - AQSh dollarida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda «1» qiymat qo'yiladi, 10-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkn olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 300,0 ming hind rupiyasiga (INR) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 3,0 ming AQSh dollari (USD) summasiga tasdiqlanmoqda.

2005-yilning 16-iyuniga (ulushni olish sanasiga) Hindiston Zaxira banki tomonidan (www.rbi.org.in ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 43,60 INR.

Shunday qilib, 9-ustunda «1», 10-ustunda esa 0,022936 (1/43,60) ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkn realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkn olish qiymati						
			mol-mulkn sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkn olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkn olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkn olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	300 000	hind rupiyasi	3 000	AQSh dollari	16/06/2005			1	0,022936

4) Agar mol-mulkn realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkn olish qiymati (5-ustun) AQSh dollarida ifodalangan bo'lmasa, hamda ushbu qiymatlarning biri O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9 va 10-ustunlarda esa chet el valutasining mol-mulkn olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XXX» AJdagi aksiyalarini 1,0 ming yevroga (EUR) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda aksiyalarning olish qiymati 15,0 ming hind rupiyasi (INR) summasiga tasdiqlanmoqda.

2005-yilning 16-iyuniga (ulushni olish sanasiga):

Hindiston Zaxira banki tomonidan (www.rbi.org.in ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 43,60 INR;

Yevropa Markaziy banki tomonidan (www.ecb.europa.eu ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

EUR = 1,21 USD.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,022936 (1/43,60), 10-ustunda esa 1,21 ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	1 000	yevro	15 000	hind rupiyasi	16/06/2005			0,022936	1,21

5) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilangan bir xil chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, lekin mol-mulk realizatsiya qilinguniga qadar valuta denominatsiya qilingan bo'lsa, u holda 7-ustunda chet el valutasining mol-mulkni olish sanasidagi kursi, 8-ustunda esa mol-mulkni realizatsiya qilish sanasidagi kursi ko'rsatiladi, 9 va 10-ustunlar esa to'ldirilmaydi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 50,0 ming turk lirasiga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 10 000,0 ming turk lirasiga tasdiqlanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan turk lirasining (TRY) so'mga nisbatan (UZS) kursi quyidagicha belgilangan:

2000-yilning 17-oktabriga (ulushni olish sanasiga) – 1 000 TRY = 0,45 UZS;

2014-yilning 4 martiga (ulushni realizatsiya qilish sanasiga) – 1 TRY = 1006,33 UZS. Shunday qilib, 7-ustunda 0,00045 (0,45/1000), 8-ustunda esa 1006,33 ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	50 000	turk lirasini	10 000 000	turk lirasini	17/10/2000	0,00045	1 006,33		

6) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa - so'mda ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda so'mning O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi, 10-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Xuddi shunday, Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) so'mda, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi, 10-ustunda esa so'mning O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 50,0 ming qozoq tangasiga (KZT) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 100,0 ming so'm (UZS) summasiga tasdiqlanmoqda.

2007-yilning 23-iyuliga (ulushni olish sanasiga):

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan (www.cbu.uz ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilagan:

1 USD = 1266,57 UZS;

Qozog'iston Milliy banki tomonidan (www.nationalbank.kz ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilagan: 1 USD = 122,03 KZT.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,000790 (1/1266,57), 10-ustunda esa 0,008195 (1/122,03) ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	50 000	qozoq tangasi	10 000 000	o'zbek so'mi	23/07/2007			0,000790	0,008195

11-ustunda – hisob-kitob tuzilgan valutada qayta hisoblangan mol-mulkni olish qiymati;

12-ustunda – mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromad;

13-ustunda – jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkasi, foizda;

14-ustunda – 3-ustunda ko'rsatilgan valutada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi.

STIR

Hujjat turi / Hisobot davri chorak Soliq davri yil
Hujjat turi: 1 - reyestr, 2 - aniqlashtiruvchi (kasr orqali aniqlashtiruv raqami)

Soliq agenti (hisob-kitob-kliring palatasi) to'g'risida MA'LUMOTLAR

Yuridik shaxsning (hisob-kitob-kliring palatasining) to'liq nomi _____

Davlat ro'yxatidan o'tkazilganlik to'g'risida guvohnoma

Yuridik shaxsning joylashgan yeri _____
Pochta manzili _____

Telefon: kod raqam

Reyestrni taqdim etish muddati (kun/oy/yil)

_____ ga taqdim etiladi
(joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organi)

Mazkur Reyestrda ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchligi va to'liqligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Rahbar STIR <input type="text"/>	Mazkur Reyestr (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin)
F.I.O. _____	☐ shaxsan ☐ pochta orqali
Imzo _____	<input type="text"/> varaqda taqdim etilgan
Bosh buxgalter STIR <input type="text"/>	Taqdim etilgan sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)
F.I.O. _____	F.I.O. _____
Imzo _____	Imzo _____
Sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)	

M.O'.

«V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 8,0 ming AQSh dollari summasiga tasdiqlanmoqda.

Jadval shaklida quyidagilar ko'rsatiladi:

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati		
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)
	summa	valuta turi	summa	valuta turi	
1	2	3	4	5	6
Ustav kapitaldagi ulush	10 000	AQSh dollari	8 000	AQSh dollari	

Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) bir xil valutada ifodalangan bo'lsa, lekin mol-mulk realizatsiya qilinguniga qadar valuta denominatsiya qilingan bo'lsa, u holda 6-ustunda mol-mulkni olish sanasi ko'rsatiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 50,0 ming turk lirasiga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 10 000,0 ming turk lirasiga summasiga tasdiqlanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki turk lirasining (TRY) so'mga nisbatan (UZS) kursini quyidagicha belgilagan:

2000-yilning 17-oktabriga (ulushni olish sanasiga) – 1 000 TRY = 0,45 UZS;

2014-yilning 4-martiga (ulushni realizatsiya qilish sanasiga) – 1 TRY = 1006,33 UZS.

Jadval shaklida quyidagilar ko'rsatiladi:

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati		
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)
	summa	valuta turi	summa	valuta turi	
1	2	3	4	5	6
Ustav kapitaldagi ulush	50 000	turk lirasiga	10 000 000	turk lirasiga	17/10/2000

7-ustunda – 5-ustunda ko'rsatilgan valutaning O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi;

8-ustunda – 3-ustunda ko'rsatilgan valutaning O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi;

9-ustunda – 5-ustunda ko'rsatilgan valutaning mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi;

10-ustunda – 3-ustunda ko'rsatilgan valutaning mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi.

1) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun):

a) so'mda yoki O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilangan bir xil chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlarga «1» qiymat qo'yiladi, 9 va 10-ustunlar esa to'ldirilmaydi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 10,0 ming AQSh dollariga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 8,0 ming AQSh dollari summasiga tasdiqlanmoqda.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning	5-ustunda ko'rsatilgan valutaning	3-ustunda ko'rsatilgan valutaning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	10 000	AQSh dollari	8 000	AQSh dollari		1	1		

b) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan bir xil chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9 va 10-ustunlarga esa «1» qiymat qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XXX» AJdagi aksiyalarini 25,0 ming hind rupiyasiga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda aksiyalarning olish qiymati 15,0 ming hind rupiyasi summasiga tasdiqlanmoqda.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		summa	valuta turi	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	25 000	hind rupiyasi	15 000	hind rupiyasi				1	1

v) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilangan har xil (turli xil) chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlarda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi kursi qo'yiladi, 9 va 10-ustunlar esa to'ldirilmaydi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 9,0 ming yevroga (EUR) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 10,0 ming AQSh dollari (USD) summasiga tasdiqlanmoqda. 2000-yilning 31-oktabriga (ulushni olish sanasiga) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining kursi quyidagicha belgilangan:

1 USD = 307,25 UZS;
1 EUR = 258,40 UZS.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		summa	valuta turi	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	9 000	yevro	10 000	AQSh dollari	31/10/2000	307,25	258,4		

g) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining kursi belgilanmagan har xil (turli xil) chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9 va 10-ustunlarda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga (USD) nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XXX» AJdagi aksiyalarini 5,0 ming qozoq tangasiga (KZT) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda aksiyalarning olish qiymati 15,0 ming mongol tugriki (MNT) summasiga tasdiqlanmoqda.

2006-yilning 4-mayiga (aksiyalarni olish sanasiga):

Mongoliya Markaziy banki tomonidan (www.mongolbank.mn ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 1189 MNT;

Qozog'iston Milliy banki tomonidan (www.nationalbank.kz ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 124,40 KZT.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,000841 (1/1189), 10-ustunda esa 0,008039 (1/124,40) ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	5 000	qozoq tangasi	15 000	mongol tugriki	04/05/2006			0,000841	0,008039

2) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) AQSh dollarida, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi, 10-ustunda esa «1» qiymat qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 12,0 ming AQSh dollariga (USD) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 15,0 ming hind rupiyasi (INR) summasiga tasdiqlanmoqda.

2005-yilning 16-iyuniga (ulushni olish sanasiga) Hindiston Zaxira banki tomonidan (www.rbi.org.in ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 43,60 INR.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,022936 (1/43,60), 10-ustunda esa - «1» ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitaldagi ulush	12 000	AQSh dollari	15 000	hind rupiyasi	16/06/2005			0,022936	1

3) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa AQSh dollarida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda «1» qiymat qo'yiladi, 10-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 300,0 ming hind rupiyasiga (INR) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 3,0 ming AQSh dollari (USD) summasiga tasdiqlanmoqda.

2005-yilning 16-iyuniga (ulushni olish sanasiga) Hindiston Zaxira banki tomonidan (www.rbi.org.in ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilangan:

1 USD = 43,60 INR.

Shunday qilib, 9-ustunda «1», 10-ustunda esa - 0,022936 (1/43,60) ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ustav kapitalidagi ulush	300 000	hind rupiyasi	3 000	AQSh dollari	16/06/2005			1	0,022936

4) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) AQSh dollarida ifodalangan bo'lsa, hamda ushbu qiymatlarning biri O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9 va 10-ustunlarda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XXX» AJdagi aksiyalarini 1,0 ming yevroga (EUR) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda aksiyalarning olish qiymati 15,0 ming hind rupiyasi (INR) summasiga tasdiqlanmoqda.

2005-yilning 16-iyuniga (ulushni olish sanasiga):

Hindiston Zaxira banki tomonidan (www.rbi.org.in ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilagan:

1 USD = 43,60 INR;

Yevropa Markaziy banki tomonidan (www.ecb.europa.eu ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilagan:

EUR = 1,21 USD.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,022936 (1/43,60), 10-ustunda esa 1,21 ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
	summa	valuta turi	summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ni
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	1 000	yevro	15 000	hind rupiyasi	16/06/2005			0,022936	1,21

5) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) va mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilangan bir xil chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, lekin mol-mulk realizatsiya qilinguniga qadar valuta denominatsiya qilingan bo'lsa, u holda 7-ustunda chet el valutasining mol-mulkni olish sanasidagi kursi, 8-ustunda esa - mol-mulkni realizatsiya qilish sanasidagi kursi ko'rsatiladi, 9 va 10-ustunlar esa to'ldirilmaydi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 50,0 ming turk lirasiga realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 10 000,0 ming turk lirasiga summasiga tasdiqlanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan turk lirasining (TRY) so'mga nisbatan (UZS) kursi quyidagicha belgilangan:

2000-yilning 17-oktabriga (ulushni olish sanasiga) – 1 000 TRY = 0,45 UZS;

2014-yilning 4-martiga (ulushni realizatsiya qilish sanasiga) – 1 TRY = 1006,33 UZS.

Shunday qilib, 7-ustunda 0,00045 (0,45/1000), 8-ustunda esa 1006,33 ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	50 000	turk lirasi	10 000 000	turk lirasi	17/10/2000	0,00045	1 006,33		

6) Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa so'mda ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda so'mning O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining AQSh dollariga nisbatan belgilangan kursi qo'yiladi, 10-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Xuddi shunday, Agar mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati (3-ustun) so'mda, mol-mulkni olish qiymati (5-ustun) esa O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining so'mga nisbatan kursi belgilanmagan chet el valutasida ifodalangan bo'lsa, u holda 7 va 8-ustunlar to'ldirilmaydi, 9-ustunda esa chet el valutasining mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi, 10-ustunda esa so'mning O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi qo'yiladi.

Masalan, «V» norezidenti (chet el jismoniy shaxsi) «A» norezidentiga o'zining «XYZ» MChJ ustav kapitalidagi ulushini 50,0 ming qozoq tangasiga (KZT) realizatsiya qilmoqda. «V» norezidenti tomonidan taqdim etilgan hujjatda ulushning olish qiymati 100,0 ming so'm (UZS) summasiga tasdiqlanmoqda.

2007-yilning 23-iyuliga (ulushni olish sanasiga):

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan (www.cbu.uz ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilagan:

1 USD = 1266,57 UZS;

Qozog'iston Milliy banki tomonidan (www.nationalbank.kz ma'lumotlariga asosan) quyidagi kurs belgilagan:

1 USD = 122,03 KZT.

Shunday qilib, 9-ustunda 0,000790 (1/1266,57), 10-ustunda esa 0,008195 (1/122,03) ko'rsatiladi.

Realizatsiya qilinayotgan mol-mulk turi	Mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati		Mol-mulkni olish qiymati						
			mol-mulkni sotuvchi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarda ko'rsatilgan valutada		mol-mulkni olish sanasi (kk/oo/yy)	O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni olish sanasidagi so'mga nisbatan kursi		mol-mulkni olish sanasida pul belgilarini muomalaga chiqarishda mutlaq huquqqa ega chet davlat markaziy (milliy) bankining AQSh dollariga nisbatan belgilagan kursi	
			summa	valuta turi		5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	5-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning	3-ustunda ko'rsatilgan valuta-ning
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«XXX» AJdagi aksiyalari	50 000	qozoq tangasi	10 000 000	o'zbek so'mi	23/07/2007			0,00079	0,008195

11-ustunda – hisob-kitob tuzilgan valutada qayta hisoblangan mol-mulkni olish qiymati;

12-ustunda – mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromad;

13-ustunda – jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i stavkasi, %da;

14-ustunda – 3-ustunda ko'rsatilgan valutada jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi.

STIR

Hujjat turi / Hisobot davri chorak Soliq davri yil
 Hujjat turi: 1 - reyestr, 2 - aniqlashtiruvchi (kasr orqali aniqlashtiruv raqami)

**Soliq agenti (hisob-kitob-kliring palatasi) to'g'risida
 MA'LUMOTLAR**

Yuridik shaxsning (hisob-kitob-kliring palatasining) to'liq nomi _____

Davlat ro'yxatidan o'tkazilganlik to'g'risida guvohnoma

Yuridik shaxsning joylashgan yeri _____
 Pochta manzili _____

Telefon: kod raqam

Reyestri taqdim etish muddati (kun/oy/yil)

_____ ga taqdim etiladi
 (joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organi)

Mazkur Reyestrda ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchligi va to'liqligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Rahbar STIR <input type="text"/> F.I.O. _____ Imzo _____	Mazkur Reyestr (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin) ☐ shaxsan ☐ pochta orqali <input type="text"/> varaqda taqdim etilgan
Bosh buxgalter STIR <input type="text"/> F.I.O. _____ Imzo _____	Taqdim etilgan sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)
Sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)	F.I.O. _____ Imzo _____

M.O'.

STIR

**Jismoniy shaxslardan olinadigan
 daromad solig'i ushlab qolingan aksiyalar
 oldi-sotdisi bo'yicha bitimlar**

REYESTRI

T/r	Bitim-ni amalga oshirish sanasi	Bitim raqami	Sotuvchi to'g'risida ma'lumotlar			Sotib oluvchi to'g'risida ma'lumotlar			Realizatsiya qilingan aksiyalar soni	Bitim valuti	Bitim summasi	Realizatsiya qilingan aksiyalar uchun sotuvchining bank hisob-vara-g'iga pul mablag'larini o'tkazish sanasi	Budgetga ushlab qolgan va o'tkazilgan so-liq summasi
			chet el jismoniy shaxsining nomi	STIR (mavjud bo'l-ganda)	pasport yoki shaxsni tasdiq-lovchi boshqa hujjat-ning seriyasi va raqami	yuridik shaxsning nomi yoki jismoniy shaxsning F.I.O.	stir (mavjud bo'l-ganda)	Pasport yoki shaxsni tasdiq-lovchi boshqa hujjat-ning seriyasi va raqami (jismoniy shaxslar uchun)					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

ILOVA
O'zbekiston Respublikasi
Davlat soliq qo'mitasi
va Moliya vazirligining
2019-yil 7-yanvardagi
2019-05, 2-sonli qaroriga

QAT'IY BELGILANGAN SOLIQ BO'YICHA
SOLIQ HISOBOTI SHAKLLARI

Yakka tartibdagi tadbirkorning tovar operatsiyalari va daromadlarini
hisobga olish
KITOBİ №__

Yakka tartibdagi tadbirkor to'g'risida
MA'LUMOTLAR

STIR

Yakka tartibdagi tadbirkorning
 familiyasi, ismi va otasining ismi _____

Pasport ma'lumotlari: seriyasi <input type="text"/>	raqami <input type="text"/>
berilgan <input type="text"/>	Kim tomonidan berilgan _____

Davlat ro'yxatidan o'tganligi to'g'risida guvohnoma: raqami <input type="text"/>
_____ tuman (shahar)
Davlat xizmatlari markazi tomonidan berilgan <input type="text"/>
amal qilish muddati <input type="text"/>
_____ gacha (berilgan sana)

Bank nomi _____

Bank hisob raqamlari

Telefoni: kod raqami

Mazkur Kitobda ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchligi va to'liqligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Yakka tartibdagi tadbirkor	Kitob _____ tuman (shahar) DSIda ro'yxatga olingan
STIR <input type="text"/>	raqami <input type="text"/> Kitobning varaqlari tikilgan, raqamlangan va tuman (shahar) DSI muhri bilan tasdiqlangan
Familiyasi _____ Ismi _____ Otasining ismi _____	Kitob <input type="text"/> varaqda <input type="text"/> dan <input type="text"/> gacha
Imzo _____	Qayd qilingan sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)
	F.I.O. _____
	Imzo _____
	M.O'. _____

**Tovar cheklari
KITOBCHASI**

Tovar cheklari kitobchasining titul varag'i

<i>T i k i sh j o y i</i>	STIR	<input style="width: 100px;" type="text"/>
	Familiyasi, ismi, otasining ismi	<input style="width: 180px;" type="text"/>
	Faoliyatni amalga oshirish joyi	<input style="width: 180px;" type="text"/>
	Kitobcha	<input style="width: 150px;" type="text"/> tuman (shahar) DSIda qayd qilindi
	raqami	<input style="width: 60px;" type="text"/>
	Kitob ip bilan tikilgan va DSI muhri bilan tasdiqlangan	<input style="width: 150px;" type="text"/> tuman (shahar)
	Tovar cheklari raqamlari	<input style="width: 30px;" type="text"/> dan <input style="width: 30px;" type="text"/> gacha
	Qayd qilish sanasi (kk/oo/yy)	<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 40px;" type="text"/>
F.I.O.	<input style="width: 140px;" type="text"/> Imzo	
M.O'.	<input style="width: 140px;" type="text"/>	

Tovar cheki

<i>T i k i sh j o y i</i>	STIR	<input style="width: 100px;" type="text"/>
	Sana	<input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 40px;" type="text"/>
	Yakka tartibdagi tadbirkor nomi	Manzili
	(sotuvchining F.I.Sh.)	
	(imzo)	

Chakana savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkor _____ning tovarlar harakati to'g'risida ma'lumot

T/r	Tovar nomi	Bojxona yuk deklaratsiyasi raqami va sanasi	TIF TN bo'yicha tovar kodi	Oy boshiga qoldiq		Oy davomida kelib tushdi		Oy davomida sotildi		Oy oxiriga qoldiq	
				miqdori	summasi	miqdori	summasi	miqdori	summasi	miqdori	summasi
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											
14											
15											
16											
17											
18											
19											
20											
...											

STIR varaqa 0 3

Tijorat faoliyati uchun chetdan tovarlar olib keluvchi harakati to'g'risida ma'lumot _____ yakka tartibdagi tadbirkorning tovarlar

T/r	Tovar nomi	O'lchov birligi	Oy boshiga qoldiq		Oy davomida kelib tushdi		Oy davomida sotildi		Oy oxiriga qoldiq	
			miqdori	summasi	miqdori	summasi	miqdori	summasi	miqdori	summasi
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										
19										
20										
...										

Yakka tartibdagi tadbirkor _____

(imzo)

313

STIR varaqa 0 4

Xizmatlar ko'rsatuvchi yakka tartibdagi tadbirkor _____ ma'lumot _____ ning ko'rsatilgan xizmatlar xarakati to'g'risida

T/r	Ko'rsatilgan xizmatlar nomi*	Buyurtma olingan sana	Ijro muddati	Buyurtma summasi	Xizmatlar ko'rsatilgan kuni	Xizmatlar ko'rsatilgan summasi
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
...						

Yakka tartibdagi tadbirkor _____

(imzo)

314

STIR

varaqa 0 5

Hujjat turi /

Hujjat turi: 1-hisob-kitob, 2 - aniqlashtiruvchi (kasr orkali aniqlashtiruv raqami)

Kalendar yil

Yakka tartibdagi tadbirkor to'g'risida ma'lumotlar

Yakka tartibdagi tadbirkorning familiyasi, ismi va otasining ismi _____

Davlat ro'yxatidan o'tganligi to'g'risida guvohnoma: raqami <input type="text"/>	
_____ tuman (shahar)	
Davlat xizmatlari markazi berilgan <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (berilgan sana)	
amal qilish muddati <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> gacha	

Doimiy yashash joyi manzili _____
Faoliyatni amalga oshirish joyi _____

Telefoni: kodi raqami

Faoliyat turlari _____
_____

Bank nomi _____

Bank hisob raqamlari

Ushbu hisob-kitob <input type="text"/>	varaqa tuzilgan, unga ilova qilingan tasdiqlovchi hujjatlar <input type="text"/> varaqda yoki ularning nusxalari	O'lchov birligi <input type="text"/> so'm
--	--	---

Hisob-kitobni taqdim etish muddati (kun/oy/yil)

_____ ga taqdim etiladi
(soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi davlat soliq xizmati organi)

Mazkur Hisob-kitobda ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchligi va to'liqligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Yakka tartibdagi tadbirkor	Ushbu Hisob-kitob (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin)
STIR <input type="text"/>	
F.I.O. _____	
Imzo _____	☐ shaxsan ☐ pochta orqali
Sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)	<input type="text"/> varaqda taqdim etildi
	Taqdim etilgan sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)
	F.I.O. _____
	Imzo _____

STIR

Yakka tartibdagi tadbirkorning tovarlarni (ishlarni xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushumlari to'g'risida HISOBOT

T/r	Oylar	Jami kelib tushgan daromadlar	shundan	
			tovarlarni sotishdan	xizmatlar ko'rsatishdan
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

Yakka tartibdagi tadbirkor _____
(imzo)

Izox; Mazkur kitobda Nizomning 2-3 va 4-varaqlaridagi faoliyat turlarlaridan kelib tushgan tushumlarning hisobi yuritiladi.

3-ilova
O'zbekiston Respublikasi AVdan
2014-yil 10-iyulda 2600-son
bilan ro'yxatdan o'tgan Nizomga

SOLIQ TO'LOVCHI – JISMONIY
SHAXSNI RO'YXATGA OLISH
VARAQASI

01. Soliq to'lovchining identifikatsiya raqami - STIR:											
Bosma harflar bilan to'ldiriladi (qo'lda to'ldirilganda)											
02. Familiyasi:											
03. Ismi:											
04. Otasining ismi:											
05. Tug'ilgan sanasi (kun, oy, yil):		/		/							
06. Tug'ilgan joyi:											
MANZILI	07. Pochta indeksi:										
08. Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyat, Toshkent sh.:											
09. Tuman, shahar:											
10. Shaharcha, qishloq, ovul, mavze:											
11. Mahalla, uchastka, daha:											
12. Ko'cha, tor ko'cha, berk ko'cha:											
13. Uy, korpus, blok:		/									
15. Telefon raqami:											
	14. Xona:										
	16. Uyali telefon raqami:										
17. Elektron manzili:											
PASPORT I	18. Seriyasi:										
	19. Raqami:										
20. Kim tomonidan berilgan:											
21. Qachon berilgan (kun, oy, yil):		/		/						/	
22. Amal qilish muddati (kun, oy, yil):										/	
23. Fuqaroligi: O'zbekiston Respublikasi fuqarosi	cheta el fuqarosi:										
24. Fuqarolik yurti:	fuqaroligi bo'lmagan shaxs:										
25. Jinsi: erkak:	ayol										
26. To'ldirilgan sana (kun, oy, yil):		/		/							
27. Jang'arib boriladigan pensiya daftarchasi raqami:											

28. Varaqadagi yozuvlarning aniq va haqqoniyligini tasdiqlayman.

Soliq to'lovchining imzosi _____

DSI inspektori tomonidan to'ldiriladi			
29. STIR berilgan sana (kun, oy, yil):			
30. Soliqqa oid majburiyatlari:			
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i:	Yer solig'i:	Mol-mulk solig'i:	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq:
31. DSI kodi:			

32. Inspektor: _____ (F.I.O.) _____ (imzo)

33. DSI boshlig'i: _____ (F.I.O.) _____ (imzo)

34. Identifikatsiya raqamini oldim:

Sana _____ (kun, oy, yil) _____ (soliq to'lovchining imzosi)

HURMATLI SOLIQ TO'LOVCHI!	
Sizdan ushbu ro'yxatga olish varaqasini to'ldirishingizni so'raymiz.	
02-24-bandlarga doir ma'lumotlarni qisqartirishlarsiz pasportga qarab to'ldiring.	
Viloyat, tuman, shahar, shaharcha, qishloq, ovul, mavze, mahalla, uchastka, daha, ko'cha, tor ko'cha va berk ko'chalarning nomlari ularning rasmiy nomlari bilan bir xil bo'lishi kerak.	
Sanalar raqamlar bilan quyidagi tartibda ko'rsatilishi shart: kun, oy, yil.	
23 va 25-bandlardagi tegishli joylarni «X» belgisi bilan to'ldiring.	
ESLATMA: 01-band soliq to'lovchi tomonidan to'ldirilmaydi.	
Sizning ma'lumotlaringiz O'zbekiston Respublikasi soliq to'lovchilarining yagona reyestrda ishlovdan o'tkazilgach, Sizga Soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasida ro'yxatga olinganligi va unga identifikatsiya raqami berilganligi to'g'risidagi guvohnoma beriladi. Shunda Siz 34-bandga identifikatsiya raqamini olganligingiz to'g'risida yozuv kiritasiz.	

ILOVA
O'zbekiston Respublikasi AVdan
2014-yil 10-iyulda 2600-son
bilan ro'yxatdan o'tgan Nizomga

O'zbekiston Respublikasi AVdan
2014-yil 10-iyulda 2600-son
bilan ro'yxatdan o'tgan Nizomga
4-ilova

SOLIQ TO'LOVCHI – JISMONIY SHAXSNING
RO'YXAT MA'LUMOTLARIDAGI O'ZGARISHLAR
VARAQASI

Bosma harflar bilan to'ldiriladi (qo'lda to'ldirilganda)	
01. STIR:	
02. Familiyasi:	
03. Ismi:	
04. Otasining ismi:	
05. Tug'ilgan sanasi (kun, oy, yil):	/ /
06. Tug'ilgan joyi:	
MANZILI	07. Pochta indeksi:
08. Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyat, Toshkent sh.:	
09. Tuman, shahar:	
10. Shaharcha, qishloq, ovul, mavze:	
11. Mahalla, uchastka, daha:	
12. Ko'cha, tor ko'cha, berk ko'cha:	
13. Uy, korpus, blok:	/ / 14. Xona:
15. Telefon raqami:	16. Uyali telefon raqami:
17. Elektron manzili:	
PASPORTI	18. Seriyasi:
20. Kim tomonidan berilgan:	19. Raqami:
21. Qachon berilgan (kun, oy, yil):	/ / 22. Amal qilish muddati (kun, oy, yil):
23. Fuqaroligi: O'zbekiston Respublikasi fuqarosi	chet el fuqarosi: fuqaroligi bo'lmagan shaxs:
24. Fuqarolik yurti:	ayol
25. Jinsi: erkak:	
26. To'ldirilgan sana (kun, oy, yil):	/ /
27. Jamg'arib boriladigan pensiya daftarchasi raqami:	

28. Soliq to'lovchining imzosi _____

29. STIR bergan DSI kodi:

--	--	--	--

30. DSI kodi:

--	--	--	--

31. Inspektor: _____
(F.I.O.) (imzo)

32. DSI boshlig'i: _____
(F.I.O.) (imzo)

SOLIQ TO'LOVCHI - JISMONIY SHAXSNING
SOLIQLARINI HISOBGA QO'YISH VARAQASI

Bosma harflar bilan to'ldiriladi (qo'lda to'ldirilganda)	
01. STIR:	
02. Familiyasi:	
03. Ismi:	
04. Otasining ismi:	
05. Pochta indeksi:	
OBJEKT MANZILI:	
06. Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyat, Toshkent sh.:	
07. Tuman, shahar:	
08. Shaharcha, qishloq, ovul, mavze:	
09. Mahalla, uchastka, daha:	
10. Ko'cha, tor ko'cha, berk ko'cha:	
11. Uy, korpus, blok:	/ / 12. Xona:

13. MOL-MULK SOLIG'I							
T/r	Obyektlar kodi	Mulk huquqini tasdiqlovchi hujjat	Hujjat raqami	Hujjat berilgan sana	Mulkning umumiy maydoni	Inventarizatsiya qiymati yoki shartli qiymati	Soliq stavkasi
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
14. Uy-joy, kvartira, dala hovli imoratlar, garajlar va boshqa imoratlar, joylar, inshootlar bo'yicha imtiyoz			Hujjat raqami:				
15. Soliq summasi: Umumiy				Imtiyozli			
Obyektlar kodi: 1 – uy-joy (hovli uy); 2 – kvartira; 3 – dala hovli; 4 – garaj; 5 – boshqa imoratlar; 6 – tijorat obyektlari; 7 – qishloq joylarda namunaviy uylar; 8 – inshootlar.							

16. YER SOLIG'I

T/r	Obyektlar kodi	Yer uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjat	Hujjat raqami	Hujjat berilgan sana	Me'yoridagi umumiy maydon (kv. m)	Me'yoridan ortiq yer maydoni (kv. m)
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

(orqa tomoni)

T/r	Obyekt kodi	Imtiyozli yer maydoni	Imtiyoz beruvchi hujjat nomi	Imtiyoz berilgan sana	Imtiyoz muddati (boshlanishi, tugallanishi)	Yer zonasi-kodi	Yer zonasi-kodining koefitsiyenti	Soliq stavkasi
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
17. Soliq summasi: Umumiy				Imtiyozli				
Obyekt kodi: 1 – aholi yashaydigan punktlarda shaxsiy yordamchi xo'jalikni yuritish uchun berilgan yer, 2 – aholi yashaydigan punktlardan tashqarida shaxsiy yordamchi xo'jalikni yuritish uchun berilgan yer; 3 – lalmikor yerlardan yordamchi shaxsiy xo'jalikni yuritish uchun berilgan yer, 4 – yakka tartibda uy-joy qurish uchun berilgan yer, 5 – jamoa bog'dorchiligi va sabzavotchiligi uchun berilgan yer, 6 – xizmat uchun ajratilgan yer, 7 – savdo, aholiga xizmat ko'rsatish va boshqa obyektlar, 8 – shaxsiy va jamoa garajlari, 9 – sotib olingan bog' va tokzorlar, 10 – sotib olingan qishloq xo'jaligi obyektlari.								

18. SUV RESURSLARIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQ

Jismoniy shaxs tomonidan dehqon xo'jaligida ishlatilgan suv:	Manba turi	Ishlatilgan suv hajmi (kub.m)	Soliq stavkasi	Soliq summasi	Qo'llanilgan imtiyoz	
					kodi	suv hajmi (kub.m)
Yer usti						
Yer osti						
19. Dehqon xo'jaligini yuritish uchun ajratilgan yer maydoni(ga)						
Jismoniy shaxs tomonidan dehqon xo'jaligida ishlatilgan suv:	Manba turi	Ishlatilgan suv hajmi (kub.m)	Soliq stavkasi	Soliq summasi	Qo'llanilgan imtiyoz	
					Kodi	suv hajmi (kub.m)
Yer usti						
Yer osti						
20. Imtiyoz kodi: 1-O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga asosan						
21. Soliq stavkasi: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli qarori asosida belgilangan stavkalar						

DSI inspektori tomonidan to'ldiriladi

22. Yakka tartibdagi tadbirkorlik bilan shug'ullanadimi:	23. Ikki va undan ortiq daromad manbayiga egami:
24. DSI kodi:	
25. To'ldirilgan sana (kun, oy, yil):	
26. Inspektorning STIRi:	27. Maxalla:
28. Inspektorning F.I.O.:	Imzo
29. Soliq to'lovchining F.I.O.:	Imzo
30. Operator F.I.O.:	Imzo

-ilova

«Davlat soliq xizmati organlarida soliq to'lovchilarning shaxsiy kartochkalarini yuritish to'g'risida»gi Tartibning 13-ilovasi
16-shakl 1-bet

TADBIRKORLAR SOLIQLARINI HISOBGA OLISH VARAQASI

Bosma harflar bilan to'ldiring												
01. STIR:												
02. Familiyasi:												
03. Ismi:												
04. Otasining ismi:												
05. Tug'ilgan sanasi (kun, oy, yil):												
06. Telefon:												
06. Turar joyi manzili:												
07. Asosiy ish joyi:												
HUJJAT*	08. nomi:											
09. seriyasi:												
10. raqami:												
11. kim tomonidan berilgan												
12. berilgan sanasi												
Faoliyat yuritish hujjati	13. nomi											
14. hujjatni bergan tashkilot nomi												
15. seriyasi:												
16. raqami:												
17. berilgan sana												
18. amal qilish muddati												
19. o'zgartirish kiritilgan sana												
20. muddati												
21. o'zgartirish kiritish sababi												
QO'SHIMCHA MA'LUMOT:												
*HUJJAT: O'zbekiston pasporti, Chet el pasporti, Harbiy bilet, Fuqaroligi yo'q shaxs uchun O'zb.R-da yashash guvohnomasi												

58 Kassa apparati						
	Markasi	raqami	ro'yxatga olgan tashkilot STIRi, to'liq nomi	ro'yxatga olingan sana	kafolat muddati	fiskal xotirasi: bor/ yo'q
1						
2						
3						
4						
5						
59 Hisob raqamlari						
H/r			bank nomi		bank MFOsi	

60 Varaqa to'ldirilgan sana(kun,oy,yil):																				
61 «Varaqadagi yozuvlarning aniq va haqqoniyligini tasdiqlayman.»	Imzo:																			

DSI nazoratchisi tomonidan to'ldiriladi																											
62 DSI kodi:																63 Hujjat turgan joy raqami: 1	6										

64 Inspektorning familiyasi _____ Imzo _____

65 DSI boshlig'i _____ Imzo _____

«SOLIQ TO'LOVCHI JISMONIY SHAXSLAR HAMDA YURIDIK SHAXS TASHKIL ETGAN VA TASHKIL ETMAGAN HOLDA TUZILGAN DEHQON XO'JALIKLARIGA HISOBLAB CHIQRILADIGAN SOLIQLARNI TO'LASH TO'G'RISIDAGI XABARNOMALARNI TAQDIM ETISH» DAVLAT XIZMATI REGLAMENTI

1. XIZMAT KO'RSATISH TAVSIFI (PASPORTI)

1.1. Xizmat ko'rsatish nomi

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslar hamda yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga hisoblab chiqariladigan soliqlarni to'lash to'g'risidagi xabarnomalarni taqdim etish.

1.2. Xizmat ko'rsatish natijasi

Xizmat natijasida soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga davlat soliq organlarida mavjud ma'lumotlardan foydalangan holda jismoniy shaxslar va dehqon xo'jaliklariga jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq, jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ihamda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqlari bo'yicha undirishga hisoblangan soliq summalarini, agar mavjud bo'lsa soliq qarzdorligi hamda penyani to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi taqdim etiladi.

Shuningdek, soliq to'lovchi jismoniy shaxsga doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organi hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslardan, shu jumladan, mualliflik haqi tariqasida olinadigan daromad solig'ini to'lash to'lov xabarnomalari taqdim etiladi.

1.3. Xizmat ko'rsatuvchi organ va blankalarni olish joylari

To'lov xabarnomasining blanklari Davlat soliq qo'mitasining www.soliq.uz rasmiy saytidagi shaxsiy kabinetda joylashtirilgan.

1.4. Huquqiy asoslari

O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi.

1.5. Xizmatdan foydalanuvchilar

Jismoniy shaxslar, yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari.

1.6. So'rovnoma berish muddati

So'rovnoma berish ixtiyoriy ravishda amalga oshiriladi.

1.7. Ijro muddati

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslar mol-mulk va yeriga solinadigan soliqni to'lash to'g'risidagi xabarnomalarni, shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomani yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga taqdim etish xizmatidan foydalanuvchi jismoniy shaxslarga to'lov xabarnomasi soliq qarzdorligi mavjud bo'lmagan hollarda www.soliq.uz sayti orqali o'sha zahoti elektron ko'rinishda taqdim etiladi.

Soliq to'lovchi davlat soliq xizmati organiga shaxsan tashrif buyurganida, uning talabiga ko'ra jismoniy shaxslar mol-mulk va yeriga solinadigan soliqni to'lash

to'g'risidagi xabarnomalarini, shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi taqdim etiladi.

Shuningdek, soliq to'lovchining yozma murojaatiga javoban, uning pochta manziliga jismoniy shaxslar mol-mulk va yeriga solinadigan soliqlarni to'lash to'g'risidagi xabarnomalarini, shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi taqdim etiladi.

Jismoniy shaxslar davlat soliq xizmati organiga tashrif buyurib soliq deklaratsiyasi taqdim etganda, unda ko'rsatilgan ma'lumotlar «Soliq deklaratsiyalarini qayta ishlash» dasturiy mahsuloti bazasiga kiritilib, qo'shimcha hisoblab chiqarilgan daromad solig'i summasi bo'yicha o'sha zahoti to'lov xabarnoma soliq to'lovchiga taqdim etiladi.

Soliq deklaratsiyani soliq to'lovchi pochta orqali yoki elektron shaklda davlat soliq xizmati organiga yuborilganda, to'lov xabarnomasi yashash joyi manzili bo'yicha taqdim etiladi.

Soliq to'lovchi daromadlari to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, davlat soliq xizmati organi o'zidagi mavjud ma'lumotlar asosida soliq summasini eng yuqori stavka bo'yicha hisoblab, soliq to'lovchiga to'lanishi lozim bo'lgan hisoblangan soliq summasi to'g'risida bildirishnomani taqdim etadi.

1.8. Tasdiqnoma berish muddati

Tasdiqnoma berish muddati ko'zda tutilmagan.

2. XIZMATDAN FOYDALANUVCHILARNI XABARDOR QILISH

2.1. Ma'lumot hajmi va tarkibi

Jismoniy shaxslarning mol-mulk, yer va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash, deklaratsiya asosida hisoblangan daromad solig'ini to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasining hajmi bir varaqdan iborat bo'lib unda to'lov xabarnoma seriyasi va raqami, soliq obyektiga joylashgan manzil, soliq to'lovchining identifikatsiya raqami (STIR), soliq to'lovchining familiyasi, ismi, sharifi, soliq turlari bo'yicha hisob raqamlari, soliq turi buyicha joriy yil uchun hisoblangan soliq summasi, o'tgan yildan qolgan qarz summasi, soliq qarzi uchun hisoblangan penya, ortiqcha to'lov summasi, jami to'lanishi lozim bo'lgan summa to'g'risidagi ma'lumotlar aks ettirilgan.

2.2. Kengaytirilgan holda xabardor qilish

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslar mol-mulk va yeriga solinadigan soliqlarni to'lash to'g'risidagi xabarnomalarini, shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomani yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga taqdim etish davlat xizmati to'g'risida xabardor qilish O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining rasmiy www.soliq.uz sayti orqali amalga oshiriladi.

2.3. So'rovnomaga bo'yicha xabardor qilish

Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslar mol-mulk va yeriga solinadigan soliqlarni to'lash to'g'risidagi xabarnomalarini, shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomani yuridik shaxs tashkil etgan va

tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga taqdim etish davlat xizmati bo'yicha jismoniy shaxslarni so'rov asosida xabardor qilish Jismoniy shaxslarga soliq solish bosh boshqarmasining 244-97-29 telefon raqami orqali amalga oshiriladi.

2.4. Xizmat ko'rsatish joyi haqida xabardor qilish

Hududiy davlat soliq inspeksiyalari manzillari Davlat soliq qo'mitasining rasmiy www.soliq.uz saytida ko'rsatilgan. Jismoniy shaxslar tomonidan telefon aloqasi orqali murojaat qilinganda, ularga davlat soliq inspeksiyasi joylashgan manzili, o'tish yo'llari tushuntirilishi lozim.

2.5. Foydalaniladigan blanka (forma)lar

Mazkur davlat xizmatidan foydalanish uchun blanka (forma)lar Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan.

3. XIZMAT KO'RSATISH

3.1. Ish vaqti

Jismoniy shaxslarga davlat soliq xizmati organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslar mol-mulk va yeriga solinadigan soliqlarni to'lash to'g'risidagi xabarnomalarini, shuningdek, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasini yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga taqdim etish haftaning ish kunlari va ish kunlari deb e'lon qilingan kunlarda soat 9-00dan 18-00 gacha amalga oshiriladi.

3.2. Kutish shartlari

Shaxsan tashrif buyurganida soliq to'lovchilarga navbat bilan xizmat ko'rsatiladi. Yozma murojaatlar O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida»gi Qonuniga asosan belgilangan muddatlarda ko'rib chiqiladi.

4. XIZMAT KO'RSATISH TARTIB-TAOMILI

4.1. Talab qilinadigan hujjatlar

Soliq kodeksining 84-moddasiga asosan soliq to'lovchi jismoniy shaxslarda soliq majburiyati yuzaga kelganidan so'ng vakolatli organlar tegishlilik bo'yicha ma'lumotlarni e'zlari joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organiga 10 kun muddatda taqdim etadilar.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 192-moddasiga asosan soliq to'lovchilar daromadlari bo'yicha jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani doimiy yashash joyidagi davlat soliq xizmati organiga hisobot yilidan keyingi yilning 1 apreldan kechiktirmay, mol-mulkni ijaraga berishdan daromad olayotgan jismoniy shaxs, agar ushbu daromadlarga jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'lov manbayida soliq solinmagan bo'lsa, belgilangan muddatlarda jami yillik daromad to'g'risida deklaratsiya taqdim etish bilan bir qatorda, ijaradan daromadlar paydo bo'lgan kundan e'tiboran birinchi oy tugaganidan keyin, besh kunlik muddatda dastlabki tarzdagi deklaratsiya ham taqdim etadi.

4.2. Xizmat ko'rsatish qiymati

Xizmat bepul ko'rsatiladi.

4.3. Xizmat ko'rsatish bosqichlari

1-bosqich. Soliq kodeksining 84-moddasiga asosan vakolatli organlar

tegishliligi bo'yicha soliq to'lovchi jismoniy shaxslarda soliq majburiyati yuzaga kelganligi to'g'risida ma'lumotni o'zlari joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organiga 10 kun muddatda taqdim etadi.

2-bosqich. Vakolatli organlardan olingan ma'lumotlar hamda tasdiqlangan stavkalardan kelib chiqib, yillik undiriladigan soliq summasi hisoblanadi.

3-bosqich. Soliq kodeksiga asosan belgilangan muddatlarda soliq to'lovchilarga to'lov xabarnomalari taqdim qilinadi. Soliq to'lovchilar shaxsan tashrif buyurganida ularning talablariga binoan, pochta orqali yuborilgan taqdirda pochta jo'natmasi, interaktiv xizmati orqali shaxsiy kabinetidan to'lov xabarnomasini chop etish yo'li bilan taqdim etiladi.

4.4. Xizmat ko'rsatishning ichki-idoraviy harakatlari

Davlat soliq xizmati organida organi, xususan, tuman, shahar davlat soliq inspeksiyalari Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limlari tomonidan amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublkasi Soliq kodeksiga asosan jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer solig'ini hisoblab chiqarish soliq solish obyekti joylashgan yerdagi davlat soliq xizmati organlari Soliqlar va budjetdan tashkari to'lovlarni hisobga olish va ma'lumotlar bazasiga xizmat ko'rsatish bo'limi tomonidan «Yermulkkadastr» idorasining ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslarga soliq solish mas'ul xodimi «Yermulkkadastr» idorasi tomonidan har yili 1 fevralgacha obyektning 1 yanvarga bo'lgan holatiga ko'ra inventarizatsiya qiymati, yer maydonlariga tegishli bo'lgan ma'lumotlar va mulkdor to'g'risidagi taqdim etgan ma'lumoti olib belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda soliq summasini hisoblab chiqaradi va reyestr asosida to'lov xabarnomalarini soliq to'lovchilarga taqdim etadi.

Bundan tashqari, «Yermulkkadastr» xizmatlari tomonidan belgilab beriladigan inventarizatsiya qiymati mavjud bo'lmagan taqdirda, jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan solig'i shartli qiymatining bir baravari miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblanadi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarni to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi soliq to'lovchilarga davlat soliq xizmati organi tomonidan har yili 1 maydan kechiktirmay topshiriladi.

Shuningdek, yuridik shaxs tashkil etgan va etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklari uchun suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq summasi soliq solinadigan bazadan va belgilangan stavkalardan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi yuridik shaxs tashkil etgan va tashkil etmagan holda tuzilgan dehqon xo'jaliklariga davlat soliq xizmati organlari tomonidan soliq davridan keyingi yilning 1 fevralidan kechiktirmay topshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 189 va 190-moddalariga asosan jismoniy shaxslar - O'zbekiston Respublikasi rezidentlarining mulkiy daromadlari (agar bu daromadlarga to'lov manbayida soliq solinmagan bo'lsa), fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlari, asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan moddiy naf

tarzidagi daromadlari, ikki yoki undan ko'p manbadan olingan soliq solinadigan daromadlari, O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlari, soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlari bo'yicha jismoniy shaxslarga daromad solig'ini to'lash to'lov xabarnomasi taqdim etiladi.

4.5. Rad qilish asoslari

Xizmatdan foydalanishda rad qilish holatlari ko'zda tutilmagan.

5. SIFATNI TA'MINLASH

5.1. Sifat ko'rsatkichlari

Ko'rsatilgan xizmatning sifati takroriy murojaatlarning past ko'rsatkichi bilan aniqlanadi.

5.2. Xizmatning sifatsizligi bo'yicha shikoyat kilish

Xizmatdan foydalanuvchi davlat soliq xizmati organlari tomonidan sifatsiz ko'rsatilgan xizmat, xizmat ko'rsatish jarayonlariga rioya qilmaslik holatlari bo'yicha, mansabdor shaxslarning harakatlari yoki harakatsizligi ustidan shikoyat berish uchun davlat soliq xizmatining yuqori turuvchi organiga (yuqori turuvchi mansabdor shaxsiga) yoki sudga murojaat qilish huquqiga ega.

5-ilova

_____ davlat soliq inspeksiyasiga

**Norezidentning O'zbekiston Respublikasi
hududida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga
oshirish bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan soliq
agenti tomonidan to'lov manbayida ushlab qolingan
jismoniy shaxslardan olinadigan daromad
solig'ini qaytarish to'g'risida
ARIZA**

1. Ariza beruvchining to'liq ismi, otasining ismi, familiyasi _____

2. Rezidentlik mamlakati: _____

3. Ariza beruvchining rezidentlik mamlakatdagi soliq raqami: _____

4. Ariza beruvchining rezidentlik mamlakatdagi manzili: _____

5. Ariza beruvchining (uning vakolatli shaxsining) O'zbekiston Respublikasidagi manzili: _____

6. O'zbekiston Respublikasi va _____
(davlat nomi)

o'rtasidagi _____
(kuchga kirgan sana, Bitimning to'liq nomi)

Bitim qoidalariga muvofiq ravishda _____ tomonidan
(daromad to'lovchi soliq agentining to'liq nomi)

Soliq agentining soliq to'lovchining identifikatsiya raqami: _____

soliq agentining yuridik manzili (yashash joyi manzili): _____

_____ yildagi _____-sonli shartnoma (boshqa hujjat) bo'yicha

(_____ yildagi _____-sonli qo'shimcha kelishuv bo'yicha)

to'lov manbayida _____
(daromad turi ko'rsatiladi)

daromadidan ushlab qolingan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini qaytarish masalasini ko'rib chiqishingizni so'rayman.

7. Daromad to'langan (o'tkazilgan) sana(lar) _____

8. Jismoniy shaxsning jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i ushlangunga qadar daromad summasi(lari):

_____ (summa raqam bilan) _____ (to'lov valutasini)

_____ (summa yozuv bilan)

9. Budjetga to'langan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi(lari):

_____ (summa raqam bilan)

_____ (summa yozuv bilan)

10. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining to'langanligini tasdiqlovchi to'lov hujjatining raqami va sanasi: _____

11. Budjetdan qaytarilishi so'ralayotgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasi:

_____ (summa raqam bilan) _____ (summa yozuv bilan)

12. Qaytariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summasini quyidagi bank hisobvarag'iga o'tkazib berishingizni so'rayman:

_____ (bankning nomi, yuridik manzili, bank MFOSi)

Ushbu bilan quyidagilarni tasdiqlayman:

- amalda daromad oluvchi ekanligimni;
- ushbu arizada taqdim etilgan axborot ishonchli va to'liq ekanligini;
- ishonchsiz va to'liq bo'lmagan ma'lumotlarni ko'rsatish mazkur arizani ko'rib chiqishni rad etish uchun asos bo'lishi menga ma'lum.

Norezident - chet ellik jismoniy shaxsning (uning vakolatli shaxsining) familiyasi, ismi, otasining ismi

_____ (familiyasi, ismi, otasining ismi) _____ (imzo)

«__» _____ 20__ y.

O'zbekiston Respublikasi soliq organining belgisi

Mazkur arizada ko'rsatilgan ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi va

o'rtasidagi

(davlat nomi)

(kuchga kirgan sana, Bitimning to'liq nomi)

Bitim qoidalariga muvofiq ekanligi va

(summa raqam va yozuv bilan)

budgetdan qaytarilishi lozim ekanligi tasdiqlanadi.

Davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i

(familiyasi, ismi, otasining ismi)

(imzo)

«__» _____ 20__ y.

Izoh

1) Ushbu arizadagi summalarning barchasi milliy valuta - "so'm"da ko'rsatiladi, 8-band bundan mustasno.

2) Ariza ikki nusxada tuziladi. O'zbekiston Respublikasida daromad to'langan joydagi davlat soliq xizmati organiga taqdim etiladi. Soliq organi arizada keltirilgan ma'lumotlar ushbu davlat bilan tuzilgan Bitimga mos kelishini tekshirib, tegishli belgi qo'ygan holda arizaning bir nusxasini ariza beruvchiga qaytarib beradi.

3) Ariza nafaqat ariza beruvchi tomonidan, balki u tomonidan vakolat berilgan shaxs tomonidan ham topshirilishi mumkin. Bunda, ariza topshirish uchun vakolat berilgan shaxs tegishli hujjatlarni taqdim etishi lozim.

ILOVA
O'zbekiston
Respublikasi
Davlat soliq qo'mitasi
va Moliya vazirligining
2019-yil 7 yanvardagi
2019-05, 2-son qaroriga

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha SOLIQ HISOBOTI SHAKLLARI

STIR

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

To'lovchining to'liq nomi

ga taqdim etiladi.

(suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyidagi davlat soliq xizmati organi nomi)

_____ yildagi soliq davri uchun suv
R
esurslaridan foydalanganlik uchun soliq
bo'yicha joriy to'lovlarni hisoblash bo'yicha

MA'LUMOTNOMA

(soliq davrida suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq summasi eng kam ish haqining ikki yuz baravaridan ko'pni tashkil etadigan yuridik shaxslar (mikrofirmalar va kichik korxonalar, hamda alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish korxonalari bundan mustasno)

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Jami	Shu jumladan,:	
			yer usti manbalari	yer osti manbalari
Soliq solinadigan foydalaniladigan suvning taxmin qilinayotgan hajmi, metr kub	010			
Joriy yilga 1 metr kub uchun belgilangan soliq stavkasi (so'm)	020			
Soliq summasi (010-satr x 020-satr)	030			
Har oylik joriy to'lovlar summasi (030-satr/12)	040			

Izoh:

Ma'lumotnoma joriy soliq davrining 25 yanvariga qadar taqdim etiladi. Yangi tashkil etilgan yuridik shaxslar hamda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha majburiyatlar soliq davri mobaynida yuzaga kelgan soliq to'lovchilar ma'lumotnomani soliq majburiyati yuzaga kelgan sanadan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay taqdim etadilar.

STIR

To'lovchining to'liq nomi _____ ga taqdim etiladi.

(suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyidagi davlat soliq xizmati organi nomi)

_____ yildagi soliq davri uchun suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq bo'yicha joriy to'lovlarni hisoblash bo'yicha MA'LUMOTNOMA
(alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish korxonalarini uchun)

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Jami	Shu jumladan,:	
			yerusti manbalari	yerosti manbalari
Soliq solinadigan foydalaniladigan suvning taxmin qilinayotgan hajmi, metr kub (0101-satr + 0102-satr)	010			
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0101			
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0102			
Joriy yil uchun 1 metr kub uchun belgilangan soliq stavkasi (so'm):	020	x	x	x
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmiga	0201	x		
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmiga	0202	x		
Soliq summasi, (0301-satr + 0302-satr)	030			
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmi bo'yicha (0101-satr x 0201-satr)	0301			
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmi bo'yicha (0102-satr x 0202-satr)	0302			
Har oylik (choraklik) joriy to'lovlar summasi (030-satr / 12) yoki (030-satr / 4)	040			

Izoh: Ma'lumotnoma joriy soliq davrining 25 yanvariga qadar taqdim etiladi. Yangi tashkil etilgan yuridik shaxslar hamda suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq bo'yicha majburiyatlari soliq davri mobaynida yuzaga kelgan soliq to'lovchilar ma'lumotnomani soliq majburiyati yuzaga kelgan sanadan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay taqdim etadilar.

Mazkur Ma'lumotnomada ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchligini va to'liqligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Rahbar STIR <input type="text"/> F.I.Sh. _____ Imzo _____	Mazkur Ma'lumotnoma (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin) ☐ shaxsan ☐ pochta orqali ☐ varaqda taqdim etilgan
Bosh buxgalter STIR <input type="text"/> F.I.Sh. _____ Imzo _____	Taqdim etilgan sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)
Sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)	F.I.Sh. _____ Imzo _____

M.O'. (muhr mavjud bo'lgan taqdirda)

STIR

varaqa

Hujjat turi / Soliq davri

Hujjat turi: 1 - hisob-kitob, 2 - aniqlashtiruvchi (kasr orqali aniqlashtiruv raqami)

Suv resurslaridan foydalanlik uchun soliq to'lovchi to'g'risida MA'LUMOT

Yuridik shaxsning to'liq nomi _____
(yakka tartibdagi tadbirkor)

Hisobot davrida o'rtacha xodimlar soni kishi

Mikrofirma Kichik korxonasi Yirik korxonasi Elektrostansiya

Kommunal xizmat ko'rsatish korxonasi Yakka tartibdagi tadbirkor

Yagona yer solig'ito'lashga o'tmagan (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin)

qishloq xo'jaligi korxonasi
Davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risidagi guvohnoma

Yuridik shaxsning joylashgan yeri _____
(yakka tartibdagi tadbirkorning yashash joyi)
Pochta manzili _____

Telefon: kod raqam

Ushbu varaqda tuzilgan, unga ilova qilingan tasdiqlovchi hujjatlar yoki ularning nusxalari varaqda O'lchov birligi so'm

Hisob-kitobni taqdim etish muddati (kun/oy/yil)   ga taqdim etiladi

(suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyidagi davlat soliq xizmati organi nomi)

Mazkur Ma'lumotnomada ko'rsatilgan ma'lumotlarning to'liqligi va ishonchligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Rahbar STIR <input type="text"/> F.I.O. _____ Imzo _____	Mazkur ma'lumotnoma (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin) ☐ shaxsan ☐ pochta orqali
Bosh buxgalter STIR <input type="text"/> F.I.O. _____ Imzo _____	☐ varaqda taqdim etilgan
Sana (kk/oo/yy) <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Taqdim etilgan sana <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> (kk/oo/yy)
Yakka tartibdagi tadbirkor uchun STIR <input type="text"/> F.I.O. _____ Imzo _____	F.I.O. _____ Imzo _____

M.O'. (muhr mavjud bo'lgan taqdirda)

STIR varaqa 0 2Hujjat turi / Soliq davri

Hujjat turi: 1 - hisob-kitob, 2 - aniqlashtiruvchi (kasr orqali aniqlashtiruv raqami)

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchi to'g'risidagi**MA'LUMOTLAR**(faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan
O'zbekiston Respublikasi norezidentlari tomonidan to'ldiriladi)

Norezidentning to'liq nomi _____

O'zbekiston Respublikasidagi xodimlar soni kishiResidentning mamlakatida davlat ro'yxatidan o'tganlik to'g'risidagi guvohnomasi Doimiy muassasaning joylashgan yeri _____
Doimiy muassasaning pochta manzili _____Telefon: kod raqami

Bosh kompaniya to'g'risida ma'lumotlar:

Soliq organlarida ro'yxatdan o'tish raqami

Joylashgan yeri _____

Pochta manzili _____

Telefon: kod raqam Ushbu varaqda tuzilgan, unga ilova
Hisob-kitob qilingan tasdiqlovchi hujjatlar varaqda O'lchov birligi so'm
yoki ularning nusxalariHisob-kitobni taqdim etish muddati (kun/oy/yil)

ga taqdim etiladi

(suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyidagi davlat soliq xizmati organi nomi)

Mazkur Ma'lumotnomada ko'rsatilgan ma'lumotlarning ishonchligi va to'liqligini tasdiqlayman:	Davlat soliq xizmati organi xodimi tomonidan to'ldiriladi
Rahbar STIR <input type="text"/> F.I.Sh. _____ Imzo _____	Mazkur Ma'lumotnoma (kerakligiga «V» belgisi qo'yilsin) ☐ shaxsan ☐ pochta orqali <input type="text"/> varaqda taqdim etilgan
Bosh buxgalter STIR <input type="text"/> F.I.Sh. _____ Imzo _____	Taqdim etilgan sana <input type="text"/> (kk/oo/yy)
Sana <input type="text"/> (kk/oo/yy)	F.I.Sh. _____ Imzo _____

STIR varaqa 0 3**Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq****HISOB-KITOB**

(alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish korxonalari bundan mustasno)

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Jami	Yer usti manbalari	Yer osti manbalari
Soliq solinadigan baza (soliq solinishi lozim bo'lgan jami olingan suvning umumiy hajmi), metr kub	010			
Soliq solinadigan bazani kamaytirish - Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq hisob-kitobiga ilovaning 010-satri	020			
Soliq solinadigan baza (010-satr - 020-satr)	030			
1 metr kub uchun belgilangan soliq stavkasi (so'm)	040			
Budjetga to'lanishi lozim bo'lgan suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq summasi (030-satr x 040-satr)	050			
Joriy to'lovlar bo'yicha suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning hisoblangan summasi	060			
Qo'shimcha to'lashga	070			
Kamaytirishga	080			

Rahbar _____ (imzo)

Bosh buxgalter _____ (imzo)

Yakka tartibdagi tadbirkor _____ (imzo)

M.O'. (muhr mavjud bo'lgan taqdirda)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

0	4
---	---

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq HISOB-KITOB

(alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish korxonalariga uchun)

Ko'rsatkichlar	Satr kodi	Jami	Yer usti manbalari	Yer osti manbalari
Soliq solinadigan baza (soliq solinishi lozim bo'lgan jami olingan suvning umumiy hajmi), metr kub	010			
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0101			
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0102			
Soliq solinadigan bazani kamaytirish - Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq hisob-kitobiga ilovaning 010-satri - jami	020			
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0201			
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0202			
Soliq solinadigan baza (010-satr - 020-satr)	030			
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0301			
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmi, metr kub	0302			
1 metr kub uchun belgilangan soliq stavkasi (so'm):	040	x	x	x
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmiga	0401	x		
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmiga	0402	x		
Budjetga to'lanishi lozim bo'lgan suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq summasi (0501-satr + 0502-satr)	050			
shu jumladan,:				
alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatilgan suv hajmi bo'yicha (0301-satr x 0401-satr)	0501			
boshqa maqsadlar uchun ishlatilgan suv hajmi bo'yicha (0302-satr x 0402-satr)	0502			
Joriy to'lovlar bo'yicha suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning hisoblangan summasi	060			
Qo'shimcha to'lashga	070			
Kamaytirishga	080			

Rahbar

(imzo)

Bosh buxgalter

(imzo)

M.O'. (muhir mavjud bo'lgan taqdirda)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

0	5
---	---

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq hisob-kitobiga ILOVA

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni hisoblab chiqarishda soliq solinadigan bazadan kamaytiriladigan suv hajmlari, kub. m

Soliq solinadigan bazadan chegirmalar	Satr kodi	Suv		
		Jami	shu jumladan,	
			yer usti manbalari	yer osti manbalari
Soliq solinadigan bazani kamaytirish (020-satr + 030-satr)	010			
O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga muvofiq - jami:	020			
sog'liqni saqlash muassasalarida davolash maqsadida foydalaniladigan yer osti mineral suvlari hajmiga, savdo tarmog'ida sotish uchun foydalaniladigan suv hajmi bundan mustasno	0201			
atrof-muhitga zararli ta'sir ko'rsatishining oldini olish maqsadida chiqazib olinadigan yer osti suvlari hajmi, ishlab chiqarish va texnik ehtiyojlar uchun foydalaniladigan suv hajmlari bundan mustasno	0203			
shaxtadan suvlarni qochirish uchun, foydali qazilmalarni qazib olish vaqtida chiqazib olingan va qatlamli bosimni saqlab turish uchun yer qatriga qaytarib quyiladigan yer osti suvlari hajmi, ishlab chiqarish va texnik ehtiyojlar uchun foydalaniladigan suv hajmlari bundan mustasno	0204			
gidroelektr stansiyalarining gidravlik turbinalari harakati uchun foydalaniladigan suv hajmi	0205			
qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan sho'rlangan yerlarni yuvish maqsadida foydalaniladigan suv hajmlari	0206			
issiqlik elektr stansiyalari va issiqlik elektr markazlari tomonidan qayta quyiladigan suv	0207			
normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq soliq solinadigan bazani kamaytirish - jami:	030			
	0301			
	0302			
	0303			
	0304			
	0305			

Izoh: Qo'shimcha imtiyozlar (030-satrdan boshlab) normativ-huquqiy hujjatning nomi, sanasi, raqami va bandlari ko'rsatilgan holda to'ldiriladi.

Rahbar

(imzo)

Bosh buxgalter

(imzo)

M.O'. (muhir mavjud bo'lgan taqdirda)

(davlat organi, tashkilotning nomi)
**davlat boji va avtotransport yig'imi
 tushumlari bo'yicha
 HISOBOT**

T/r	Amalga oshirilgan harakatlar nomi	Amalga oshirilgan harakatlar soni	Undirilgan davlat boji summasi	shundan			Izoh
				budjetga o'tkazildi	o'z ixtiyorida qoldirildi	qonun hujjatlariga muvofiq boshqa maqsadlarga o'tkazildi	
1	2	3	4	5	6	7	8
Jami:							

Rahbar

_____

(imzo)

Bosh buxgalter

_____

(imzo)

M.O'.

-ilova

**Uchastka soliq inspektorlari uchun ish hajmini va tashkil etiladigan soliq
 tayanch punktlari sonini belgilash bo'yicha
 NORMATIV KO'RSATKICH**

	Hududlar	Bir uchastka soliq inspektori uchun belgilangan ish hajmi *(K-shartli birlik miqdori)	Soliq tayanch punkti tashkil etish uchun talab etiladigan xo'jaliklar (mulk egalari) soni
I	Toshkent shahrida:	4500-5000	(«Ulug'bek» qo'rg'onida alohida soliq tayanch punkti tashkil etiladi) 10000-12000 ta
II	Nukus shahri, viloyat markazlari va alohida shaharlar, shuningdek, tuman markazi bo'lgan shahar va qo'rg'onlarda:	4500-5000	1. Navoiy va Namangan shahrida 6000-8000 ta 2. Nukus, Andijon, Farg'ona, Buxoro va Jizzax shahrida 6000-7000 ta 3. Samarqand va Qarshi shahrida 7000-10000 ta 4. Boshqa shaharlarda 2800-3000 ta
III	Tuman markazidan 15-30 kilometr gacha uzoqlikda joylashgan qishloq va qo'rg'on fuqarolar yig'inlari hamda ularning tasarrufidagi aholi punktlarida:	4200-4500	2200-2500 ta
IV	Tuman markazidan 30 kilometr va undan olis masofada joylashgan qishloq va qo'rg'on fuqarolar yig'inlari hamda ularning tasarrufidagi aholi punktlarida:	4000-4200 (Ba'zi olis uchastkalarda davlat soliq boshqarmasi tomonidan Davlat soliq qo'mitasiga taqdim etilgan ro'yxatga asosan ish hajmi shartli birligi 1500 dan kam bo'lmagan hollarda bitta shtat ajratiladi)	Olis uchastkalarda davlat soliq boshqarmasi tomonidan Davlat soliq qo'mitasiga taqdim etilgan ro'yxatga muvofiq xo'jaliklar (mulk egalari) sonidan qat'i nazar soliq tayanch punkti (yoki uchastka soliq inspektorining xizmat xonasi) tashkil etiladi.

Izoh:

1. Ushbu normativ ko'rsatkichga asosan hududlar aholi punktlarining tarqoqligi darajasi, soliq obyektlari va xo'jalik yurituvchi subyektlar sonidan kelib chiqib uchastka soliq inspektoriga biriktiriladi.

Har bir uchastka soliq inspektorining ish hajmini aniqlash uchastka hududida mavjud bo'lgan mol-mulk, yer (uy-joy, dala hovli, xususiy lashtirilgan kvartiralar, garajlar, yer uchastkalari, do'konlar, umumiy ovqatlanish va xizmat ko'rsatish subyektlari) soliqlari va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchilar, yakka tartibda mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar, jami yillik daromadi to'g'risida deklaratsiya topshiruvchilar, nazorat kassa mashinalaridan foydalanuvchilar, xo'jalik yurituvchi subyektlar sonidan kelib hisoblanadi. Bunda:

- har bir mol-mulk, yer, suv solig'i to'lovchilar va deklaratsiya topshiruvchilar 1 shartli birlik;
- yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyati har oyda kamida 2 marotaba o'rganilishini e'tiborga olib 24 shartli birlik (2x12=24);
- har bir shoxobchadagi nazorat kassa mashinalari ishlatilishi bo'yicha har 10 kunda kamida 1 marotaba kuzatuv o'tkazilishini e'tiborga olib 36 shartli birlik (3x12=36);
- xo'jalik yurituvchi yuridik shaxslarni har oyda 1 marotaba aylanib chiqilishini e'tiborga olib 12 shartli birlik deb olinadi.

Masalan, Toshkent shahridagi 1 ta soliq uchastkasida 2240 ta mol-mulk va yer soliqlari obyektlari, 100 nafar deklaratsiya topshiruvchi fuqaro, 15 ta do'kon, 6 ta korxon va 50 nafar yakka tadbirkor hisobga olingan bo'lsa, bu uchastkaning ish hajmi quyidagicha bo'ladi:

$K=2240*1+100*1+15*36+6*12+50*24=4152$ shartli birlik

2. Uchastka soliq inspektorlariga Nizomda ko'rsatilgandan tashqari qo'shimcha vazifalar yuklatilsa, ushbu normativ ko'rsatkichga tegishli o'zgartirishlar kiritiladi.

Soliq tayanch punkti nomi: _____

Boshlandi: 201__yil «__»_____

Fuqarolarni qabul qilish kitobi

T/r	Sana	Soliq to'lovchining			Murojaat mazmuni	Berilgan javob va uchastka soliq inspektori imzosi	Izoh
		Ismi-sharifi	STIR	Manzili			
1	2	3	4	5	6	7	8

-ilova

Uchastka nomi: _____
Uchastka soliq inspektori: _____
Boshlandi: 201__yil «__»_____

Uchastka soliq inspektori tomonidan amalga oshirilgan kundalik ishlarning qisqacha hisoboti

Hafta kuni	Yuklatilgan asosiy vazifalar doirasida amalga oshirgan kundalik ishlar va boshqa bajarilgan rahbariyat topshiriqlarining qisqacha mazmuni
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
Hafta yakuni bilan 201__yil «__»_____da tekshirildi: (Davlat soliq inspeksiyasi boshlig'i o'rinbosari) _____ (imzo)	

-ilova

_____ viloyati (respublikasi, shahri) _____ tuman
(shahar) davlat soliq inspeksiyasi _____ qishloq (mahalla) fuqarolar yig'ini uchastka soliq inspektori _____ javobgarligidagi hujjatlarni topshirish-qabul qilish

D A L O L A T N O M A S I

T/r	Topshiriladigan hujjatlar nomi	Topshirilishi kerak bo'lgan hujjatlar		Haqiqatda topshirilgan hujjatlar		Farqi (+,-)	
		soni	varaqda	soni	varaqda	soni	varaqda
1.	Uchastka soliq inspektoriga birlashtirilgan hududning «Uchastka pasporti»						
2.	Jismoniy shaxslarga tegishli mulk solig'i obyektlari bo'yicha vakolatli organlardan olingan ma'lumotlar						
3.	Jismoniy shaxslarga tegishli yer solig'i obyektlari bo'yicha vakolatli organlardan olingan ma'lumotlar						
4.	Imtiyozga ega soliq to'lovchilardan va vakolatli idoralardan olingan hujjatlar						
5.	Fuqarolarning soliqqa oid murojaatlari kitobi						
6.							
Jami:							

Jismoniy shaxslarga soliq solish bo'limi boshlig'i _____ (imzo) (F.I.SH) _____
Hujjatlarni topshiruvchi uchastka soliq inspektori _____ (imzo) (F.I.SH) _____
Hujjatlarni qabul qiluvchi uchastka soliq inspektori _____ (imzo) (F.I.SH) _____

-ilova

_____ viloyati (respublikasi, shahar) _____ tuman (shahar)
davlat soliq inspeksiyasi
_____ ishloq (mahalla) fuqarolar yig'ini uchastka soliq inspektori
_____ javobgarligidagi tovar - moddiy boyliklari va hujjatni
topshirish-qabul qilish

D A L O L A T N O M A S I

T/r	Topshiriladigan hujjatlar nomi	Topshirilishi lozim bo'lgan hujjatlar va tovar-moddiy boyliklar soni	Haqiqatda topshirilgan hujjatlar va tovar-moddiy boyliklar soni	Farqi (+,-)
1.	Soliq tayanch punkti va undagi inventarlar nomi va soni			
2.	Kompyuter va boshqa texnika vositalari			
3.	To'lov xabarnomalarining qoldig'i va nusxalarini davlat soliq inspeksiyasi omborxonasiga topshirilganligi			
4.				
	Jami:			

Uchastka soliq inspektori _____ (imzo) (F.I.SH)

Ombor mudiri _____ (imzo) (F.I.SH)

Bosh hisobchi _____ (imzo) (F.I.SH)

Erkin Fayziyevich Gadoyev
Nargiza Ramazanovna Kuziyeva

JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISH

Darslik

*Muharrir
Qarshiyeva Sh.D.*

*Texnik muharrir
Gulyamova G.F.*

*Kompyuterda sahifalovchi
Hojiakbarova M.S.*

Bosishga ruxsat etildi 20.05.2019. Shartli bosma tabog'i 22.
Qog'oz bichimi 60x80 1/16. Adadi 50 nusxa.
_____ - sonli buyurtma.

“Iqtisodiyot” nashriyoti DUK matbaa bo'limida chop etildi.
100003, Toshkent sh. Islom Karimov ko'chasi, 49.